


**Economische
vooruitzichten
1998-2003**

April 1998



Federaal Planbureau

Het Federaal Planbureau is een instelling van openbaar nut.

Het FPB voert beleidsrelevant onderzoek uit op het economische, sociaal-economische en leefmilieuterrein

Hiertoe verzamelt en analyseert het FPB gegevens, onderzoekt het aanneembare toekomstscenario's, identificeert het alternatieven, beoordeelt het de gevolgen van beleidsbeslissingen en formuleert het voorstellen.

Het stelt zijn wetenschappelijke expertise onder meer ter beschikking van de Regering, het Parlement, de sociale gesprekspartners, nationale en internationale instellingen.

Het FPB zorgt voor een ruime verspreiding van haar werkzaamheden. De resultaten van haar onderzoek worden ter kennis gebracht van de gemeenschap en dragen zo bij tot het democratische debat.

URL

<http://www.plan.be>

Publicaties

Terugkerende publicaties:

De economische vooruitzichten
De economische begroting
De "Short Term Update"

Planning Papers (de laatste nummers)

Het doel van de "Planning Papers" is de analyse- en onderzoekswerkzaamheden van het Federaal Planbureau te verspreiden.

- 81 *De vergrijzing van de bevolking*
M. Lambrechts - November 1997
82. *De pensioenhervorming - Een nieuwe generatie en een nieuw contract*
M. - J. Festjens - November 1997
83. *Verkenning van de financiële evolutie van de Sociale Zekerheid tot 2050*
N. Fasquelle, S. Weemaes - November 1997
84. *De prioriteiten van Essen inzake tewerkstelling*
F. Bossier, I. Lebrun, S. Mertens, C. Streel, P. Van Brusselen
Januari 1998

Working Papers (de laatste nummers)

- 3/97 *Specification and estimation of an allocation system for private consumption in Europe*
I. Bracke, E. Meyermans, Working Paper 3/97 Oktober 1997
- 4/97 *La proposition Rocard de réduction du temps de travail: une évaluation micro-macro*
T. Bréchet, I. Lebrun, Working Paper 4/97 November 1997

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.
Drukwerk: Ministerie van Economische Zaken.



Inhoudstafel

I	Inleiding en synthese	1
II	De internationale omgeving 1998-2003	7
	A. De internationale omgeving voor 1998	7
	B. De internationale omgeving voor 1999-2003	8
	C. De onzekerheden in verband met dit scenario	10
III	Macro-economische en sectorale evoluties	11
	A. De groei en zijn componenten	11
IV	Arbeidsmarkt	29
	A. Arbeidsduur	29
	B. Werkgelegenheid en werkloosheid	32
V	Prijzen, kosten en rentevoeten	39
	A. Loonkosten	39
	B. Prijzen en kosten	48
	C. Rentevoeten	52
	D. Variant m.b.t. een sterkere loonstijging	55
VI	Overheidsfinanciën	59
	A. Algemene ontwikkeling	59
	B. Overzicht en verdeling van de fiscale ontvangsten	65
	C. Federale Overheid	72
	D. Sociale Zekerheid	79
	E. Gemeenschappen en Gewesten	86
	F. De lokale besturen	90

VII	De budgettaire vooruitzichten op middellange en op lange termijn	93
A.	De budgettaire normen en de vooruitzichten op middellange termijn	93
B.	De schuldevolutie op lange termijn en de budgettaire ruimte	99
VIII	Het energieverbruik en de uitstoot van koolstofdioxide	107
A.	De energie-intensiteit van de groei	107
B.	De CO ₂ -intensiteit van de groei	112

Statistische bijlage

IX	Belangrijkste hypothesen van de projectie	117
X	Macro-economische resultaten	121
XI	Rekening van de economische agenten	135
XII	Openbare financiën	143
XIII	Resultaten per sector	151



Inleiding en synthese

De economische vooruitzichten 1998-2003 van april 1998 bevestigen de evolutie van de Belgische economie op middellange termijn zoals deze in onze edities van de twee jongste jaren werd omschreven. De huidige vooruitzichten accentueren deze trends en laten ze verder doorlopen. Daarnaast wordt ingegaan op de uitdagingen waarmee onze economie weldra zal worden geconfronteerd.

De projectie is uitgevoerd bij ongewijzigd beleid. De ontwikkeling van sommige macro-economische aggregaten in een dergelijk scenario zou kunnen leiden tot aanpassingen van het economisch beleid. De resultaten houden evenwel geen rekening met die mogelijkheid.

Aanhoudend herstel, ondanks voorzichtige hypothesen

Het aanhoudend economisch herstel wordt bevestigd. Volgens de nieuwe middellangetermijnprojectie van het Federaal Planbureau schommelt de jaarlijkse groei rond 2,6 procent gedurende de periode 1998-2003. Dit resultaat is lichtjes hoger dan de trendmatige groei (zie hoofdstuk 3). Het wordt verkregen op basis van voorzichtige kortetermijnvooruitzichten¹(1998) en een scenario m.b.t. de internationale omgeving waarin de groei van onze belangrijkste handelspartners in 1998-1999 de forse heropleving van 1997 bevestigt en daarna licht verzwakt. Deze cyclische vertraging stemt overeen met de toenemende benutting van de productiecapaciteiten.

Gunstige Europese context

De gunstige vooruitzichten kaderen in een Europese macro-economische context waarin de Monetaire Unie met elf lidstaten gerealiseerd wordt, de dollar apprecieert en de loonsverhogingen, alhoewel zij bijdragen tot de dynamiek van de binnenlandse vraag, beneden de productiviteitsgroei blijven.

De zone van de Monetaire Unie zou aldus gevrijwaard blijven van wisselkoersschommelingen die tot op heden op de Europese groei hebben gewogen, en zou haar competitiviteit ten opzichte van de rest van de wereld kunnen handhaven. Daarnaast kunnen de gesaneerde overheidsfinanciën van de Europese landen dank zij het groei- en stabiliteitspact een duurzaam karakter krijgen en samen met de gematigde loonstijgingen (wat het inflatierisico beperkt) voor blijvend lage nominale rentevoeten zorgen. In een context van beheerste inflatie moet het monetaire beleid van de Europese Centrale Bank, die geen rekening meer moet houden met wisselkoersconvergentie, leiden tot lage rentevoeten.

1. Instituut voor de Nationale Rekeningen, Economische vooruitzichten 1998.

De schuldvorderingen t.o.v. het buitenland zullen groter zijn dan 50 procent van het BBP in 2003

De Belgische economische groei zal gedurende de periode 1998-2003 iets meer dan de vorige jaren steunen op de groei van het particulier verbruik (+ 2 procent per jaar).¹ De groei van de bruto kapitaalvorming zou aanhouden (+ 3,4 procent per jaar) dankzij de investeringen van de bedrijven (die van de gezinnen en van de Overheid blijven relatief zwak). De netto uitvoer van goederen en diensten zou in belangrijke mate blijven bijdragen tot de economische groei en toenemen van 5,2 procent van het BBP in 1997 tot 7,4 procent van het BBP in 2003, wat een historisch hoogtepunt is. De gecumuleerde overschotten op de lopende rekening van de betalingsbalans zouden de schuldvorderingen van België t.o.v. het buitenland doen stijgen tot meer dan 50 procent van het BBP.

Toename van de CO₂-uitstoot

De groeierneming impliceert een nieuwe toename van het energieverbruik, ondanks een nieuwe daling van de energie-intensiteit van de groei met gemiddeld 1,1 procent per jaar gedurende de projectieperiode. Deze ontwikkeling wordt vooral verklaard door de evolutie van de energie-intensiteit van de groei in de industrie.

Ondanks de verschuivingen tussen de verschillende soorten brandstof die een iets grotere daling van de CO₂-intensiteit van de groei veroorzaken (van gemiddeld 1,2 procent per jaar), zou op middellange termijn een toename van de CO₂-uitstoot worden genoteerd. Bij ongewijzigd beleid lijkt de in het Kyotoprotocol vastgelegde theoretische doelstelling van uitstootvermindering voor de Belgische economie tegen 2008-2012 niet haalbaar (zie hoofdstuk 8).

Een duidelijke toename van de werkgelegenheid ...

De maatregelen ter beperking van de arbeidskost (vermindering van de sociale bijdragen, loonmatiging) en de diverse programma's inzake subsidiëring van de tewerkstelling van werklozen brengen de toename van de arbeidsproductiviteit per uur (in reële termen) op ongeveer 2 procent per jaar in de marktsector (excl. landbouw). Het arbeidsvolume zou in deze sector toenemen met gemiddeld 0,6 procent per jaar tussen 1998 en 2003. Gelet op een vermindering van de gemiddelde effectieve arbeidsduur met 0,2 procent per jaar gedurende dezelfde periode - als gevolg van de daling van de conventionele arbeidsduur en de toename van deeltijdse arbeid - zou de werkgelegenheid in de marktsector (excl. landbouw) jaarlijks toenemen met gemiddeld 0,9 procent, wat ongeveer 26.000 nieuwe jobs per jaar betekent buiten de overheidsadministratie (zie hoofdstuk 4).

Dit resultaat wordt verkregen in de veronderstelling dat de wetgeving inzake loonvorming ongewijzigd blijft, conform de basismethodologie die wordt gehanteerd in de basisprojectie (ongewijzigd beleid). Dit impliceert dat de mogelijke toename van spanningen op de arbeidsmarkt noch op individueel, noch op collectief vlak leidt tot sterkere loonstijgingen. Gezien de omvang van de jobcreatie in deze vooruitzichten en gegeven de context van grote overschotten op het buitenland kan een dergelijke mogelijkheid echter niet worden uitgesloten. De budgettaire en macro-economische gevolgen daarvan worden bestudeerd in een variant (cfr. kader in hoofdstuk 5).

1. Gemiddelde jaarlijkse groeivoet voor de periode 1998-2003 in reële termen.

... en een matige daling van de werkloosheid

Met een beroepsbevolking die nog zou aangroeien tot 2003, vooral als gevolg van de pensioenhervorming (van 46.000 tot 67.000 personen naargelang van de definitie)¹, komt de toename van de werkgelegenheid slechts gedeeltelijk tot uiting in de daling van de werkloosheid.

De volledige werkloosheid zou in dezelfde periode dalen met 94.000 of 115.000 eenheden¹ maar nog 560.000 of 425.000 eenheden¹ bedragen in 2003. De werkloosheidsgraad in ruime zin zou aldus dalen van 14,8 procent in 1997 naar 12,5 procent in 2003, of van 12,5 procent naar 9,7 procent zonder rekening te houden met de niet werkzoekende uitkeringsgerechtigde oudere werklozen.

De werkgelegenheidsgraad (in procent van de bevolking van 15 tot 64 jaar) zou stijgen van 56,3 procent in 1997 naar 58,5 procent in 2003.

Nieuwe daling van de industriële werkgelegenheid

De jobcreatie zouden geconcentreerd zijn in de marktdiensten, waar de werkgelegenheids groei sterker is dan de totale werkgelegenheids groei. De industriële werkgelegenheid blijft namelijk trendmatig dalen, zij het in een trager tempo vanwege de goede productievoorzichten.

Het primair (geconsolideerd) overschot verbetert nog ...

De netto financieringsbehoefte van de gezamenlijke overheid zou in 1997 uiteindelijk ietwat lager zijn dan 2 procent van het BBP, met een geconsolideerd primair overschot van meer dan 6 procent van het BBP (zie hoofdstuk 6).

Het scenario van de basisprojectie (dus met ongewijzigd beleid) veronderstelt een voortgezet zuinig beheer van alle uitgavenposten, evenwel zonder nieuwe besparingsoperaties. De werkgelegenheid in de overheidssector met een normaal statuut (zonder bijzondere jobs met verminderde kost) daalt, op middellange termijn is er geen enkele herziening van de weddebarema's in het openbaar ambt en de vervangingsinkomens krijgen geen enkele welwaartsaanpassing buiten de voorziene maatregelen in het kader van de pensioenhervorming. Globaal zouden de primaire uitgaven dalen van 41,3 procent van het BBP in 1997 tot 38,8 procent in 2003. Deze vermindering met 2,5 procent van het BBP is geconcentreerd in de uitgaven voor de overheidswedden, de werkloosheid, de pensioenen van de privé-sector en de kinderbijslag.

De maatregelen m.b.t. de verplichte heffingen worden eveneens slechts aangepast in zoverre het gaat om duidelijk genomen beslissingen (vóór 31 maart). Dit houdt in dat de huidige heffingen behouden blijven, maar ook dat de geplande verminderingen van sociale bijdragen en de herinvoering van de volledige indexering van de belastingsschalen vanaf het fiscale jaar 2000 wel doorgaan. De totale ontvangsten van de overheid zouden dalen van 47,3 naar 45,9 procent van het BBP in 2003.

In deze hypothesen zou het primair overschot nog stijgen tot 7,1 procent in 2003 (enkel ten gunste van entiteit I²) ondanks een stagnering rond 6 procent tussen 1998 en 2000. De aanvankelijke stagnering wordt verklaard door de geleidelijke verdwijning van vroegere niet-structurele maatregelen, door de verminderingen

-
1. Naargelang de niet werkzoekende uitkeringsgerechtigde oudere werklozen (hun aantal stijgt met 21.000 tussen 1997 en 2003) al dan niet in aanmerking worden genomen.
 2. Federale Overheid + Sociale Zekerheid.

van sociale bijdragen en door de tijdelijke heropleving van de investeringen door de lokale overheden.

Het objectief van een primair surplus voor entiteit I gelijk aan 5,3 procent van het BBP in 1998 zou gehaald worden. In 1999 zou het primair surplus dalen, maar daarna opnieuw toenemen vanaf 2000.

De ontwikkeling van het primair overschot toont aan dat er, bij ongewijzigd beleid en naargelang van de goedgekeurde budgettaire strategie, geleidelijk budgettaire manoeuvreerruimtes kunnen ontstaan. Gezien de gevolgde methodologie is de aanwending ervan niet in de oefening opgenomen (cfr. infra).

... en het overheidstekort verdwijnt.

Het verminderde overheidstekort doet, bij een jaarlijkse nominale economische groei van ongeveer 4 procent, de overheidsschuld jaarlijks dalen met 3 tot 4 procent in BBP-termen en zelfs meer op het einde van de periode. De daling van de schuldgraad, evenals van de impliciete rentevoet op de overheidsschuld, leidt tot een vermindering van de rentelasten van de gezamenlijke overheid tussen 1997 en 2003 (van 7,9 procent tot 6 procent van het BBP). Deze vermindering leidt, samen met de voortdurende verbetering van het primair overschot, tot het verdwijnen van het overheidstekort vanaf 2002.

Vanzelfsprekend wordt dit resultaat bepaald door de evolutie van het verschil tussen de impliciete rente van de overheidsschuld en de economische groeivoet, hetgeen sterk van de Europese policy mix afhangt. In de basisprojectie zou dit verschil dalen van 2,4 punt in 1997 naar 2,1 punt in 2001 en 1,6 punt in 2003.

Dat het primair overschot in de basisprojectie vanaf 2001 opnieuw zou stijgen en het totale overschot van de gezamenlijke overheid in 2002-2003 toeneemt wordt niet noodzakelijk een realiteit. Op middellange termijn zou de schuldafbouw gericht kunnen zijn op het behoud van een netto financieringsbehoefte of -capaciteit in de buurt van nul. We wensen evenwel niet te anticiperen op de keuze van de strategie voor de schuldafbouw en evenmin - a fortiori - op de beleidsopties van de overheid inzake de aanwending van de budgettaire manoeuvreerruimtes.

Manoeuvrerruimtes

De budgettaire manoeuvrerruimtes worden gedetailleerd onderzocht in diverse modaliteiten m.b.t. de toepassing van budgettaire strategieën (zie hoofdstuk 7, afdeling A). Het lijkt waarschijnlijk dat er vanaf 2001 marges zullen optreden die uiteraard bepaald worden door de gunstige macro-economische context van de projectie.

Tussen 1998 en 2001 zijn er slechts budgettaire marges indien men een verlaging van het primair overschot t.o.v. het niveau van 1997 accepteert.

Het leek ons niettemin interessant om te onderzoeken in welke mate de marges zouden worden aangewend in twee scenario's met meer uitgaven. Het eerste betreft de recent geformuleerde voorstellen voor een meer doorgedreven vermindering van de sociale bijdragen (zie hoofdstuk 5). Het tweede staat een minder strikte beheersing van de uitgaven in de gezondheidszorg toe (zie hoofdstuk 6). In geen van beide scenario's worden de marges op middellange termijn volledig opgebruikt.

De manoeuvrerruimtes die op lange termijn ontstaan worden onderzocht in een afdeling die gewijd is aan de langetermijnevolutie van de schuldgraad (hoofdstuk 7, afdeling B). Met een nultekort-strategie zou de schuldgraad op 60 procent van het BBP belanden rond 2015. De grootte van de op lange termijn vrijgekomen marges hangt dan af van de economische groei en het ecart tussen deze groeivoet en de rentevoet.

In de veronderstelling van een trendmatige economische groei op lange termijn, na 2003, ten belope van 2,25 procent en een reële rente op de overheidsschuld van 4 procent, zouden er marges blijven bestaan ook nadat de budgettaire kost van de vergrijzing is opgevangen. Het zou echter gaan om kleine marges (jaarlijks gemiddeld ongeveer 0,1 procent van het BBP aan nieuwe manoeuvrerruimte).

TABEL 1 - Belangrijkste resultaten van de projectie
(groeivoeten in procent, tenzij anders vermeld)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Periode- gemiddelden	
								1991 1997	1998 2003
BBP (reële groei)	2,7	2,5	2,8	2,6	2,5	2,5	2,6	1,4	2,6
Privé-consumptie	1,5	2,0	2,0	1,9	2,0	2,0	2,1	1,3	2,0
Overheidsconsumptie	1,3	1,3	1,8	1,2	1,2	1,0	1,3	1,3	1,3
Investerings	4,6	3,6	3,0	3,3	3,1	3,4	3,9	0,1	3,4
Bedrijven	3,4	3,4	5,6	3,3	4,9	4,6	4,6	-0,3	4,4
Overheid	24,7	12,7	-11,9	12,8	-8,1	-3,8	1,8	3,8	0,1
Woningen	2,5	1,1	0,4	0,3	1,2	1,6	2,0	0,2	1,1
Totale binnenlandse vraag	2,1	2,2	2,2	2,1	2,1	2,2	2,4	1,0	2,2
Uitvoer	6,2	5,6	6,2	6,2	6,0	5,9	5,9	4,5	6,0
Invoer	5,5	5,3	5,6	5,8	5,7	5,7	5,8	4,1	5,6
Consumptieprijzen	1,6	1,1	1,4	1,6	1,7	1,7	1,8	2,6	1,6
BBP-deflator	1,5	1,3	1,2	1,3	1,5	1,6	1,6	2,6	1,4
Werkgelegenheid (wijziging in duizendtallen)	12,1	33,7	34,9	23,3	21,1	22,6	26,6	-6,0	27,0
Werkloosheid in ruime zin (in duizendtallen) ^a	654,4	640,8	617,7	608,1	597,3	580,6	560,3	587,5	600,8
Werkloosheidsgraad in pct. van de beroeps- bevolking*	14,8	14,4	13,9	13,6	13,3	12,9	12,5	13,5	13,4
Werkloosheid, concept MTA (in duizendtallen)	540,7	515,6	489,4	478,0	465,0	447,7	425,1	504,7	470,1
Werkloosheidsgraad, concept MTA, in pct. van de beroepsbevolking	12,5	11,9	11,3	11,0	10,7	10,3	9,7	11,8	10,8
Saldo van de lopende verrichtingen met het buitenland (in pct. van het BBP)	5,0	5,4	5,9	6,3	6,6	6,9	7,1	3,4	6,4
Netto financieringsvermogen (+) of -behoefte (-) van de gezamenlijke overheid (in pct. van het BBP)	-1,8	-1,6	-1,3	-1,0	-0,4	0,4	1,0		
Federale overheid	-2,3	-1,9	-1,6	-1,5	-1,0	-0,4	0,1		
Gemeenschappen en Gewesten	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2		
Sociale zekerheid	0,5	0,3	0,3	0,4	0,5	0,7	0,8		
Lokale overheid	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3		

a. Definitie FPB: inclusief de niet werkzoekende oudere werklozen.



De internationale omgeving 1998-2003

A. De internationale omgeving voor 1998

De internationale omgeving van deze middellangetermijnvooruitzichten is voor 1998 gebaseerd zowel op vooruitzichten van de Europese Commissie als van het Internationaal Muntfonds, evenals op beschikbare statistieken voor de eerste maanden van dit jaar.¹

De groei van de potentiële uitvoermarkten is in 1998 kleiner dan het jaar voordien door rekening te houden met de effecten van de economische crisis die verschillende Aziatische landen momenteel kennen. Daarnaast is er de invloed van de groeivertraging in de Verenigde Staten vergeleken met 1997 (het Amerikaanse BBP zou in 1998 met 2,4 procent groeien t.o.v. 3,8 procent in 1997). De evolutie van de potentiële uitvoermarkten zal ten slotte ook gedetermineerd worden door de grotere bijdrage die de binnenlandse vraag aan de Europese groei zou leveren als gevolg van een groter vertrouwen van de Europese consumenten sedert de laatste lente. Het Europese BBP zou hierdoor met 2,7 procent groeien in 1998, na 2,6 procent in 1997.

Globaal zouden de potentiële uitvoermarkten voor België in 1998 met 6,6 procent groeien, wat 0,4 punten lager is dan in 1997.

De wisselkoersen voor 1998 stemmen overeen met het geobserveerde gemiddelde van januari. Dit impliceert een betekenisvolle depreciatie van de Belgische frank t.o.v. de Amerikaanse dollar vergeleken met vorig jaar. De dollarhousse geldt tegenover de meeste Europese landen en is toe te schrijven aan de depreciaties van de Aziatische munten sedert de zomer van 1997 en de functie van de dollar als vluchtmunt.

Wat de evolutie van de wereldprijzen voor België betreft zou de dollarhousse tot een nieuwe daling van de wereldprijzen (excl. energie) in dollar leiden. Daarentegen zouden de wereldprijzen in Belgische frank licht stijgen vanwege de waardevermindering van de munt t.o.v. de dollar en enkele Europese munten. Tenslotte is de prijs van ruwe aardolie berekend op basis van de observaties van januari en van de prijzen op de termijnmarkt. De gemiddelde prijs van een vat ruwe olie zou dit jaar gevoelig dalen van 19,3 dollar in 1997 naar 16,5 dollar.

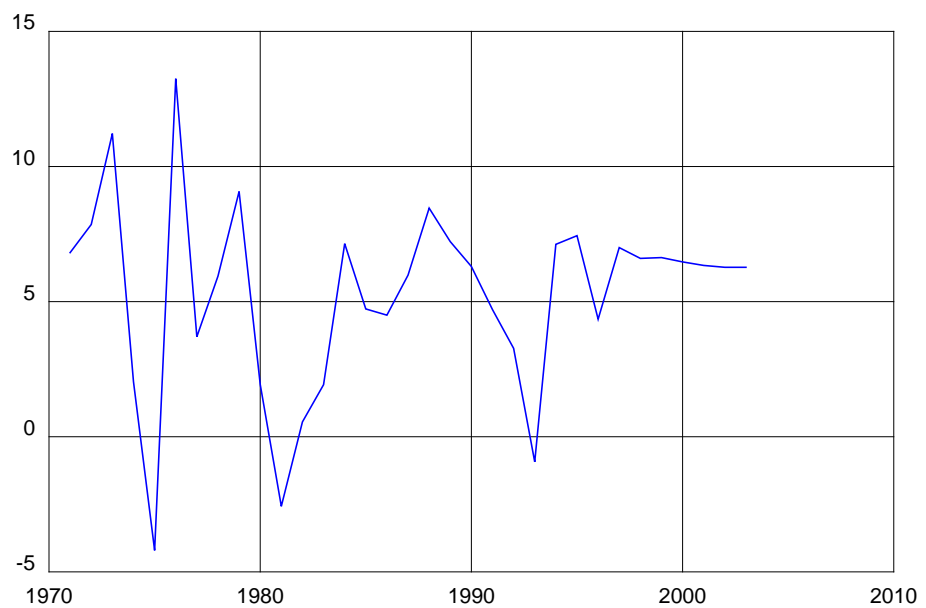
1. Voor meer details betreffende de methodologie voor de uitwerking van deze internationale omgeving verwijzen we naar de nota (98) AD PVB/5999/8125.

B. De internationale omgeving voor 1999-2003

De internationale omgeving voor de periode 1999-2003 steunt zowel op de jongste middellangetermijnprojectie van de Europese Commissie en als op die van de OESO. Het scenario veronderstelt de voortzetting van een evenwichtige *policy mix*, waardoor binnen de voorziene termijn de overgang naar de eenheidsmunt wordt gewaarborgd, evenals een aanhoudende, niet inflatoire en stabiele groei en de verderzetting van de budgettaire saneringsprogramma's door de lidstaten van de Europese Unie.

In het nieuwe middellangetermijnscenario van het Bureau is de evolutie van de potentiële uitvoermarkt voor België gebaseerd op een groeipad waarbij het verschil tussen effectieve productie en de potentiële productie tegen het jaar 2003 weggewerkt zal zijn.¹ De groei van de invoervraag van de belangrijkste handelspartners van België zou tussen 1999 en 2003 lichtjes afnemen als gevolg van een kleine terugval van de groei gedurende die periode. De groei van de potentiële uitvoermarkt voor België zou dalen van 6,6 procent in 1999 tot 6,3 procent in 2003. Gemiddeld bedraagt de groei van de potentiële uitvoermarkt 6,4 procent in de periode 1999-2003, hetgeen beduidend meer is dan de groei tussen 1991 en 1997, maar vergelijkbaar met deze tijdens de tweede helft van de jaren tachtig.

FIGUUR 1 -Evolutie van de potentiële uitvoermarkt voor België
(percentuele groei)



1. Men spreekt ook van het weggewerken van de *output gap*.

Voor de wisselkoers van de Belgische frank t.o.v. de belangrijkste Europese munten houdt het scenario voor 1999-2003 rekening met de deelname van 11 landen aan de start van de Europese eenheidsmunt. Wat de overige Europese landen betreft wordt verondersteld dat hun bilaterale wisselkoersen op middellange termijn in nominale termen vastliggen. De koers van de frank t.o.v. de dollar zou in nominale termen stabiel zijn in 1999 en daarna constant blijven in reële termen.

Na een daling in 1998 zouden de wereldprijzen in dollar stijgen met gemiddeld 2,5 procent in de periode 1999-2003. Gezien de lichte appreciatie van de Belgische frank ten aanzien van de dollar tijdens deze periode, zou de wereldinflatie uitgedrukt in Belgische frank iets minder snel toenemen, nl. met 2,1 procent. De energieprijzen worden verondersteld na 1999 het verloop van de wereldinflatie te volgen. De rentevoeten tenslotte zouden tot in 1999 lichtjes stijgen en daarna nominaal stabiel blijven tot in 2003.¹

De onderstaande tabel 2 geeft de internationale omgeving weer van de nieuwe middellangetermijnprojectie van het Federaal Planbureau.

TABEL 2 - Hypothesen van het Federaal Planbureau met betrekking tot de internationale omgeving
(groeivoeten in procent, tenzij anders aangeduid)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Periodegemiddelde	
								1991 1997	1998 2003
Potentiële uitvoermarkt voor België	7,0	6,6	6,6	6,5	6,4	6,3	6,3	4,7	6,5
p.m.: Scenario Europese Commissie ^a	7,4	7,0	7,4	7,3	7,3	7,2			
Wereldprijzen in US \$									
Uitvoer (goederen en diensten)	-8,5	-2,8	2,0	2,6	2,7	2,7	2,7	-0,5	1,6
Invoer (goederen en diensten)	-8,9	-3,3	2,0	2,6	2,7	2,7	2,7	-0,5	1,5
Wereldprijzen in BEF									
Uitvoer (goederen en diensten)	5,7	1,8	2,0	2,1	2,1	2,1	2,1	0,5	2,0
Invoer (goederen en diensten)	5,3	1,3	2,0	2,2	2,1	2,1	2,1	0,4	2,0
Petroleumprijs (Brent, US\$/vat)	19,3	16,5	17,3	17,8	18,2	18,6	19,1	18,4	17,9
Wisselkoers BEF/US \$	35,8	37,4	37,4	37,3	37,1	36,8	36,6	32,9	36,9
Korte rente (niveau, 3m.)									
Verenigde Staten	5,6	5,7	5,8	5,8	5,8	5,8	5,8	4,9	5,8
Duitsland	3,3	3,6	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	6,0	3,9
Lange rente (niveau, 10j.)									
Verenigde Staten	6,3	5,8	5,9	6,0	6,0	6,0	6,0	6,7	6,0
Duitsland	5,7	5,1	5,4	5,5	5,5	5,5	5,5	6,9	5,4

a. Scenario van de Europese Commissie van januari 1998: Internationale omgeving gebaseerd op de middellangetermijnprojectie van december 1997 - januari 1998 van de diensten van de DG II van de Europese Commissie.

1. Voor meer details betreffende de buitenlandse rentevoeten verwijzen we naar de nota (98) AD/FVH/6001/8128.

C. De onzekerheden in verband met dit scenario

Een eerste onzekerheid heeft te maken met de financiële crisis waarmee Azië in het tweede semester van 1997 werd geconfronteerd. Het scenario van het Federaal Planbureau houdt rekening met de impact van deze crisis in 1998, maar gaat er van uit dat zij beheerst zal worden en dat de gevolgen zich niet meer zullen laten voelen tijdens de periode 1999-2003. Toch bestaat het gevaar dat de economische en reglementaire hervormingen¹ in de betrokken landen te schuchter, te laat of te beperkt zullen zijn. In dat geval zou het voor deze landen tijd vergen om zich te stabiliseren en opnieuw een aanhoudende economische groei te realiseren. Als gevolg van deze crisis is er heel wat kapitaal uit Azië weggevloeid naar minder risicovolle zones. Het is moeilijk in te schatten welke gevolgen deze heroriënteringen van financiële stromen op langere termijn hebben op de rentevoeten en de wisselkoersen in Europa, de Verenigde Staten en Japan.

Overigens heeft de Aziatische crisis de economische situatie in Japan nog meer gedestabiliseerd en kwetsbaar gemaakt. Momenteel is het nog niet zeker dat de door dat land goedgekeurde maatregelen de Japanse economie in staat stellen zijn problemen inzake economische groei en overheidsfinanciën te overwinnen. Bovendien is het zo dat, indien de Amerikaanse dollar blijft dienen als vluchtmunt voor de kapitalen die Azië verlaten, zijn appreciatie voortduurt. Hierdoor dreigt het Amerikaans handelstekort te blijven groeien terwijl de Japanse handelsoverschotten zich handhaven als gevolg van de zwakke binnenlandse vraag in Japan. Indien deze ontwikkeling niet snel wordt bijgestuurd is het niet uitgesloten dat er een nieuw handelsconflict ontstaat tussen beide landen, hetwelk het Japanse herstel zou hypothekeren en ook de stabiele economische groei in de Verenigde Staten en in Europa in het gedrang zou brengen.

Een ander risico heeft betrekking op de eindfase van de overgang naar de Europese eenheidsmunt. Door de selectie van de deelnemende landen is het denkbaar dat er spanningen ontstaan op de financiële markten. Spanningen die verband kunnen houden met de pariteiten voor de overgang naar de Euro of met twijfels omtrent de impact van het muntbeleid van de toekomstige Europese Centrale Bank.

Tot slot is er ook een onzekerheid in positieve zin. De jongste middellangetermijnprojecties van de Europese Commissie² suggereren dat we mogelijk het groeipotentieel van de Europese Unie en de groeidynamiek als gevolg van de geslaagde overgang naar de eenheidsmunt onderschatten. In dat geval zou de ontwikkeling van de potentiële uitvoermarkten voor België gunstiger uitvallen dan wordt aangegeven in tabel 2.

1. Vooral m.b.t. de herstructurering en de reglementering van de kredietsector.

2. Middellangetermijnprojectie van december 1997 - januari 1998 van de diensten van de DGII van de Europese Commissie.



Macro-economische en sectorale evoluties

A. De groei en zijn componenten

In 1997 groeide het reële BBP met 2,7 procent, t.o.v. 1,5 procent in 1996. Het voorbije jaar presteerde daarmee beduidend beter dan de zes voorgaande jaren, die een jaarlijkse gemiddelde groei kenden van nauwelijks 1,3 procent. Deze performantie zou zich ook in de volgende jaren kunnen doorzetten. De economische groei kan in de periode 1998-2003 jaarlijks gemiddeld 2,6 procent halen.

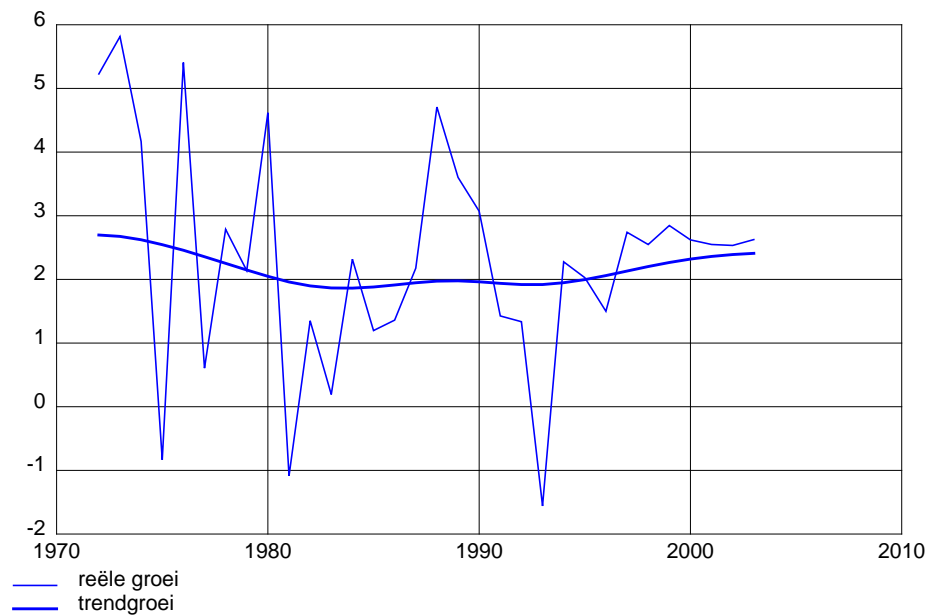
Figuur 2 toont dat de reële groei van het BBP boven de trendgroei ligt in de projectieperiode.¹ De Belgische trendgroei bedraagt ongeveer 2,3 procent en komt overeen met de geobserveerde gemiddelde BBP-groei in de periode 1970-1996.

De groeiperformantie in de projectieperiode kan beschouwd worden als een inhaalbeweging, na verscheidene jaren van matige BBP-groei (doorgaans beneden de trendgroei) die tot een negatieve *output gap* hebben geleid.² Een verkleining van deze *output gap* in de projectieperiode vereist immers een gemiddelde groei boven de trendgroei.

De samenstelling van de groei verandert. In vergelijking met 1997 boet de buitenlandse vraagcomponent aan belang in en verruimen de privé-consumptie en de bedrijfsinvesteringen de groeibasis voor de periode 1998-2003. Tabel 3 geeft de kerncijfers van de vooruitzichten weer.

-
1. De trendgroei is berekend door toepassing van een Hodrick-Prescott filter op de tijdreeks van het BBP in constante prijzen.
 2. De *output gap* wordt hier gedefinieerd als het procentueel verschil tussen het gerealiseerde en het trendmatige BBP. Al bij al zijn de trendgroei en de *output gap* louter indicatieve concepten die geen uitspraak doen over de samenstelling van de economische activiteit bij de vermelde inhaalbeweging. Overigens behoeft de *output-gap*-methodologie nog meer relativering. De economische toestand in de Verenigde Staten is hiervoor illustratief. De (sedert een paar jaren) positieve *output gap* en de krappe arbeidsmarkt hebben er nog niet tot inflatoire spanningen geleid als gevolg van significante productiviteitsstijgingen. Indien de productiviteitstoename een structureel karakter krijgt zou dit betekenen dat de trendmatige BBP-groei totnogtoe onderschat is en de *output gap* overschat.

FIGUUR 2 - Reële groei van het BBP en trendgroei



TABEL 3 - Kerncijfers van de middellangetermijnvooruitzichten
(groeivoeten in procent, tenzij anders aangeduid)

	1981 1985	1986 1990	1991 1997	1998 2003	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Groei van de potentiële uitvoermarkt	2,3	6,5	4,5	6,4	6,6	6,6	6,5	6,3	6,3	6,3
BBP in volume	0,8	3,0	1,4	2,6	2,5	2,8	2,6	2,5	2,5	2,6
Privé-consumptie	0,5	2,8	1,3	2,0	2,0	2,0	1,9	2,0	2,0	2,1
Investerings	-4,0	9,5	0,1	3,4	3,6	3,0	3,3	3,1	3,4	3,9
- bedrijven	0,3	11,6	-0,3	4,4	3,4	5,6	3,3	4,9	4,6	4,6
- overheid	-9,3	-8,0	3,8	0,1	12,7	-11,9	12,8	-8,1	-3,8	1,8
- woningen	-10,3	11,3	0,2	1,1	1,1	0,4	0,3	1,2	1,6	2,0
Binnenlandse vraag	-0,5	3,7	1,0	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	2,2	2,4
Totale uitvoer	3,1	5,7	4,5	6,0	5,6	6,2	6,2	6,0	5,9	5,9
Finale bestedingen	0,8	4,5	2,5	4,1	3,9	4,2	4,1	4,1	4,1	4,2
Totale invoer	0,8	6,9	4,1	5,6	5,3	5,6	5,8	5,7	5,7	5,8
Inflatie	6,9	2,3	2,6	1,6	1,1	1,4	1,6	1,7	1,7	1,8
Werkgelegenheid (verandering in duizendtallen)	-27,9	40,7	-6,0	27,0	33,7	34,9	23,3	21,1	22,6	26,6
Werkloosheidsgraad (in procent van de beroepsbevolking)	12,3	11,7	13,5	13,4	14,4	13,9	13,6	13,3	12,9	12,5
Saldo van de lopende verrichtingen met het buitenland (in procent van het BBP)	-2,3	1,1	3,4	6,4	5,4	5,9	6,3	6,6	6,9	7,1
Financieringsbehoefte van de gezamenlijke overheid (in procent van het BBP)	10,6	7,1	4,9	0,5	1,6	1,3	1,0	0,4	-0,4	-1,0

1. De buitenlandse vraag: motor van de conjuncturomslag

De Europese conjunctuur herstelde zich in 1997 met een BBP-groei van 2,6 procent tegenover 1,8 procent het jaar voordien. Deze heropleving uit zich eveneens in de groei van de Belgische potentiële exportmarkt, die verstevigde tot 7 procent in 1997 (4,4 procent in 1996). Voor de projectieperiode geldt eveneens een gunstig groeicijfer van gemiddeld 6,4 procent.¹

Na een zwak 1996 profiteerde de Belgische uitvoer met een groeicijfer van 6,2 procent in 1997 ten volle van de heropleving in de buurlanden en werd daarbij nog ondersteund door de sterke Amerikaanse en Britse munten. De dollar en het pond apprecieerden met resp. 15 en 12 procent tegenover de Belgische frank. De nog aarzelende binnenlandse vraag dreef de invoergroei in 1997 met slechts 0,5 punt op tot 5,5 procent, waardoor de bijdrage van de netto-export aan de economische groei vergrootte tot 0,7 punt.

Voor de periode 1998-2003 wordt een jaargemiddelde export- en importgroei van resp. 6,0 en 5,7 procent vooropgesteld. De exportvraag blijft m.a.w. sterk, terwijl de invoer versnelt door de verbetering van de binnenlandse bestedingen (zie verder). De bijdrage van de netto-export aan de economische groei zou gemiddeld 0,5 punten bedragen en blijft dus belangrijk. Ter vergelijking: in de periode 1990-97 was dit een bescheiden 0,2 punt.

1. Voor meer details, zie hoofdstuk 2.

MARKTAANDELEN

Een interessante indicator van de exportperformantie is de vergelijking van de exportgroei met zijn voornaamste determinant, m.n. de evolutie van de potentiële afzetmarkten in het buitenland. Een negatief ecart tussen beide groeivoeten wijst op een inkrimping van het Belgisch marktaandeel in de buitenlandse handel.

De onderstaande tabel 4 toont voor de jaren negentig en de projectieperiode een licht verlies aan marktaandelen, dat evenwel kleiner is dan in de tweede helft van de jaren tachtig. Uiteenlopende factoren kunnen hieraan ten grondslag liggen, zoals structurele oorzaken (Is het Belgisch exportaanbod voldoende afgestemd op de gevraagde goederen en diensten in het buitenland? Is er voldoende productiecapaciteit/beschikbaarheid van productiefactoren?) of prijsevoluties (bvb. een te sterke toename van de productieprijzen die om redenen van competitiviteit niet volledig kunnen worden doorgerekend in de uitvoerprijzen, waardoor de rendabiliteit daalt). In dit verband wijzen vergelijkende studies erop dat de Belgische economie geen uitgesproken technologisch of innovatief profiel heeft, waardoor de export niet gekenmerkt wordt door een specialisatie in hoogtechnologische producten.¹ Deze stelling kan men uiteraard niet veralgemenen, gegeven kapitaalintensieve bedrijfstakken zoals de chemie en de automobielnijverheid

Niettemin blijft het belang van de uitvoer, net als deze van de invoer, als component van de Belgische finale vraag gunstig evolueren (stijgende in- en uitvoerquotes). Het feit dat de in- en uitvoer sneller toenemen dan de finale vraag wijst op een toegenomen openheid van de Belgische economie.

Historisch valt vooral de zwakke competitiviteitspositie van België in de tweede helft van de jaren zeventig op. De olieprijschok (in combinatie met de loonindexering) droeg bij tot een verslechtering van de competitiviteit van de Belgische producten. De competitiviteit herstelde zich in de eerste helft van de jaren tachtig als gevolg van de devaluatie, gecombineerd met loonmatiging.

TABEL 4 - Belgische buitenlandse handel : evolutie van de marktaandelen en de openheid van de economie

	1971 1975	1976 1980	1981 1985	1986 1990	1991 1997	1998 2003
Gemiddelde groei van de potentiële exportmarkt (1)	4,6	6,7	2,3	6,5	4,7	6,4
Gemiddelde reële exportgroei (2)	4,7	4,7	3,0	5,8	4,5	6,0
Ecart (2-1)	0,1	-2,0	0,7	-0,7	-0,2	-0,4
Uitvoer (niveau in pct. van de finale vraag)	35,6	35,7	41,0	41,0	41,6	47,6
Invoer (niveau in pct. van de finale vraag)	34,6	36,6	41,2	39,4	39,1	43,8

1. Zie b.v.b. Filip Abraham en Paul Van Rompuy (1996), Het concurrentievermogen van de Belgische economie in micro- en macro-economisch perspectief, Leuven Economisch Standpunt nr. 87.

2. De binnenlandse bestedingen: heterogene performantie

Samen met de buitenlandse vraag was de bruto kapitaalvorming van de ondernemingen in 1997 de belangrijkste groeimotor. Voor de periode 1998-2003 compenseert de versnelling van zowel de privé-consumptie als van de bedrijfsinvesteringen de lichte verzwakking van de netto-export, waardoor de economische groei een bredere basis krijgt. Daarnaast verliezen de gezinsinvesteringen aan kracht en vertonen de consumptie en de investeringen van de overheid een bescheiden ontwikkeling.

a. Privé-consumptie: beterschap

1997 blijkt voor het gezinsverbruik een overgangsjaar te zijn geweest. Met een groeivoet van 1,5 procent herpakte de belangrijkste vraagcomponent zich t.o.v. de drie voorgaande jaren. In de periode 1994-96 groeide het privéverbruik gemiddeld met 1,2 procent. Voor de projectieperiode wordt een sterker jaarlijks groeiritme vooropgesteld dat zich rond 2 procent stabiliseert. De groei van de privé-consumptie blijft daarmee onder het gemiddelde van de periode 1970-97 (2,4 procent).

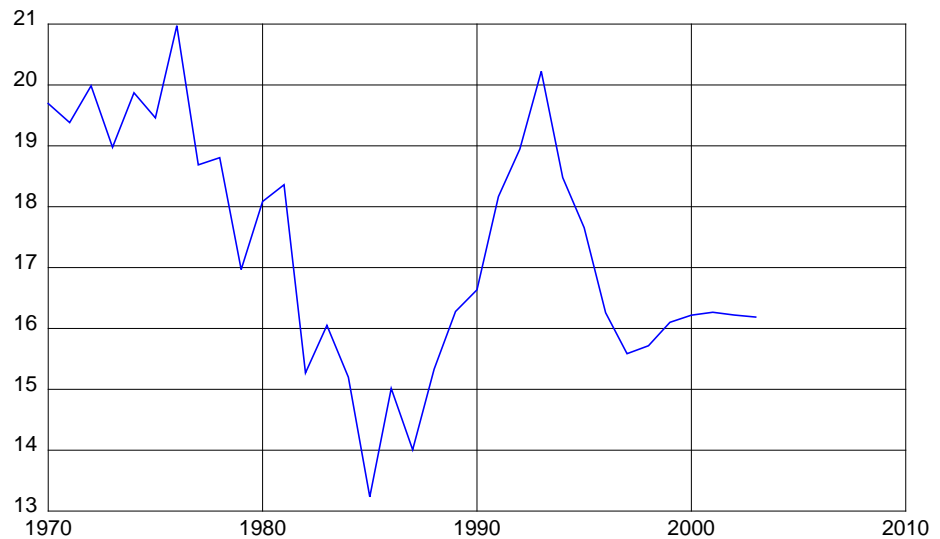
De dynamiek van de privé-consumptie kan worden toegeschreven aan meerdere factoren. In 1997 ervoeren de gezinnen een bescheiden reële toename van hun beschikbaar inkomen met 0,8 procent, dankzij de kleine marge voor loonsverhoging die de loonnorm, geldend vanaf dat jaar, toestaat en de toename van de werkgelegenheid. De drie voorgaande jaren was er als gevolg van de reële loonblokkering van 1995-96, de invoering van de gezondheidsindex¹ en de daling van de vermogensinkomsten nog een inkrimping van de koopkracht, zodat een positieve groei van de privé-consumptie slechts kon bekomen worden via een daling van de spaarquote. Ook 1997 kende een daling van de spaarquote tot 15,6 procent. Deze evolutie werd mede ondersteund door een herneming van het consumentenvertrouwen als gevolg van de daling van de werkloosheidsgraad.

1. De gezondheidsindex van januari 1997 situeerde zich beneden het niveau van de algemene index, hetgeen de indexering van de lonen en van de sociale uitkeringen vertraagde. Bovendien steeg de gezondheidsindex tussen januari 1994 en december 1997 met 6,1 procent, tegenover 6,7 procent voor de algemene index, die voordien de basis vormde voor de indexering van lonen en sociale uitkeringen.

Tijdens de projectieperiode (1998-2003) stijgt de koopkracht van de gezinnen jaarlijks gemiddeld met 2,1 procent. De inkomsten uit roerend vermogen leveren een belangrijke groeibijdrage in de periode 1999-2001.¹ Aangezien de spaarneiging bij inkomsten uit vermogen doorgaans groter is dan bij andere inkomenscomponenten neemt de gezinsspaarquote in deze periode dan ook toe tot 16,3 procent (zie figuur 3). Op middellange termijn stabiliseert de spaarquote zich op 16,2 procent, d.i. niet verder onder de gemiddelde spaarquote van van 1970-1997 (17,6 procent).

Niettemin groeit de privé-consumptie tijdens de projectieperiode minder sterk dan het BBP, waardoor het aandeel van de privé-consumptie in het BBP trendmatig daalt van 62,5 procent in 1997 tot 60,6 procent in 2003.

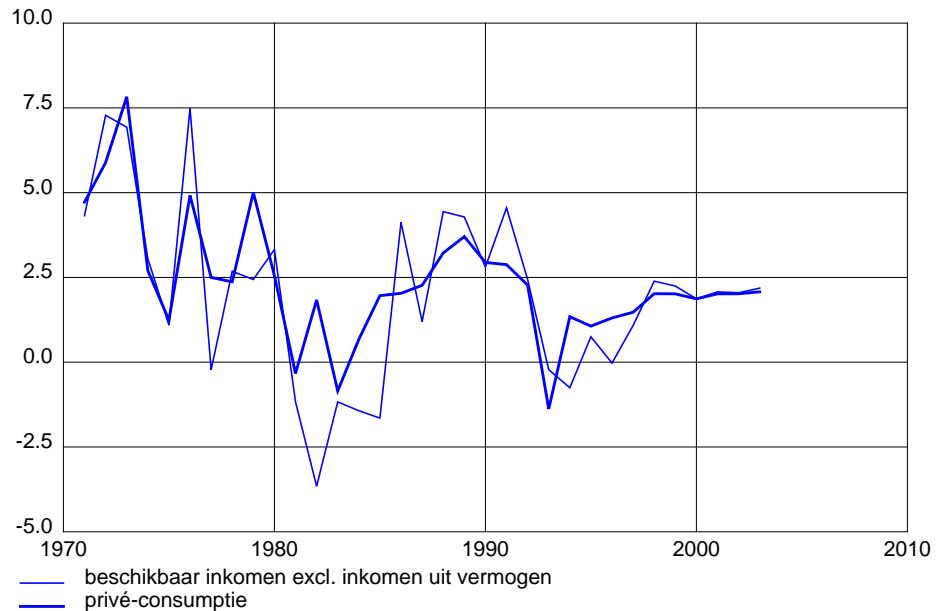
FIGUUR 3 -Gezinsspaarquote
(sparen in procent van het beschikbaar gezinsinkomen)



1. In 1998 bedraagt de koopkrachtgroei 2,2 procent, waarvan slechts 0,1 punt kan toegeschreven worden aan de vermogensinkomsten. In 1999 en 2000 loopt de bijdrage van de vermogensinkomsten echter op tot resp. 0,6 en 0,4 punt, op een totale koopkrachtgroei van resp. 2,5 en 2,0 procent. Op middellange termijn valt de groeibijdrage van de vermogensinkomsten terug op 0,2 punt op een koopkrachtgroei van 2,0 procent.

Figuur 4 illustreert de sterke band tussen de niet-vermogenscomponent van het gezinsinkomen (hoofdzakelijk inkomens uit arbeid en uitkeringen) en de privé-consumptie.

FIGUUR 4 - Reële groei van de privé-consumptie en het beschikbaar inkomen excl. vermogensinkomen



b. Investerings

Bedrijfsinvesteringen: verdere versteviging

De belangrijkste determinanten van het investeringsklimaat van de ondernemingen blijven gunstig evolueren, waardoor in de projectieperiode een voortzetting van de investeringscyclus te verwachten valt, met een groeigemiddelde van 4,4 procent in de periode 1998-2003.

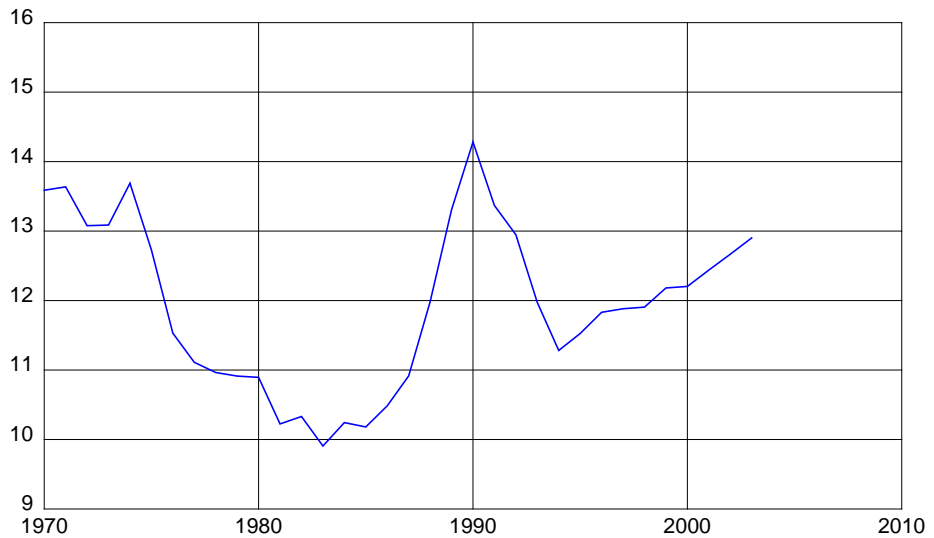
In de eerste plaats verbeterde de conjunctuur in 1997 op buitenlands vlak (export) en - steeds meer - ook op binnenlands vlak (privé-consumptie). Deze ontwikkeling zou zich bestendigen in de projectieperiode.

Ten tweede beperkt het uiterst gunstige renteklimaat (een historisch lage langetermijnrente) de financieringskost.

Tenslotte is er de uitzonderlijk hoge bezettingsgraad (meer dan 80 procent) van de productiecapaciteit in de verwerkende nijverheid. Het recordniveau van de capaciteitsbenutting manifesteert zich vrij vroeg in de fase van economische heropleving. Een en ander heeft te maken met de inzinking van de kapitaalvorming in de periode 1991-96. De bedrijfsinvesteringen daalden toen met gemiddeld 0,9 procent per jaar. Niettemin lijkt de intensieve benutting van de productiecapaciteit volgens sommige economen in exportgerichte sectoren structureel te worden. Onder druk van de internationale concurrentie wordt gestreefd naar een optimalisering van het productieproces.

De investeringsquote van de ondernemingen neemt toe van 11,9 procent van het BBP in 1997 tot 12,9 procent in 2003 en overschrijdt daarmee het gemiddelde van de periode 1970-97 (11,9 procent).

FIGUUR 5 - Investerings van de bedrijven
(in procent van het BBP)



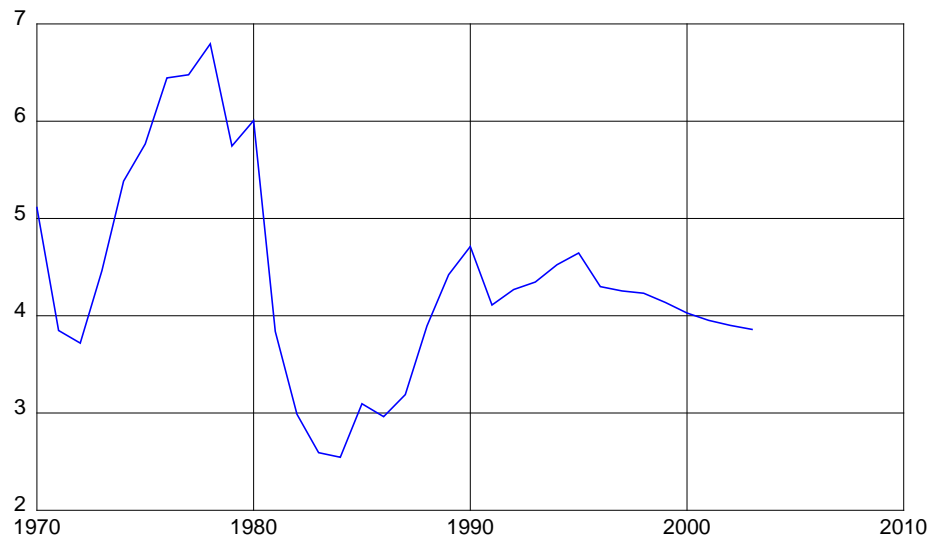
*Investerings in woningen:
in ademnood*

Na de terugval in 1996 klaarde het investeringsklimaat in de woningbouw opnieuw op in 1997, met een groeicijfer van 2,5 procent. De belangrijkste determinanten van de woningbouw droegen hiertoe bij. In de eerste plaats was er de positieve groei van het beschikbaar gezinsinkomen die zich zal bestendigen in de projectieperiode. Vervolgens verleende de fiscaliteit in de periode 1996-97 extra zuurstof aan de bouwactiviteit door de gedeeltelijke BTW-verlaging voor bescheiden woningen. Ten slotte situeert de hypothecaire rente zich in navolging van de rente-ontspanning op de kapitaalmarkten op een historisch laag nominaal niveau.

Na de redelijke prestatie in 1997 zou de woningbouw opnieuw van zijn glans verliezen in de projectieperiode, met een jaargemiddelde groei van 1,1 procent over 1998-2003. De woningbouwactiviteit zou pas terug op haar niveau (in constante prijzen) van 1995 komen in het jaar 2002. De reële groei van het beschikbaar gezinsinkomen blijft op middellange termijn relatief bescheiden.¹ Daarenboven was de BTW-verlaging slechts voorzien tot einde 1997 (ondertussen verlengd tot midden 1998), wat ongetwijfeld een aantal bouwprojecten heeft vervroegd ten nadele van 1998. Het is voor de bouwactiviteit dan ook van belang dat de huidige periode van lage rentevoeten aanhoudt. In reële termen zou de hypothecaire rente kunnen dalen tot 3,6 procent op middellange termijn, terwijl dit in de periode 1970-97 gemiddeld nog 4,8 procent was.

1. Ter vergelijking: in de periode 1986-1992 groeide de koopkracht van de gezinnen jaarlijks met gemiddeld 3,8 procent.

FIGUUR 6 - Investerings in woningen
(in procent van het BBP)

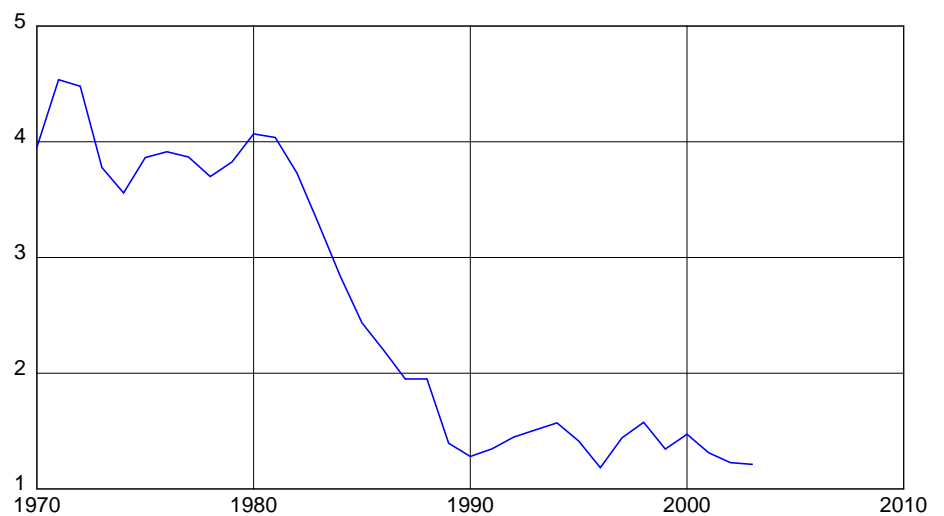


*Overheidsinvesteringen:
ongelijkmatig*

De overheidsinvesteringen worden gekenmerkt door sterke schommelingen omwille van twee redenen. Enerzijds is er de investeringsactiviteit van de lokale overheden en anderzijds wordt de verkoop van overheidsgebouwen in de nationale rekeningen als een negatieve investering beschouwd.

Na een daling van 9 procent in 1996 verhogen de investeringen van de lokale overheden gevoelig in 1997 en in 1998 (13 tot 15 procent). Deze investeringen behouden hun niveau in de jaren 1999-2000 en dalen nadien. Deze evolutie heeft te maken met de beursgang van het Gemeentekrediet en met de gemeenteraadsverkiezingen (zie hoofdstuk 6, afdeling F).

FIGUUR 7 - Overheidsinvesteringen
(in procent van het BBP)



De verkoop van overheidsgebouwen vertoont, na een daling in 1997, sterke fluctuaties (zie hoofdstuk 6, afdeling C).

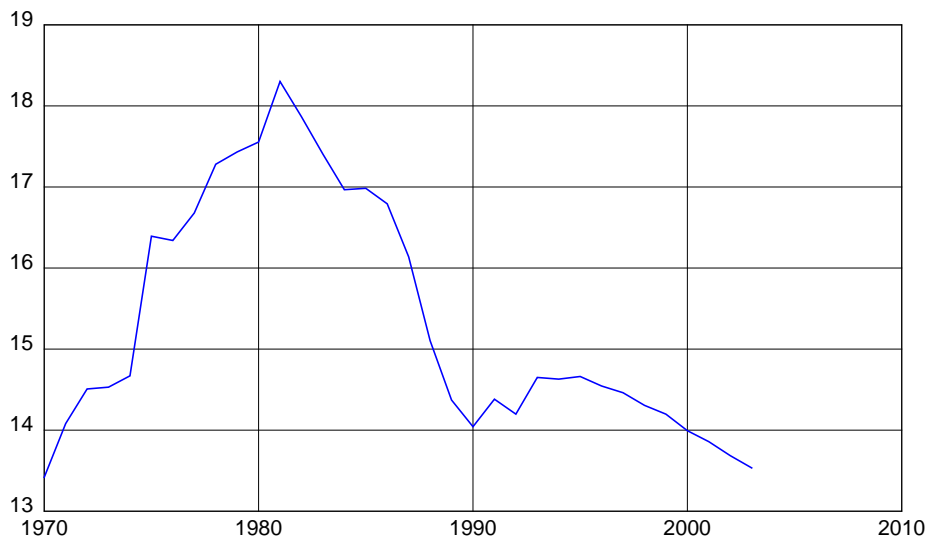
België bekleedt met een overheidsinvesteringsquote van 1,4 procent in 1997 (zie ook figuur 8) de op één na laatste plaats binnen de Europese Unie. Deze quote blijft in de periode 1998-2003 op gemiddeld 1,4 procent van het BBP tegenover een Europees gemiddelde van 2,2 procent.

c. Overheidsconsumptie: zwak

De groei van de overheidsconsumptie vertraagde tot 1,3 procent in 1997 tegenover 1,8 procent in het voorgaande jaar. Het aantal ambtenaren stabiliseerde, evenals de bestedingen voor goederen en diensten. De groei in 1997 had grotendeels te maken met een toename van het aantal gepensioneerden en van de reële lonen. Met een quote van 14,5 procent in 1997 lag de Belgische overheidsconsumptie duidelijk onder het Europese gemiddelde van ongeveer 18,5 procent.

Ook tijdens de projectieperiode 1998-2003 zou de groei zeer bescheiden blijven, met een gemiddelde van 1,3 procent, zodat de overheidsconsumptie in procent van het BBP nog verder afbrokkelt. De publieke werkgelegenheid zou weliswaar toenemen, doch betreft hier meestal deeltijdse en/of lager betaalde jobs (via de zgn. doorstromingsprogramma's). Meer toelichting over de overheidsconsumptie kan worden gevonden in hoofdstuk 6.

FIGUUR 8 -Overheidsconsumptie
(in procent van het BBP)



3. De sectorale evolutie

De versteviging van de conjunctuur en de stilaan meer evenwichtige samenstelling van de economische groei leidt tot een verbeterde performantie qua toegevoegde waarde zowel in de industrie als bij de marktdiensten (cfr. tabel 5).

Binnen de exportgevoelige verwerkende nijverheid profiteert de sector van de intermediaire goederen ten volle van de heropleving van de internationale conjunctuur. De dollarhousse zorgde voor een extra stimulans. De benutting van de productiecapaciteit is er dan ook het hoogst. De producenten van uitrustingsgoederen genieten eveneens van de export- en investeringsactiviteit. Ook de perspectieven voor de sector van de verbruiksgoederen verbeteren als gevolg van de buitenlandse vraag en een meer voorspoedige ontwikkeling van de privé-consumptie.

Qua sectorale structuur leiden de verbeterde binnenlandse afzetperspectieven tot een toenemend economisch gewicht van de marktdiensten in de projectieperiode. Deze tertiarisering van de economie is niet nieuw en uit zich zowel in nominale als in reële termen, zij het iets minder uitgesproken in het laatste geval. Dit heeft te maken met de sectoraal uiteenlopende prijsevoluties. Globaal genomen ondervinden de diensten, in vergelijking met de industrie, minder druk van de internationale concurrentie, waardoor de kosten er relatief gemakkelijker in de prijzen kunnen doorgerekend worden.

De verwerkende nijverheid is evenwel niet homogeen. Opvallend is dat, vergeleken met de jaren tachtig, niet alleen het nominale, maar ook het reële gewicht van de sector van de investeringsgoederen is afgenomen. Dit suggereert een relatief zwakke(re) specialisatie van België in hoogtechnologische sectoren die een hoge toegevoegde waarde genereren (zie ook kader over de marktaandelen hierboven).

TABEL 5 - Structuur en groei van de bruto toegevoegde waarde in marktprijzen

	Structuur in lopende prijzen			Structuur in constante prijzen			Reële groei		
	1981 1990	1991 1997	1998 2003	1981 1990	1991 1997	1998 2003	1981 1990	1991 1997	1998 2003
Landbouw	2,2	1,5	1,3	2,4	2,3	2,0	1,9	1,4	0,9
Energie	4,5	4,2	4,1	4,9	4,9	4,6	2,0	1,6	1,4
Verwerkende nijverheid	21,9	19,5	18,7	24,5	24,2	24,8	3,3	1,1	3,0
- Intermediaire goederen	6,5	5,6	5,6	8,0	8,8	9,3	5,6	2,5	3,1
- Investeringsgoederen	6,8	6,1	5,9	7,6	6,5	6,6	2,0	-0,4	3,3
- Verbruiksgoederen	8,7	7,7	7,2	8,9	8,9	8,9	2,4	1,0	2,7
Bouw	5,6	5,3	5,5	5,6	5,7	5,8	-0,6	0,8	3,5
Verhandelbare diensten	43,2	47,3	48,6	40,6	42,4	43,3	2,5	2,3	2,5
- Vervoer en communicatie	8,1	8,3	8,1	8,1	8,5	8,6	2,4	1,4	3,1
- Overige marktdiensten	35,1	39,0	40,6	32,5	33,9	34,7	2,5	2,6	2,3
Niet-verhandelbare diensten	22,5	22,1	21,7	22,0	20,4	19,4	1,2	1,5	1,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	2,1	1,7	2,4

4. De rekeningen van de economische agenten, nationaal inkomen

a. De rekening van de gezinnen

Na de bescheiden toename in de periode 1991-1996 zou het bruto primair inkomen van de gezinnen opnieuw sterker groeien met gemiddeld meer dan 2 procent in de periode 1998-2003.

TABEL 6 - Inkomensrekening van de gezinnen
(groeivoeten en gemiddelde groeivoeten in constante prijzen)

	1991 1996	1997	1998	1999	2000 2003
1. Bruto primair inkomen waarvan:	1,0	1,3	2,2	2,6	2,3
Loonmassa van de bedrijven	0,7	1,4	2,1	1,8	2,2
Loonmassa van de overheid	2,4	1,9	1,4	1,7	1,1
Inkomens van de zelfstandigen	0,1	1,8	2,3	2,3	2,0
Inkomens uit vermogen	1,0	-1,3	1,0	4,0	1,9
Overige inkomens	1,6	2,2	4,7	5,1	4,5
2. Fiscale en parafiscale heffingen waarvan:	1,7	2,3	2,0	2,1	2,2
Sociale werknemersbijdragen	1,4	1,3	1,6	1,5	2,0
Sociale bijdragen van de zelfstandigen	5,5	2,0	-0,8	1,5	2,0
Belastingen op inkomens	1,8	3,5	2,6	3,0	2,5
3. Overdrachten aan gezinnen waarvan:	2,2	1,2	1,9	1,8	1,5
Sociale uitkeringen	2,2	1,1	1,8	1,7	1,4
4. Beschikbaar inkomen (1-2+3)	1,1	0,8	2,2	2,5	2,0

Tot 1997 noteert men nog een beperkte groei, zowel van de inkomens uit arbeid (lonen van de bedrijven en inkomens van de zelfstandigen) als van de inkomens uit vermogen. Vanaf 1998 heeft de versnelde groei betrekking op alle soorten van inkomens, met uitzondering van de loonmassa van de overheid (waarvan het groeitempo vertraagt t.o.v. het verleden).

De evolutie van de gezinsinkomens uit arbeid wordt hoofdzakelijk bepaald door het profiel van de loonmassa van de particuliere sector.

In de periode 1997-1999 leidt de beperkte groei van de reële loonvoet per persoon, samen met de vooral in 1998 en 1999 uitgesproken toename van de werkgelegenheid, tot een stijging van de door de bedrijven betaalde loonmassa met 1,4 procent in 1997 en met ongeveer 2 procent jaarlijks daarna. Vanaf het jaar 2000 zou de groei van de loonmassa van de bedrijven gemiddeld meer dan 2 procent bedragen dankzij de toename van het aantal loontrekkenden en een lichte versnelling van de loonvoet per persoon.

Wat de door de overheid uitbetaalde arbeidsinkomens betreft, leiden de relatieve stagnering van de werkgelegenheid in de overheidssector sinds 1995

(behalve in 1999) en de bescheiden stijging van de bezoldigingen per hoofd¹ tot een zeer matige toename van de betreffende loonmassa met 1,4 procent in 1998, met 1,7 procent in 1999 en met 1,1 procent van 2000 tot 2003.

De inkomens uit zelfstandige arbeid, die gedurende de eerste helft van de jaren negentig vrij stabiel waren, zouden in reële termen stijgen met ongeveer 2 procent per jaar vanaf 1997, zowel omwille van de stijging van het reëel inkomen per persoon als van het grotere aantal zelfstandigen.

TABEL 7 - Structuur van het beschikbaar gezinsinkomen
(in procent van het beschikbaar gezinsinkomen)

	1991 1996	1997	1998	1999	2000 2003
Inkomens uit arbeid waarvan:	82,1	83,5	83,3	82,8	82,5
Loonmassa van de bedrijven	52,1	52,2	52,1	51,8	51,9
Loonmassa van de overheid	15,4	16,3	16,1	16,0	15,6
Inkomens van de zelfstandigen	12,9	13,2	13,2	13,2	13,2
Andere inkomens buiten arbeid waarvan:	29,1	28,5	28,6	29,2	30,2
Bruto exploitatie-overschot buiten de inkomens uit zelfstandige arbeid	13,4	13,8	14,2	14,5	15,4
Inkomens uit vermogen	15,6	14,6	14,5	14,7	14,7
Overdrachten aan gezinnen	33,6	35,0	34,9	34,6	34,1
Verplichte heffingen waarvan:	-44,8	-46,9	-46,8	-46,6	-46,8
Parafiscale heffingen	-26,1	-26,7	-26,5	-26,3	-26,2
Fiscale heffingen	-18,6	-20,2	-20,3	-20,4	-20,6

Structureel noteert men een lichte daling van het aandeel van de loonmassa in het beschikbaar inkomen. Het aandeel van de overige inkomens uit arbeid is daarentegen relatief stabiel. In totaal zou het aandeel van de arbeidsinkomens in het beschikbaar gezinsinkomen dalen van 83,5 procent in 1997 naar gemiddeld 82,5 procent in de periode 2000-2003.

Het relatieve aandeel van het bruto exploitatie-overschot zonder inkomen uit zelfstandige arbeid zou stijgen van 13,8 procent van het beschikbaar inkomen in 1997 tot een gemiddelde van 15,4 procent tussen 2000 en 2003 (vooral vanwege de groei van de huurinkomsten). Het aandeel van de vermogensinkomens daarentegen zou vanaf 1997 vrij stabiel blijven (stijgende inkomsten uit dividenden, maar een daling van de netto rente-inkomsten). In totaal zou het aandeel van de primaire inkomens buiten arbeid toenemen in de periode 1998-2003.

1. De toename van de door de overheid betaalde bezoldigingen per hoofd wordt verklaard door de sociale programmatie en de *wage drift* en vooral door het feit dat de door de overheid betaalde loonmassa de pensioenen aan de oud-ambtenaren bevat. Aangezien deze laatste in aantal sneller stijgen dan het aantal banen in de overheidssector, stijgt de loonvoet die wordt berekend door de loonmassa toe te passen op het personeelsbestand sneller dan het effectief door de werknemers van de overheid ontvangen loon.

Het aandeel van de sociale overdrachten in het beschikbaar inkomen daalt geleidelijk in projectieperiode, enerzijds als gevolg van de daling van het aantal werklozen vanaf 1998 en anderzijds omwille van de beperkte toename van andere soorten van socialezekerheidsprestaties (gezondheidszorg en kinderbijslag).

Wat de verplichte heffingen betreft (46,8 procent van het beschikbaar gezinsinkomen tussen 2000 en 2003 tegenover 46,9 procent in 1997), noteert men een lichte toename op middellange termijn van het aandeel van de belastingen op inkomens (20,6 procent tussen 2000 en 2003 tegenover 20,2 procent in 1997), wat wordt gecompenseerd door een ongeveer even grote daling van het gewicht van de parafiscale heffingen.

b. De rekening van de ondernemingen

Met de herneming van de groei in 1997 kunnen de ondernemingen hun marges herstellen, waardoor een nieuwe stijging van het exploitatie-overschot ten opzichte van de eerste helft van de jaren '90 zou genoteerd worden (meer dan 5 procent in reële termen in 1998 en 1999 en gemiddeld 3 procent van 2000 tot 2003 tegenover gemiddeld 1,1 procent tussen 1991 en 1996). Uitgedrukt in procent van het BBP zou het aandeel van het bruto exploitatie-overschot van de ondernemingen in de projectieperiode stijgen van 18 procent in 1997 tot gemiddeld 19,2 procent in de periode 2000-2003.

Parallel noteert men - aan de uitgavenzijde - een hernieuwde groei van de investeringen (gedefleerd met de prijs van het BBP): 6,3 procent in 1999 en jaarlijks gemiddeld 4,4 procent van 2000 tot 2003.¹ Na een zekere stabiliteit van 1995 tot 1998 zou het aandeel van de bedrijfsinvesteringen in het BBP geleidelijk stijgen en op middellange termijn opnieuw het niveau halen van het begin van de jaren '90 (cfr. figuur 5).

De netto uitgekeerde vermogensinkomens zouden op middellange termijn een blijvende reële groei kennen. Deze stijging zou zelfs groter zijn dan de toename van het exploitatie-overschot na vennootschapsbelasting.

1. De oorzaken van die evolutie worden behandeld in paragraaf 2.

TABEL 8 - De rekening van de ondernemingen
(groeivoeten en gemiddelde groeivoeten in constante prijzen)

	1991 1996	1997	1998	1999	2000 2003
Lopende en kapitaalontvangsten waarvan:	1,2	1,8	4,5	5,0	2,9
Bruto exploitatie-overschot	1,1	3,0	5,3	5,1	3,0
Sociale bijdragen waarvan:	1,7	-3,0	1,6	1,9	1,9
. effectief	3,5	1,7	1,5	1,9	1,8
. fictief	0,6	-6,1	1,6	1,9	2,0
Lopende en kapitaaluitgaven waarvan:	0,1	3,7	3,3	6,4	4,5
Vennootschapsbelastingen	5,9	13,5	1,8	2,2	1,9
Sociale uitkeringen ^a	1,3	-2,6	1,9	2,2	2,3
Uitgekeerde vermogensinkomens (netto)	-1,1	1,0	8,7	13,9	8,6
Investeringsen ^b	-1,5	3,4	2,6	6,3	4,4
p.m. Bruto beschikbaar inkomen	0,5	0,5	5,1	3,1	1,1

- a. Men constateert een daling van de uitkeringen (die overeenkomen met fictieve bijdragen) van de bedrijven in 1997. Deze daling wordt verklaard door een gewijzigde manier van betaling van de pensioenen van de Post. Deze werden voordien rechtstreeks betaald door de overheidsondernemingen en vanaf 1997 door de federale overheid.
- b. De hier gebruikte deflator is deze van het BBP, wat leidt tot groeivoeten in volume die verschillen van die welke worden berekend wanneer de bedrijfsinvesteringen gedeïflecteerd worden met de investeringsprijs.

c. Verdeling van het nationaal inkomen over de economische agenten

De verdeling van het nationaal inkomen over de economische agenten toont een geleidelijke vermindering van het aandeel van het bruto primair gezinsinkomen in de projectieperiode (van 81,3 procent in 1997 naar 80,5 procent in 2003) omwille van het kleiner geworden aandeel van de inkomens uit arbeid. Het aandeel van het primair inkomen van de bedrijven zou daarentegen stabiel blijven terwijl dat van de overheid zou toenemen met 4,7 procent van het BBP in 1997 tot 6,1 procent in 2003. Deze stijging wordt hoofdzakelijk verklaard door de gunstige evolutie van het aandeel van de rentelasten, die in BBP-termen dalen met 1,3 procent tussen 1997 en 2000-2003. Het kleinere aandeel van de rentelasten weerspiegelt tegelijk de daling van de rentevoeten en de sterke daling van het overheidstekort.

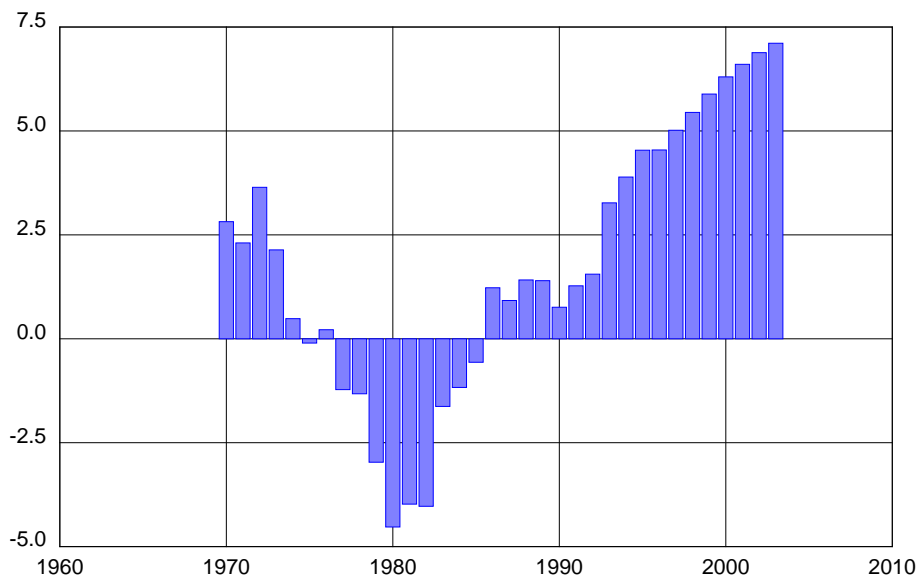
TABEL 9 - Verdeling van het nationaal inkomen
(in procent van het BBP)

	1991 1996	1997	1998	1999	2000 2003
Bruto primair gezinsinkomen	85,0	81,3	80,8	80,7	80,5
1. Inkomens uit bezoldigde en zelfstandige arbeid	62,4	60,3	59,8	59,4	58,6
2. Inkomens uit vermogen en overige inkomens	22,6	21,0	21,0	21,4	21,9
Bruto primair inkomen van de bedrijven	13,3	14,9	15,1	15,2	14,8
1. Lopende besparingen	10,6	11,2	11,5	11,5	11,2
2. Vennootschapsbelastingen	2,6	3,5	3,5	3,5	3,4
Bruto primair inkomen van de overheid	2,5	4,7	5,0	5,2	5,6
1. Netto indirecte belastingen	11,3	11,9	11,8	11,7	11,5
2. Inkomens uit vermogen	1,2	0,9	1,0	1,0	0,9
3. Rentelasten op de overheidsschuld (-)	-10,0	-8,1	-7,8	-7,5	-6,8

d. De rekening van het buitenland

Tussen 1997 en 2003 zou de Belgische economie een groot overschot vertonen ten aanzien van het buitenland. Het surplus van de lopende rekening van de betalingsbalans zou meer dan 5 procent van het BBP bedragen in de projectieperiode en zelfs 7 procent van het BBP bereiken tegen het jaar 2003. Een dergelijk overschot weerspiegelt een blijvend hoge spaarquote van de Belgische privésector en de substantiële vermindering van het ontsparen van de overheid. In 2003 zou de nationale spaarquote 25,5 procent van het BBP bereiken en daarmee ruim boven de bruto kapitaalvorming liggen die in 2003 slechts 18,4 procent van het BBP zou bedragen.

FIGUUR 9 -Evolutie van de lopende rekening van de betalingsbalans
(in procent van het BBP)



De verslechtering van de saldi met het buitenland, die optrad na de eerste olieschok, werd gedurende de eerste helft van de jaren '80 geleidelijk weggewerkt. Het sedert 1986 bekomen surplus is sinds 1993 aanzienlijk toegenomen, vooral als gevolg van de zwakke groei van de binnenlandse vraag. Dit overschot zou op middellange termijn gehandhaafd blijven en nog toenemen dank zij de goede uitvoerprestaties.

De buitenlandse overschotten die sinds 1986 worden genoteerd, hebben de crediteurenpositie van België ten aanzien van het buitenland steeds verder uitgebouwd. In 1997 vertegenwoordigde deze crediteurenpositie, volgens de rekeningen die door de Nationale Bank worden gepubliceerd, een totale waarde van 1876 miljard frank (ongeveer 22 procent in BBP-termen). Uiteraard zouden de blijvende overschotten t.o.v. het buitenland deze positie in de toekomst nog versterken.¹

1. In 2003 zou deze crediteurenpositie volgens de projectie meer dan 50 procent van het BBP bedragen.

DE SPAAR- EN INVESTERINGSQUOTEN

De volgende tabel toont de historische evolutie van de privé en de publieke spaar- en investeringsquoten en van hun projectie voor de periode 1998-2003. Ter vergelijking bevat de tabel ook cijfers voor de Europese Unie.

TABEL 10 - Spaar- en investeringsquote in België en in de Europese Unie
(in procent van het BBP)

	1971 1980	1981 1985	1986 1990	1991 1997	1998 2003 ^a
<i>België</i>					
- Bruto-sparen van de privé-sector	22,4	20,5	23,7	24,5	23,1
- Overheidssparen	-0,2	-6,5	-4,7	-3,0	1,5
- Nationale bruto-sparen	22,1	14,0	18,9	21,5	24,6
- Bruto kapitaalvorming	22,3	16,3	17,8	18,1	18,2
waarvan overheidsinvesteringen	4,0	3,3	1,8	1,4	1,4
<i>Europese Unie</i>					
- Bruto-sparen van de privé-sector	20,4	20,7	20,7	20,7	19,9
- Overheidssparen	2,3	-0,8	0,3	-1,4	1,2
- Nationale bruto-sparen	23,7	19,9	21,0	19,3	21,1
- Bruto kapitaalvorming	23,8	20,0	20,9	19,3	20,1
waarvan overheidsinvesteringen	3,6	2,9	2,8	2,6	2,2

a. 1998-2001 voor de Europese Unie.

De Belgische nationale spaarquote heeft in het verleden sterke schommelingen gekend en daalde van meer dan 22 procent gedurende de periode 1971-80 tot slechts 14 procent in 1981-85. Daarna steeg zij opnieuw tot 18,9 procent in 1986-90 en tot 21,5 procent in 1991-97. De daling van de jaren '80 is vooral het gevolg van het ontsparen van de overheid, terwijl de besparingen van de particuliere sector constant boven de 20 procent zijn gebleven.

De Belgische privé-spaarquote is altijd op een hoog peil gebleven en is aanzienlijk gestegen sinds de tweede helft van de jaren '80, waarbij het Europees gemiddelde ruimschoots werd overschreden.

Voor de projectieperiode vertonen zowel België als de Europese Unie een forse stijging van de globale spaarquote als gevolg van een positief wordende publieke spaarquote, terwijl de privé-besparingen lichtjes dalen. Door de stijging van de globale spaarquote van de Europese Unie - in de projectie - zou de financieringscapaciteit toenemen, wat zich vertaalt in een overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans in de toekomst.¹ België vertoont een extern financieringsoverschot sinds 1986. Dit overschot zou gedurende de periode 1998-2003 nog toenemen.

De buitenlandse posities zouden verbeteren ondanks een stijging van de investeringen. Wat de EU betreft, zou de daling van de investeringsquote van begin de jaren '90 in ruime mate worden weggevoerd en zou de investeringsquote opnieuw de 20 procent overschrijden. De Belgische nationale investeringsquote zou slechts lichtjes stijgen ondanks de hogere investeringsquote van de ondernemingen. Dit, vergeleken met het EU-gemiddelde, matige resultaat zou het gevolg zijn van het zeer lage niveau van de overheidsinvesteringen en van de voortdurende afbrokkeling van de investeringen van de gezinnen in BBP-termen.

1. De lopende rekening van de EU was lichtjes negatief tussen 1988 en 1992 en is opnieuw positief sinds 1995.

STRUCTUUR VAN DE BUITENLANDSE HANDEL VAN DE BLEU IN 1997

De onderstaande tabel toont de geografische spreiding van de buitenlandse handel van de BLEU in 1997. Hieruit blijkt dat het surplus van de handelsbalans ter waarde van 442,8 miljard afkomstig is van, enerzijds, surplussen van de buitenlandse handel met de EU (+368,7 miljard), de rest van Europa (+134,6 miljard) en Azië (+116,5 miljard) en, anderzijds, van tekorten met Amerika (-138,6 miljard) en Afrika (-57,0 miljard). Wat onze drie belangrijkste handelspartners betreft, m.n. Duitsland, Frankrijk en Nederland, boekt de BLEU een belangrijk overschot t.o.v. de eerste twee landen, maar een tekort t.o.v. de noorderbuur.

De verdeling volgens de belangrijkste producten van de handelsbalans in 1997 wordt weergegeven in de volgende tabel. De BLEU heeft vooral een surplus voor de chemische producten en kunststoffen, voor de onedele metalen, voor vervoermaterieel en voor andere producten (voeding, textiel, edelstenen, goederen die niet elders worden gerangschikt). De handelsbalans is vooral deficitair voor de minerale producten en machines en toestellen.

TABEL 11 - Geografische structuur van de buitenlandse handel van de BLEU in 1997
(in miljarden franken)¹

	Uitvoer van goederen	Invoer van goederen	Handelsbalans
Europese Unie	4441,0	4072,3	368,7
Duitsland	1164,5	1047,2	117,3
Frankrijk	1026,8	802,0	224,8
Nederland	761,1	1008,8	-247,7
Andere EU-landen	1488,6	1214,3	274,3
Andere Europese landen	398,3	263,7	134,6
Afrika	129,1	186,1	-57,0
Amerika	410,8	549,4	-138,6
Azië	586,5	470,0	116,5
Diversen	52,3	33,7	18,6
Totaal	6018,0	5575,2	442,8

TABEL 12 - Structuur van de buitenlandse handel van de BLEU naar product in 1997
(in miljarden franken)²

	Balance commerciale
Minerale producten	-240,8
Producten van de chemische en aanverwante industrieën	140,5
Kunststof en rubber en werken daarvan	146,7
Onedele metalen en werken daarvan	130,5
Machines en toestellen; apparatuur voor beeld en klank; elektrotechnisch materieel	-175,0
Vervoermaterieel	198,8
Andere producten	242,1
Totaal	442,8

1. Bron: INR, Statistieken over de buitenlandse handel van de BLEU, Maandschrift 1997-12.

2. Bron: zie tabel 11.



Arbeidsmarkt

De evolutie van de werkgelegenheid wordt niet alleen bepaald door de economische groei en de productiviteitswinsten per gewerkt uur, maar ook door veranderingen in de arbeidsduur. De hypothesen in verband met de evolutie van de arbeidsduur worden uiteengezet in afdeling A. De vooruitzichten met betrekking tot de werkgelegenheid en de werkloosheid worden becommentarieerd in afdeling B.

A. Arbeidsduur

De arbeidsduur in het HERMES-model wordt bepaald op basis van drie factoren: de conventionele arbeidsduur die resulteert uit de collectieve arbeidsovereenkomsten tussen de sociale partners, het aantal deeltijdse werknemers in de totale werkgelegenheid en de relatieve duur van een deeltijdse job ten opzichte van een voltijdse job. De combinatie van deze drie factoren definieert de gemiddelde conventionele arbeidsduur die in het model wordt gehanteerd (zie kader).

Voor de projectieperiode 1998-2003 zijn de hypothesen met betrekking tot de evolutie van de arbeidsduur gebaseerd op een quasi stagnering van de conventionele arbeidsduur (gemiddeld - 0,04 procent per jaar voor alle bedrijfstakken samen), in overeenstemming met hetgeen geobserveerd wordt sinds het begin van de jaren '90. Er bestaan immers geen aanwijzingen om te geloven dat sectorale collectieve arbeidsovereenkomsten gesloten zullen worden die zich zouden richten op een beduidende vermindering van de collectieve arbeidsduur.

**TABEL 13 - Ontwikkeling van de gemiddelde conventionele arbeidsduur per persoon - Loontrekken-
den van de bedrijven**
(gemiddelde jaarlijkse groeivoeten in procent)

	1955 1960	1960 1964	1964 1975	1975 1982	1982 1995	1955 1995	1995 2003 ^a
Totaal	-1,23	-0,23	-1,45	-0,84	-0,41	-0,86	-0,31
Effect deeltijdse arbeid	-0,06	-0,10	-0,09	-0,15	-0,25	-0,15	-0,26
Effect conventionele arbeidsduur	-1,18	-0,13	-1,36	-0,69	-0,16	-0,71	-0,05

a. Loontrekkenden en zelfstandigen.

Bron: Federaal Planbureau (zie kader).

Er wordt verder verondersteld dat de deeltijdse arbeid verder zal uitbreiden, vooral onder invloed van bijkomende overheidsstimuli. Naast de verbetering van het statuut van deeltijdse werknemers stelt men een uitbreiding vast van de diverse vormen van deeltijdse arbeid die door de overheid worden gesubsidieerd: deeltijdse loopbaanonderbrekingen, PWA-arbeiders, nieuwe "Smet"-banen,... In de projectie wordt verondersteld dat deze maatregelen het mogelijk zouden maken het groeitempo van het percentage deeltijdse werknemers te handhaven dat sinds het einde van de jaren '80 geobserveerd wordt. Voor de gezamenlijke bedrijvensector is dit percentage gestegen van 9,1 procent in 1986 tot 14,4 procent in 1997; volgens onze hypothesen zou deze verhouding in 2003 18,6 procent bedragen. In de dienstensector, waar het aantal deeltijdse werknemers het hoogst is, groeit dit percentage van 15,3 procent in 1986 tot 21,8 procent in 1997 en in de projectie tot 26,5 procent in 2003.

Wat de ontwikkeling van de relatieve duur van een deeltijdse job betreft, wordt de sinds 1986 vastgestelde trend verder doorgetrokken. In dat jaar bedroeg de duur van een deeltijdse job gemiddeld 53 procent van de voltijdse arbeidsduur; in 1997 was dit reeds 56 procent. Men stelt dus vast dat de gemiddelde duur van een deeltijdse baan hoger ligt dan die van een halftijdse job en een stijgende tendens vertoont (vooral onder invloed van de 1/5, 1/4, 1/3 loopbaanonderbrekingen). In 2003 zou deze relatieve arbeidsduur 58 procent bedragen.

Onder deze veronderstellingen zou de conventionele arbeidsduur in de gehele marktsector jaarlijks gemiddeld met 0,32 procent afnemen over de projectieperiode. Dit zou hoofdzakelijk het gevolg zijn van de uitbreiding van de deeltijdse arbeid (in de dienstensector), die bijna negentig procent van deze totale gemiddelde afname verklaart.

VEERTIG JAAR ARBEIDSDUURONTWIKKELING: EEN TERUGBLIK

De constant hoge werkloosheid in België en in Europa heeft het thema van de arbeidsduurvermindering terug prominent op de politieke en sociale agenda gezet.

Het debat heeft uiteraard betrekking op de doeltreffendheid van de arbeidsduurvermindering (naast andere "klassieke" maatregelen zoals loonkostvermindering, flexibiliteit van de arbeidsorganisatie, betere opleiding van de arbeidskrachten) om de werkloosheid weg te werken en op de manier waarop zij best georganiseerd wordt.

Moet de arbeidsduurvermindering:

- collectief of individueel zijn?
- massaal zijn of gedecentraliseerd, om te beantwoorden aan de specifieke kenmerken van de bedrijven?
- snel of traag en geleidelijk verlopen?
- al of niet gepaard gaan met looncompensatie?

Sinds de jaren '80 is de arbeidsduurvermindering in België vooral het gevolg van de toename van de deeltijdse arbeid. In vergelijking met de evolutie sinds het midden van de jaren '50 gaat het om een individuele, gedecentraliseerde en trage vermindering van de arbeidsduur.

In een recente studie¹ documenteert het Federaal Planbureau de ontwikkeling op lange termijn van de drie onderliggende verklarende factoren van de gemiddelde conventionele arbeidsduur: de conventionele arbeidsduur voor een werknemer die voltijds werkt (de norm waarover door de sociale partners wordt onderhandeld), de penetratiegraad van de deeltijdse arbeid en de relatieve duur van een deeltijdse baan ten opzichte van een voltijdse baan. Deze statistische reeksen werden opgesteld op basis van gegevens uit collectieve arbeidsovereenkomsten, volkstellingen en arbeidskrachtentellingen.

Opmerkelijk genoeg moet gedurende deze periode van veertig jaar het grootste deel (83 procent) van de afname in de gemiddelde conventionele arbeidsduur toegeschreven worden aan de vermindering van de conventionele arbeidsduur (zie tabel 13). Met uitzondering van de periode tussen 1960 en 1964 doet de invloed van de deeltijdse arbeid zich slechts gevoelen vanaf 1975 (zij neemt 18 procent van de afname in de gemiddelde conventionele arbeidsduur voor haar rekening tussen 1975 en 1982). De deeltijdse arbeid wordt uiteindelijk zelfs de belangrijkste bron voor de vermindering van de gemiddelde conventionele arbeidsduur: zij staat in voor 61 procent van deze vermindering tussen 1982 en 1995. In feite is de deeltijdse arbeid sinds 1990 vrijwel de enige bron (91 procent) voor de verdere daling van de gemiddelde conventionele arbeidsduur, die weliswaar gering is (gemiddeld -0,25 procent per jaar tussen 1990 en 1995).

Alhoewel de toename van de deeltijdse arbeid gedurende de meest recente periode de doorslaggevende factor is geworden in de ontwikkeling van de arbeidsduur, heeft zij desalniettemin geen belangrijke vermindering van de gemiddelde conventionele arbeidsduur tot stand kunnen brengen. Waar veranderingen van de conventionele arbeidsduur eerder betrekking hebben op het geheel der werknemers, spitst deeltijdse arbeid zich immers vooral toe op specifieke segmenten van de arbeidsmarkt (bij vrouwen, in de dienstensector).

Sinds het begin van de jaren '80 noteert men dus een uitgesproken vertraging in de vermindering van de arbeidsduur, terwijl tegelijkertijd ook de economische groei vertraagt. De nieuwkomers op de arbeidsmarkt ondervinden dus een dubbele handicap: een minder hoge groei van het volume arbeidsuren en een minder sterke toename van de verdeling van het arbeidsvolume.

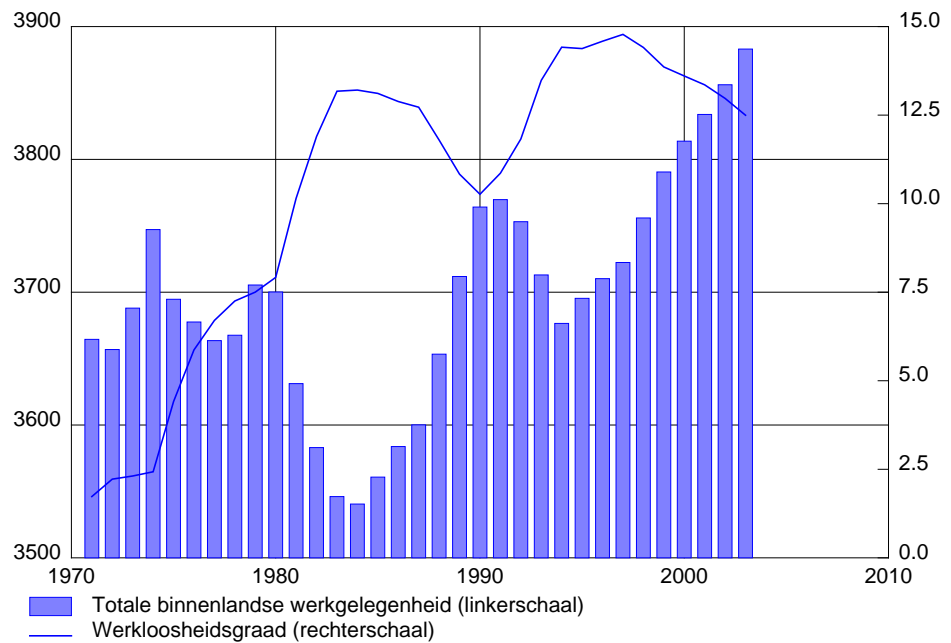
1. "Veertig jaar arbeidsduurontwikkeling in België" - Planning Paper 80 - september 1997.

B. Werkgelegenheid en werkloosheid

De werkgelegenheid zou, aangezwengeld door de economische groei, toenemen gedurende de projectieperiode. De binnenlandse werkgelegenheid zou op die manier kunnen oplopen met ongeveer 162.000 eenheden over 6 jaar of gemiddeld met ongeveer 27.000 eenheden per jaar. Door die toename zou het werkgelegenheidsniveau op het einde van de periode bijna 3.900.000 personen kunnen bedragen, wat heel wat meer is dan het vorige hoogtepunt dat op het einde van de jaren '80 bereikt werd. De werkgelegenheidsgraad (in procent van de bevolking op arbeidsleeftijd - zie tabel 16) zou stijgen van 56,3 procent in 1997 (tegenover gemiddeld 60 procent in de EU) naar 58,5 procent in 2003.

De stijging van het arbeidsvolume, die met name rekening houdt met de uitbreiding van de deeltijdse arbeid, zou eveneens aanzienlijk zijn. Het arbeidsvolume zou in de marktsector (exclusief de landbouw) gemiddeld met 0,6 procent stijgen per jaar. In totaal zou aldus een toename van 3,6 procent genoteerd worden gedurende de zes volgende jaren (tegenover 5,4 procent voor de werkgelegenheid uitgedrukt in personen).

FIGUUR 10 -Werkgelegenheid en werkloosheid



De toename van de binnenlandse werkgelegenheid zou, net zoals op het einde van de jaren '80, de volledige werkloosheid opnieuw aanzienlijk kunnen doen dalen.¹ Deze zou dalen met ongeveer 94.000 eenheden en in 2003 560.000 eenheden bedragen tegenover 654.000 eenheden in juni 1997. De daling van de werkloosheid zou, gezien de toename van de beroepsbevolking, weliswaar kleiner zijn dan de toename van de werkgelegenheid. Toch zouden binnen het kader van deze projectie opnieuw werkloosheidsniveaus opgetekend worden vergelijkbaar met die van vóór 1993, waardoor de forse stijging tussen 1991 en 1997 gedeeltelijk zou worden tenietgedaan. Uitgedrukt in verhouding tot de beroeps-

1. Definitie Federaal Planbureau, inclusief niet werkzoekende oudere werklozen.

bevolking zou de werkloosheidsgraad op het einde van de projectieperiode 12,5 procent bedragen, wat een daling is met 2,3 procentpunten ten opzichte van 1997 (maar een stijging met 2,2 procentpunten ten opzichte van 1990).

1. De werkgelegenheid

Tabel 14 geeft een sectorale uitsplitsing van de binnenlandse werkgelegenheid. Het grootste deel van de jobcreaties over de periode 1998-2003 zou, zoals vroeger, voor rekening komen van de marktsectoren. Nochtans noteert men nu ook een lichte toename van de werkgelegenheid in de overheidssector, wat niet het geval was in de vorige projecties.

Overheidssector

Na de daling met 33.000 eenheden over de periode 1991-1997 zou de werkgelegenheid in de overheidssector lichtjes stijgen (met 6.000 banen in totaal) gedurende de komende 6 jaar. Deze geschatte evolutie van de openbare tewerkstelling tussen 1998 en 2003 is voornamelijk het gevolg van de verwachte toename van de doorstromingsprogramma's. Daarnaast zorgen nog andere speciale programma's (zoals Eerste Werkervaringscontracten, Herverdeling van de Arbeid in de openbare sector en bepaalde maatregelen op lokaal niveau) voor een beperkte stijging.

De traditionele tewerkstelling ("normale statuten") daarentegen kent eerst nog een lichte stijging als gevolg van het meerjarenplan van de magistratuur, maar zal daarna afnemen. De grootste daling doet zich voor in het onderwijs waar er een trendmatige daling van de tewerkstelling in het onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap voorzien wordt. In dit landsgedeelte zal er trouwens volgens de laatste bevolkingsvooruitzichten¹ een uitgesproken daling van de schoolbevolking optreden in tegenstelling tot het franstalige landsgedeelte.

1. Nationaal Instituut voor de Statistiek, Federaal Planbureau : "Bevolkingsvooruitzichten 1995-2050", blz. 234-235.

Marktsector

De werkgelegenheid in de marktsector (exclusief de landbouw) zou gedurende de periode 1998-2003 stijgen met 158.000 eenheden, wat een gemiddelde toename inhoudt van 0,9 procent per jaar. De belangrijkste factoren die deze evolutie verklaren kunnen als volgt worden samengevat:

- de globale economische groei zou gemiddeld 2,6 procent per jaar bedragen voor het geheel der sectoren en zelfs bijna 2,9 procent voor de marktsector (exclusief de landbouw). Men kan dus spreken van een nieuwe expansiefase in vergelijking met de meer bescheiden groei tijdens het eerste deel van de jaren '90;
- de arbeidsproductiviteit (per hoofd) neemt jaarlijks met minder dan 2 procent toe, wat overeenstemt met een trendgroei die zelf regelmatig afneemt sinds de jaren '70;
- de toename van de nominale loonkosten per uur blijft beperkt tot gemiddeld 3,1 procent gedurende de projectieperiode als gevolg van een volgehouden loonmatiging tot 2003 en van maatregelen ter vermindering van de werkgeversbijdragen. Gezien de evolutie van de arbeidsproductiviteit, blijft de groei van de loonkosten per eenheid product in de marktsector beperkt tot 1,1 procent per jaar, wat neerkomt op een voortdurende daling in reële termen over de gehele periode;
- de arbeidsduur blijft verder afnemen met ongeveer 0,3 procent per jaar (zie afdeling A), vooral als gevolg van deeltijdse arbeid, de enige beduidende bron voor een zekere mate van arbeidsherverdeling. Daaruit volgt dat het arbeidsvolume in de marktsector, uitgedrukt in uren, minder snel toeneemt dan het aantal banen, namelijk met gemiddeld 0,58 procent per jaar.

TABEL 14 - Ontwikkeling van de sectorale werkgelegenheid
(in duizenden personen, op 30 juni)

	1980 1970	1990 1980	1990 1985	1997 1990	2003 1997	1970	1980	1990	1997	2003
Landbouw	-61	-16	-9	-11	-4	177	116	100	89	85
Industrie	-265	-214	-6	-106	-11	1537	1272	1058	951	940
- Energie	-18	-24	-18	-6	-3	80	62	39	32	30
- Verwerkende nijverheid	-237	-139	-20	-106	-12	1159	922	784	677	665
- Bouw	-10	-52	32	5	5	297	287	236	241	246
Diensten	385	293	218	77	177	1927	2313	2606	2683	2859
- Vervoer en communicatie	38	-18	-2	1	19	237	275	257	258	278
- Overige marktdiensten ^a	210	304	221	105	149	1088	1298	1602	1707	1856
- Niet verhandelbare diensten	138	7	-1	-29	8	602	739	747	718	726
-- Publieke administratie	161	24	10	-33	6	475	636	661	628	634
-- Overige niet-verhandelbare diensten	-23	-17	-11	4	2	127	103	86	90	92
Totale binnenlandse werkgelegenheid	59	64	203	-42	162	3641	3700	3764	3722	3885
Marktsectoren excl. landbouw	-17	72	213	-1	158	2862	2845	2917	2916	3074
waarvan :										
- loontrekkenden	-3	-15	161	-44	123	2342	2339	2324	2280	2402
- zelfstandigen	-14	87	52	43	35	520	506	593	636	671

a. Volgens de sectordefinitie in het HERMES-model omvatten de overige verhandelbare diensten ook de diensten aan gezinnen die gewoonlijk tot de "niet-marktsector" gerekend worden; niet verhandelbare diensten worden in het model enkel geleverd door de overheidssector en de particuliere huishoudens met werknemers.

TABEL 15 - Arbeidsvolume (uitgedrukt in uren)
(gemiddelde jaarlijkse groeivoeten in procent)

	1976-1980	1981-1990	1986-1990	1991-1997	1998-2003
Marktsectoren, excl. landbouw	-1,0	-0,3	1,1	-0,4	0,6

De sectorale uitsplitsing van de werkgelegenheid bevestigt de trendmatige terugval van de industriële werkgelegenheid en de bestendige toename van de werkgelegenheid in de marktdiensten. Niettemin stelt men een vertraging van deze trend vast gedurende de projectiejaren als gevolg van de gunstige ontwikkeling van de activiteit in de industrie tijdens deze periode.

Het verlies aan banen in de verwerkende nijverheid wordt verklaard door volgehouden productiviteitswinsten die structureel hoger liggen dan in de rest van de economie, ondanks een zeker remmend effect vanwege de matige groei van de loonkosten tussen 1998 en 2003. In totaal kan de gunstige prestatie van deze sector, ondersteund door de forse groei van de uitvoer en de investeringen, dit verlies aan banen beperken tot ongeveer 2.000 eenheden per jaar gedurende de projectieperiode.

De bouwsector kan steunen op een eerder gunstig activiteitsverloop (met name dank zij de toename van de bedrijfsinvesteringen), waardoor de werkgelegenheid in deze sector op het einde van de periode terug het niveau van het begin van de jaren '90 bereikt. Het verlies dat tijdens de recessie en de conjuncturele vertraging van de jaren 1993-1995 opgelopen werd zou op die manier goedge maakt worden. Dit volstaat echter lang niet om opnieuw het werkgelegenheidspeil van het begin van de jaren '80 te evenaren.

De werkgelegenheid in de sector vervoer en verkeer zou in de loop van de zes volgende jaren nog lichtjes kunnen toenemen dank zij de ontwikkeling van de telecommunicatie in het algemeen en dank zij sommige grote infrastructuurwerken.

In de sector van de overige handelbare diensten zouden ongeveer 150.000 arbeidsplaatsen gecreëerd worden tussen 1998 en 2003, als gevolg van verschillende factoren:

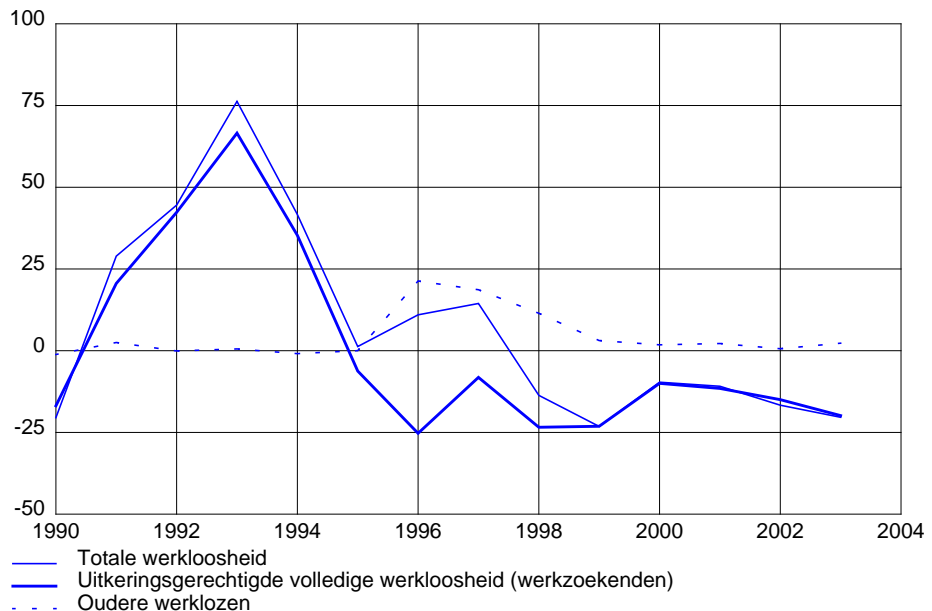
- het verwachte herstel van de economische activiteit in een context van structureel lagere productiviteitswinsten dan in de rest van de economie;
- de snellere vermindering van de gemiddelde arbeidsduur als gevolg van een forse concentratie van de deeltijdse arbeid in deze sector;
- maatregelen ter verlaging van werkgeversbijdragen die meer ten goede komen aan de dienstensector (zie hoofdstuk 5);
- diverse regeringsmaatregelen ten gunste van de werkgelegenheid die vooral ten goede zouden moeten komen aan de dienstensector: "active-rings"- en inschakelingsprogramma's (PWA, "Smet"-banen, "Sociale Mari-bel"-banen,...), zouden op het einde van de periode goed zijn voor 39.000 banen (meestal deeltijds), wat neerkomt op een stijging van 31.000 arbeidsplaatsen in 6 jaar.

2. De werkloosheid

Terwijl zij gedurende de periode 1986-1990 nog aanzienlijk daalde dank zij de forse toename van de werkgelegenheid, heeft de zwakke groei tijdens de jaren 91-96 de werkloosheid tot nooit geziene hoogten gestuwd. Op 30 juni 1997 telde men niet minder dan 654.000 werklozen in de ruimste definitie.¹

Vanaf eind 1997 zou er een nieuwe fase van dalende werkloosheid aanbreken. Deze daling zou aan kracht winnen naarmate de netto creatie van jobs versnelt. De toename van de werkgelegenheid zou nochtans gedeeltelijk worden gecompenseerd door de gelijktijdige uitbreiding van het arbeidsaanbod (dat zou toenemen met ongeveer 68.000 personen, vooral ten gevolge van de toename van de vrouwelijke activiteitsgraad en omwille van de effecten van de pensioenhervorming). Al bij al zou de werkloosheid, in de ruimste definitie, gedurende de periode 1998-2003 dalen met iets meer dan 94.000 eenheden, maar op het einde van de periode toch nog 560.000 personen bedragen. De werkloosheidsgraad zou op die manier dalen met 2,3 procentpunten, van 14,8 procent naar 12,5 procent van de beroepsbevolking. Het aantal werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen zou dalen van 457.000 personen in 1997 naar 354.000 in 2003, een afname met 103.000 eenheden. Het aantal oudere werklozen daarentegen zou toenemen van 114.000 personen in 1997 naar 135.000 in 2003. Deze stijging met 21.000 eenheden zou verklaard worden door de versoepeling (sinds 1996) van de toegangsvoorwaarden tot dit statuut en door het optrekken van de pensioenleeftijd voor vrouwen.

FIGUUR 11 -Werkloosheid
(veranderingen in duizendtallen)



1. Definitie Federaal Planbureau (inclusief niet werkzoekende oudere werklozen).

In de definitie van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid zou de volledige werkloosheid dalen van 540.600 eenheden in 1997 tot bijna 425.000 eenheden in 2003.

Ongeacht het toegepaste concept, wordt de werkloosheid niet enkel beïnvloed door de economische situatie maar ook door het geheel van beleidsmaatregelen die betrekking hebben op de arbeidsmarkt. De maatregelen inzake een vroegtijdige of tijdelijke terugtrekking uit het beroepsleven (vrijstellingen op grond van sociale of familiale redenen of wegens hervatting van studies, volledige loopbaanonderbreking, brugpensioenen) zouden meer dan 171.000 personen betreffen op het einde van de periode tegen 165.000 personen in 1997. De werklozen die een voldoende aantal uren presteren in het kader van een PWA-opdracht worden niet meer in de werkloosheid verrekend, hoewel zij een volledige uitkering ontvangen; hun aantal zou tussen 1997 en 2003 verdubbelen, tot 14.000 personen. Meer algemeen, zou het aantal personen dat in de werkgelegenheid wordt verrekend en waarvoor de RVA uitkeringen betaalt, toenemen met bijna 39.000 eenheden en meer dan 126.000 personen bedragen in 2003 (zie tabel 39 in de statistische bijlage).

TABEL 16 - Beroepsbevolking, werkgelegenheid en werkloosheid

	1996	1997	1998	2003
1. Totale bevolking	10156,6	10180,9	10201,2	10281,3
1.bis Bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar)	6703,2	6704,8	6704,7	6729,4
2. Beroepsbevolking (concept FPB) ^a	4401,3	4427,9	4448,0	4496,1
3. Binnenlandse werkgelegenheid	3710,2	3722,3	3756,1	3884,7
4. Grensarbeid (saldo)	51,1	51,1	51,1	51,1
Werkgelegenheidsgraad in procent van de bevolking op arbeidsleeftijd	56,1	56,3	56,8	58,5
5. Werkloosheid (concept FPB)	640,0	654,4	640,8	560,3
Werkloosheidsgraad in procent van de beroepsbevolking	14,5	14,8	14,4	12,5
(a) Werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen	465,0	456,9	433,5	354,2
(b) Overige verplicht ingeschrevenen	58,8	62,2	60,8	52,8
(c) Niet verplicht ingeschreven werklozen	21,0	21,6	21,3	18,1
(d) Niet werkzoekende oudere werklozen	95,1	113,8	125,2	135,2

a. Definitie Federaal Planbureau (inclusief de niet werkzoekende oudere werklozen).



Prijzen, kosten en rentevoeten

A. Loonkosten

1. Vorming van de loonkosten in de ondernemingen

Sedert 1997 wordt de loonvorming gestuurd door de wet ter vrijwaring van het concurrentievermogen. Deze wet voorziet in een a priori maximumnorm voor de evolutie van de nominale loonkosten, gebaseerd op een prognose van de loonkostontwikkeling in Duitsland, Frankrijk en Nederland. Wanneer a posteriori zou blijken dat de nominale lonen in België sneller groeien dan het gewogen gemiddelde van de nominale lonen van deze drie partners - wat het geval kan zijn zelfs wanneer de a priori vastgestelde norm werd gerespecteerd - voorziet de wet voor de volgende periode een correctiemechanisme.

De voor 1997-1998 goedgekeurde norm voorziet een maximale nominale groei van de uurloonkost met 6,1 procent over de twee jaren, d.i. in principe 2,6 procent in reële termen (de inflatie wordt geraamd op 3,5 procent over de twee jaren).

Gelet op de bijkomende verlagingen van de werkgeversbijdragen waarmee de loononderhandelingen van 1997 rekening hebben kunnen houden, wordt de reële stijging van de bruto uurloonkost over de twee jaren geraamd op 2,8 procent.

We hebben verondersteld dat de vertraagde inflatie - die klaarblijkelijk niet de initieel verwachte 3,5 procent zal bedragen - en de na afsluiting van de loononderhandelingen aangekondigde verlagingen van de sociale werkgeversbijdragen geen aanleiding hebben gegeven tot aanpassingen van de overeengekomen loonsverhogingen.

De opsplitsing van de in 1997-98 verwachte loonsverhoging steunt op voorlopige ramingen van de RSZ voor 1997 en op ramingen van het FPB betreffende de werkgeversbijdragen (zie paragraaf 2) en de arbeidsduur (zie hoofdstuk 4, afdeling A). Dit resulteert in een stijging van de nominale uurloonkost met gemiddeld 2,5 procent voor de twee jaren, wat een stuk beneden de bij wet opgelegde norm is. A priori kunnen de nominale loonsverhogingen bij onze drie partners ook lager zijn dan verwacht - vooral als gevolg van de vertraagde inflatie. Momenteel kan men niet voorspellen of de a posteriori uitgevoerde controle al dan niet tot een toepassing van het correctiemechanisme in 1999-2000 zal leiden.

Van 1999 tot 2003 zou de uurloonkost jaarlijks toenemen met 3,2 procent, een tempo dat in overeenstemming is met de nominale loongroei van onze drie handelspartners (Duitsland, Frankrijk en Nederland), die vermeld wordt in de jongste middellangetermijnvooruitzichten van de diensten van de Europese Commissie.

Los van iedere beschouwing omtrent de norm, toont de onderstaande tabel de in aanmerking genomen loonontwikkeling, waarbij rekening wordt gehouden met de toename van de arbeidsplaatsen aan verminderde kost ("Smet"-banen, "Sociale Maribel"-banen). Er zij vermeld dat het expliciet opnemen van dit soort arbeidsplaatsen in de projectie leidt tot een lichte vertraging in de ontwikkeling van de gemiddelde reële uurloonkost.

TABEL 17 - Hypothese m.b.t. de gemiddelde loonontwikkeling in de ondernemingen
(groeivoeten in procent)

	1997	1998	1999-2003
Reëel bruto uurloon excl. banen aan verminderde kost	1,3	1,5	1,7
Reëel bruto uurloon	1,3	1,4	1,6
Sociale werkgeversbijdragen	-0,2 ^a	-0,3	-0,1
Reële uurloonkost	1,1	1,2	1,5
Indexering	1,5	1,2	1,7
Nominale uurloonkost	2,6	2,3	3,2

a. Vooral als gevolg van een eenmalige vermindering van de fictieve bijdragen, overeenkomstig een wijziging in de betalingswijze van de pensioenen bij de Post in 1997.

2. Verlaging van de sociale werkgeversbijdragen

In tabel 18 wordt voor de periode 1994-2003 de evolutie gegeven van de totale enveloppe voor verminderingen van werkgeversbijdragen, naar type van maatregel. Op een aantal uitzonderingen na¹ zijn de afzonderlijke maatregelen daarbij gegroepeerd in twee hoofdcategorieën, naargelang zij al dan niet aanwervingsgebonden ("voorwaardelijk") zijn. De cijfers in tabel 20 zijn gebaseerd op RSZ-observaties tot en met het tweede kwartaal van 1997. Vanaf het derde kwartaal van 1997 (97/3) gaat het om ramingen, die zo goed mogelijk rekening houden met de uitwerking van beslissingen die reeds genomen of toegezegd zijn.

Wat de niet-aanwervingsgebonden of "onvoorwaardelijke" maatregelen betreft, werd voor de periode 1997-1998, rekening gehouden met een beperkte verdere toename in het kader van de bijdrageverminderingen voor lage lonen (indexering van de barema's voor de bepaling van de loonklassen vanaf 97/3). Van kwantitatief groter belang is de verhoging van de enveloppe die gepaard gaat met de aanpassing van de "Maribel"-operatie aan de desiderata van de Europese Commissie (eveneens vanaf 97/3, met volledig jaareffect vanaf 1998). Over de periode 1994-1998 neemt de enveloppe voor de niet-aanwervingsgebonden

1. Kwantitatief minder belangrijke maatregelen of maatregelen die gericht zijn naar de niet-marktsector (definitie HERMES).

maatregelen toe met 15 miljard. Vanaf 1999 wordt verondersteld dat de enveloppes voor onvoorwaardelijke bijdrageverminderingen minstens behouden blijven op hun niveau van 1998.

TABEL 18 - Bijdrageverminderingen 1994 - 2003 : per soort
(in miljarden BF)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 2003
<i>Onvoorwaardelijk</i>	26,0	27,9	31,5	35,9	41,0	41,0	41,0	41,0
Maribel	19,2	18,1	18,2	22,1	26,0	26,0	26,0	26,0
Lage Lonen	6,7	9,8	13,2	13,8	15,0	15,0	15,0	15,0
<i>Voorwaardelijk</i>	6,5	11,6	24,0	18,0	21,3	24,9	26,5	26,5
Banenplan	5,7	7,8	6,6	5,5	5,1	5,0	5,0	5,0
Plan plus 1/2/3	0,8	1,5	2,2	2,8	3,2	3,6	3,6	3,6
Arbeidsherverdeling	0,0	2,4	15,3	6,7	8,0	8,0	8,0	8,0
Sociale Maribel	0,0	0,0	0,0	3,0	5,0	8,3	9,9	9,9
<i>Overige</i>	4,1	4,0	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
<i>Vrije enveloppe basisscenario</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	4,4	7,1	5,4	5,4
<i>Totaal basisscenario</i>	36,6	43,5	58,8	57,1	69,9	76,2	76,2	76,2
Jaarverschil	-	6,9	15,3	-1,6	12,8	6,3	0,0	0,0

Bij de aanwervingsgebonden of “voorwaardelijke” maatregelen zou de totale enveloppe voor de banenplannen licht afnemen over de periode 1997-1999. Weliswaar komt het “voordeelbanenplan” geleidelijk op kruissnelheid, maar de uitdoving van het “jongerenbanenplan” weegt iets zwaarder door. De aanvulling van het “plan plus één” met een bijdragevermindering voor een tweede en een derde aanwerving zou haar volledig budgettair effect sorteren vanaf 1999.

De maatregelen tot herverdeling van de arbeid vormen een vrij heterogene groep, waarbij reeds langer bestaande maatregelen (bedrijfsplannen en tewerkstellingsakkoorden, vermindering van bijdragen voor vervangers van loopbaanonderbrekers of halftijds bruggepensioneerden) verlengd of aangevuld worden met nieuwe maatregelen vanaf 1997 (integratie van de “Tegemoetkoming voor Bijkomende Tewerkstelling” en de “arbeidsherverdelende bijdragevermindering” in de hernieuwde tewerkstellingsakkoorden 1997-1998; experimenten ter aanmoediging van de 32-urenweek). De bijdrageverminderingen in het kader van de tewerkstellingsakkoorden 1995-1996 zorgden voor een sterke toename van de totale enveloppe (15,3 miljard voor het laatste observatiejaar 1996). De ervaring uit het verleden laat dus vermoeden dat de hier gehanteerde hypothese voor 1997-1998 als een minimale hypothese beschouwd moet worden.

Tenslotte wordt rekening gehouden met de invoering sinds 1997 van de Sociale Maribel in de niet-marktsector, een nieuwe maatregel die eveneens (netto-) aanwervingsgebonden is. De reeds aangekondigde geleidelijke verdrievoudiging van de oorspronkelijke maatregel zou impliceren dat op kruissnelheid (in 2000) deze maatregel (*ex ante*) om en bij de 10 miljard zou kosten.

Net zoals voor de niet-aanwervingsgebonden maatregelen, zou ook het globale pakket van aanwervingsgebonden maatregelen met zo'n 15 miljard toenemen over de periode 1994-1998. De verdere verhoging tijdens de jaren 1999-2000 zou vrijwel uitsluitend toe te schrijven zijn aan de verdrievoudiging van de Sociale Maribel en berust op de hypothese dat de enveloppes voor de reeds bestaande maatregelen in de toekomst minstens behouden blijven.

Op het moment dat deze vooruitzichten op middellange termijn worden opgesteld, bestaat er een engagement om de totale enveloppe aan bijdrageverminderingen verder uit te breiden met 12 miljard op jaarbasis vanaf juli 1998. Een niet onbelangrijk gedeelte (iets meer dan de helft) van deze extra-enveloppe is echter reeds bestemd voor de verdrievoudiging van de Sociale Maribel. Uiteindelijk betekent dit dat er een nog toe te wijzen bedrag ("vrije enveloppe") van 4,4 miljard in 1998, 7,1 miljard in 1999 en 5,4 miljard vanaf 2000 zou overblijven. De totale enveloppe voor het geheel der bijdrageverminderingen zou, na een lichte daling in 1997¹, toenemen met bijna 13 miljard in 1998 en met iets meer dan 6 miljard in 1999, zodat een totaal bedrag bereikt zou worden van om en bij de 76 miljard vanaf 1999.

Voor de verdeling van het totale pakket aan bijdrageverminderingen over de HERMES-sectoren wordt gebruik gemaakt van RSZ-gegevens tot en met het tweede kwartaal van 1997. Voor de periode nadien wordt per maatregel de meest recent geobserveerde (kwartaal 97/2) of de meest relevante² sectorale verdeelsleutel genomen. De "nog niet toegewezen enveloppe", waarvan eerder sprake is, verdeeld over de sectoren a rato van hun aandeel in de reeds toegewezen totale enveloppe.

Uit tabel 19 blijkt duidelijk dat over de geobserveerde periode (1994-1996) het aandeel in de totale enveloppe voor de industriële sectoren (en voor de verwerkende nijverheid in het bijzonder) gevoelig gedaald is en voor de marktdiensten gevoelig gestegen. Dit gebeurde voornamelijk onder impuls van de invoering van de maatregel voor de lage lonen en omwille van de relatieve afname van het belang van de Maribel-operatie in het geheel van bijdrageverminderingen. Over de periode 1997-2000 zou deze tendens (op basis van de meest recente informatie) bevestigd worden. Dit zou vooral toe te schrijven zijn aan de wijziging in het toepassingsgebied van de Maribel-operatie, die de maatregel minder oriënteert naar de verwerkende nijverheid dan vroeger het geval was, en aan de gevoelige uitbreiding van de Sociale Maribel, die immers volledig gericht is naar de diensten. Na 2000 blijft onder de gevolgde hypothese (proportionele verdeling van de vrije enveloppe) de sectorale verdeling ongewijzigd.

1. Uitsluitend ten gevolge van het aflopen van de tewerkstellingsakkoorden van 1995-1996.
2. Kwartaal 96/4 voor de tewerkstellingsakkoorden; verdeling op jaarbasis (1996-1997) voor de lage lonen; raming voor de verdeling van de Maribel-enveloppe vanaf 97/3.

TABEL 19 - Aandeel per HERMES-sector in totale enveloppe marktsector
(in procent)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 2003
Landbouw	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3
Industrie	57,3	51,0	47,0	44,0	41,4	39,3	38,3
Energie	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
Verwerkende nijverheid	51,4	45,0	38,6	34,8	30,7	29,0	28,3
Intermediaire goederen	9,4	7,6	5,9	5,8	5,3	5,0	4,9
Uitrustingsgoederen	17,1	15,6	13,7	11,9	10,5	9,9	9,7
Consumptiegoederen	24,8	21,7	19,0	17,1	14,9	14,1	13,8
Bouwnijverheid	5,9	6,0	8,4	9,2	10,7	10,2	9,9
Marktdiensten	41,2	47,5	51,6	54,5	57,1	59,3	60,3
Transport en communicatie	6,0	6,2	6,3	5,8	5,4	5,1	5,0
Handel en horeca	19,2	22,1	23,4	22,1	22,4	21,3	20,8
Krediet en verzekeringen	0,4	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,4
Overige marktdiensten	15,5	18,7	21,2	26,1	28,8	32,4	34,0
waarvan: non-profit ^a	3,6	4,2	5,3	11,4	14,0	18,3	20,3
Totaal marktsector	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

a. Sectie "N" uit de Nace-bedrijfsnomenclatuur.

3. Variant m.b.t. een bijkomende verlaging van de sociale werkgeversbijdragen

De verlagingen van de sociale werkgeversbijdragen die in de "Vooruitzichten 1998-2003" in aanmerking worden genomen, zijn diegene waarover reeds een beslissing is gevallen bij het afsluiten van deze projectie. Daarom wordt de door de Regering voorziene bijkomende enveloppe van 12 miljard (voor een volledig jaar) geïntegreerd in de basisprojectie (zie vorige paragraaf). De voorziene verlagingen nemen hierdoor toe met 6 miljard vanaf 1998 (treden in voege op 1/7/1998).

Bij het ter perse gaan van deze projectie staat de geleidelijke uitbreiding in de tijd van deze enveloppe met meerdere schijven van 12 miljard nog steeds ter discussie en de exacte omvang, noch de concrete modaliteiten ervan, zijn gekend. Toch leek het ons interessant om de impact - vooral op de overheidsfinanciën - te bestuderen van een uitbreiding van de globale enveloppe van de bijdrageverlagingen die dan 100,2 miljard bedraagt (of 24 bijkomende miljarden: 6 miljard in 1999, 12 miljard in 2000 en 6 miljard in 2001).

De gevolgen van een dergelijke operatie hangen uiteraard af van de concrete modaliteiten (proportionele of forfaitaire verminderingen, al dan niet conditionele, enz.).

Bij gebrek aan informatie over de modaliteiten wordt voor de variant de technisch meest eenvoudige hypothese gehanteerd, namelijk een proportionele, onvoorwaardelijke en veralgemeende verlaging.

De modaliteiten waartoe uiteindelijk zal worden besloten zullen zeer waarschijnlijk voor een deel voorwaardelijk zijn enerzijds en zich anderzijds toespitsen op de lage lonen. Men kan dus verwachten dat de reële impact van de maatregel op sommige macro-economische aggregaten vrij sterk zal verschillen van de hierna voorgestelde resultaten. De impact op de werkgelegenheid zou groter zijn, maar op de groei geringer. De impact op de overheidsfinanciën daarentegen zou het hierna voorgestelde resultaat benaderen.

De nieuwe enveloppe van verlagingen is gespreid over de sectoren met dezelfde verdeelsleutel die werd gebruikt voor de basisprojectie. De volgende tabel geeft voor het jaar 2001 de totale bijdrageverminderingen per sector, de voorgestelde bijkomende verminderingen en de verlagingen van de loonkost die *ex ante* voortvloeien uit die nieuwe verlagingen.

In totaal zou de bijkomende vermindering van de werkgeversbijdragen zich *ex ante* vertalen in een daling van de gemiddelde loonkost met 0,2 procent in 1999, met 0,5 procent in 2000 en met 0,6 procent tegen 2001. Men stelt trouwens vast dat de daling van de gemiddelde kost per persoon 0,9 procent bedraagt in de sector van de consumptiegoederen en de bouw en 0,7 procent bij de overige marktdiensten, maar niet meer dan 0,3 procent bij transport en communicatie en 0,4 procent in de sector van de intermediaire goederen.

TABEL 20 - Uitbreiding van de enveloppe voor de vermindering van de werkgeversbijdragen: evaluatie tot het jaar 2000

Sectoren	Totale vermindering (miljarden)	Waarvan: voorgestelde bijkomende verminderingen (miljarden)	Ex ante ingevoerde daling van de loonkost (in procent) ^a
Landbouw	1,3	0,3	2,10
Energie	0,1	-	-
Verwerkende nijverheid	27,5	6,8	0,66
- Intermediaire goederen	4,7	1,2	0,39
- Uitrustingsgoederen	9,4	2,3	0,62
- Consumptiegoederen	13,4	3,3	0,92
Bouw	9,7	2,4	0,88
Marktdiensten	58,6	14,5	0,62
- Transport en communicatie	4,9	1,2	0,28
- Overige marktdiensten	53,7	13,3	0,69
Totaal	100,2	24,0	0,64

a. Daling van de loonkost als gevolg van de uitbreiding van de vermindering van de werkgeversbijdragen (zie kolom 2).

De simulatie van de impact van de bijkomende patronale bijdrageverminderingen werd uitgevoerd met behulp van de basisprojectie 1998-2003, waarin de additionele verminderingen werden ingevoerd. Er zij vermeld dat, bij hypothese, de evolutie van de reële uurloonkost van de bedrijven gehandhaafd wordt op het niveau van de basissimulatie (er wordt dus verondersteld dat de daling van de werkgeversbijdragen geen invloed heeft op de berekening van de uurloonkost). Er wordt m.a.w. verondersteld dat de bijkomende marges, die beschikbaar komen voor de loononderhandeling, niet worden gebruikt.

De onderstaande tabel geeft de impact van de variant op het BBP en zijn componenten, de werkgelegenheid, de kosten en de prijzen, de overheidsfinanciën en de lopende rekening. De impact wordt gegeven voor het jaar t (beginjaar van de simulatie), het jaar t+2 (tussenjaar, het eerste jaar waarin de maatregelen maximaal worden toegepast) en het jaar t+4 (laatste jaar van de studie), waardoor een overzicht kan worden gegeven van de middellangetermijneffecten, uitgedrukt in procentuele verschillen ten opzichte van de basissimulatie.

TABEL 21 - Synthese van de resultaten van de variant m.b.t. een bijkomende vermindering van de sociale werkgeversbijdragen
(verschillen in procent t.o.v. de basisprojectie)

	t	t+2	t+4
BBP	0,03	0,14	0,16
- Privé-consumptie	0,02	0,10	0,14
- Investerings	0,05	0,20	0,23
- Uitvoer	0,01	0,08	0,10
- Invoer	0,01	0,05	0,08
Totale werkgelegenheid, in duizendtallen	1,80	8,30	10,02
in procent	0,05	0,22	0,26
Nominale loonkost per eenheid product	-0,18	-0,52	-0,63
Consumptieprijzen	-0,04	-0,17	-0,19
Reëel beschikbaar gezinsinkomen	0,04	0,14	0,16
Financieringscapaciteit (+) of -behoefte (-) van de gezamenlijke overheid			
- in miljarden franken	-4,08	-14,17	-13,57
- in procent van het BBP	-0,04	-0,14	-0,12
Lopende rekening van de betalingsbalans, in procent van het BBP	-0,01	-0,06	-0,07

Macro-economische effecten De werkgelegenheid, uitgedrukt in aantal werkende personen, stijgt met 10.000 eenheden naar het einde van de periode (waarvan 7.000 in de sector "overige marktdiensten"). Deze jobcreaties gebeuren via twee kanalen :

- de stijging van de werkgelegenheidscoëfficiënten, als gevolg van de verlaging van de relatieve arbeidskost;
- de toename van de activiteit als gevolg van de stijgende uitvoer en een aantrekkende binnenlandse vraag.

Het BBP stijgt meteen met 0,03 procent en met 0,16 procent op het einde van de periode. De sectorale opsplitsing tussen industrie en diensten leert dat dit herstel gespreid is over de beschermde sectoren en de meer (aan buitenlandse concurrentie) blootgestelde sectoren. De winsten, in termen van additionele toegevoegde waarde, liggen op middellange termijn tussen de 0,04 en 0,30 procent, naargelang van de sector.

De gunstige effecten van de vermindering van de sociale bijdragen verlagen de budgettaire kost *ex post* per gecreëerde arbeidsplaats tot ongeveer 1,4 miljoen (t.o.v. een theoretisch cijfer *ex ante* - d.w.z. zonder rekening te houden met de geïnduceerde effecten voor de overheidsfinanciën - van 2,4 miljoen). Er weze

aan herinnerd dat bij vorige oefeningen, waarin de maatregel gedeeltelijk was toegespitst op de lage lonen, de budgettaire kost *ex post* per gecreëerde job op middellange termijn niet hoger was dan 1,1 miljoen.¹

De vermindering van de sociale werkgeversbijdragen leidt tot een daling van de productiekosten van de ondernemingen, in verhouding tot de arbeidsintensiteit van de sector (de diensten, waar het aandeel van de loonkosten in de totale kosten belangrijk is, zijn door de maatregel bevoordeeld). Deze daling heeft deels een weerslag op de prijzen en deels op de winstmarges van de ondernemingen. Deze winstmarges vergroten vooral in de verhandelbare diensten, die minder blootgesteld zijn aan de internationale concurrentie.

Het prijspeil van de privé-consumptie daalt op het einde van de periode met 0,19 procent t.o.v. het prijspeil van de projectie.

Het saldo van de lopende rekening van de betalingsbalans kent een beperkte achteruitgang ten opzichte van de basisprojectie (9 miljard op middellange termijn, als gevolg van de stijging van de invoer en een verslechtering van de ruilvoet).

Overheidsfinanciën

De *ex post* impact van de maatregel op de overheidsfinanciën zal afhangen van het aantal gecreëerde banen (ontvangst van sociale bijdragen en directe belastingen, vermindering van werkloosheidsuitkeringen), de eventuele toename van de activiteit (ontvangst van indirecte belastingen en vennootschapsbelasting) en de prijsontwikkeling (geïndexeerde uitgaven).

De toename van het overheidstekort blijft beduidend beneden de *ex ante* ingevoerde bijdragevermindering (zie tabel 22). Terwijl de vermindering vanaf 2001 *ex ante* 24 miljard bedraagt, stijgt het deficit van de gezamenlijke overheid slechts met 13,6 miljard tegen 2003. Men mag dus aannemen dat voor de gezamenlijke overheid de maatregel zich voor meer dan 40 procent zelf financiert. De toename van het deficit is geconcentreerd in de Sociale Zekerheid (22 miljard in 2003, tegenover een vermindering van het tekort van de centrale overheid met 7,7 miljard). Er weze aan herinnerd dat geen enkele alternatieve financiering in de oefening werd opgenomen. Wat de ontvangsten betreft kan men twee interessante ontwikkelingen noteren:

- op middellange termijn dalen de sociale bijdragen met 23 miljard, wat iets minder is dan de ingevoerde daling *ex ante*. Dit resultaat dat, gelet op de bekomen jobcreaties, *a priori* ontmoedigend is, is vooral het gevolg van de vertraagde groei van de prijzen en dus van de minder snelle stijging van de nominale loonmassa;
- de directe belastingontvangsten nemen lichtjes toe en de ontvangsten uit indirecte belastingen dalen marginaal (de prijsdaling compenseert de toename van de consumptie in volume).

1. Deze oefening had betrekking op een bijkomende vermindering van de werkgeversbijdragen ten belope van 60 miljard frank (per schijf van 20 miljard) waarvan 20 miljard enkel voor de lage lonen. Op middellange termijn konden via een dergelijke maatregel 32.000 banen worden gecreëerd, voor een bijkomend overheidstekort van niet meer dan 35 miljard.

In totaal dalen de lopende ontvangsten met 4,8 miljard in het eerste jaar, met 21,7 miljard in t+2 en met 21 miljard op het einde van de periode.

De daling van de ontvangsten wordt in grote mate gecompenseerd door een parallelle daling van de overheidsuitgaven. De sociale uitkeringen dalen, vooral als gevolg van de verminderde gezondheidsindex en het kleinere volume aan werkloosheidsuitkeringen. Daarentegen noteert men een stijging van de rentelasten als gevolg van de toename van de overheidsschuld. In totaal dalen de overheidsuitgaven op middellange termijn met bijna 7 miljard.

Hieruit volgt dat het overheidstekort toeneemt met maximum 13,6 miljard frank of ongeveer 0,12 procent van het BBP op het einde van de periode (voor een *ex ante* toegenomen overheidstekort van 24 miljard op middellange termijn of 0,22 procent van het BBP).

Het is vooral entiteit I (Federale Overheid + Sociale Zekerheid) die de verandering van het overheidstekort ondervindt. De netto financieringsbehoefte van deze entiteit zou toenemen met 4,3 miljard in 1999 (t) en met 16,1 miljard in 2003 (t+4). Haar primair overschot - uitgedrukt in procent van het BBP - zou in 1999 niet wijzigen, maar vanaf 2000 wel dalen met 0,1 procent (en met 0,2 procent in 2001), om nog respectievelijk 5,3 procent in 2000, 5,5 procent in 2001, 5,9 procent in 2002 en 6,3 procent in 2003 te bedragen.

TABEL 22 - Resultaten van de variant voor de overheidsfinanciën
(verschillen in miljard t.o.v. de basisprojectie)

	t	t+2	t+4
Lopende ontvangsten	-4,8	-21,7	-21,0
- Directe belastingen	1,1	2,7	2,8
- Indirecte belastingen	-0,1	-0,6	-0,5
- Sociale bijdragen	-5,7	-23,6	-23,1
Lopende uitgaven	-0,5	-7,0	-6,8
- Overheidsconsumptie	-0,1	-2,4	-2,6
- Sociale uitkeringen	-0,5	-5,4	-6,5
- Rentelasten	0,1	1,3	2,8
Financieringscapaciteit (+) of -behoefte (-) van de gezamenlijke overheid	-4,1	-14,2	-13,6

B. Prijzen en kosten

Over het algemeen zou de binnenlandse inflatie over de projectieperiode zeer gematigd blijven. Het inflatietempo, gemeten via de deflator van de privé-consumptie, zou tussen 1998 en 2003 gemiddeld niet hoger liggen dan 1,5 procent.

De onderstaande tabel 23 maakt het mogelijk de evolutie te beoordelen van de prijzen van de voorbije 25 jaar. Zo bedroeg het inflatietempo tijdens de zeventiger jaren gemiddeld meer dan 7 procent en ongeveer 5 procent tijdens de periode 1981-90. Het inflatietempo is sedert 1986 duidelijk vertraagd, voornamelijk als gevolg van de omgekeerde olieschok en de daaropvolgende daling van de energieprijzen, maar sinds de tweede helft van de jaren tachtig is vooral een systematische daling van de onderliggende inflatie (d.i. zonder voeding en energie) waarneembaar, hetgeen de structurele vermindering van de prijsstijgingen in onze economie weerspiegelt. De onderliggende inflatie daalde van 7,3 procent tussen 1970 en 1980 tot 6,3 procent in de periode 1981-85, tot 3,2 procent in 1986-1990 en tot 2,9 procent tussen 1991 en 1997. In de projectieperiode zou de onderliggende inflatie gemiddeld niet hoger liggen dan 1,6 procent.

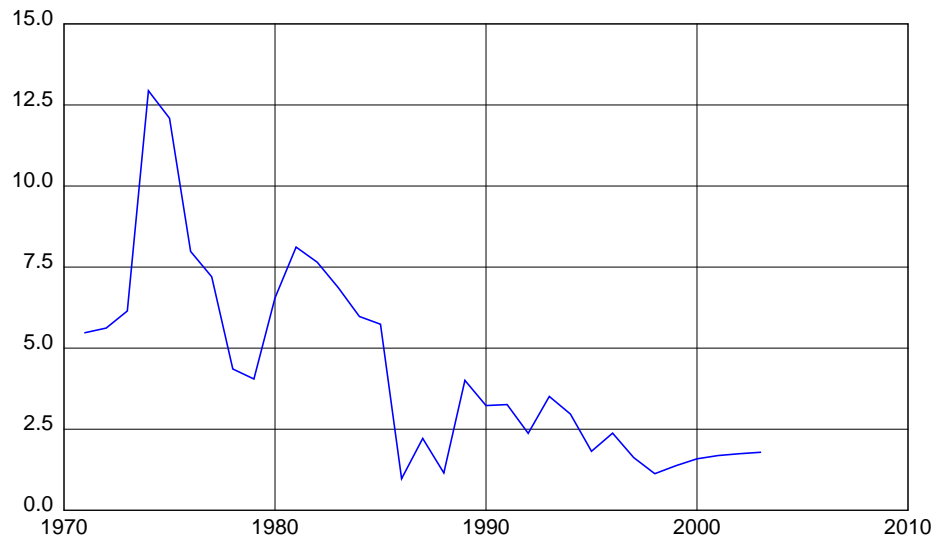
De matiging van de inflatie zou algemeen zijn en betrekking hebben op de meeste in de tabel voorkomende goederen en diensten. Er is een merkbare vertraging van de prijsstijgingen voor diensten, huur en overige goederen. Voor de energieprijzen speelt op korte termijn de forse vermindering van de petroleum-prijzen; voor de gehele periode 1998-2003 zou de prijsstijging voor energie niet hoger liggen dan gemiddeld 0,9 procent per jaar.

TABEL 23 - Prijzen van de privé-consumptie
(groeivoeten in procent)

	1971 1980	1981 1990	1986 1990	1991 1997	1998 2003
Algemene index	7,2	4,6	2,4	2,5	1,5
. Voeding, drank en tabak	6,2	4,7	1,8	1,0	1,2
. Overige goederen	6,1	4,8	3,5	1,9	1,0
. Huur	8,6	5,7	3,8	3,9	1,9
. Overige diensten	7,6	4,5	3,0	3,1	1,8
. Energie	9,6	2,3	-4,0	2,0	0,9
Onderliggende inflatie ^a	7,3	4,8	3,2	2,9	1,6

a. Algemene index excl. voeding en energie.

FIGUUR 12 - Prijzen van de privé-consumptie
(groei voet in procent)



De gunstige ontwikkeling van de inflatie is het gevolg van verschillende factoren.

Eenzijds kan een groeivertraging van de binnenlandse kosten geconstateerd worden. Terwijl deze in de periode 1971-1980 gemiddeld met 7,2 procent per jaar stegen, bedroeg hun groei nog 4,5 procent in de jaren tachtig en 2,8 procent van 1991 tot 1997. De tragere groei van de binnenlandse kosten is grotendeels te verklaren door meer gematigde toename van de loonkost per eenheid product (met nog gemiddeld 1,7 procent tussen 1991 en 1997, tegenover 8,0 procent van 1971 tot 1980 en 3,0 procent van 1981 tot 1990).

Anderzijds is de stijging van de invoerprijzen eveneens gevoelig gemilderd: van gemiddeld 7,6 procent in de jaren zeventig naar 3,4 procent tussen 1981 en 1990. Tussen 1991 tot 1997 zijn de invoerprijzen gemiddeld vrijwel niet gestegen. Ze kenden zelfs een aanzienlijke daling in het begin van het decennium.

Volgens de projectie blijft de ontwikkeling van zowel de binnenlandse als de buitenlandse kosten gunstig verlopen, zelfs bij een iets sterkere groei van de invoerprijzen.

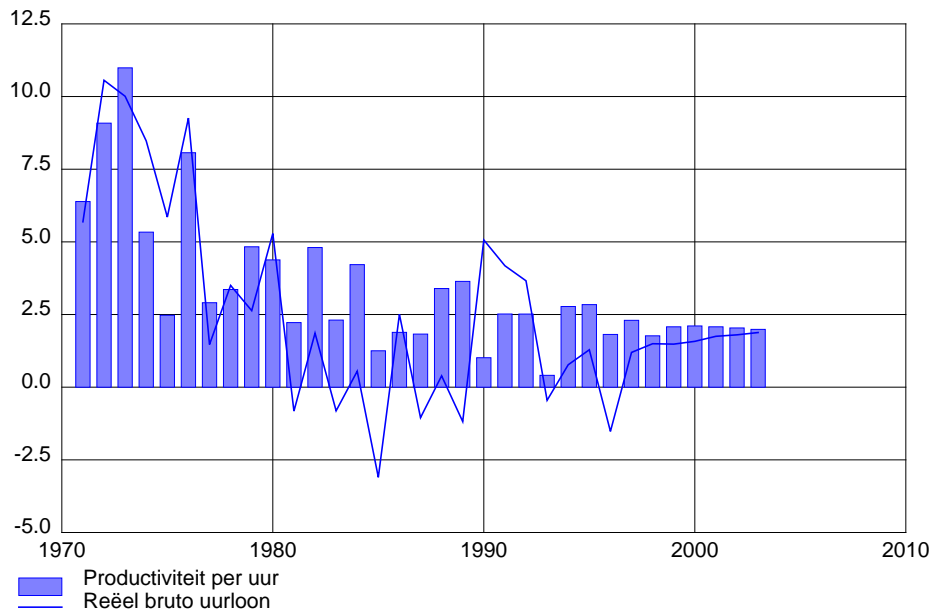
De bijdrage van de binnenlandse kosten tot de ontwikkeling van de inflatie zou over de periode 1998-2003 matig blijven. De binnenlandse kosten zouden gemiddeld met niet meer dan 1,5 procent stijgen, vooral als gevolg van de loonmatiging, opgelegd door de wet ter bevordering van de concurrentiekracht van juli 1996. Globaal gezien zou de nominale uurloonkost tijdens de projectieperiode gemiddeld met niet meer dan 3,1 procent toenemen, vergeleken met 3,9 procent tussen 1991 en 1997 en 5,7 procent tussen 1980 en 1990.

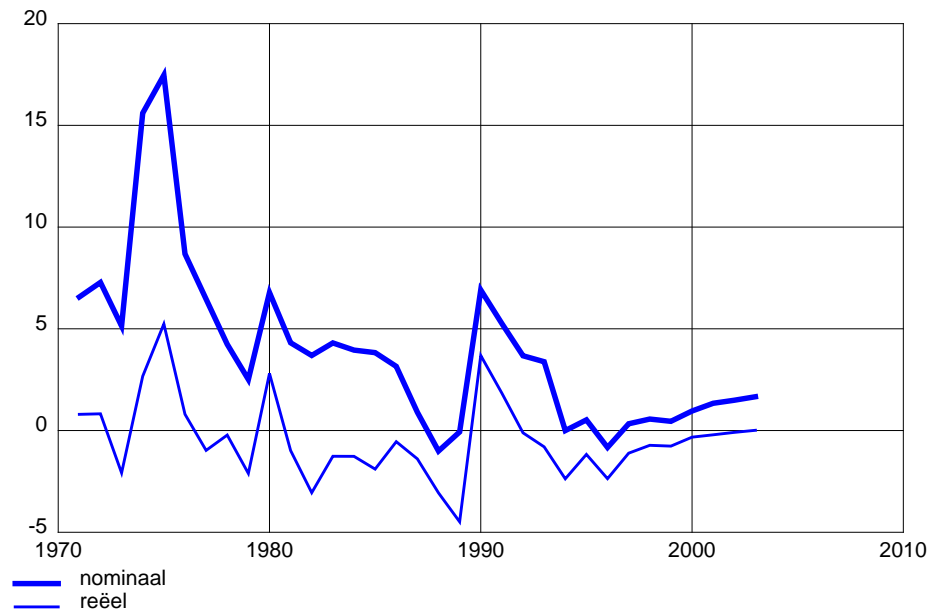
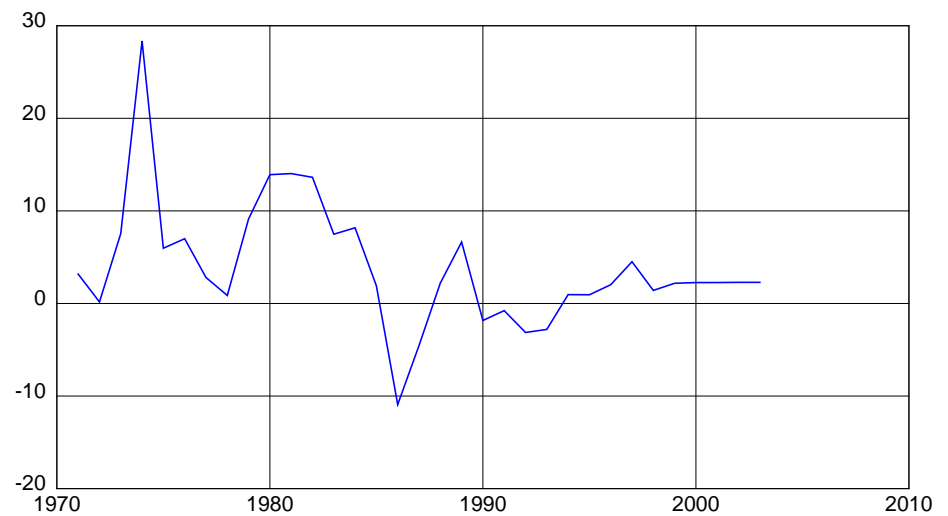
Gelet op het gelijkaardige verloop van de arbeidsproductiviteit (de productiviteitswinst per uur zou, hoewel ze achteruitgaat ten opzichte van het verleden, per jaar gemiddeld nog 2,0 procent bereiken over de periode 1998-2003), zou de loonkost per eenheid product over de projectieperiode gemiddeld met niet meer dan 1,1 procent groeien, hetgeen een historisch laag cijfer is. Gedefleerd met de prijs van het BBP zou de loonkost per eenheid product over de gehele periode zelfs voortdurend dalen.

Het uitblijven van nieuwe fiscale maatregelen na 1997 en een vrij matige ontwikkeling van de ondernemingsmarges zou de ontwikkeling van de binnenlandse prijzen nog verder kunnen matigen. De bijdrage van de niet-loongebonden binnenlandse kosten (indirecte belastingen en bruto exploitatie-overschot per eenheid product) tot de groei van de deflator van de eindvraag zou aldus dalen tot 0,6 procent per jaar in de projectieperiode, tegenover een gemiddelde van meer dan 1 procent voordien.

Na een duidelijke versnelling in 1997 zouden de invoerprijzen opnieuw matig stijgen met gemiddeld niet meer dan 2,1 procent over de projectieperiode. De bijdrage van de ingevoerde kosten tot de binnenlandse inflatie zou weliswaar opnieuw positief zijn en jaarlijks 0,7 procent bedragen, maar de hierboven aangehaalde parallele matiging van de binnenlandse kosten zou het mogelijk maken een jaarlijks inflatiecijfer te handhaven dat duidelijk beneden de 2 procent ligt tussen 1998 en 2003.

FIGUUR 13 - Reëel bruto uurloon en productiviteit per uur
(groeivoeten in procent)



FIGUUR 14 -Ontwikkeling van de loonkost per eenheid product
(groeivoeten in procent)**FIGUUR 15 -Ontwikkeling van de invoerprijzen**
(groeivoet in procent)

TABEL 24 - Binnenlandse kosten en invoerprijzen
(groeivoeten in procent)

	Periodegemiddelden				
	1971 1980	1981 1990	1986 1990	1991 1997	1998 2003
Reëel uurloon	6,2	0,3	1,1	1,3	1,6
Productiviteit per uur	5,7	2,6	2,3	2,2	2,0
Nominale loonkost per eenheid product	8,0	3,0	1,9	1,7	1,1
Nominale loonkost per eenheid product ^a	0,8	-1,5	-1,3	-0,9	-0,4
Invoerprijzen	7,6	3,4	-1,9	0,2	2,1
Bijdrage tot de groei van de deflator van de eindvraag					
- Binnenlandse kosten	4,8	2,7	2,0	1,8	0,9
- loonkost per eenheid product	3,3	1,0	0,4	0,7	0,3
- overige kosten	1,5	1,7	1,6	1,1	0,6
- Invoerprijzen	2,6	1,4	-0,5	-0,2	0,7

a. Gedefleerd met de BBP-deflator.

C. Rentevoeten

De Belgische korte- en lange-termijnrentevoeten (looptijd van resp. 3 maand en 10 jaar) blijven zich spiegelen aan de Duitse rendementen. De lage inflatie, het hoge surplus op de lopende rekening van de betalingsbalans en de inspanningen op het vlak van de overheidsfinanciën geven weinig interne redenen om te geloven in een sterke opwaartse druk op de rentevoeten. Dit zowel op korte als op middellange termijn, wanneer de conjunctuur weliswaar verder verstevigt, doch met een blijvend matige inflatie.

Het risico voor oplopende rentevoeten lijkt dan ook veeleer extern. De indicatoren zijn op dit vlak niet eenduidig. Enerzijds is de sanering van de overheidsfinanciën binnen Europa vrij algemeen en ontstond einde 1997 ook de vrees voor de consequenties van de Aziatische crisis. Deze kan leiden tot zowel een mondiale groeivertraging als tot een neerwaartse competitieve druk op de westerse prijzen (als verweer tegen de gedeprecieerde Aziatische munten). Anderzijds is er de onzekerheid over de geldmarktpolitiek die de Bundesbank zal voeren, niet alleen ter handhaving van de Duitse munt t.o.v. de Amerikaanse dollar, maar ook met het oog op de EMU.

Een zekere opwaartse aanpassing van de korte rentevoeten is mogelijk. Enkele Europese lidstaten die van bij het begin aan de EMU zullen deelnemen hebben nog een relatief hoge geldmarktrente (Italië, Spanje, Portugal en Ierland). Eens de EMU - met elf - is gestart moeten de geldmarktrentes van de lidstaten in principe echter volledig convergeren aangezien het risico van muntdepreciatie of van een verschillend monetair beleid niet langer bestaat.

Het is bijgevolg niet uitgesloten dat de Bundesbank bij de aanvang van de EMU (in 1999) kan opteren voor een Europese geldmarktrente die misschien hoger ligt dan op dat moment strikt nodig voor de Duitse conjunctuur (al wordt ook hier een herneming verwacht), vanwege de cyclische voorsprong van een aantal EMU-kandidaten. Dit om het vertrouwen van de financiële markten in de euro te verzekeren. In de projectie wordt daarom verondersteld dat de driemaandsrente 4 procent bedraagt vanaf 1999, zowel voor België als voor Duitsland.

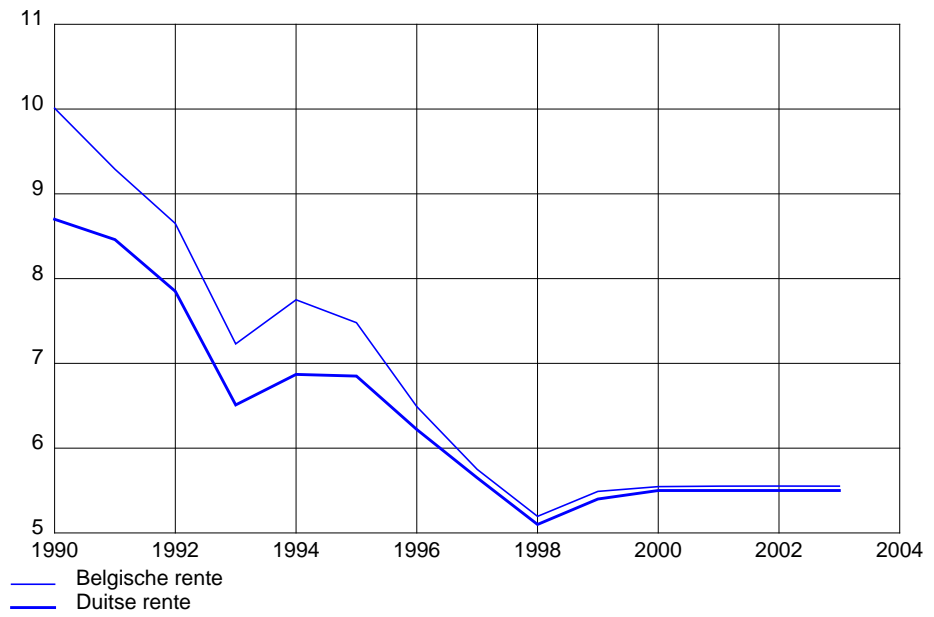
De tienjaarsrente tekende in 1997 bijna continu laagterecords op en bedroeg gemiddeld 5,75 procent (een tental basispunten boven de Duitse tienjaarsrente). De gedaalde inflatievrees en de turbulenties op de aandelenmarkten in de tweede jaarhelft betekenden immers goed nieuws voor de obligatiekoersen. De projectie veronderstelt voor de lange rente een voortzetting van de bijna-convergentie met de Duitse lange rente. Voor 1998 en 1999 wordt een Belgisch tienjaarsrendement van resp. 5,2 en 5,5 procent vooropgesteld (telkens met een ecart van 10 basispunten t.o.v. de Duitse tienjaarsrente), waarna de lange rente zich op 5,55 procent stabiliseert (een Belgisch-Duits ecart van nog 5 basispunten). Een en ander betekent een vervlakking van de Belgische yieldcurve in de projectieperiode.

De projectie veronderstelt bijgevolg dat vanaf 2000 nog een beperkt positief ecart van 5 basispunten met Duits tienjarig overheidspapier blijft bestaan als compensatie voor het debiteuren- en liquiditeitsrisico.¹ Het debiteurenrisico houdt in dat de financiële markten Duitsland als kredietwaardiger beschouwen dan België vanwege de kleinere schuldquote, ook al is de kans dat de Belgische overheid bij de terugbetaling van haar leningen in gebreke zou blijven uitermate gering geworden. Deze factor zal (nog) verder in belang afnemen naarmate de Belgische schuldafbouw aanhoudt. De liquiditeitspremie heeft te maken met het feit dat de Belgische obligatiemarkt minder liquide is dan de Duitse.² Uiteraard dient de ecart-hypothese in een euro-omgeving voorzichtig te worden geïnterpreteerd bij gebrek aan historische aanknopingspunten.

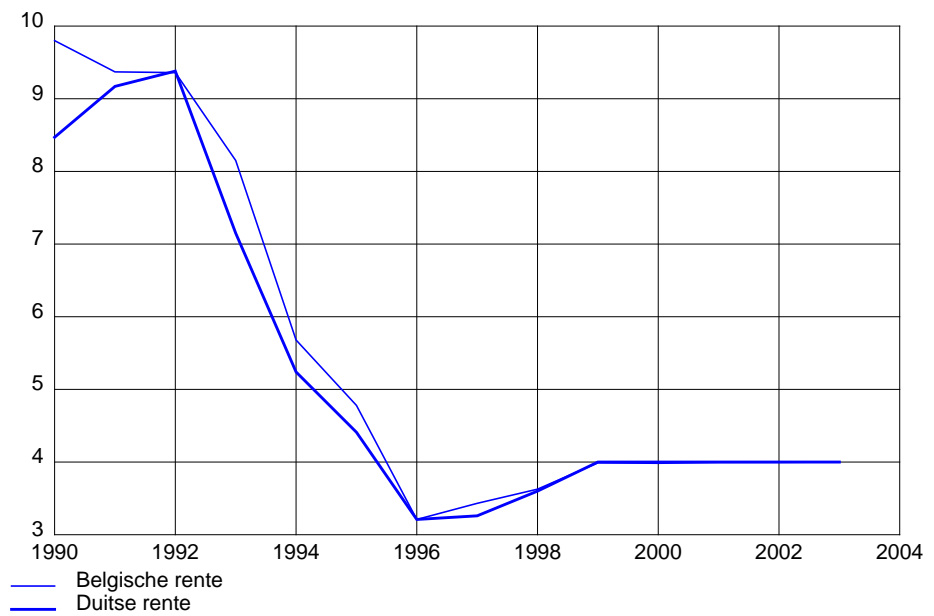
In reële termen brokkelt de lange rente af tot gemiddeld 3,9 procent in de projectieperiode (tegenover gemiddeld 6 procent in de jaren tachtig en 5 procent in de periode 1991-97). Deze evolutie kan worden toegeschreven aan de blijvend lage inflatie en de continue verbetering van de overheidsfinanciën in de EU.

-
1. Het derde risico dat het renteververschil determineert, m.n. het wisselkoersrisico, wordt irrelevant in de EMU.
 2. Liquiditeit is de mate waarin een bedrag aan obligaties kan worden verhandeld zonder dat dit de prijs substantieel beïnvloedt. Marktpartijen worden verondersteld een voorkeur te hebben voor liquide markten, waardoor zij in minder liquide markten een premie eisen (voor gelijkwaardige activa).

FIGUUR 16 -Belgische en Duitse nominale lange-termijnrente op 10 jaar (procent)



FIGUUR 17 -Belgische en Duitse nominale korte-termijnrente op 3 maanden (procent)



D. Variant m.b.t. een sterkere loonstijging

De loonontwikkeling van de particuliere sector wordt voor de gehele projectieperiode verondersteld te worden gestuurd door de wet van 26 juli 1996 ter bevordering van de werkgelegenheid en het preventieve behoud van de concurrentiekracht. Deze wet bepaalt de maximummarge voor de ontwikkeling van de gemiddelde loonkost in functie van de verwachte loonkostenevolutie in de referentielanden (Duitsland, Frankrijk en Nederland). In de basisprojectie zou de uurloonkost van de Belgische particuliere sector stijgen met jaarlijks 3,2 procent (rekening houdend met de door de Diensten van de Europese Commissie gemaakte vooruitzichten inzake loonstijgingen in de drie referentielanden).

De hier voorgestelde variant heeft tot doel de loonstijgingen te evalueren die in België zouden kunnen optreden bij afwezigheid van een maximumnorm, rekening houdend met een toename van de werkgelegenheid, en daarvan de macro-economische en budgettaire gevolgen te onderzoeken. Er weze genoteerd dat de lonen in de overheidssector, de uitgaven voor gezondheidszorg en de sociale uitkeringen, naast een eventuele aanpassing aan een nieuw groeipad van de gezondheidsindex, onveranderd blijven ten opzichte van de basisprojectie (behalve sommige parameters m.b.t. de pensioenen van de particuliere sector die, zoals voorzien in de wetgeving, aangepast worden in functie van de lonen).

Macro-economische effecten

Het wegvallen van de loonnorm uit zich onmiddellijk in een sterkere groei van de lonen. In een eerste fase lijken de reële lonen gelijke tred te houden met de groei van de arbeidsproductiviteit.¹ Bovendien leidt de daling van het werkloosheidspeil op het einde van de periode (Phillipseffect) tot een grotere loonstijging.² In totaal stijgt de reële uurloonkost van de ondernemingen gemiddeld met 2,3 procent over de periode 1999-2003 (1,6 procent tijdens de basisprojectie) terwijl de productiviteit per uur toeneemt met jaarlijks 2,1 procent. Er ontstaat dus een inhaaleffect ten gunste van de loonmassa, vooral vanaf 2001.

De onderstaande tabel geeft de belangrijkste gevolgen van deze versnelde loonstijging. Het belangrijkste effect is de verhoging van de inflatie en een verzwakking van de competitiviteit. Dit leidt tot een daling van de uitvoer en van de investeringen. De stijging van de lonen heeft daarentegen een gunstige impact op het reëel gezinsinkomen, hetgeen de privé-consumptie stimuleert. In totaal wordt de BBP-groei negatief beïnvloed met een tiende punt per jaar over de gehele simulatieperiode.

Een ander belangrijk gevolg heeft betrekking op de werkgelegenheid. Deze daalt met 3.000 eenheden in 1999, met 14.600 eenheden in 2001 en met bijna 30.000 eenheden op het einde van de periode. Deze aanzienlijke daling wordt verklaard door:

- een verminderde toename van de activiteit (ondanks een lichte vooruitgang van de privé-consumptie);
- een stijging van de relatieve prijs van de factor arbeid, waardoor de substitutie ten gunste van de andere productiefactoren wordt versneld.

1. Op basis van ramingen die steunen op periodes zonder overheidsingrijpen.
2. cfr. vorige voetnoot.

Overheidsfinanciën

Tenslotte observeert men een globaal positieve impact op de overheidsfinanciën, waarvan het saldo stijgt met 54 miljard frank tegen 2003, ondanks de daling van de activiteit en van de werkgelegenheid.

Dit goede resultaat wordt verklaard door de grotere fiscale en parafiscale ontvangsten als gevolg van de grotere nominale aanslagbasis. De parallelle toename van de lopende uitgaven inzake overheidsconsumptie en overdrachten (als gevolg van de versnelde inflatie), de grotere werkloosheid en de aanpassing van de pensioenen aan de snellere ontwikkeling van de reële lonen compenseert slechts gedeeltelijk de stijging van de ontvangsten. In totaal daalt het overheidsstekort met 0,15 procent van het BBP in 1999 en met 0,48 procent op het einde van de periode.

Deze resultaten - vooral inzake overheidsfinanciën - veronderstellen, behalve op het vlak van de lonen in de privé-sector, het behoud van een ongewijzigd beleid. Naar het voorbeeld van de basisprojectie blijven in deze variant de maatregelen in verband met de lonen in de overheidssector en de sociale uitkeringen (uitgezonderd in de pensioenen van de privé-sector) onafhankelijk van de loonontwikkeling in de privé-sector, wat het ontbreken weergeeft van een wettelijk kader dat een dergelijk verband voorziet. In de veronderstelling dat de bijkomende loonstijgingen van de privé-sector een weerslag zouden hebben op de lonen in de overheidssector en de sociale uitkeringen, zou de positieve impact van de maatregel op de overheidsfinanciën natuurlijk kleiner zijn.

TABEL 25 - Synthèse van de resultaten van de loonvariant
(verschillen in procent t.o.v. de basisprojectie)

	1999	2000	2001	2002	2003
BBP	-0,06	-0,11	-0,26	-0,37	-0,49
- Privé-consumptie	0,10	0,29	0,29	0,32	0,34
- Investerings	-0,07	-0,12	-0,36	-0,55	-0,73
- Uitvoer	-0,05	-0,19	-0,33	-0,46	-0,58
- Invoer	0,06	0,08	0,01	-0,04	-0,10
Totale werkgelegenheid in duizendtallen	-2,97	-7,31	-14,57	-21,99	-29,70
in procent	-0,08	-0,19	-0,38	-0,57	-0,76
Reëel bruto uurloon	0,67	1,44	2,07	2,71	3,27
Nominale loonkost per eenheid product	0,75	1,6	2,35	3,05	3,64
Consumptieprijs	0,09	0,26	0,44	0,61	0,76
Loonmassa in procent van het nationaal inkomen	0,17	0,37	0,50	0,61	0,70
Reëel beschikbaar gezinsinkomen	0,07	0,29	0,24	0,26	0,26
Bruto exploitatie-overschot v.d. ondernemingen	-0,27	-0,56	-0,80	-0,99	-1,13
Financieringsvermogen (+) of -behoefte van de gezamenlijke overheid					
- in miljarden	13,80	20,26	33,13	43,99	54,22
- in procent van het BBP	0,15	0,21	0,33	0,41	0,48
Lopende rekening van de betalingsbalans in procent van het BBP	0,01	-0,02	0,03	0,07	0,12

TABEL 26 - Resultaten van de variant voor de overheidsfinanciën
(verschillen in miljarden t.o.v. de basisprojectie)

	1999	2000	2001	2002	2003
Lopende ontvangsten	16,1	45,7	60,2	81,4	101,8
- Directe belastingen	4,3	16,4	21,1	29,2	37,3
- Indirecte belastingen	2,0	5,9	7,6	10,1	12,2
- Sociale bijdragen	9,5	22,8	30,7	41,0	50,9
Lopende uitgaven	1,8	24,2	25,5	35,3	44,8
- Overheidsconsumptie	0,2	8,1	6,8	9,5	12,2
- Sociale uitkeringen	1,5	15,7	18,5	26,7	35,3
- Rentelasten	-0,2	-0,6	-1,3	-2,9	-5,3
Financieringscapaciteit (+) of -behoefte (-) van de gezamenlijke overheid	13,8	20,1	33,1	44,0	54,2



Overheidsfinanciën

A. Algemene ontwikkeling

Na de zeer sterke daling in 1997 - met 1,4 procent van het BBP - van de netto financieringsbehoefte (NFB) van de gezamenlijke overheid, blijven de middellangetermijnvooruitzichten gekenmerkt door een verdere daling van het overheidstekort¹. Het peil van de NFB van de gezamenlijke overheid zou dalen van 1,8 procent van het BBP in 1997 tot 0,4 procent in 2001. In 2002 zou er zelfs een netto financieringscapaciteit (NFC) van 0,4 procent van het BBP ontstaan, een overschot dat zou oplopen tot 1,0 procent van het BBP in 2003.

In zes jaar tijd, nl. van 1997 tot 2003, gaan de financiën van de gezamenlijke overheid er met 2,9 procent van het BBP op vooruit. Tot in 2000 is die verbetering tamelijk gematigd (nl. 0,3 procent van het BBP per jaar) en volgt zij enkel uit het terugdringen van de rentelasten in procent van het BBP, terwijl het primair overschot² in 2000 opnieuw het peil van 1997 bereikt, na een tussentijdse inzinking. Vanaf 2001 is de verbetering meer uitgesproken (nl. 0,7 procent van het BBP per jaar), daar het primair overschot in procent van het BBP toeneemt. Tijdens deze subperiode is de verbetering van de overheidsfinanciën evenzeer het gevolg van de lagere rentelasten als van het hoger primair overschot.

Volgens onze ramingen zou het saldo van de lopende verrichtingen van de gezamenlijke overheid in 1997 opnieuw in evenwicht zijn, een toestand die zich sedert 1975 niet meer had voorgedaan. De netto financieringsbehoefte van 1,8 procent van het BBP is dus gelijk aan het tekort op de kapitaalverrichtingen (pro memorie, in 1975 bedroeg dit tekort op de kapitaalverrichtingen nog 4,9 procent van het BBP), waardoor de gulden regel van het budgettaire beleid gerespecteerd wordt. Vanaf 1998 zou het saldo van de lopende verrichtingen ruimschoots positief worden (tot 2,9 procent van het BBP in 2003) en op middellange termijn het tekort op de kapitaalverrichtingen overtreffen.

-
1. In afdeling A worden de tabellen opgesteld volgens de definities van de Hoge Raad voor Financiën (HRF). Voor meer informatie omtrent de inhoud van ontvangsten en uitgaven, cfr. "Economische Vooruitzichten 1997-2001", Federaal Planbureau, april 1997, blz. 47.
 2. Het verschil tussen de totale ontvangsten en de uitgaven zonder rentelasten.

TABEL 27 - Geconsolideerde rekening van de gezamenlijke overheid
(in procent van het BBP)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2003-1997
1. Primair saldo	5,3	6,1	5,9	5,9	6,1	6,4	6,7	7,1	1,0
Ontvangsten	47,2	47,4	47,1	46,7	46,4	46,2	46,0	45,9	-1,5
1. Fiscale	31,1	31,7	31,5	31,4	31,3	31,2	31,1	31,0	-0,7
a. Directe belastingen	18,0	18,4	18,4	18,4	18,4	18,4	18,4	18,4	0,0
b. Indirecte belastingen	12,8	12,9	12,8	12,7	12,6	12,5	12,4	12,3	-0,6
c. Kapitaalbelasting	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	-0,1
2. Bijdragen van de Sociale Zekerheid	14,5	14,4	14,2	14,0	14,0	13,9	13,9	13,9	-0,5
3. Overige ontvangsten	1,6	1,3	1,3	1,3	1,1	1,0	1,0	1,0	-0,3
a. Vermogensinkomens	0,9	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,0
b. Ontvangen overdrachten	0,4	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	-0,2
c. Verkoop van gebouwen en licenties	0,3	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Primaire uitgaven	41,9	41,3	41,2	40,8	40,3	39,8	39,3	38,9	-2,5
1. Werkingskosten	11,3	11,2	11,1	11,0	10,9	10,8	10,6	10,5	-0,7
2. Lopende overdrachten aan de gezinnen, waarvan	24,7	24,4	24,2	24,0	23,7	23,5	23,3	23,0	-1,4
Pensioenen (incl. van de Post vanaf 1997)	8,8	8,8	8,7	8,7	8,6	8,5	8,5	8,4	-0,4
Kinderbijslag (privé-sector)	1,7	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5	1,4	1,4	-0,3
Werkloosheidsuitkeringen	2,2	2,1	2,1	2,0	1,9	1,9	1,8	1,7	-0,4
3. Subsidies	1,9	1,5	1,5	1,6	1,5	1,5	1,5	1,4	-0,1
4. Kapitaaloverdrachten aan ondernemingen en gezinnen	0,9	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,0
5. Totale overdrachten aan het buitenland, waarvan	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	0,0
EU-financiering	1,4	1,5	1,4	1,5	1,4	1,5	1,5	1,5	0,0
6. Bruto kapitaalvorming	1,4	1,5	1,6	1,6	1,6	1,4	1,3	1,2	-0,3
2. Rentelasten	8,5	7,9	7,6	7,3	7,1	6,8	6,4	6,0	-1,9
3. NFB-NFC, waarvan	-3,2	-1,8	-1,6	-1,3	-1,0	-0,4	0,4	1,0	2,9
Saldo van de lopende verrichtingen	-1,5	0,0	0,4	0,6	1,1	1,6	2,3	2,9	2,9
Saldo van de kapitaalverrichtingen	-1,8	-1,8	-2,1	-2,0	-2,1	-2,0	-1,9	-1,9	-0,1
(-) Verschillen									

De rentelasten

In 1997 is het gewicht van de rentelasten met 0,6 procent van het BBP afgenomen. Deze gevoelige afname werd in de hand gewerkt door de daling van de marktrente - die zich sedert een aantal jaren voordoet - en door de uitzonderlijke terugbetaling van een gedeelte van de overheidsschuld in 1996 en 1997: 222 miljard voor de federale schuld in deviezen dank zij de meeropbrengst van de goudverkoop door de Nationale Bank, en 34 miljard voor de schuld van de gemeenten dankzij de gedeeltelijke toewijzing¹ van de opbrengst van de dubbele beursgang van het Gemeentekrediet. Nadien nemen de rentelasten jaarlijks gemiddeld met 0,3 procent van het BBP af. Bij een relatief stabiele rentevoet is de daling vooral een gevolg van de gecumuleerde vermindering van de overheidsstekorten en dus van de schuld, in procent van het BBP.

1. De beursgang van het Gemeentekrediet bij de oprichting van de holding DEXIA heeft voor de lokale besturen 54 miljard opgebracht, waarvan er 34 miljard voor de terugbetaling van de schuld bestemd was. In onze projectie wordt verondersteld dat het saldo, nl. 20 miljard, besteed wordt aan de lokale investeringen (cfr. infra).

In deze projectie wordt geen rekening gehouden met de recente goudverkoop door de Nationale Bank in maart 1998. Die operatie zou de deviezenschuld van de federale overheid met ongeveer 90 miljard doen afnemen en de NFB via de rentelasten¹ gunstig beïnvloeden.

Het primair overschot

Het primair overschot is er in 1997 eveneens in belangrijke mate op vooruitgegaan, met 0,8 procent van het BBP. Nadien zou de verbetering heel wat gematigder zijn, nl. beperkt tot 1,0 procent van het BBP over 6 jaren (van 1997 tot 2003). Eigenlijk zou het primair overschot pas terug toenemen vanaf 2001, na een vertraging met 0,2 procent van het BBP in 1998 en 1999 en een terugkeer in 2000 naar het peil van 1997.

- De verbetering in 1997 is zowel het gevolg van de primaire uitgaven (die met 0,6 procent van het BBP dalen) als van de ontvangsten (die met 0,2 procent van het BBP toenemen);
- Tussen 1997 en 2000 zou het aandeel van de primaire uitgaven in het BBP blijven afnemen, zij het in een trager tempo (1,0 procent van het BBP in drie jaar). Het aandeel van de ontvangsten zou eveneens verminderen, en in dezelfde mate als de primaire uitgaven, wat dan leidt tot de quasi-stabilisering van het primair overschot tijdens deze subperiode;
- De drie daaropvolgende jaren zou de gecumuleerde vermindering van de primaire uitgaven sterker worden (1,5 procent van het BBP) terwijl die van de ontvangsten zou verzwakken (0,4 procent van het BBP).

Om de oorsprong van die ontwikkeling te begrijpen, worden hierna de grote componenten van het globaal primair overschot in het kort geanalyseerd (een meer gedetailleerde analyse gebeurt in de volgende afdelingen).

Evolutie van de ontvangsten

In 1997 vloeit de toename van de totale ontvangsten² met 0,2 procent van het BBP voort uit de directe belastingen (+0,5 procent van het BBP) en de indirecte belastingen (+0,1 procent van het BBP), terwijl de socialezekerheidsbijdragen daarentegen dalen (-0,1 procent van het BBP) alsook de niet-fiscale ontvangsten (-0,3 procent van het BBP). De achteruitgang van die laatste is te verklaren door de daling van de ontvangsten afkomstig van de Nationale Bank (vooral op de goudarbitrageverrichtingen na de goudverkoop in 1996) en door de lagere opbrengst van de directe verkoop door de Staat. In tegenstelling tot het jaar voordien kon de federale overheid in 1997 niet genieten van de opbrengsten van de overdracht van mobilfoonlicenties of de verkoop van gebouwen. De niet-fiscale ontvangsten werden daarentegen wel gunstig beïnvloed door de integrale storting van de Nederlandse bijdrage aan de prefinanciering van de HST.

-
1. De overdracht naar de Staat van de opbrengst van die verkoop is onderworpen aan een besluit dat bij het ter perse gaan nog niet verschenen was; bovendien hangt het van de gekozen modaliteiten (terugbetalingsdatum en soort lening) af hoe de weerslag van die verrichting op de NFB verdeeld wordt tussen 1998 en 1999.
 2. Voor de verklaring van de belastingontvangsten en de socialezekerheidsbijdragen, zie afdelingen B en D.

Vanaf 1998 zou de ontwikkeling van de ontvangsten gevoelig verschillen. Daar waar de belastingdruk in 1997 beduidend was toegenomen (0,6 procent van het BBP), zou deze tot 2003 jaarlijks met 0,1 procent afnemen ten gevolge van de relatieve vermindering van de indirecte belastingen en van de stabilisering van het aandeel van de directe belastingen in het BBP. Bovenop die trendmatige vermindering zouden ook - tot in 2000 - de socialezekerheidsbijdragen verminderen. Na een daling met 0,3 procent van het BBP in 1997 zouden de niet-fiscale ontvangsten zich stabiliseren, dankzij de verkoop van de derde mobilfoonlicentie en de verkoop van gebouwen. Tussen 1999 en 2001 zouden zij echter terug afnemen.

Evolutie van de primaire uitgaven

In tegenstelling tot de ontvangsten dragen de primaire uitgaven elk jaar bij tot de verbetering van het primair overschot, maar niet altijd in dezelfde mate. Hun aandeel in het BBP blijft afnemen, maar in 1998 iets minder: 0,2 procent i.p.v. 0,4 tot 0,6 procent voor de andere jaren.

Er zijn twee categorieën van uitgaven die elk jaar systematisch dalen in procent van het BBP: de werkingskosten (hoofdzakelijk de loonmassa) en de overdrachten aan de gezinnen. In totaal nemen deze twee categorieën jaarlijks gemiddeld met 0,3 tot 0,4 procent van het BBP af. In dit verband moet er aan herinnerd worden dat dit resultaat gedeeltelijk volgt uit de gehanteerde hypothese van een ongewijzigd beleid met volgende uitgangspunten :

- daling van de werkgelegenheid in de openbare sector *stricto sensu*¹ (gemiddeld 0,1 procent per jaar tussen 1997 en 2003);
- het uitblijven van een nieuwe sociale programmatie (bovenop de laatste aanpassingen als gevolg van de algemene baremaherzeningen);
- geen welvaartsaanpassing van de pensioenen en de sociale uitkeringen.

Bovendien moet worden aangestipt dat de grote daling van de overdrachten aan de gezinnen (-1,4 procent van het BBP tussen 1997 en 2003) voor driekwart te wijten is aan de minderuitgaven voor werkloosheid (lager aantal werklozen), voor de pensioenen en voor de kinderbijslag (demografische weerslag en recente wetwijzigingen, cfr. afdeling D).

De schommelingen in het dalings tempo van de totale primaire uitgaven vloeien voort uit andere uitgavencategorieën, in het bijzonder uit de subsidies en overheidsinvesteringen.

Met een daling van 0,4 procent van het BBP dragen de subsidies in belangrijke mate bij tot de verbetering van het primair overschot in 1997. Dit is grotendeels het resultaat van diverse beslissingen die de Federale Overheid nam bij de opmaak van de begroting voor 1997, onder andere de gewijzigde financiering van de Post.² Vanaf 1997 valt het aandeel van de subsidies in het BBP hierdoor terug op een structureel lager niveau.

1. Met betrekking tot de ambtenaren en de contractuelen; de jobs die zullen gecreëerd worden in het kader van de Doorstromingsprogramma's of de Eerste Werkervaringscontracten niet meegeteld.

2. Voor een gedetailleerde verklaring van het waarom van die lagere subsidies in 1997, zie de "Economische vooruitzichten 1997-2001", Federaal Planbureau - april 1997.

De onregelmatige evolutie van de bruto overheidsinvesteringen is te wijten aan de gebruikte hypothesen voor de investeringen van de lokale besturen. Voor eerst wordt verondersteld dat zij, zoals dit reeds een twintigtal jaren het geval is, een cyclus volgen, gebonden aan de periodiek terugkerende verkiezingen, met een piek bij naderende verkiezingen en een dieptepunt in de jaren erna. Bovendien wordt verondersteld dat de lokale besturen een gedeelte van de opbrengst van de verkoop van hun gemeentekrediet aandelen (7,0 miljard in 1997 en 13,0 miljard in 1998) aan hun investeringen besteden (cfr. afdeling F).

Aldus noteert men een toename van de overheidsinvesteringen met 0,1 procent van het BBP in 1997 en 1998, een stabilisering in 1999 en 2000 en een daling tijdens de drie daaropvolgende jaren.

*Bijdrage van de
verschillende openbare
subsectoren*

De volgende afdelingen geven een gedetailleerde analyse van de rekeningen van elke openbare subsector. Hun respectievelijke bijdrage tot de vorming van de NFB, het primair overschot en de rentelasten wordt samengevat in tabel 28. We onderscheiden drie subperiodes: 1996-1997, 1998-2000 en 2001-2003.

De duidelijke verbetering van de overheidsfinanciën in 1997 komt niet alleen voort uit het resultaat van de Federale Overheid (vooral een gevolg van het lager gewicht van de rentelasten), maar eveneens uit de resultaten van de Sociale Zekerheid en van de Gemeenschappen en Gewesten, die tesamen zorgen voor een stijging van het primair overschot met 0,7 procent van het BBP.

Tussen 1997 en 2000 daarentegen, zou het primair overschot van die subsectoren ten hoogste stabiel blijven: een daling met 0,1 procent van het BBP voor de Sociale Zekerheid (vooral omwille van de vermindering van de bijdragen) en een beperkte stijging met 0,1 procent van het BBP voor de Gemeenschappen en Gewesten. Het primair saldo van de Federale Overheid mag dan tijdens deze subperiode al met 0,2 procent van het BBP toenemen (tegenover 0,1 in 1997), het primaire saldo van de lokale besturen neemt aan de andere kant met evenveel af, vooral als gevolg van de gebruikte hypothesen voor hun investeringen.

Tijdens deze subperiode zou de daling van de NFB van de gezamenlijke overheid dus uitsluitend te danken zijn aan de vermindering van de rentelasten.

TABEL 28 - Synthetische voorstelling van de overheidsfinanciën per overheidsniveau
(in procent van het BBP)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	1997- 1996	2000- 1997	2003- 2000	2003- 1997
1. Primair saldo	5,3	6,1	5,9	5,9	6,1	6,4	6,7	7,1	0,8	0,0	1,0	1,0
a. Federale overheid	4,7	4,9	5,0	5,0	5,1	5,3	5,5	5,7	0,1	0,2	0,7	0,9
b. Sociale Zekerheid	-0,1	0,4	0,2	0,2	0,3	0,4	0,5	0,7	0,4	-0,1	0,4	0,3
c. Gemeenschappen en Gewesten	-0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,3	0,1	-0,2	-0,1
d. Lokale besturen	0,8	0,7	0,6	0,5	0,4	0,6	0,6	0,5	-0,1	-0,2	0,1	-0,1
2. Rentelasten	8,5	7,9	7,6	7,3	7,1	6,8	6,4	6,0	-0,6	-0,8	-1,1	-1,9
a. Federale overheid	7,8	7,2	6,9	6,7	6,5	6,3	5,9	5,6	-0,5	-0,7	-0,9	-1,6
b. Sociale Zekerheid	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
c. Gemeenschappen en Gewesten	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	-0,1
d. Lokale besturen	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,0	-0,1	-0,1	-0,2
3. NFB	-3,2	-1,8	-1,6	-1,3	-1,0	-0,4	0,4	1,0	1,4	0,8	2,1	2,9
a. Federale overheid	-3,0	-2,3	-1,9	-1,6	-1,5	-1,0	-0,4	0,1	0,7	0,9	1,6	2,4
b. Sociale Zekerheid	0,0	0,5	0,3	0,3	0,4	0,5	0,7	0,8	0,4	-0,1	0,4	0,4
c. Gemeenschappen en Gewesten	-0,5	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	0,3	0,1	-0,1	0,0
d. Lokale besturen	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3	-0,1	-0,1	0,2	0,1
(-) Verschillen												

Bij ongewijzigd beleid en rekening houdend met de economische context in deze projectie, zou het primair overschot van de Federale Overheid, de Sociale Zekerheid en ook van de lokale besturen na 2001 opnieuw gaan toenemen. Alleen de Gemeenschappen en Gewesten noteren een daling van het primair overschot, te wijten aan de overgang naar de "definitieve faze" van de financiering van Gemeenschappen en Gewesten. De toepassing van de financieringswet van 1989 impliceert immers een tragere groei van de belastingen die hen vanaf 2000 worden overgedragen. Het tegengewicht van deze overdrachten situeert zich vanzelfsprekend op federaal vlak.

Daar de rentelasten bovendien zouden blijven dalen, verbetert de NFB van de gezamenlijke overheid bijgevolg aanzienlijk.

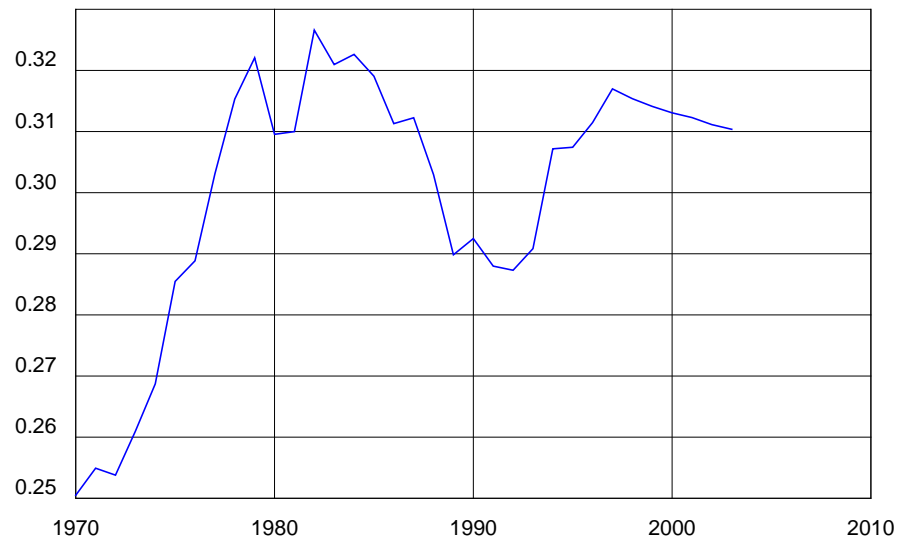
B. Overzicht en verdeling van de fiscale ontvangsten

Algemene beschouwingen

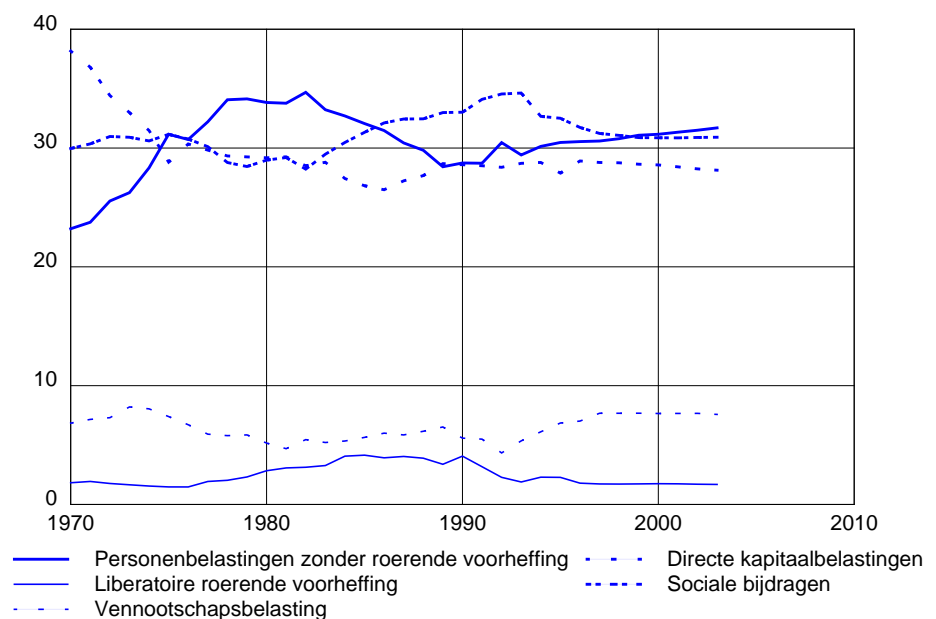
Het gewicht van de fiscale heffingen is tussen 1996 en 1997 gevoelig gestegen, nl. van 31,1 procent tot 31,7 procent van het BBP, vooral als gevolg van de toegenomen belasting van de inkomens (personenbelasting en vennootschapsbelasting).

Het aandeel van de belastingontvangsten in het BBP daalt nadien van 31,7 procent in 1997 tot 31,5 procent in 1998. Op middellange termijn wordt die daling bevestigd: tegen 2003 bereikt de belastingdruk nog slechts 31 procent van het BBP, een daling met 0,1 procent van het BBP per jaar vanaf 1999. Deze jaarlijkse afname is vooral het gevolg van de uitholling van de indirecte belastingontvangsten, slechts gedeeltelijk gecompenseerd door een lichte toename van de directe belastingen.

FIGUUR 18-Belastingdruk
(in procent van het BBP)



FIGUUR 19-Structuur van de verplichte heffingen, fiscaliteit en parafiscaliteit
(in procent van het totaal)



De volgende tabel geeft een opsplitsing van de belastingdruk per belastingcategorie (volgens de ESER-rekeningen) en per innende overheid. De tabel geeft eveneens de verdeling van de belastingontvangsten toegewezen aan de verschillende entiteiten.

TABEL 29 - Fiscale heffingen
(in procent van het BBP)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Belastingen van de Federale Overheid	15,6	15,6	15,5	15,5	15,4	15,5	15,5	15,6
Belastingen geïnd door de Federale Overheid	28,0	28,4	28,3	28,2	28,1	28,1	28,0	27,9
Directe belastingen	15,8	16,2	16,1	16,2	16,2	16,2	16,2	16,3
Personenbelasting zonder roerende voorheffing	12,1	12,3	12,2	12,3	12,3	12,4	12,4	12,5
Bevrijdende roerende voorheffing	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Vennootschapsbelasting	2,8	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,0
Indirecte belastingen	11,9	11,8	11,8	11,7	11,6	11,5	11,4	11,4
BTW	6,9	6,9	6,9	6,8	6,8	6,7	6,7	6,6
Accijnzen	2,4	2,4	2,4	2,3	2,3	2,2	2,2	2,1
Douanerechten	0,7	0,8	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
Overige	1,8	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
Kapitaalbelasting	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Belastingen door de Federale Overheid toegewezen aan andere overheden	-12,4	-12,8	-12,8	-12,7	-12,7	-12,6	-12,5	-12,4
Belastingen van Gemeenschappen en Gewesten	10,5	10,7	10,8	10,8	10,7	10,6	10,5	10,4
Eigen belastingen	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Belastingen toegewezen door de Federale Overheid	10,1	10,3	10,4	10,4	10,3	10,2	10,1	10,0
Belastingen van de lokale besturen	2,3	2,3	2,3	2,3	2,2	2,2	2,2	2,2
Eigen belastingen	2,3	2,3	2,3	2,2	2,2	2,2	2,2	2,1
Opcentiemen bij de directe belastingen	1,9	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	1,8	1,8
Overige	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Belastingen toegewezen door de Federale Overheid	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Belastingen van de Sociale Zekerheid	1,7	2,0	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9
Eigen belastingen	0,4	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Bijzondere socialezekerheidsbijdrage	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Overige	0,2	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Belastingen toegewezen door de Federale Overheid	1,3	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
Belastingen toegewezen aan de Europese Unie	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Totale belastingen	31,1	31,7	31,5	31,4	31,3	31,2	31,1	31,0
Personenbelasting	14,8	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9	15,0
Vennootschapsbelasting	3,2	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,4
Indirecte belasting	12,8	12,9	12,8	12,7	12,6	12,5	12,4	12,3
Kapitaalbelasting	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
p.m. Fiscale en parafiscale druk	45,6	46,1	45,7	45,4	45,3	45,2	45,0	44,9
Fiscaliteit	31,1	31,7	31,5	31,4	31,3	31,2	31,1	31,0
Parafiscaliteit	14,5	14,4	14,2	14,0	14,0	13,9	13,9	13,9

Personenbelasting

De door de Federale Overheid in 1997 geïnde personenbelasting, zonder roerende voorheffing, stijgt lichtjes: nl. van 12,1 procent van het BBP in 1996 tot 12,3 procent in 1997. Die ontwikkeling is toe te schrijven aan het gedeeltelijk niet-indexeren van de belastingschalen (sedert 1993) en aan de gewijzigde incohieringsprocedures. Immers, de vervanging van de reële loonblokkering in 1997 door een minder restrictieve loonnorm wijzigt slechts lichtjes de achteruitgang in BBP-termen van de looncomponent in de aanslagbasis van de personenbelasting.

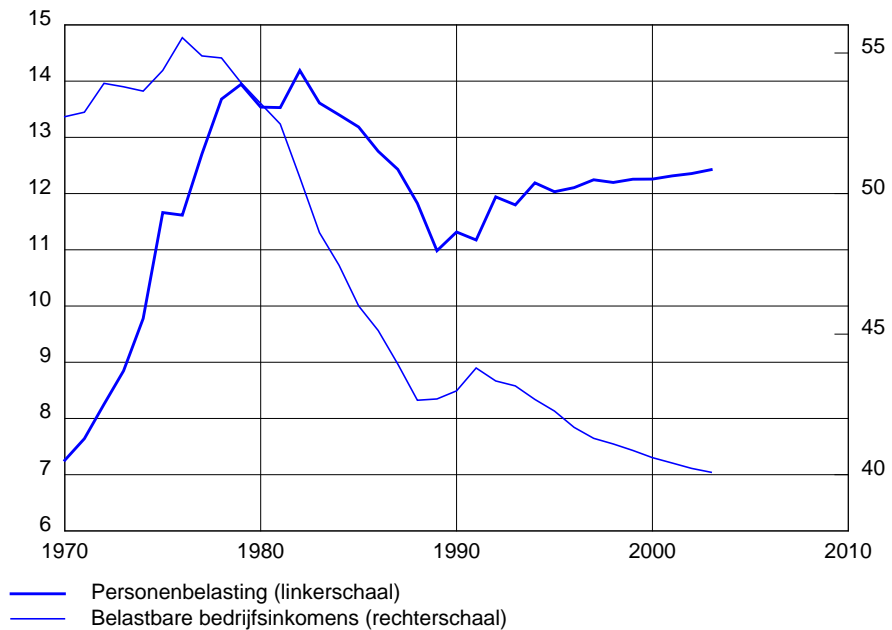
De begroting 1998 bevat geen maatregelen die een grote invloed hebben op de inkomsten uit de personenbelasting. In 1998 daalt de door de Federale Overheid geïnde personenbelasting, zonder roerende voorheffing, met 0,1 procent van het BBP als gevolg van de weerslag van de niet-structurele maatregelen.¹

Vanaf 1999 gaan de ontvangsten van de personenbelasting lichtjes toenemen, een trend die op middellange termijn doorloopt: van 12,2 procent van het BBP in 1998 loopt de door de Federale Overheid geïnde personenbelasting, zonder roerende voorheffing, op tot 12,5 procent van het BBP in 2003.

Die stijgende trend vloeit voort uit de progressiviteit van de belasting. Hoewel de belastingschalen vanaf het aanslagjaar 2000 opnieuw geïndexeerd worden (op basis van de "gezondheidsindex"), wordt er geen rekening gehouden met de reële groei van het belastbaar inkomen. Het belastingpercentage vertoont dus een opwaartse trend. Niettemin zal de vermindering van de aanslagbasis in het BBP, als gevolg van het voortbestaan van een zekere loonmatiging, ook de groei van de belastingen in procent van het BBP afremmen. Bovendien vindt de toename van de aanslagbasis gedeeltelijk haar oorsprong in de bijkomende werkgelegenheid op middellange termijn (en dus niet alleen in de groei van het gemiddeld belastbaar inkomen), een factor die niet bijdraagt tot de trendmatige stijging van het gemiddeld belastingpercentage.

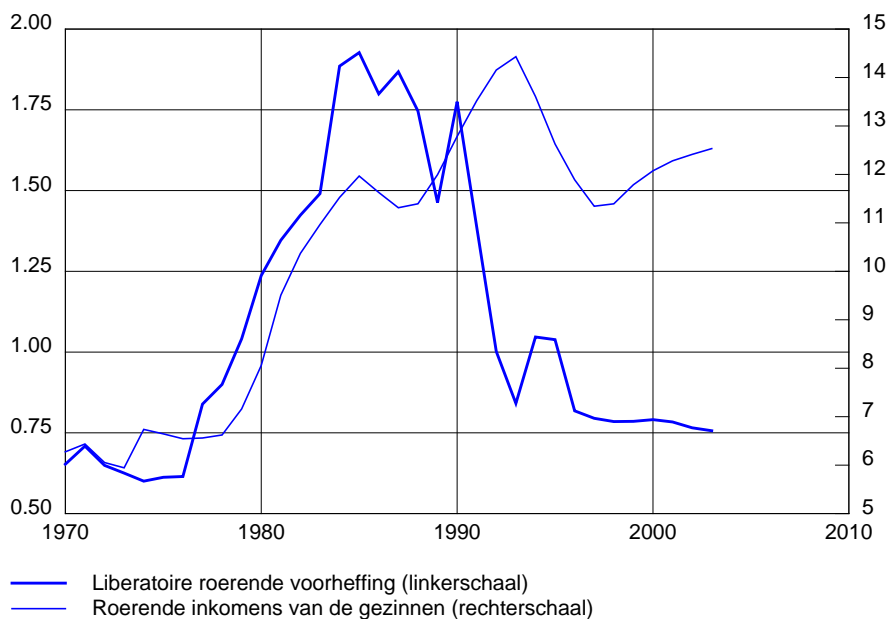
1. Weerslag op de incohiering van de in 1996 gewijzigde berekeningswijze van de bedrijfsvoorheffing voor personen met meerdere pensioenen, weerslag van de versnelde positieve incohiering in 1997 en integrale storting aan de Sociale Zekerheid van de incohiering van de bijzondere bijdrage voor de sociale zekerheid..

FIGUUR 20-Belastbare beroepsinkomsten¹ en door de Federale Overheid geïnde personenbelasting, zonder de bevrijdende roerende voorheffing (in procent van het BBP)



De ontvangsten uit roerende voorheffing bij natuurlijke personen blijven van 1996 tot 2003 stabiel op 0,8 procent van het BBP. Die stabiliteit op middellange termijn is het resultaat van een stijging in het BBP van de bruto roerende inkomsten en van een daling van de impliciete aanslagvoet. Deze laatste daling is het gevolg van een toenemend aandeel van de financiële activa zonder voorheffing in het financiële patrimonium van de gezinnen.

FIGUUR 21-Bevrijdende roerende voorheffing en roerende inkomens van de gezinnen² (in procent van het BBP)



1. Inkomens uit lonen en zelfstandige activiteiten.
2. Dividenden en interesten ontvangen door de gezinnen.

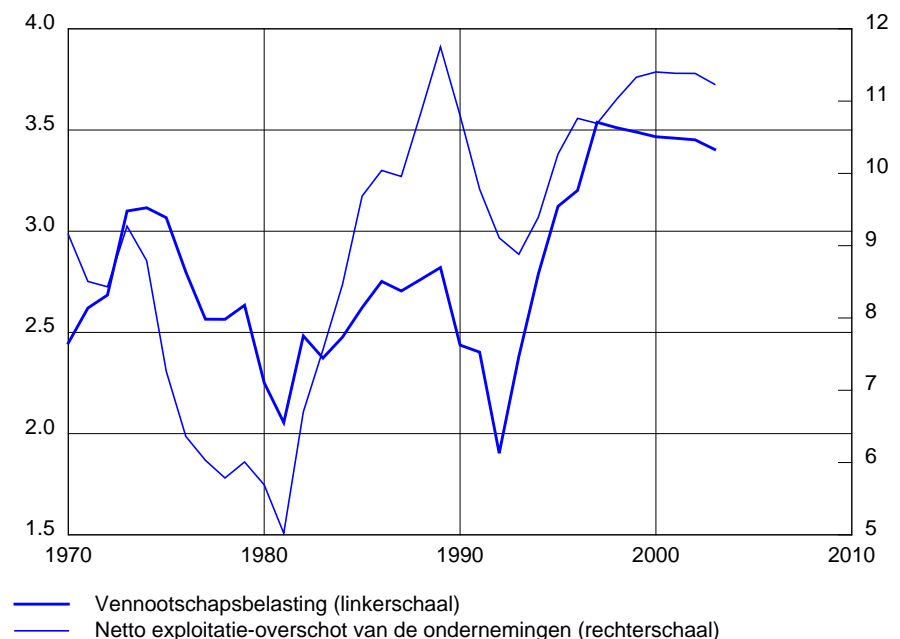
Gelet op de ontwikkeling van de onroerende voorheffing, op de opcentiemen van de lokale besturen (die lichtjes dalen in het BBP gezien de dynamiek van de onroerende aanslagbasis) en op de bijzondere bijdrage voor sociale zekerheid, blijft de totale personenbelasting in ESER-termen over het algemeen stabiel gedurende de projectieperiode (14,9 procent van het BBP in 1996 en 15 procent van het BBP in 2003).

Vennootschapsbelasting

In 1997 bedroeg de vennootschapsbelasting 3,5 procent van het BBP (inclusief de onroerende voorheffing en de lokale opcentiemen ten laste van de vennootschappen), het hoogste peil van de laatste decennia. Deze prestatie kan worden toegeschreven aan de toename van het vennootschapsinkomen in het BBP, het tegengewicht van de loonmatiging, en de opeenvolgende fiscale maatregelen. Met name de strengere controles en de wetswijzigingen ter voorkoming van misbruiken hebben bijgedragen tot een fors herstel van de impliciete aanslagvoet.

Op middellange termijn blijft de vennootschapsbelasting omzeggens stabiel op 3,5 procent van het BBP (3,4 procent van het BBP in 2003). Na een lichte correctie van de impliciete aanslagvoet in 1998 en 1999, dragen zowel de aanslagbasis als het gemiddeld belastingpercentage hiertoe bij.

FIGUUR 22-Vennootschapsbelasting en bedrijfswinsten exclusief afschrijvingen
(in procent van het BBP)

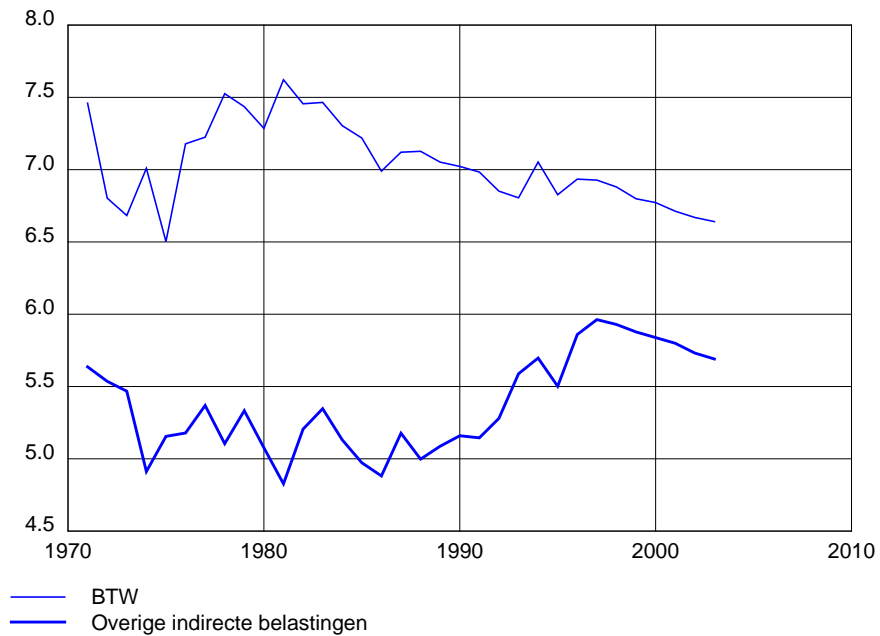


Indirecte belastingen

De indirecte belastingen stijgen lichtjes van 12,8 procent van het BBP in 1996 tot 12,9 procent van het BBP in 1997, ondanks de slabakkende privé-consumptie. Deze stijging moet vooral worden toegeschreven aan de begrotingsmaatregelen van 1997 inzake accijnzen op brandstoffen en alcoholische dranken.

Vanaf 1998 dalen de indirecte belastingen ieder jaar met ongeveer 0,1 procent van het BBP om in 2003 12,3 procent van het BBP te bereiken. De accijnsontvangsten worden grotendeels bepaald door de stijging van de belastbare basis in volume, wat, bij gebrek aan indexering van de accijnstarieven, automatisch leidt tot een daling van die categorie van ontvangsten in het BBP. De BTW-ontvangsten blijven eveneens lichtjes dalen in procent van het BBP, als gevolg van het kleinere BBP-aandeel van de privé-consumptie.

FIGUUR 23-De indirecte belastingen¹
(in procent van het BBP)



1. Met inbegrip van de indirecte belastingen voor de financiering van de Europese Unie.

Verdeling van de belastingen over de openbare subsectoren

De Federale Overheid int de meeste belastingen. In 1997 stegen de door de Federale Overheid geïnde belastingen naar 28,4 procent van het BBP (tegenover 28 procent in 1996) onder invloed van de verhoging van de directe belastingen. De belastingontvangsten die de Federale Overheid overdraagt aan de andere subsectoren stegen echter in dezelfde mate (van 12,4 tot 12,8 procent van het BBP in 1997), vooral ten gunste van de Gemeenschappen en Gewesten maar eveneens van de Sociale Zekerheid. De alternatieve financiering van de Sociale Zekerheid stijgt immers van 1,3 procent tot 1,4 procent van het BBP in 1997, en neemt nadien af (1,3 procent van het BBP in 2003) als gevolg van de binding met de BTW-ontvangsten.

De aan Gemeenschappen en Gewesten toegewezen belastingen, uitgedrukt in procent van het BBP, stijgen tot in 1999 en dalen nadien. Die breuk is het gevolg van de overgang in 2000 naar de "definitieve fase" van de financieringswet van 1989. De reële gemiddelde groeivoet van de overgedragen belastingen valt van 3,6 procent tussen 1997 en 1999 op 1,6 procent vanaf 2000 (volgens de theoretische raming met de macro-economische parameters van de projectie). Als gevolg van de Sint-Michielsakkoorden is de groei immers zeer hoog tussen 1997 en 1999, omdat dit akkoord de over te dragen personenbelasting koppelt aan de evolutie van het BBP, volgens een coëfficiënt die tijdens de jaren 1997-1999 gevoelig toeneemt (van 20 procent in 1996 tot 70 procent in 1997, 75 procent in 1998 en 97,5 procent in 1999). Het weze vermeld dat de ontwikkeling van de overgedragen middelen van jaar tot jaar soms gevoelig afwijkt van de theoretische raming wegens de correcties in de wettelijke berekeningswijze van die middelen (cfr. afdeling C).

C. Federale Overheid

Vooraleer de financiën van de Federale Overheid nader te bekijken moet worden opgemerkt dat statistische en methodologische elementen¹ de interpretatie van de vooruitzichten beïnvloeden en bemoeilijken. Boekhoudkundige verschuivingen wijzigen de structuur van de uitgaven en de inkomsten tussen 1996 en 1997, en bovendien wordt het systeem van nationale rekeningen veranderd in 1999. Voor de volledige projectieperiode zijn de overheidsrekeningen opgesteld volgens de boekhoudkundige regels van de huidige nationale rekeningen, terwijl de rekeningen voor 1997 de laatsten zullen zijn die volgens die definitie gepubliceerd zullen worden, nl. in juli eerstkomend.²

1. De ramingen voor 1997

De verbetering van de NFB van de Federale Overheid met 0,7 procent van het BBP vertegenwoordigt slechts de helft van de verbetering voor de gezamenlijke overheid. Dit is vooral het gevolg van de lagere rentelasten (-0,6 procent), terwijl het primair overschot amper toeneemt (met 0,2 procent).

De belangrijke daling, in procent van het BBP, van de primaire uitgaven (-0,4 procent) wordt gedeeltelijk gecompenseerd door een daling van de ontvangsten (-0,2 procent)³, die volgt uit de daling van de niet-fiscale ontvangsten (cfr. afdeling A). De fiscale ontvangsten daarentegen stabiliseren, nochtans zijn de globale belastingontvangsten wel toegenomen met 0,6 procent van het BBP. Het verschil komt van de indirecte belastingen (die van de Federale Overheid dalen met 0,4 procent terwijl zij globaal met 0,1 procent toenemen), waarvan een groter gedeelte wordt overgedragen aan de overige subsectoren in 1997:

- een verhoging met 36 miljard van de aan de Sociale Zekerheid overgemaakte BTW : vooreerst wordt de vroegere 22,4 miljard (de crisisbelasting) voortaan behandeld als een percentage van de BTW, en daarenboven is ook het globaal percentage van de alternatieve financiering verhoogd met 6 miljard;
- een belangrijke toename (13,4 miljard) van de aan de Gemeenschappen overgedragen BTW, gedeeltelijk te wijten aan de compensatie van de in 1996 overgemaakte middelen (te lage raming die gebaseerd was op voorlopige parameters). Dit element draagt vanzelfsprekend bij tot de verbetering van het primair overschot van de Gemeenschappen en Gewesten in 1997.

1. Voor meer details, cfr. technische nota (98) AD ThD/6003/8131.

2. Nadien zal het INR het Europees systeem van rekeningen 1995 toepassen, m.n. "ESR 1995".

3. De verminderingen zouden ongeveer -0,3 voor de primaire uitgaven en -0,1 voor de ontvangsten bedragen indien men geen rekening houdt met de gewijzigde boekhoudkundige verwerking.

2. De vooruitzichten 1998-2003

Tussen 1998 en 2003 daarentegen draagt de Federale Overheid in belangrijke mate bij tot de verbetering van de NFB van de gezamenlijke overheid: 2,4 procent van het BBP op een totaal van 2,9 procent (cfr. afdeling A), waarvan 1,6 procent door een daling van de rentelasten (op een totaal van 1,9 procent) en 0,9 procent door een stijging van het primair overschot (op 1,0 procent). Dit is het resultaat (cfr. tabel 30) van een relatieve daling van de primaire uitgaven met 1,1 procent, deels gecompenseerd door de vermindering van de totale ontvangsten met 0,3 procent. Het grootste deel van de verbetering doet zich nochtans maar voor na 2001 (cfr. tabel 28).

Evolutie van de ontvangsten

De totale ontvangsten in procent van het BBP dalen lichtjes in 1998 en 1999, sterker in 2000 en blijven nadien stabiel, overeenkomstig de ontwikkeling van de belastingontvangsten enerzijds, en de niet-fiscale ontvangsten anderzijds.

De belastingontvangsten van de Federale Overheid dalen met 0,2 procent tussen 1997 en 2000 om zich nadien geleidelijk te herstellen en in 2003 opnieuw het peil van 1997 te bereiken. Die ontwikkeling is zowel het resultaat van de globale opbrengst van de belastingen (cfr. afdeling B), als van de aan de andere overheidssectoren overgedragen belastingen.

Om de ontwikkeling van de ontvangsten van de Federale Overheid te kunnen begrijpen, moet worden toegelicht hoe de aan de Gemeenschappen en Gewesten overgemaakte BTW en personenbelasting worden geraamd. In principe worden die middelen geraamd door de mechanismen van de financieringswetten toe te passen op de macro-economische parameters van de projectie. Voor 1998 werd gebruik gemaakt van het bedrag in de federale begroting, dat onlangs tijdens de begrotingscontrole is vastgesteld. Zoals de financieringswet het wil, is dit bedrag berekend op basis van de laatst gekende macro-economische parameters; in dit geval die van 1997, nl. een inflatie van 1,63 procent en een reële BBP-groei van 2,8 procent (raming in de economische begroting van februari). In 1998 zullen die parameters waarschijnlijk lager liggen dan in 1997, nl. 1,1 procent voor de inflatie en 2,5 procent voor de reële groei van het BBP volgens deze projectie. Het in 1998 overgedragen bedrag zou dus te hoog zijn, zodat de in 1999 overgedragen middelen wellicht worden aangepast. In deze projectie wordt die negatieve correctie geschat op 4,2 miljard, een bedrag dat zal afgetrokken worden van de in 1999 verschuldigde middelen (verkregen via de projectie van de financieringswet).

TABEL 30 - Rekening van de Federale Overheid
(in procent van het BBP)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2003- 1997
1. Primair saldo	4,7	4,9	5,0	5,0	5,1	5,3	5,5	5,7	0,9
Ontvangsten	16,8	16,6	16,5	16,5	16,3	16,3	16,3	16,3	-0,3
<i>Reële groei</i>	3,1	0,9	2,6	2,4	1,0	2,4	2,4	2,7	2,2
1. Belastingontvangsten	15,6	15,6	15,5	15,5	15,4	15,5	15,5	15,6	0,0
a. Personenbelasting	7,4	7,6	7,3	7,2	7,2	7,2	7,2	7,3	-0,3
b. Vennootschapsbelasting	2,8	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,0	-0,1
c. Indirecte belastingen en kapitaalbelasting	5,4	4,9	5,1	5,2	5,2	5,2	5,2	5,3	0,3
2. Niet-fiscale ontvangsten	1,2	1,0	1,0	1,0	0,8	0,8	0,7	0,7	-0,2
Primaire uitgaven	12,1	11,7	11,5	11,4	11,2	11,0	10,7	10,5	-1,1
<i>Reële groei</i>	-0,1	-1,0	1,2	2,3	0,0	0,4	0,3	0,7	0,8
Zonder BNP-bijdrage aan EU	-1,2	-1,7	1,0	1,7	0,0	0,2	0,3	0,6	0,6
1. Totaal lonen en pensioenen	4,5	4,5	4,4	4,4	4,3	4,3	4,2	4,2	-0,3
2. Aankoop van goederen en diensten en kapitaalvorming	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	-0,2
3. Overdrachten aan de gezinnen (zonder pensioenen)	1,5	1,5	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3	1,2	-0,2
4. Overdrachten aan de bedrijven (zonder pensioenen)	0,9	0,6	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	-0,1
5. Overdrachten aan het buitenland	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,1
6. Overdrachten aan de Sociale Zekerheid	3,0	2,8	2,8	2,7	2,6	2,5	2,5	2,4	-0,4
7. Overdrachten aan de lokale besturen en Gemeensch. en Gew. (zonder pensioenen)	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	-0,1
2. Rentelasten	7,8	7,2	6,9	6,7	6,5	6,3	5,9	5,6	-1,6
3. Netto financieringsbehoefte	-3,0	-2,3	-1,9	-1,6	-1,5	-1,0	-0,4	0,1	2,4
(-) Verschillen of gemiddelde groeivoeten									

De niet-fiscale ontvangsten blijven stabiel in 1998 en 1999 maar dalen in 2000 (met 0,2 procent) en in 2002 (met 0,1 procent).

De niet-fiscale ontvangsten van de Federale Overheid bestaan, in de nationale rekeningen, in grote mate uit bijdragen (aan de Kas voor Weduwen en Wezen). Deze evolueren endogeen in functie van de aanslagbasis.

De overige niet-fiscale ontvangsten (inkomsten uit vermogen, waarvan een deel afkomstig van de Nationale Bank, licentie-overdrachten en verkoop van gebouwen, overdrachten van andere economische agenten) hebben een minder recurrent karakter en zijn daarom moeilijk te voorspellen. Zelfs hun op de begroting ingeschreven bedragen zijn slechts indicatief. Zo bijvoorbeeld voorzag de Begroting 1997 een bedrag van 7,9 miljard voor de prefinanciering van de HST. Impliciet werd voor 1998 een even groot bedrag voorzien, maar Nederland verkoos in 1997 alles ineens, d.i. 15,3 miljard, te betalen. Daartegenover staat dat 9 miljard ontvangsten uit de verkoop van gebouwen niet gebruikt zijn (hoewel de Begroting 1997 ze voorzag) omdat de openbare financiën in 1997 reeds bevredigend waren. Ook andere niet-structurele ontvangsten werden uitgesteld. Om rekening te houden met de specificiteit van dit soort ontvangsten en om hun wisselende schommelingen te beperken, wordt in deze projectie de volgende hypothese aangewend: voor zover de doelstelling van de Regering voor 1998

wordt bereikt, wordt verondersteld dat bepaalde in de Begroting voorziene specifieke ontvangsten naar 1999 overgedragen zullen worden. Het gaat hier om 11 miljard aan ontvangsten, waarvan 9 miljard uit de verkoop van gebouwen en 2 miljard uit inkomsten uit vermogen.

Tussen 1997 en 1999 blijven de niet-fiscale ontvangsten in procent van het BBP dan ook stabiel (vooral dankzij de prefinanciering van de HST in 1997, de overdracht van de derde mobilfoonlicentie in 1998 en de verkoop van gebouwen in 1999). In 2000 zouden de opbrengsten uit verkoop echter gevoelig dalen om vanaf 2001 omzeggens volledig te verdwijnen. Omdat bovendien verondersteld wordt dat de inkomsten uit vermogen en de verschillende overdrachten zich stabiliseren tegen lopende prijzen, nemen de totale niet-fiscale ontvangsten van de Federale Overheid dan ook af ten opzichte van het BBP vanaf 2000.

Evolutie van de primaire uitgaven

De projectie van de primaire uitgaven, exclusief wedden en pensioenen¹ steunt, zowel voor 1998 als voor de jaren 1999 tot 2001, op de Begroting 1998 (aan de begroting gekoppelde meerjarenprojectie van de primaire uitgaven).² De evolutie voor 2002 en 2003 werd op het Federaal Planbureau geëxtrapoleerd. In tegenstelling tot de jongste jaren bevat deze begroting geen saneringsmaatregelen en voorziet zij zelfs bijkomende middelen voor het Plan Justitie en Veiligheid. De recente begrotingscontrole van maart 1998 wijzigt de totale primaire uitgaven niet, zelfs al omvat zij bepaalde aanpassingen binnen de diverse categorieën. Wegens tijdsgebrek konden deze niet geïntegreerd worden in de projectie.

Met uitzondering van de overdrachten aan het buitenland daalt het aandeel van alle uitgavencategorieën van de Federale Overheid in het BBP tussen 1997 en 2003. De grootste daling vindt men in de overdrachten aan de Sociale Zekerheid (-0,4 procent van het BBP), hoewel de globale dotatie overeenkomstig de in de zomer van 1996 genomen beslissingen geïndexeerd wordt (daar waar zij voorheen in nominale termen geblokkeerd was). De stijging van de overdrachten aan het buitenland doet zich in feite voor tussen 1997 en 1999, dit wegens de BNP-bijdrage aan de financiering van de Europese Unie.

De globale vermindering met 1,1 procent van het BBP over 6 jaar komt overeen met een jaarlijkse daling van 0,2 procent, behalve in 1999 wanneer zij omzeggens nul is (-0,05 procent van het BBP).

Het onderzoek van de reële groeivoet van de totale primaire uitgaven (terug te vinden in tabel 30, met of zonder BNP-bijdrage, m.a.w. volgens een concept dat dichter bij de begrotingsgegevens aansluit) bevestigt dat de ontwikkeling van de primaire uitgaven het minst gunstig zou zijn in 1999, met een groeivoet van 2,3 procent of van 1,7 procent zonder BNP-bijdrage. Hieruit blijkt bovendien dat de groeivoet van de primaire uitgaven in 1998 hoger zou zijn (hoger of gelijk aan 1,0 procent) dan het periodegemiddelde.³

1. De raming van de wedden en pensioenen van de ambtenaren steunt niet rechtstreeks op begrotingsgegevens. Zij is vooral het resultaat van hypothesen inzake het aantal arbeidsplaatsen en pensioenen, de sociale programmering, en van endogene in het model bepaalde indexeringsparameters.
2. cfr. technische nota (97) AD ThD/5969/8067.
3. In procent van het BBP wordt die ontwikkeling niet alleen beïnvloed door de reële groei van het BBP, maar eveneens door het verschil tussen de deflator van het BBP en die van de privé-consumptie, een verschil dat positief is in 1998 en negatief nadien.

In 1998 is de toename van de uitgaven vooral het gevolg van de overdrachten aan de ondernemingen en aan het buitenland. In 1999 is de tamelijk sterke stijging van de uitgaven in de eerste plaats te wijten aan de BNP-bijdrage aan de Europese Unie en vervolgens aan de ontwikkeling van de lonen en de pensioenen. Die laatste twee worden beïnvloed door een samenloop van factoren: de toename van de werkgelegenheid (Plan Justitie en Veiligheid¹), een grotere reële groei van de lonen en pensioenen per hoofd dan in 1998 (waar die nul of negatief was als gevolg van de weerslag van de in 1997 uitbetaalde achterstallen van sociale programmerie of perequatie), de tweejaarlijkse betaling van de syndicale premie en het opnieuw op kruissnelheid komen van de pensioenen van de overheidsbedrijven. In 2000 daarentegen, dragen de lonen en pensioenen bij tot de inkrimping van de groei van de primaire uitgaven in procent van het BBP, met name als gevolg van een indexering laat op het jaar. Hierbij komt de vermindering van de overheidsinvesteringen (einde van de werken aan de Belliard-tunnel) en natuurlijk van de BNP-bijdrage aan de Europese Unie (stabilisering in nominale termen gepland vanaf 2000). Nadien zou er zich geen belangrijke ombuiging meer voordoen en de reële trendmatige groei van de primaire uitgaven zou, gedragen door de lonen en pensioenen, jaarlijks 0,5 procent bedragen.

Het primair overschot

Tot 2000 blijft de verbetering van het primair overschot matig: in 1998 zou het met 0,1 procent van het BBP toenemen, gevolgd door een stabilisering in 1999 als gevolg van de forse groei van de primaire uitgaven. In 2000 zou er opnieuw een stijging zijn, maar omwille van de lagere niet-fiscale ontvangsten blijft die beperkt tot 0,1 procent van het BBP.

Vanaf 2001 zouden de regelmatige groei van de fiscale ontvangsten en de gematigde groei van de primaire uitgaven leiden tot een forsere toename van het primair overschot, nl. 0,6 procent van het BBP in drie jaar.

De rentelasten

De voornaamste parameters die de ontwikkeling van de rentelasten beïnvloeden, nl. de overheidsschuld en de rentevoeten, worden weergegeven in tabel 31.

- De federale overheidsschuld zou in 6 jaar tijd met 17,4 procent van het BBP verminderen, d.i. gemiddeld met 2,3 procent per jaar tot 2000 en sneller nadien (tot 4,0 procent in 2003), parallel met de verbetering van de NFB.
- Met een niveau van 5,1 procent zou de lange rente in 1998 zijn laagste punt bereiken om nadien te stijgen tot 5,4 procent in 1999 en vanaf 2001 te stabiliseren op 5,5 procent. Het in 1997 begonnen lichte herstel van de korte rente zou doorgaan tot in 1999.

Die dubbele ontwikkeling verklaart vanzelfsprekend de trendmatige daling van de rentelasten in deze projectie, met ongeveer 0,3 procent van het BBP per jaar, behalve in 2000 waar de daling beperkt zou blijven tot 0,15 procent, vooral als gevolg van een stijgende langetermijnrente in 1999.

1. cfr. technische nota (98) AD SW/5982/8094.

TABEL 31 - Schuld en rentelasten van de Federale Overheid

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2003 1997
1. Totale schuld in procent van het BBP	116,3	113,9	111,7	109,2	106,9	104,0	100,5	96,5	-17,4
a. Op lange termijn in BF	84,9	82,5	82,0	80,0	78,0	75,7	73,0	70,1	-12,4
b. Op korte termijn in BF	22,6	22,3	21,0	20,9	20,9	20,6	20,0	19,3	-3,1
c. In deviezen	8,8	9,1	8,7	8,4	8,1	7,7	7,4	7,1	-1,9
* Schuld zonder beleggingen	115,4	113,4	111,3	108,8	106,5	103,6	100,1	96,1	-17,3
2. Rentevoeten									
a. Lange rente in BF (>= 6 jaren)	6,3	5,6	5,1	5,4	5,4	5,5	5,5	5,5	-0,1
b. Korte rente in BF (op 3 maanden)	3,2	3,4	3,6	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	0,6
3. Rentelasten in procent van het BBP	7,8	7,2	6,9	6,7	6,5	6,3	5,9	5,6	-1,6
a. Op lange termijn in BF	6,2	6,0	5,7	5,4	5,3	5,0	4,7	4,4	-1,6
b. Op korte termijn in BF	0,8	0,7	0,8	0,8	0,9	0,8	0,8	0,8	0,1
c. In deviezen	0,8	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	-0,1
4. Impliciete rentevoet van de schuld	6,7	6,5	6,4	6,3	6,2	6,1	5,9	5,9	-0,7

Twee eerder toevallige elementen oefenen eveneens een invloed uit op de rentelasten: de vergoeding tegen werkelijke kosten van de aan de Staat ter beschikking gestelde tegoeden bij de Postcheque (via de betaling van renten en niet langer via een forfaitaire dotatie) en de verrekening op de vervaldag - nl. in 2000 en 2001 - van de interesten op leningen met gekapitaliseerde rente ("voorlopige" verrekening omdat zij aan de huidige regels van de nationale rekeningen gebonden is).

Het weze herinnerd dat in deze vooruitzichten geen rekening gehouden wordt met de - gunstige - weerslag van de recente goudverkoop door de Nationale Bank op de deviezenschuld en op de rentelasten.

Netto financieringsbehoefte

Als gevolg van de samenloop van al die elementen zou de NFB van de Federale Overheid in zes jaar tijd met 2,4 procent van het BBP afnemen (cfr. tabel 30) om in 2003 - het weze benadrukt - een evenwicht te bereiken. Over de gehele periode is de verbetering integraal het gevolg van dalende uitgaven (inclusief rentelasten) met 2,7 procent van het BBP. Die ontwikkeling wordt gedeeltelijk gecompenseerd door de vertraagde niet-fiscale ontvangsten, terwijl de belastingontvangsten stabiel blijven.

In 1998 zou de NFB met 0,4 procent van het BBP toenemen dankzij de rentelasten (-0,3) en het primair overschot (+0,1). In 1999 zou de NFB opnieuw met 0,3 procent van het BBP toenemen, enkel via de daling van de rentelasten, terwijl de toegenomen primaire uitgaven het primair overschot stabiliseert. In 2000 is de vermindering van de NFB het kleinst, 0,2 procent van het BBP, als gevolg van de combinatie van een minder sterke daling van de rentelasten met een nog slechts lichtjes stijgend primair overschot (als gevolg van de lagere niet-fiscale ontvangsten). Vanaf 2001 zou de verbetering van de NFB meer uitgesproken zijn: 0,5 tot 0,6 procent van het BBP per jaar. De vermindering van de rentelasten gaat dan gepaard met een toename van het primair overschot met 0,2 procent per jaar.

HET BESTAANSMINIMUM

Het aantal rechthebbenden op een bestaansminimum, gecreëerd door de wet van 7.8.1974, is in het recent verleden fors toegenomen. Hun aantal bedroeg naar raming bijna 8500 in 1975, om daarna op te lopen tot bijna 21.000 in 1980, 48.600 in 1987, 50.000 in 1990 en 80.000 in 1997.

De globale uitgaven voor bestaansminima zijn meer dan verdriedubbeld het laatste decennia.

TABEL 32 - Uitgaven aan bestaansminima (met uitzondering van de OCMW's)

jaar	1987	1990	1992	1993	1997	1998
bedrag in miljarden	3,3	3,9	4,8	6,0	9,6	10,2 ^a

a. Vooruitzicht van het Ministerie van Sociale Zaken.

Tussen 1987 en 1997 zijn de uitgaven van de Federale Overheid gestegen met 190,7 procent, wat een gemiddelde nominale groei van 11,3 procent per jaar betekent. In vaste prijzen bedraagt de gemiddelde jaarlijkse toename 8,7 procent (met de index van de consumptieprijzen als deflator).

De vergelijking van het aantal bestaansminimumtrekkers (een toename met 65 procent tussen 1987 en 1997) en de uitgaven in vaste prijzen (een toename met 130,2 procent) toont dat deze laatste veel sneller zijn toegenomen.

Dit is het resultaat zowel van een verschuiving binnen de verschillende categorieën van bestaansminimumtrekkers¹ als van het toenemend belang van de gedeeltelijke minimumtrekkers met onvoldoende bestaansmiddelen, waaronder de vervangingsinkomens. Daarbij dient men dan de specifieke gevolgen van de wet van 12.1.1993 te voegen.

De wet van 12.1.1993 betreffende het "urgentieprogramma voor een meer solidaire samenleving" heeft een invloed gehad op de toename van de uitgaven van de Federale Overheid: 731 miljoen BF in 1993, 1573,1 miljoen BF in 1997 (deze bedragen zijn vervat in de hiervoor vermelde bedragen).²

Het weze opgemerkt dat de wet van 22 februari 1998 "Wet houdende sociale voorzieningen" (BS van 3.3.1998) nieuwe tegemoetkomingen voorziet in het kader van de deeltijdse Eerste Werkervaringscontracten, binnen de beroepsomschakelingsprogramma's, enz. De financiële weerslag hiervan is nog niet in de begroting opgenomen.

1. Men onderscheidt 4 categorieën van bestaansminimumtrekkers: gehuwden, alleenstaanden met kind(eren), alleenstaanden en samenwonenden.
2. De door de Staat toegekende basissubsidie bedraagt 50 procent maar de wet van 12.1.1993 laat in sommige gevallen hogere tussenkomsten toe, die tot 100 procent kunnen oplopen.

D. Sociale Zekerheid

Hierna volgt de rekening Sociale Zekerheid conform de ESER-definitie.¹

TABEL 33 - De rekening Sociale Zekerheid in de ESER
(in procent van het BBP)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
<i>Ontvangsten</i>	19,8	19,7	19,4	19,1	19,0	18,9	18,8	18,7
1. Bijdragen	14,7	14,6	14,3	14,2	14,1	14,1	14,0	14,0
- werkgevers	9,1	9,0	8,8	8,7	8,7	8,7	8,6	8,6
- werknemers	4,1	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	3,9
- zelfstandigen	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
- uitkeringstrekkers	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
2. Toegewezen belastingen	1,3	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
3. Door de SZ geïnde belastingen	0,4	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
4. Rijkstoelagen ^a	3,0	2,8	2,7	2,7	2,6	2,5	2,5	2,4
5. Inkomen uit vermogen	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
6. Overige ontvangsten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
<i>Uitgaven</i>	19,8	19,3	19,1	18,8	18,6	18,4	18,1	17,9
1. SZ-prestaties	18,7	18,3	18,1	17,9	17,6	17,5	17,3	17,0
- pensioenen	6,4	6,3	6,2	6,2	6,1	6,1	6,0	6,0
- geneeskundige zorgen	5,7	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5
- werkloosheid	2,9	2,8	2,7	2,6	2,6	2,5	2,4	2,3
- overige SZ-prestaties	3,8	3,7	3,6	3,5	3,5	3,4	3,3	3,3
2. Overige uitgaven	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Netto financieringsvermogen	0,02	0,47	0,32	0,29	0,41	0,51	0,65	0,84

a. In de recente versie van de Nationale Rekeningen maken de uitgaven in het kader van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden niet langer deel uit van de Sociale Zekerheid maar van de overheidsagent die de financiering draagt, met name de Federale Overheid.

1. De Sociale Zekerheid in evenwicht

Op middellange termijn vertoont het netto financieringsvermogen van de Sociale Zekerheid in de ESER-rekening een toenemend herstel omdat het aandeel van de uitgaven in procent van het BBP vlugger daalt dan dit van de ontvangsten. De grootte van dit overschot evolueert in deze projectie van 0,29 procent in 1999 tot 0,84 procent in 2003, op voorwaarde dat:

- er geen nieuwe bijdrageverminderingen worden toegestaan bovenop de toegezegde vermindering van 12 miljard op jaarbasis met ingang vanaf 1 juli 1998;

1. In de ESER bevat de rekening Sociale Zekerheid, naast de traditionele regelingen van de begroting, de pensioenen ten laste van het kapitalisatiestelsel, de verrichtingen van de Dienst Overzeese Sociale Zekerheid, de aanvullende verzekering voor geneeskundige zorgen, de gezinsbijslagen aan de personeelsleden van de provinciale en plaatselijke besturen, de verrichtingen van de erkende verzekeringsinstellingen voor arbeidsongevallen en de rekening van de fondsen voor bestaanszekerheid, kredieturen en sluiting der ondernemingen.

- de uitgaven voor geneeskundige zorgen in reële termen niet vlugger groeien dan 2,25 procent per jaar (zie kader);
- en de vervangingsinkomens geen nieuwe voordelen noch welvaartsaanpassingen ontvangen, behalve de aanpassing van het loonplafond in de pensioenregeling der werknemers.¹

Opvallend is het herstel van het netto financieringsvermogen van 0,02 procent van het BBP in 1996 tot 0,47 procent in 1997. De ontvangsten houden relatief stand dankzij nieuwe bijdragen (op het gebruik van bedrijfswagens en voor jobstudenten), de verhoging van de gemoduleerde forfaitaire bijdrage voor vennootschappen, en de kleinere enveloppe voor bijdrageverminderingen. Daarenboven laten de eerste observaties uitschijnen dat de uitgaven voor Sociale Zekerheid in 1997 zouden dalen met 0,5 procentpunten van het BBP, waarvan 0,2 procentpunten in de tak geneeskundige zorgen. Na de overschrijding van het begrotingsobjectief voor gezondheidszorgen in 1996 (442 miljard i.p.v. 418 miljard, voor 6,7 miljard te wijten aan achterstallige facturen) geven de voorlopige observaties voor 1997 een daling van die uitgaven tot 435 miljard. Voorzichtigheidshalve wordt in deze oefening gerekend met 441,5 miljard, in de veronderstelling dat er in de loop van 1998 vertraagde facturen van 1997 kunnen opduiken ten belope van 6 à 6,5 miljard.

In 1998 zou het netto financieringsvermogen van de Sociale Zekerheid verminderen van 0,47 tot 0,3 procent van het BBP. Dit verlies met 0,17 procentpunten komt overeen met de achteruitgang van de werkgeversbijdragen van de ondernemingen, te wijten aan de loonmatiging en de bijkomende bijdrageverminderingen. Voor de uitgaven aan geneeskundige zorgen wordt er gerekend met 6,5 miljard meeruitgaven dan voorzien in de begroting voor 1998 (vermits het uitgangspunt voor 1997 ruim 6 miljard hoger zou kunnen uitvallen), waardoor deze uitgaven eenzelfde verloop kennen als het BBP. De overige uitgaven verminderen hun aandeel met 0,2 procent van het BBP, te wijten aan structurele bezuinigingen, de herneming van de tewerkstelling en de eigen interne dynamiek van sommige socialezekerheidsprestaties.

1. Overeenkomstig het KB van 23.12.1996 is het loonplafond in de pensioenregeling voor werknemers vanaf 1999 gekoppeld aan het stijgingsritme van de lonen in de private sector verminderd met 0,5 procent "wage drift". Wetende dat het pensioen wordt berekend op basis van het geplafonneerde loon over de gehele loopbaan, zal de verhoging van het loonplafond pas op termijn een noemenswaardige meeruitgave met zich meebrengen. Daarnaast voorziet dit KB in de mogelijkheid om selectieve welvaartsverhogingen toe te kennen aan de reeds gepensioneerden. Vermits in deze projectie de loonmatiging tot 2003 aangehouden blijft, zullen er in deze context ook geen welvaartsaanpassingen worden toegekend.

2. De ontvangsten van de Sociale Zekerheid

Zowel de aan de SZ toegewezen belastingen, als de door de SZ geïnde belastingen handhaven hun peil in procent van het BBP. Vanaf 1998 worden de rijkstoelagen jaarlijks aangepast aan de prijsevolutie.¹ Merk tevens op dat het inkomen uit vermogen vertraagt naarmate een gedeelte van de lopende uitgaven worden gefinancierd ten koste van de mathematische reservevorming (de overdrachten van de erkende verzekeringsmaatschappijen aan het FAO, en van het Fonds voor Sluiting van Ondernemingen aan de RVA).

De bijdragen vertragen t.o.v. het BBP van 14,6 procent in 1997 tot 14,0 procent in 2003.

Aanslagbasis

Eerst en vooral daalt het aandeel van de aanslagbasis voor bijdrageheffing van 47,4 procent van het BBP in 1997 tot 45,5 procent in 2003: -0,5 procentpunten bij de ondernemingen, -0,7 procentpunten bij de overheid en -0,7 procentpunten in de regeling voor zelfstandigen.

De loonsom van de ondernemingen stijgt gemiddeld met 2,2 procent in constante prijzen: 1,6 procent reëel uurloon (1,4 tijdens de periode 1998-2000 en 1,8 tijdens de periode 2001-2003), -0,23 procent effectieve arbeidstijd per werknemer, en een herneming van de tewerkstelling met 0,85 procent (vooral in de sector marktdiensten, cfr. het hoofdstuk over de tewerkstelling).

De loonsom van de overheid stijgt gemiddeld met 1,1 procent in constante prijzen: 0,9 procent reëel loon per hoofd en 0,17 procent tewerkstelling. De lichte toename van de openbare tewerkstelling is te wijten aan de voorziene toename van de nieuwe tewerkstellingsprogramma's, terwijl de werkgelegenheid in het onderwijs daalt tengevolge van de krimpende schoolbevolking.

Zowel de zelfstandige werkgelegenheid als het inkomen van de zelfstandigen nemen slechts matig toe, zodat hun loonsom tijdens de projectieperiode ruim 1 procent minder snel groeit dan het BBP.

Bijdrageverminderingen

Bovendien worden de bijdrageverminderingen uitgebreid van 57,1 miljard in 1997 tot 76,2 miljard vanaf 1999 (zie tabel 18) waardoor de impliciete bijdragevoet voor de ondernemingen daalt van 30 procent in 1997 tot 29,2 procent in 1999.

1. Vanaf 1997 worden de heffingen bestemd voor de financiering van de sociale reclassering van mindervaliden beschouwd als een belasting geïnd door het RIZIV, en worden de rijkstoelagen aan het "globaal beheer" met dit bedrag verminderd.

3. De uitgaven van de Sociale Zekerheid

Het aandeel van de uitgaven t.o.v. het BBP daalt telkens met 0,7 procentpunten van het BBP over de periode 1998-2000 en over de periode 2001-2003.

Structurele bezuinigingen

De nieuwe pensioenwet¹, de invoering van de categorie "samenwonenden" in de primaire arbeidsongeschiktheid die voortaan vergoed worden aan 55 procent van het begrensde loon i.p.v. 60 procent, de geleidelijke verschuiving van de laatste leeftijdsbijslag van 16 jaar naar 18 jaar en de halvering van de leeftijdsbijslag voor het eerste kind, zijn allen structurele bezuinigingen die op de middellangetermijn de socialezekerheidsuitgaven afremmen.

Het grootste deel van de besparing bij de pensioenhervorming in de werknemersregeling gebeurt door het uitstel, via de loopbaanvoorwaarde², van de pensioenen met een korte loopbaan, tot aan de pensioenleeftijd van de echtgenoot (meestal vrouwen zonder inkomen, ten laste van het gezinshoofd). Het betreft hier ruim een kwart van de gehuwde 60-jarige vrouwen die niet voldoen aan de loopbaanvoorwaarde van 20 kalenderjaren. De overige 60-jarige vrouwen die hun pensionering wensen of moeten uitstellen zullen voor het merendeel blijven werken of een ander vervangingsinkomen genieten. De besparing in de pensioenregeling der zelfstandigen is vooral te wijten aan de nieuwe correctiecoëfficiënt die wordt toegepast bij de berekening van het proportioneel pensioen.³

Niet te verwaarlozen is de besparing die wordt gerealiseerd doordat de loonplafonds bij de berekening van de werkloosheidsvergoeding en de ziekte- of invaliditeitsvergoeding enkel worden geïndexeerd, zonder aanpassing aan de reële loonevolutie.

-
1. Uitzonderd voor diegenen die voldoen aan de loopbaanvoorwaarde, wordt de pensioenleeftijd van de vrouw om de drie jaar verhoogd met een extra jaar. Tegelijk wordt de pensioenbreuk voor vrouwen verhoogd tot 41sten vanaf 1.7.1997, 42sten vanaf 1.1.2000, 43sten vanaf 1.1.2003, in de werknemersregeling en in de regeling van de zelfstandigen.
 2. De loopbaanvoorwaarde bedraagt 20 kalenderjaren op 1.7.1998, en wordt jaarlijks met 2 extra kalenderjaren verhoogd tot 35 kalenderjaren vanaf 1.1.2005.
 3. M.-J. Festjens, Planning Paper nr. 82, "De pensioenhervorming", november 1997.

Interne dynamiek

Bovendien hebben de meeste sociale zekerheidsprestaties een eigen interne dynamiek. Bijvoorbeeld:

- de toename van het gemiddeld pensioen te wijten aan de jaarlijkse vervanging van een forfaitair loon (de loopbaanjaren vóór 1955) door een werkelijk verdiend loon bij de pensioenberekening, is vanaf 2001 uitgedoofd;
- naarmate de vrouw steeds meer deelneemt aan de economische activiteit zal zij ook steeds meer participeren in de vervangingsinkomens, meestal in het statuut van samenwonende of alleenstaande met een lagere uitkering dan het gezinshoofd;
- de daling van de schoolbevolking heeft een rechtstreekse invloed op de uitgaven voor kinderbijslag;
- het dalend aantal mijnwerkers gerechtigd op een invaliditeitspensioen;
- de eigen dynamiek van de uitgaven voor geneeskundige zorgen (zie kader).

Conjunctureel gebonden uitgaven

De werkloosheidsuitkeringen nemen amper toe met 6 miljard tijdens de periode 1997-2003, waardoor hun aandeel in het BBP daalt met 0,4 procentpunten. Die evolutie globaliseert echter een tegengesteld verloop in de verschillende soorten van werkloosheidsvergoedingen.

De uitkeringen aan de werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen dalen met 14,2 miljard tussen 1997 en 2003, omwille van het dalend aantal gerechtigden (-95.000 personen in jaargemiddelden). Die mindere uitgave wordt grotendeels opgeslorpt door de toenemende uitkeringen voor de oudere niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (+12,3 miljard tijdens de periode 1997-2003), waarvan het aantal met slechts 21.400 eenheden toeneemt. De gemiddelde uitkering van de niet-werkzoekende oudere werklozen is inderdaad veel hoger dan die van de werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen omwille van twee redenen: de oudere werklozen kunnen meestal aanspraak maken op een anciënniteitstoeslag en zij zijn talrijker aanwezig in het statuut van gezinshoofd.

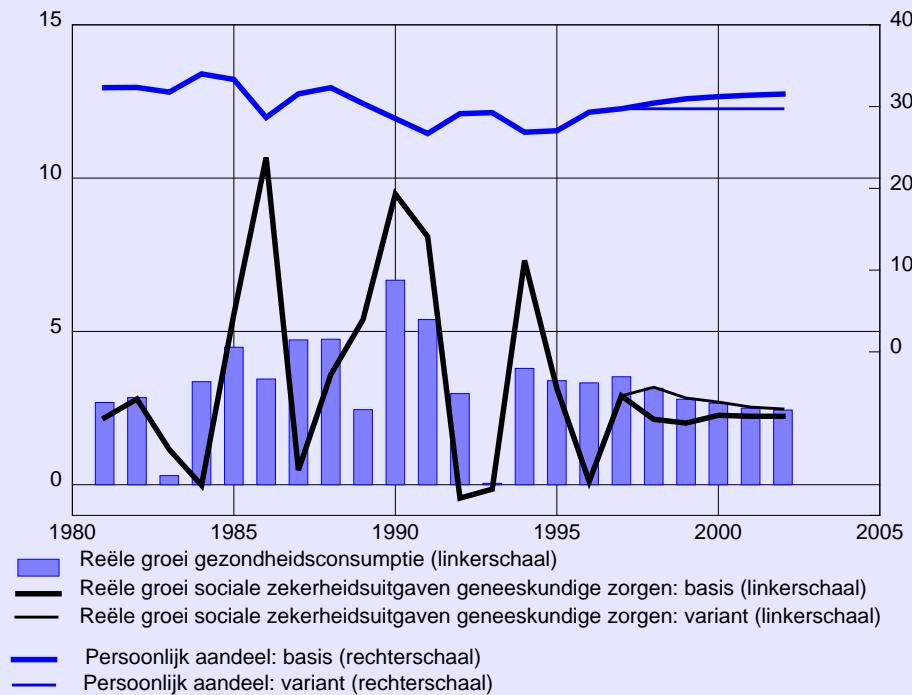
Bovendien zou het aantal werklozen tewerkgesteld in de activeringsprogramma's toenemen met 24.700 eenheden tussen 1997 en 2003 (Plaatselijke Werkgelegenheidsagentschappen en Doorstromingsprogramma's, Beroepsherinschakelingsprogramma's, Eerste Werkervaringscontracten: zie tabel 39 van de statistische bijlage), waardoor de werkloosheidsuitkeringen in deze groep toenemen met 6 miljard. Met uitzondering van de PWA-ers, ontvangen de deeltijds werkenden van deze groep een forfaitaire werkloosheidsvergoeding ten laste van de R.V.A., eventueel aangevuld met een inkomensgarantie-uitkering¹.

1. Die maandelijkse forfaitaire vergoeding schommelt tussen 6.000 en 22.000 BF, afhankelijk van het soort programma en de arbeidsduur. De inkomensgarantie-uitkering wordt berekend als het verschil tussen enerzijds het verdiende nettoloon en anderzijds een referentiebedrag dat rekening houdt met het gezinsstatuut van de betrokkene.

ONZEKERHEID OMTRENT DE SOCIALEZEKERHEIDSUITGAVEN VOOR GENEESKUNDIGE ZORGEN

Het groeitempo in constante prijzen van de uitgaven van de Sociale Zekerheid voor geneeskundige zorgen wordt in de volgende figuur vergeleken met die van de consumptie van gezondheidszorgen (beide op de linker schaal). Op de rechter schaal wordt de evolutie van het impliciet remgeld uitgezet, met name het persoonlijk aandeel (verschil tussen de totale consumptie van gezondheidszorgen en de uitgaven van het RIZIV voor geneeskundige zorgen) uitgedrukt in procent van de consumptie van gezondheidszorgen

FIGUUR 24- Ontwikkeling van de uitgaven voor geneeskundige zorgen: twee varianten (in procenten)



Historisch verloop

De consumptie van gezondheidszorgen heeft in het recent verleden een schommelend verloop gehad¹, met een gemiddelde groei in constante prijzen van 2,1 procent tijdens de periode 1981-1985, en vervolgens een herneming tot gemiddeld 4,6 procent tijdens de periode 1986-1992. De pieken buiten beschouwing gelaten, groeiden de uitgaven van de Sociale Zekerheid voor geneeskundige zorgen iets vlugger dan de consumptie, met een dalend effect op het persoonlijk aandeel of het impliciet remgeld. Dit betekent niet dat het remgeld per medische prestatie daalde; talrijke besparingsmaatregelen hadden eerder het omgekeerde effect. De evolutie van het impliciet remgeld verwijst naar een structurele verschuiving in de medische consumptie, een intensiever verbruik van gespecialiseerde technisch-geneeskundige verstrekkingen en van nieuwe ontwikkelingen in het medisch aanbod, telkens met hogere terugbetalingstarieven.

1. De consumptiegegevens zijn voor een groot deel afgeleid uit de RIZIV-gegevens, en daarom ook beïnvloed door de wisselingen in het tijdsverloop tussen de uitvoering van de prestatie en de boeking ervan, vanaf het moment dat de facturen zijn goedgekeurd voor terugbetaling. Bijvoorbeeld de invoering van het factureren op magneetband vanaf 1984 in hospitalen, medische centra en laboratoria is duidelijk zichtbaar in de figuur.

Sedert 1992 wordt jaarlijks een globale begrotingsdoelstelling vastgelegd (met partiële begrotingsnormen per sector), om de uitgavengroei in constante prijzen te beperken tot 2 procent per jaar, en vanaf 1994 tot 1,5 procent per jaar. Bij overschrijding van die norm, zal 15 procent van de geplafonneerde overschrijding (tot 2 procent van het begrotingsobjectief) ten laste komen van de verzekering-instellingen (KB van 12 augustus 1994). Om de norm te respecteren zijn er jaarlijks maatregelen genomen die de uitgavengroei moeten afremmen via de prijs - uitbreiding van het forfaitair vergoedingssysteem, verhoging van het remgeld, bevroren van honoraria - of het volume - via het voorschrijfprofiel en de omzetting van acute ziekenhuisbedden in daghospitalisatie en in rust- en verzorgingsbedden - en via het financieel verantwoordelijk stellen van de verzekeringsinstellingen.

Tijdens de periode 1993-1996 observeren we een groeitempo zowel van de consumptie als van de sociale zekerheidsuitgaven voor geneeskundige zorgen van gemiddeld 2,25 procent per jaar, waardoor het impliciete remgeld gemiddeld stabiel blijft. Het is niet duidelijk of de normering van de uitgaven voor geneeskundige zorgen de consumptie heeft afgeremd. Wel wordt de trend van het dalend remgeld omgebogen in een stabilisatie.

Basisprojectie

Voor de periode 1999-2003 wordt in de basisprojectie de reële toename van de uitgaven voor geneeskundige zorgen vastgelegd op 2,25 procent per jaar - de geobserveerde toename van de periode 1993-1996 - in de veronderstelling dat de normering van die uitgaven wordt verdergezet, zelfs in die mate dat het impliciet remgeld trendmatig verhoogt, hetgeen we in het verleden nochtans nooit hebben geobserveerd. Dit veronderstelt een zeer waakzaam begrotingsbeleid, temeer gezien de recente beloften inzake uitbreiding van het verplegend personeel.

Variant

In de volgende variant wordt de hypothese gehanteerd dat vanaf 1999 het begrotingsobjectief voor geneeskundige zorgen niet langer strikt vasthoudt aan de wettelijke 1,5 procent reële groei, maar soepel geïnterpreteerd zou worden zoals dit het geval is in de begroting van 1998. Er zou een norm gehandhaafd worden die overeenkomt met de stabilisatie van het persoonlijk aandeel van de gezinnen in de gezondheidsconsumptie, zoals in de periode 1993-1996, zodat de sociale zekerheidsuitgaven voor geneeskundige zorgen en de consumptie van gezondheidszorgen parallel evolueren

TABEL 34 - Weerslag van een soepeler begrotingsobjectief inzake uitgaven voor geneeskundige zorgen op de rekening van de overheid(in miljarden BF)

	1999	2000	2003
Ontvangsten	1,5	2,7	5,7
Uitgaven	5,3	10,1	19,1
- geneeskundige zorgen	5,3	9,8	16,8
- overige sociale prestaties	-0,2	-0,3	-0,5
- intrestlasten	0,2	0,6	2,7
Financieringsvermogen	-3,8	-7,4	-13,5

De hogere uitgaven voor geneeskundige zorgen worden in de overheidsrekening gedeeltelijk gecompenseerd door hogere opbrengsten van bijdragen en belastingen. Vermits in deze variant het persoonlijk gedeelte van de consumptie van gezondheidszorgen kleiner is, stijgt het reëel beschikbaar inkomen dat via de overige bestedingen de conjunctuur en de tewerkstelling versterkt. Rekening houdend met dit terugverdieneffect blijft de meerkost beperkt tot afgerond 0,1 procent van het BBP vanaf het tweede jaar.

E. Gemeenschappen en Gewesten

1. Een gunstig resultaat voor 1997

Het financieel resultaat op kasbasis, ook wel Netto te Financieringen Saldo (NFS) genaamd, is uiterst gunstig gebleken in 1997. Een NFS van -5,5 miljard BF, zoals voorlopig door de Studiedienst van het Ministerie van Financiën naar voor wordt geschoven, is uitzonderlijk. De aanzienlijke verbetering van het financieel saldo van de Gemeenschappen en Gewesten kon al enigszins afgeleid worden uit de lage nominale groeivoet van de begrotingsuitgaven na aanpassing (3,2 procent) en uit de relatief sterke stijging van de door de Federale Overheid overgedragen middelen (7,1 procent).¹

Op het moment van de publicatie bestaat er echter nog geen officiële observatie van het overheidstekort volgens het Europees Systeem van Economische Rekeningen (ESER), m.n. de Netto Financieringsbehoefte (NFB), nodig voor de evaluatie van de Maastrichtnorm voor het geheel van de Belgische overheid.

Uit voorzichtigheid werd rekening gehouden met de mogelijkheid dat de primaire uitgaven in ESER-termen forsler zouden groeien dan de begrotingskredieten, namelijk met zo'n 4,5 procent. Zelfs dan nog levert dit een reële groeivoet op die de dalende trend van de regionale begrotingsuitgaven bevestigt. Het resultaat is een NFB dat ongeveer 25 miljard gunstiger uitvalt dan het resultaat van 1996 en uitkomt op ongeveer -14,5 miljard BF.

2. 1998: het begrootte resultaat is niet noodzakelijk gelijk aan het gerealiseerde resultaat

De initiële begrotingen van de Gemeenschappen en Gewesten voor 1998 tonen opnieuw een uiterst trage groei van de totale begrotingsuitgaven. Zij zouden nominaal slechts met 2,6 procent groeien. Het geraamd begrotingsdeficit voor het geheel van de Gemeenschappen en Gewesten zou daardoor nog eens met 13 miljard verbeteren ten opzichte van 1997.

Voor de berekening van de NFB in ESER-termen moet echter rekening gehouden worden met de uitgaven van de verschillende openbare instellingen. Bovendien wordt een stijging verwacht van de overdrachten vanuit 1997 naar 1998 met ongeveer 8 miljard ten opzichte van hun gemiddeld niveau.² De nominale evolutie van de totale primaire uitgaven zou daarmee in 1998 ongeveer 5 procent bedragen.

1. Ten gevolge van (1) de progressieve koppeling van de middelen aan de nominale BNP-groei, die in 1997 sterk toeneemt en (2) de sterke groei van het reële BNP in 1997.
2. Wat de Vlaamse Gemeenschap betreft, gaat het om kapitaalsubsidies in het kader van VLA-MINOV (1,4 miljard) en om de uitgaven die gefinancierd zouden worden met de opbrengst van de GIMV-verkoop (6,7 miljard). Deze uitgaven werden begroot in 1997, doch niet uitgevoerd.

De totale middelen van de Gemeenschappen en Gewesten hangen grotendeels af van de transferten die ingeschreven zijn in de begroting van de Federale Overheid. Deze transferten werden bepaald volgens de Bijzondere Financieringswet op basis van voorlopige macro-economische parameters.¹

In tegenstelling tot de in de begrotingen geraamde evolutie van het tekort, zou de NFB volgens de ESER-definitie met 5 miljard verslechteren ten opzichte van 1997 (zie tabel 35). Hiermee zou een einde komen aan de gestage verbetering van het begrotingsdeficit van de Gemeenschappen en Gewesten vanaf 1994.

3. De rekening van de Gemeenschappen en Gewesten op middellange termijn

De evolutie van de inkomsten

De mechanismen van het voorlopig stelsel van de Bijzondere Financieringswet enerzijds en de progressieve koppeling aan de BNP-groei anderzijds, doen de aan de Gemeenschappen en Gewesten overgedragen middelen fors stijgen, vooral in het jaar 1997 en in mindere mate over de periode 1998-1999 (zie tabel 35).

TABEL 35 - De reële groei van de inkomsten
(groei in procenten)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Totaal	5,5	3,3	2,8	2,0	1,6	1,6	1,7
In procent van het BBP	11,7	11,7	11,8	11,7	11,6	11,5	11,5
1. Inkomsten uit belastingen	5,3	3,1	2,6	1,9	1,4	1,4	1,5
- Overgedragen middelen BFW	5,4	3,7	2,8	2,0	1,5	1,5	1,6
- Overige belastingen	4,0	-1,9	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7
2. Transferten	11,2	6,3	5,6	3,9	4,0	4,1	4,2
3. Overige inkomsten	-13,9	-0,1	-0,1	0,0	0,0	-0,1	-0,1

Vanaf 2000 treedt echter het definitieve stelsel van de Bijzondere Financieringswet in werking. In dit stelsel hangt de groei van de overgedragen middelen enkel af van de indexatie, de reële BNP-groei en de (quasi nul-)groei van de schoolbevolking. Hierdoor vertraagt de groei van de overgedragen middelen aanzienlijk: van bijna 4 procent reële groei per jaar in de periode 1997-1999 naar minder dan 2 procent reële groei nadien. De totale inkomsten nemen vanaf 2000 dan ook af ten opzichte van het BBP.

1. Zie de afdelingen B en C over de fiscaliteit voor meer informatie.

De uitgavenevolentie bij ongewijzigd beleid

De evolutie van de loonuitgaven hangt af van de vooruitzichten omtrent de tewerkstelling en het gemiddeld loon in de Gemeenschappen en Gewesten. De evolutie van het gemiddeld loon wordt op haar beurt bepaald door de indexatie, de sociale programmatie en de *wage drift*. De lage groei van de loonuitgaven in de periode 2000-2003 (zie tabel 36) wordt vooral verklaard door de afname van de tewerkstelling in het onderwijs.

TABEL 36 - De reële groei van de primaire uitgaven
(groei in procent)

	1989-1993	1994-1995	1996-1998	2000-2003
Totale primaire ESER-uitgaven	4,9	3,6	2,8	2,4
1. Lonen ^a	5,6	4,3	1,6	1,3
2. Andere primaire uitgaven ^b	4,9	3,2	2,9	2,7
- lopende uitgaven	2,7	1,3	2,5	2,5
- kapitaaluitgaven	14,9	10,1	4,1	3,4
- kapitaaltransferten	13,2	10,3	6,6	4,9
- investeringen	17,5	9,8	-0,1	0,0

a. Gedefleerd met de indexeringscoëfficiënt.

b. In begrotingstermen.

Wat de andere uitgavencategorieën betreft, wordt de trendmatige groeivoet over de periode 1996-1998 verder doorgetrokken. Dit resulteert in een volgehouden stabilisatie van de reële groei van de lopende uitgaven en een verdere afname van de reële groei van de kapitaaluitgaven. Samen resulteert dit in een reële groeivoet voor de andere primaire uitgaven in 2000-2003 die licht achterblijft op de gemiddelde groeivoet van de periode 1996-1998.

Het saldo en de confrontatie met de normen van de Hoge Raad van Financiën

De combinatie van tragere inkomstenevolutie met een ongewijzigd uitgavenbeleid leidt vanaf 2000 tot steeds toenemende begrotingsdeficits (in ESER-termen).

Ondanks de mooie resultaten van 1997, kunnen de Gemeenschappen en Gewesten de door de Hoge Raad van Financiën opgelegde verbetering van het deficit voor 1998 en 1999 niet realiseren. Bij ongewijzigd beleid zien zij zich reeds in 1999 geconfronteerd met een overschrijding van de normen van de Hoge Raad van Financiën (zie tabel 37).

TABEL 37 - Het saldo van de Gemeenschappen en Gewesten
(in miljard BF)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Inkomsten	985	1058	1108	1157	1202	1244	1289	1337
Uitgaven	1023	1072	1127	1166	1207	1254	1304	1357
Netto financieringsbehoefte	-39	-14	-19	-9	-6	-11	-15	-20
HRF-norm ^a	-	-38	-22	-1	-	-	-	-
Verschil ^b	-	+24	+3	-8	-	-	-	-

a. Zie Overlegcomite federale regering - gemeenschaps- en gewestregeringen, "Samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid en de gefedereerde entiteiten betreffende de budgettaire doelstellingen voor de periode 1996-1999", Vergadering van 17 juli 1996. De definitie van de HRF-normen en de ESER-normen zijn verschillend. Beide concepten kunnen in principe niet rechtstreeks met elkaar vergeleken worden. Een vergelijking kan dus enkel indicatief zijn.

b. Een minteken duidt op een overschrijding van de norm.

Het uiteindelijk doel van de normen van de Hoge Raad van Financiën is de stabilisatie van de schuld van de Gemeenschappen en Gewesten ten opzichte van hun middelen tegen 2000. Daarna wordt de groei van de primaire uitgaven afgestemd op de evolutie van de totale ontvangsten¹, teneinde deze schuldstabilisatie te behouden vanaf 2000.²

Uit de projectie blijkt dat de schuldstabilisatie, gegeven de huidige Bijzondere Financieringswet, niet op langere termijn behouden kan blijven met de huidige trendmatige primaire uitgavengroei. Vanaf 2000 zouden de middelen in reële termen immers aan gemiddeld slechts 1,6 procent per jaar groeien, terwijl de primaire uitgaven bij ongewijzigd beleid jaarlijks met ongeveer 2,4 procent toenemen (zelfs indien rekening gehouden wordt met de trendmatige daling van de reële uitgavengroei).

De gemiddelde reële primaire uitgavengroei zou vanaf 2000 verder teruggedrongen moeten worden tot zo'n 1,6 procent à 1,9 procent per jaar³ om de voorziene schuldstabilisatie (ten opzichte van de middelen) te kunnen behouden. Dit impliceert verdere saneringen ten opzichte van de gemiddelde reële uitgavengroei bij ongewijzigd beleid.

1. Ministerie van Financiën, Studie- en documentatiedienst (C. Spinnoy), "Nota aan de HRF: Voorlopige actualisering van de normatieve projecties voor de Gemeenschappen en de Gewesten tot 2010", 27/01/98, blz. 3.
2. Tussen 2000 en 2010 dringt de Vlaamse Gemeenschap haar schuldgraad nog verder terug, waardoor ook de schuldgraad van het geheel van de Gemeenschappen en Gewesten nog verder afneemt.
3. Het feit dat schuldgraad van de Vlaamse Gemeenschap nog verder afneemt tot 2010, laat toe dat de primaire uitgaven voor het geheel van de Gemeenschappen en Gewesten in 2000-2010 iets sneller groeien dan de totale ontvangsten. Zie Ministerie van Financiën, Studie- en documentatiedienst (C. Spinnoy), o.c., blz 3.

F. De lokale besturen

Gedurende de projectieperiode zouden de overheidsfinanciën van de lokale besturen ieder jaar een overschot vertonen. Op het einde van de periode zou de financieringscapaciteit 0,3 procent van het BBP bedragen, wat 0,1 procent meer is dan in 1997. Deze verbetering weerspiegelt - gedeeltelijk - het verschil in investeringsniveau: 0,6 procent van het BBP in 2003 in plaats van 0,8 procent in 1997. Algemeen gezien volgt de financieringscapaciteit een tegenovergestelde cyclus van die van de investeringen: een daling van 1998 tot 2000 wanneer de investeringen stijgen en een herstel van 2001 tot 2003 wanneer de investeringen dalen.

TABEL 38 - Rekening van de lokale besturen
(in procent van het BBP)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2003-1997
1. Primair saldo	0,8	0,7	0,6	0,5	0,4	0,6	0,6	0,5	-0,1
Ontvangsten	6,3	6,2	6,2	6,1	6,1	6,0	5,9	5,8	-0,4
1. Fiscale en parafiscale ontvangsten	2,4	2,4	2,4	2,3	2,3	2,3	2,2	2,2	-0,2
2. Netto-overdrachten van de overige openbare subsectoren	3,4	3,3	3,3	3,2	3,2	3,2	3,1	3,1	-0,2
Lonen (G.) en pensioenen (FO)	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	-0,1
Overige (G en G, FO, SZ)	2,3	2,2	2,3	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	-0,1
3. Overige ontvangsten	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,0
Primaire uitgaven	5,5	5,6	5,7	5,6	5,6	5,4	5,3	5,3	-0,3
1. Investeringen	0,7	0,8	0,9	0,8	0,8	0,6	0,6	0,6	-0,2
2. Overige primaire uitgaven	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,7	4,7	-0,1
a. Lonen en wedden	3,3	3,2	3,2	3,2	3,2	3,1	3,1	3,0	-0,2
b. Aankoop van goederen en diensten	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,0
c. Lopende overdrachten aan gezinnen	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	0,1
d. Overige lopende en kapitaaluitgaven	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
2. Netto rentelasten	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	-0,2
3. Financieringsbehoefte	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3	0,1
(-) Verschillen									

De gemiddelde jaarlijkse ontwikkeling van de investeringen van de lokale besturen, geobserveerd over de drie periodes die de gemeenteraadsverkiezingen van 1979 tot 1996 omkaderen (jaren t: 1982, 1988 en 1994), wordt weergegeven in de reële groeivoeten op lijn 1 van tabel 39.

Tijdens deze periode wordt de investeringscyclus van de lokale besturen echter ingewikkelder. De uitzonderlijke ontvangsten afkomstig van de introductie van het Gemeentekrediet op de beurs (ten belope van 20 miljard op een totaal van 54 miljard, waarbij het saldo besteed wordt aan de terugbetaling van de schuld) worden immers gedeeltelijk aan de investeringen van 1997 en 1998 toegekend. Deze hypothese brengt de reële groeivoet op 13,0 procent in 1997, op 15,0 procent in 1998 en op 1,0 procent in 1999. Vanaf 2000 observeren we opnieuw de gemiddelde groeivoeten uit het verleden (zie lijn 2 van tabel 39).

Ten opzichte van het BBP stijgen de investeringen van de lokale besturen met 0,1 procent van het BBP in 1997 en 1998. Nadien blijven ze stabiel tot 2000 waarna ze in 2001 dalen met 0,2 procent.

TABEL 39 - Investeringen van de lokale besturen
(reële groeivoeten)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	t-3	t-2	t-1	t	t+1	t+2	t-3
1. Trendmatige cyclus (gemiddelde 1979-1996)	1,7	6,1	21,6	4,2	-21,1	-9,2	1,7
2. Bijgestuurde ontwikkeling	13,0	15,0	1,0	4,2	-21,1	-9,2	1,7

De trendmatige ontwikkelingen van de overige componenten van de rekening van de lokale besturen worden hieronder besproken.

De ontvangsten zouden geleidelijk dalen in procent van het BBP met in totaal een daling van 0,4 procent van het BBP tussen 1997 en 2000. Die daling vindt plaats in de fiscale ontvangsten, die vooral samengesteld zijn uit de opcentiemen bij de personenbelasting en de onroerende voorheffing (-0,2 procent van het BBP in 6 jaar, zie afdeling B) en in de overdrachten van de Gewesten en de Gemeenschappen. Er zij echter aan herinnerd dat de daling van de overdrachten bestemd voor de lonen van het onderwijzend personeel (waarvan het aantal daalt) eveneens wordt weerspiegeld in de daling van de uitgaven en de NFB niet beïnvloedt.

De primaire uitgaven exclusief investeringen zouden eveneens regelmatig dalen in procent van het BBP, maar in mindere mate dan de ontvangsten (-0,1 procent in 6 jaar). De daling van de lonen met 0,2 procent van het BBP wordt daarentegen "gecompenseerd" door de stijging van de overdrachten aan de gezinnen, betaald door de OCMW's.

Zonder rekening te houden met de investeringen, noteert men een trendmatige daling van het primair saldo van de lokale besturen (met 0,3 procent van het BBP tussen 1997 en 2003).

Aangezien de rentelasten eveneens dalen in procent van het BBP (met 0,2 procent in 6 jaar), zou de trendmatige daling van de financieringscapaciteit van de lokale besturen, los van de investeringen, beperkt blijven (-0,1 procent tussen 1997 en 2003).



De budgettaire vooruitzichten op middellange en op lange termijn

A. De budgettaire normen en de vooruitzichten op middellange termijn

1. De normen van het budgettair beleid

Het nieuwe convergentieplan

De doelstellingen van het budgettair beleid werden reeds beschreven en van commentaar voorzien in de Vooruitzichten 1997-2001 van april 1997 enerzijds en in een rapport van het Federaal Planbureau, gewijd aan de 'objectieven en de manoeuvreerruimte van het budgettair beleid'.¹ Deze afdeling handelt daarom alleen over de normen op middellange termijn, gedefinieerd in het Geactualiseerde Convergentieplan van december 1996 ("Nieuw Convergentieplan" of NCP²).

Wat entiteit II betreft (Gemeenschappen & Gewesten en Lokale Besturen), zou de NFB naar een evenwicht moeten evolueren, tot in 1999, wanneer het begrotingsevenwicht gerealiseerd zou worden. Dit doel wordt bereikt indien elk van de Gemeenschappen & Gewesten de normen van de Hoge Raad van Financiën respecteert en indien de gemeenten het begrotingsevenwicht handhaven.

Wat entiteit I betreft (Federale Overheid en Sociale Zekerheid), zou het primair overschot op zijn minst gestabiliseerd moeten blijven op het gepland niveau voor 1997, zijnde 5,3 procent van het BBP.³

Bovendien legt het NCP een gedragslijn op voor de jaren 1998 tot 2000: "...indien de reële groei met meer dan 2% van het BBP toeneemt, zal de regering het niveau van het primair overschot dat bij ongewijzigd begrotingsbeleid kan worden verwacht in aanmerking nemen als doelstelling voor entiteit I. Dit geldt voor zover dit niveau niet hoger ligt dan 5,7% van het BBP."⁴

Volgens het Nieuwe Convergentieplan is het primair overschot van entiteit I voor de jaren 1997 tot 2000 dus steeds begrepen tussen 5,3 en 5,7 procent van het BBP.

1. "Objectifs et marge de manoeuvre de la politique budgétaire: une perspective à moyen et long terme", Federaal Planbureau, september 1997, blz. 5-8.
2. "Het nieuwe Convergentieplan van België", De Vice-Eerste Minister, Minister van Financiën en Buitenlandse Handel, 19 december 1996.
3. Idem, blz. 20.
4. Idem, blz. 23.

Het objectief van de regering voor 1998

Onlangs, tijdens de begrotingscontrole, heeft de regering de doelstellingen voor 1998¹ - en in het bijzonder het primair overschot van entiteit I - opnieuw gedefinieerd op basis van de geraamde resultaten voor 1997 en de hypothese inzake BBP-groei van de begrotingsopmaak (2,5 procent).

Hieruit blijkt dat de objectieven van het Convergentieplan gehaald en zelfs in ruime mate overschreden werden in 1997 (zie tabel 40). Met 2,1 procent van het BBP (volgens de raming van de begrotingscontrole), doet de NFB van de gehele overheid het in BBP-termen 0,8 procent beter dan het objectief dat einde 1996 werd vooropgesteld en dat nog steeds nagestreefd werd in de zomer van 1997 (tijdens de begrotingsopmaak 1998). Dit verschil wordt verklaard door de volgende elementen:

- het primair overschot van entiteit II stijgt uit boven 0,3 procent (waarvan 0,2 procent te wijten aan de actualisering van de nationale rekeningen van 1996). Het NCP hield geen immers geen rekening met de dubbeltelling inzake de bijdrage van de Federale Overheid in de hulp aan de behoeftigen en in de betaling van het bestaansminimum;²
- rentelasten lager dan 0,4 procent van het BBP. Tijdens de begrotingsopmaak 1997 had de regering immers gekozen voor voorzichtige hypothesen inzake de rentevoeten.
- een primair overschot van entiteit I van 5,4 procent van het BBP, in plaats van 5,3 in het NCP.

Wat 1998 betreft, heeft de regering ervoor gekozen "...de begrotingssaldo's van conjuncturele oorsprong aan te wenden voor de verhoging van het primair overschot van entiteit I tot 5,6 procent of 0,3 procent boven de bodemwaarde vastgesteld in het Nieuwe Convergentieplan".³ De regering is dus van mening dat het primair overschot bij ongewijzigd beleid (cfr. de hogervermelde gedragsregel van het NCP) naar verwachting 5,6 procent bedraagt in 1998, d.i. 0,2 procent meer dan in 1997.

Samen met de daling van de rentelasten en de lichte afname van de NFB, verwacht voor entiteit II, leidt het objectief inzake het primair overschot van 5,6 procent van het BBP tot een NFB van 1,7 procent van het BBP in 1998 voor de gezamenlijke overheid. Dit is tevens het doel dat voor 1999 vooropgesteld werd in het Convergentieplan.

Voor de gezamenlijke overheid kondigt de regering een primair overschot aan ten belope van 6,4 procent van het BBP. Wanneer men de twee entiteiten optelt, komt men echter maar tot 6,3 procent. In tabel 40 worden deze cijfers voorgesteld als een interval.

1. "De openbare financiën van België voor 1998 - een beslissende stap naar de intrede in de Euro", Perscommuniqué, Kabinet van de Vice-Eerste Minister en Minister van Begroting, 13 maart 1998, blz. 7.

2. Correctie van 15 miljard, bijgewerkt tijdens de aanpassing van de codering van de begrotingsoperaties van de Federale Overheid en reeds verwerkt in de vooruitzichten 1997-2001 van het Federaal Planbureau.

3. "De openbare financiën van België voor 1998 - een beslissende stap naar de intrede in de Euro", o.c., blz. 8.

TABEL 40 - Objectieven van het NCP (voorzichtig scenario) en van de begrotingscontrole, maart 1998
(in begrotingstermen - in procent van het BBP)

	NCP (voorzichtig scenario) (1)					Begrotingscontrole (2)			Verschil = (2)-(1)		
	1996	1997	1998	1999	2000	1996	1997	1998	1996	1997	1998
1. Entiteit I											
a. NFB	-2,9	-2,5	-2,1	-1,7	-1,5	-3,0	-2,0	-1,6	-0,1	0,5	0,5
b. Primair saldo	5,1	5,3	5,3	5,3	5,3	5,1	5,4	5,6	0,0	0,1	0,3
c. Rentelasten	8,0	7,8	7,4	7,0	6,8	8,1	7,4	7,2	0,1	-0,4	-0,2
2. Entiteit II											
a. NFB	-0,5	-0,4	-0,2	0,0	0,0	-0,2	0,0	-0,1	0,3	0,4	0,1
b. Primair saldo	0,4	0,5	0,6	0,8	0,8	0,6	0,8	0,7	0,2	0,3	0,1
c. Rentelasten	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	-0,1	-0,1	0,0
3. Totaal											
a. NFB	-3,4	-2,9	-2,3	-1,7	-1,4	-3,2	-2,1	-1,7	0,2	0,8	0,6
b. Primair saldo	5,4	5,8	5,9	6,1	6,1	5,7	6,2	6,4/6,3	0,3	0,4	0,5
c. Rentelasten	8,8	8,6	8,2	7,8	7,5	8,9	8,3	8,1/8,0	0,1	-0,3	-0,1

De objectieven voor 1999 en 2000

De regering zal de doelstellingen voor de volgende jaren uiteraard vaststellen in functie van de macro-economische context en de realisaties van 1998.

Indien de vooruitzichten van deze projectie zich zouden bevestigen (ter herinnering: een BBP-groei van 2,8 procent in 1999 en 2,6 procent in 2000), en indien de regering zich houdt aan de logica van de recente begrotingscontrole, zal het objectief voor entiteit I waarschijnlijk vanaf 1999 het plafond bereiken dat voorgeschreven werd in het Convergentieplan (een primair overschot ten belope van 5,7 procent van het BBP) en zich daar in 2000 handhaven. Gegeven de evenwichtsnorm voor entiteit II en de trendmatige daling van de rentelasten in procent van het BBP (zijnde, zoals in 1998, 0,2 procent per jaar voor entiteit I), zou het doel voor de NFB van de gezamenlijke overheid in 1999 1,3 procent van het BBP bedragen en in 2000 1,1 procent.

Het gaat hier om een hypothese, want "het niveau van het primair overschot van entiteit I bij ongewijzigd beleid" is vatbaar voor interpretatie.¹ De methodologie van de Hoge Raad van Financiën veronderstelt dat, bij ongewijzigd beleid, het primair overschot (in procent van het BBP) toeneemt met de helft van het verschil tussen de economische groeivoet en 2 procent.² De modelmatige benadering (zoals deze van het Federaal Planbureau), waarbij op een gedetailleerde manier rekening gehouden wordt met de maatregelen ontkrachten deze raming niet op langere termijn, maar geven toch aan dat de trend onderhevig is aan belangrijke kortetermijnschommelingen.

1. cfr. met name "Objectifs et marge de manoeuvre de la politique budgétaire: une perspective à moyen et long terme", o.c., blz. 12-15.
2. Zijnde de groeivoet die het primair overschot bij ongewijzigd beleid zou stabiliseren.

2. Van het Convergentieplan naar de nationale rekeningen

De in paragraaf 1 besproken doelstellingen worden opgesteld volgens de definitie van het nieuwe convergentieplan, d.i. in de gebruikelijke begrotingstermen van de Federale Overheid. Om de doelstellingen te vertalen naar de terminologie van de geconsolideerde ESER-rekeningen moet men, wat betreft entiteit I, rekening houden met twee elementen:

- De consolidatie van de rekeningen van de gezamenlijke overheid houdt in dat de rentelasten die door de Federale Overheid aan de andere subsectoren gestort worden wegvallen (in 1996 15,9 miljard aan de Sociale Zekerheid volgens de nationale rekeningen en, pro memorie, 500 miljoen aan de Lokale Besturen). Tegelijkertijd nemen dus de uitgaven voor rentelasten en de inkomsten uit vermogen af, en bijgevolg ook het primair overschot.
- Bepaalde uitgaven uit de begroting van de rijksschuld worden in de nationale rekeningen beschouwd als primaire uitgaven (zo wordt de bijdrage in de leningslasten van de overheidsbedrijven bijvoorbeeld verrekend als een transfert aan de bedrijven), terwijl het NCP de hele begroting van de rijksschuld beschouwt als zijnde rentelasten. Dit leidt tegelijkertijd tot een daling van de rentelasten en het primair overschot (via de toename van de primaire uitgaven).

TABEL 41 - Geactualiseerde doelstellingen (maart 1998) en extrapolaties - in begrotingstermen en in ESER-termen (in procent van het BBP)

	(1) In begrotingstermen				(2) In ESER-termen				(2) - (1)			
	Begrotings- controle		Hypothesen		Begrotings- controle		Hypothesen					
	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000
1. Entiteit I												
a. NFB	-2,0	-1,6	-1,3	-1,1	-2,0	-1,6	-1,3	-1,1	0,0	0,0	0,0	0,0
b. Primair saldo	5,4	5,6	5,7	5,7	5,1	5,3	5,4	5,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
c. Rentelasten	7,4	7,2	7,0	6,8	7,1	6,9	6,7	6,5	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
2. Entiteit II												
a. NFB	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
b. Primair saldo	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0
c. Rentelasten	0,8	0,8	0,7	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0
3. Totaal												
a. NFB	-2,1	-1,7	-1,3	-1,1	-2,1	-1,7	-1,3	-1,1	0,0	0,0	0,0	0,0
b. Primair saldo	6,2	6,4	6,4	6,4	5,8	6,0	6,1	6,1	-0,4/0,3	-0,4/0,3	-0,3	-0,3
c. Rentelasten	8,3	8,1	7,7	7,5	7,9	7,7	7,4	7,2	-0,4/0,3	-0,4/0,3	-0,3	-0,3

Gegeven de parameters en de hypothesen van de projectie, vertegenwoordigen deze twee elementen 0,3 procent van het BBP (0,33 procent in 1996 en 0,27 in 2001).¹ Om de geactualiseerde doelstellingen van begrotingstermen te vertalen naar ESER-termen, volstaat het dus het primair overschot en de rentelasten van entiteit I en van de gezamenlijke overheid te verminderen met 0,3 procent van het BBP. In ESER-termen zou het objectief voor het primair overschot van

1. cfr. technische nota (98) AD ThD/6003/8131.

entiteit I dus begrepen zijn tussen een bodem van 5,0 procent van het BBP en een plafond van 5,4 procent van het BBP (in plaats van 5,3 en 5,7 procent in het NCP).

De regering opteert op haar beurt voor een raming “van 0,3 tot 0,4 procent” voor het ecart tussen het NCP- en het ESER-concept.¹ Zij schat het objectief voor het primair overschot in ESER-termen op 4,7 procent van het BBP in 1996, 5,1 procent in 1997 en 5,3 procent in 1998 voor entiteit I. Voor het geheel van de overheid zou dit volgens haar respectievelijk 5,3, 5,8 en 6,0 procent bedragen voor de jaren 1996 tot 1998. Uit de gegevens van de regering blijkt dus dat het verschil tussen het primair overschot in begrotingstermen en in ESER-termen gelijk is aan 0,4² procent in 1996. In 1997 en 1998 is dit ecart 0,3 procent voor entiteit I en 0,3 tot 0,4 procent voor de gezamenlijke overheid.

De vertaling van de doelstellingen naar ESER-termen is weergegeven in tabel 41. In 1997 en 1998 werd geopteerd voor de objectieven van de regering; in 1999 en 2000 gaat het om de doelstellingen van het NCP, omgezet naar ESER-termen met een correctie ten belope van 0,3 procent van het BBP.

3. De vooruitzichten van april 1998 vergeleken met de doelstellingen

Wanneer de vooruitzichten van het Federaal Planbureau vergeleken worden met met de doelstellingen van de regering, springen vooreerst de resultaten voor het jaar 1997 in het oog (zie tabel 42). Volgens onze ramingen zou de NFB in dat jaar beperkt blijven tot 1,8 procent van het BBP voor de gezamenlijke overheid, in plaats van 2,1 procent. Dit gunstige resultaat is te danken aan een hoger primair overschot.

Vanaf 1998 zouden de doelstellingen inzake netto financieringsbehoefte van de gezamenlijke overheid gehaald en zelfs overschreden worden, vooral omwille van de snellere terugdringing van de rentelasten in de projectie.

De doelstellingen inzake het primair overschot - en in het bijzonder dat van entiteit I - zouden gerealiseerd worden in 1998 en 2000, maar niet in 1999. In dat jaar blijven de realisaties 0,2 procent van het BBP achter bij het objectief. Men moet deze afwijking echter voorzichtig interpreteren.

-
1. “De openbare financiën van België voor 1998 - een beslissende stap naar de intrede in de Euro”, o.c., blz. 3 en 4.
 2. De lezer herinnere zich dat de Hoge Raad van Financiën het verschil tussen het primair overschot in begrotingstermen en in ESER-termen inschat op 0,4 procent van het BBP voor entiteit I (Jaarverslag juni 1997). Het objectief in ESER-termen is dan begrepen tussen 4,9 en 5,3 procent van het BBP.

TABEL 42 - Vergelijking van de vooruitzichten inzake openbare financiën met de doelstellingen
(in procent van het BBP)

	Doelstellingen (1)				Vooruitzichten (2)				Ecart = (2) - (1)			
	Begrotings- controle		Hypothesen						Begrotings- controle		Hypothesen	
	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000
2. Entiteit I												
a. NFB	-2,0	-1,6	-1,3	-1,1	-1,9	-1,6	-1,4	-1,0	0,1	0,0	-0,1	0,1
b. Primair saldo	5,1	5,3	5,4	5,4	5,2	5,3	5,2	5,4	0,1	0,0	-0,2	0,0
c. Rentelasten	7,1	6,9	6,7	6,5	7,1	6,8	6,6	6,4	0,0	-0,1	-0,1	-0,1
3. Entiteit II												
a. NFB	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
b. Primair saldo	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0
c. Rentelasten	0,8	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,0	-0,1	0,0	0,0
3. Totaal												
a. NFB	-2,1	-1,7	-1,3	-1,1	-1,8	-1,6	-1,3	-1,0	0,3	0,1	0,0	0,1
b. Primair saldo	5,8	6,0	6,1	6,1	6,1	5,9	5,9	6,1	0,3	-0,1	-0,2	0,0
c. Rentelasten	7,9	7,7	7,4	7,2	7,9	7,6	7,3	7,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,1

Los van de onzuiverheid van de parameters, zowel in de definiëring van de doelstellingen als in de presentatie van de vooruitzichten (omwille van de afronding) hebben de voorgaande paragrafen en hoofdstukken voldoende aange-toond dat voorbehoud moet gemaakt worden :

- wat betreft de doelstellingen voor 1999 en 2000 in tabel 41. Deze doelstellingen moeten nog bevestigd worden. De enige conclusie die met zekerheid uit het NCP getrokken kan worden is dat het primair overschot van entiteit I tussen 5,3 en 5,7 procent van het BBP moet liggen (in begrotingstermen). De precieze doelstelling zal afhangen van de economische parameters en van wat men verstaat onder "het primair overschot bij ongewijzigd budgettaire beleid". Aldus is het duidelijk dat indien men zich baseert op de resultaten van de huidige vooruitzichten om het primair overschot te evalueren "dat verwacht kan worden bij ongewijzigd begrotingsbeleid" (NCP), kolom 2 van tabel 42 *ipso facto* in overeenstemming is met de doelstellingen voor 1999 en 2000. Vermits het primair saldo van entiteit I zich telkens tussen 5,3 en 5,7 procent situeert, beschikt de regering in 1999-2000, in deze interpretatie, niet over budgettaire ruimte, maar ze zou ook geen bijkomende maatregelen moeten nemen.
- wat betreft de overgangscorrectie van begrotingstermen naar ESER-terminen. Zij zou hoger kunnen liggen dan de raming in de projectie. Indien de Sociale Zekerheid, de Lokale Besturen of de Gemeenschappen & Gewesten, gestimuleerd door de regering, hun beleggingen sterker dan voorzien zouden verschuiven naar openbare schuldtitels, zou de doelstelling van het primair overschot in ESER-terminen de facto afnemen. De in de projectie voorziene verdeling van de NFB tussen rentelasten en primair saldo - zowel als tussen entiteit I en II - zou hierdoor veranderen.
- wat betreft de timing van bepaalde operaties. Het is mogelijk dat enige verschuivingen de resultaten van de afzonderlijke jaren kunnen veranderen, zonder de trend van de vooruitzichten op middellange termijn te beïnvloeden.

De enige geldige conclusies die uit deze analyse getrokken kunnen worden zijn daarom de volgende :

- enerzijds zullen de doelstellingen van het Convergentieplan gehaald worden in het jaar 2000. Deze doelstellingen worden, dank zij het gunstig economisch klimaat van deze vooruitzichten, gerealiseerd bij ongewijzigd beleid.
- anderzijds is er, bovenop wat momenteel reeds beslist is en geïntegreerd werd in de vooruitzichten, geen enkele budgettaire ruimte beschikbaar vóór 2001 (tenzij de regering de conjuncturele boni niet zou gebruiken om het primair overschot te verhogen en zou vasthouden aan de bodemdoelstelling van het NCP).

Men onthoude evenwel dat het primair overschot vanaf 2001 toeneemt (zie hoofdstuk 6). Het primair overschot van entiteit I zou daarbij aanzienlijk uitstijgen boven de 5,4 procent van het BBP (het plafond van het NCP), onder andere omwille van de daling (in BBP-termen) van de aan de overige sectoren overgedragen middelen.

TABEL 43 - Primair overschot van entiteit I tot 2003
(in procent van het BBP)

1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
4,7	5,2	5,3	5,2	5,4	5,7	6,0	6,4

B. De schuldevolutie op lange termijn en de budgettaire ruimte

1. Inleiding

Nu de Maastrichtnorm voor het begrotingstekort bereikt en zelfs overschreden is, staat de evolutie van de Belgische overheidsschuld meer dan ooit in het centrum van de belangstelling. De vraag die hierbij gesteld wordt is of de vooruitzichten van de Belgische schuldafbouw voldoende zijn om de lidstaten van de Europese Monetaire Unie (EMU) niet te verontrusten.

De overheidsschuld moet zich immers volgens het Verdrag van Maastricht bij het begin van de EMU onder de 60 procent van het BBP bevinden of er “in een bevredigend ritme” naartoe evolueren. In 1997 bevond de Belgische overheidsschuld zich echter nog op 122 procent van het BBP, ver boven de Europese norm. Ongetwijfeld beweegt de overheidsschuld zich in de goede richting, maar hoe snel kan de schuldgraad de 60 procent benaderen en is dit “een bevredigend ritme”?

Anderzijds gaan er stemmen op dat het overheidstekort te snel werd teruggedrongen en dit ten nadele van nieuwe, dringende maatschappelijke noden zoals bijkomende werkgelegenheid of vernieuwing van de infrastructuur. In deze zienswijze is het tijd om die noden op te vangen, ook al impliceert dit een vertraging van de schuldafbouw.

Is het mogelijk de schuldgraad voldoende snel te doen afnemen in overeenstemming met de Maastrichtnorm en anderzijds toch bepaalde nieuwe maatschappelijke noden te financieren? Het antwoord ligt in de budgettaire ruimte die nog voorhanden is, nadat de vooropgestelde normen gerespecteerd zijn.

In wat volgt wordt een eerste aanzet gegeven tot de berekening van de toekomstige schuldevolutie op lange termijn en de eventueel daarmee samenhangende budgettaire ruimte.

2. De schuldevolutie

Het overheidsbeleid van de laatste jaren had een duidelijke prioriteit: toegelaten worden tot de EMU. Hiervoor moest onvermijdelijk gesaneerd worden in de Belgische openbare financiën. Het voorbije jaar werd het overheidstekort reeds tot onder de 3 procent van het BBP teruggedrongen. Momenteel zijn alle inspanningen er op gericht de overheidsschuld¹ zo snel mogelijk in de buurt van 60 procent van het BBP te brengen.

Ongetwijfeld zijn alle externe omstandigheden momenteel uiterst gunstig om de schuldgraad terug te dringen. De marktrente op lange termijn bevindt zich op één van de laagste niveaus sinds het begin van de jaren '70 en zou zich, bij een succesvolle start van de Europese Monetaire Unie, rond dat niveau stabiliseren. De inflatie is onder controle. De reële economische groei is boven zijn langetermijngemiddelde van 2,25 procent² geklommen en zou daar op middellange termijn niet meer onder duiken.

Gezien deze gunstige omstandigheden en vooruitzichten wordt er van uitgegaan dat de regering onverminderd blijft vasthouden aan de norm voor het primair saldo die zij in haar Convergentieplan van 1996 vooropstelde³, tot op het moment dat het begrotingsevenwicht bereikt wordt, zoals voorgeschreven in het Stabiliteitspact.⁴

-
1. De definitie van de overheidsschuld in deze afdeling is deze van het Verdrag van Maastricht en wijkt af van de overheidsschuld in het HERMES-model. Het betreft hier een geconsolideerde bruto overheidsschuld, d.i. de totale bruto overheidsschuld, verminderd met de overheidsschuldtitels die aangehouden worden door de overheidsentiteiten zelf.
 2. Berekend op basis van een Hodrick-Prescott filter over de periode 1970-1998.
 3. Zie afdeling A.
 4. In de projectie wordt uitgegaan van de meest stricte interpretatie van het Convergentieplan, namelijk dat het primair saldo gestabiliseerd blijft op 6,1 procent van het BBP, en van het Stabiliteitspact, namelijk dat op termijn een structureel begrotingsevenwicht gerealiseerd wordt en voor eeuwig behouden blijft.

De realisatie van de normen van het Convergentieplan en het Stabiliteitspact impliceert de realisatie van de schuldnorm (binnen de onderzochte macro-economische hypothesen). De combinatie van gunstige omgevingsfactoren en een volgehouden saneringsbeleid zou de Belgische schuldgraad op middellange termijn immers sterk doen afnemen: van ongeveer 122 procent in 1997 naar 100 procent in 2003. In een scenario van begrotingsevenwicht zou de Belgische overheidsschuld omstreeks 2016 onder de 60 procent van het BBP duiken en daarmee voldoen aan de Maastrichtnorm voor de overheidsschuld.¹

3. De budgettaire ruimte

Definitie

De reductie van de schuldgraad dringt zich in de huidige omstandigheden ongetwijfeld op, maar het budgettair beleid heeft nog andere doeleinden. Veelal onderscheidt men 3 grote betrachtingen: het nastreven van de volledige werkgelegenheid, de productie van de publieke goederen en de herverdeling van de inkomens.²

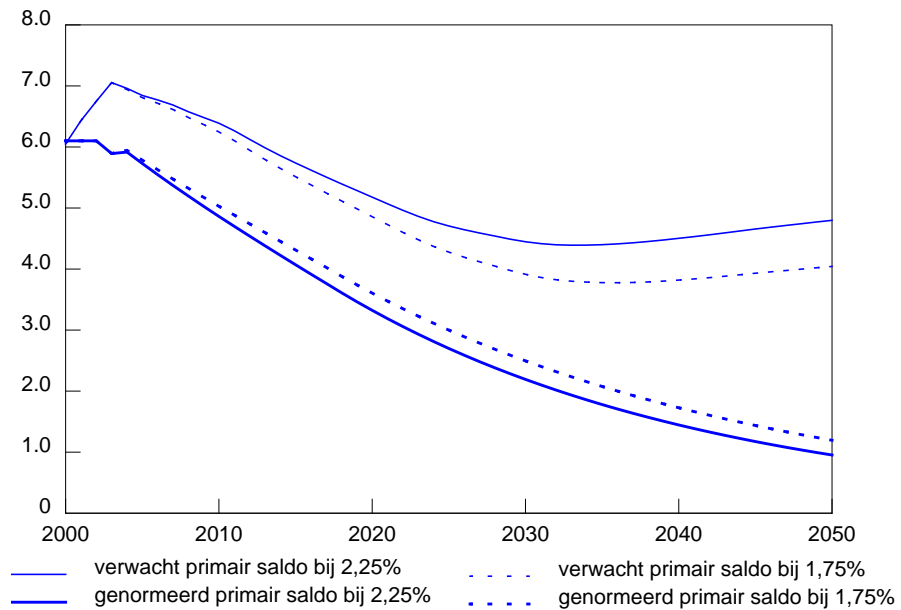
Het is duidelijk dat het volgehouden saneringsbeleid haar sporen nalaat op deze domeinen: bijvoorbeeld op de toegenomen lasten op arbeid of op de voortdurende afname van de publieke investeringen ten opzichte van het BBP. Meer en meer gaan er dan ook stemmen op die pleiten voor een sociale bijdragenverlaging ten voordele van de tewerkstelling, voor een toename van de overheidsinvesteringen of voor andere nieuwe noden. Het is maar de vraag of er, naast de normen, nog wel budgettaire ruimte is voor deze en andere nieuwe beleidsoriëntaties.

Die budgettaire ruimte kan berekend worden door het verwachte primaire saldo bij ongewijzigd beleid te confronteren met het primaire saldo dat nodig is om de begrotingsnorm na te leven. Wanneer het te verwachten primaire saldo uitstijgt boven het genormeerd primaire saldo is er enige ruimte om de belastingen te laten dalen of de primaire uitgaven te doen toenemen.

De budgettaire ruimte is dus net het verschil tussen het verwacht en het genormeerd primair saldo en geeft aan hoeveel financiële middelen jaarlijks nog beschikbaar zijn voor andere initiatieven, nadat de begrotingsnormen -hetzij deze van het Convergentieplan, hetzij deze van het Stabiliteitspact - worden gerealiseerd.

-
1. Bij een reële economische groei van 2,25 procent, met een inflatie van 2 procent en een reële impliciete rentevoet van 4 procent. Indien de reële economische groei terugvalt tot 1,75 procent wordt de 60 procent pas één jaar later gerealiseerd.
 2. Moesen W. en Van Rompuy V., Inleiding tot de openbare financiën, Leuven, ACCO, 1985, blz. 28 ev.

FIGUUR 25 -Verwachte en genormeerde primaire saldi in een scenario van begrotingsevenwicht bij een reële BBP-groei van 2,25 en 1,75 procent (in procent van het BBP)¹



Ofschoon uit het voorgaande bleek dat de schuldevolutie in een scenario van begrotingsevenwicht grotendeels onafhankelijk is van de economische groei, is de grootte van de budgettaire ruimte echter wel duidelijk afhankelijk van de macro-economische parameters. Een afnemende reële economische groei doet de belastinginkomsten afnemen en verkleint op die manier het primair saldo bij ongewijzigd beleid. Anderzijds neemt het genormeerde primair saldo in procenten van het BBP toe, aangezien het BBP kleiner is geworden. De budgettaire ruimte neemt dus op twee manieren af bij een verlaging van de economische groei (zie figuur 25).

De grootte van de budgettaire ruimte in het scenario van begrotingsevenwicht

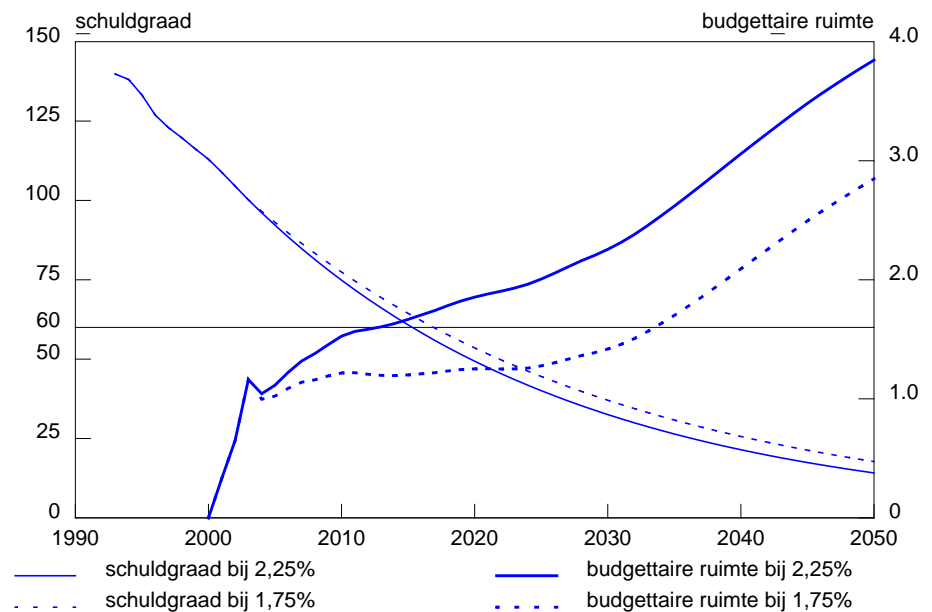
Indien het huidige convergentieplan van de Belgische regering in haar meest strikte interpretatie wordt nageleefd², zou het primair saldo bij ongewijzigd beleid reeds vanaf 2001 boven de norm van het Convergentieplan uitstijgen. Vanaf dat jaar komt er ruimte vrij voor andere initiatieven dan schuldafbouw.

Er wordt verder uitgegaan van de hypothese dat de gecreëerde budgettaire ruimte jaarlijks onmiddellijk wordt opgebruikt. Dit impliceert de realisatie en de handhaving van het begrotingsevenwicht vanaf 2002.

1. De genormeerde primaire saldi in de grafiek evolueren, in een scenario van begrotingsevenwicht, tesamen met de rentelasten. De verwachte primaire saldi zijn overgenomen uit de langetermijnvooruitzichten van MALTESE en nemen af onder druk van de vergrijzing. Zie ook Fasquelle N. en Weemaes S., Perspectives financières de la Sécurité sociale à l'horizon 2050, Federaal Planbureau 1997, Planning Paper 83.
 2. Stabilisatie van het primair saldo van de algehele overheid op 6,1 procent van het BBP (in ESER-termen).

Bij een lagere reële economische groei kost het evenwel meer moeite om het begrotingsevenwicht te realiseren. Die toenemende moeilijkheidsgraad vertaalt zich in een afnemende budgettaire ruimte. Zo wordt de Maastrichtschuldnorm steeds gehaald rond 2016-2017, maar valt de budgettaire ruimte van 1,7 procent van het BBP (bij een reële groei van 2,25 procent) terug tot slechts 1,2 procent van het BBP bij een reële groei van 1,75 procent (zie ook figuur 26). De budgettaire ruimte wordt onder de gehanteerde hypothesen evenwel nooit negatief.

FIGUUR 26 -De schuldevolutie en de budgettaire ruimte bij een reële groei van 2,25 procent en van 1,75 procent per jaar
(in procent van het BBP)



Dit wil niet zeggen dat de budgettaire ruimte erg groot zou zijn. Bij een gemiddelde reële economische groei van 2,25 procent per jaar zou de totale ruimte in 2050 3,8 procent van het BBP bedragen. Bij een gemiddelde reële economische groei van 1,75 procent per jaar valt die totale ruimte in 2050 terug tot 2,8 procent van het BBP. Dit impliceert dat de jaarlijkse ruimte voor nieuwe initiatieven gemiddeld slechts 0,06 à 0,08 procent van het BBP bedraagt, afhankelijk van de economische groei (zie tabel 44).

Tabel 44 toont aan dat de grootste ruimte in de eerste 3 jaren van de periode gerealiseerd wordt, namelijk in 2001-2003.

In de jaren 2004-2010 stijgt de budgettaire marge trager. Dit wordt verklaard door het overgang van middellange naar lange termijn.¹ De gunstige conjunctuur enerzijds en de strenge sanering van de openbare financiën anderzijds - welke beide nog voorzien worden op middellange termijn - kunnen immers moeilijk op lange termijn behouden blijven. De afname van de reële economische groei en de toename van de primaire uitgaven beperken de stijging van de budgettaire marge na 2004.

TABEL 44 - Gemiddelde toename van de jaarlijkse budgettaire ruimte
(in procent van het BBP)

Middellangetermijnvooruitzichten van HERMES, april 1998		
2001-2003	0,40	
	Reële groei van 1,75 procent	Reële groei van 2,25 procent
2004-2010	0,01	0,05
2010-2030	0,01	0,04
2031-2050	0,07	0,08
2001-2050	0,06	0,08

In de periode 2010-2030 vermindert de vergrijzing van de bevolking - via toenemende uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg - de jaarlijks bijkomende budgettaire ruimte nog verder. In die jaren zijn de Belgische openbare financiën het meest kwetsbaar omdat er jaarlijks slechts weinig bijkomende budgettaire ruimte gecreëerd wordt.

Pas vanaf 2030 neemt de druk van de vergrijzing af en neemt de mogelijkheid om andere initiatieven te financieren toe. Met hoeveel de budgettaire ruimte juist zal toenemen is afhankelijk van de gerealiseerde macro-economische prestaties. Bij een jaarlijkse reële groei van 2,25 procent en een reële impliciete rentevoet van 4 procent bedraagt de bijkomende ruimte jaarlijks ongeveer 0,08 procent van het BBP.

Vooraf vóór 2004 en in mindere mate na 2030 zou dus budgettaire ruimte voor handen zijn om nieuwe beleidsoriëntaties te financieren.

1. Tot 2003 zijn de resultaten gebaseerd op de middellangetermijnvooruitzichten van het model HERMES en nadien zijn de resultaten afkomstig van de langetermijnvooruitzichten van het model MALTESE. De reële economische groei valt dan terug op haar historisch gemiddelde van 2,25 procent per jaar, de impliciete reële rentevoet op de overheidsschuld wordt lichtjes opgetrokken tot een gemiddelde van 4 procent en de sociale uitkeringen stijgen sneller (omwille van de indexering van de plafonds van de vervangingsinkomens enerzijds en omwille van de gedeeltelijke aanpassing van de sociale uitkeringen aan de reële welvaart anderzijds). Verder wordt in MALTESE expliciet rekening gehouden met de effecten van de vergrijzing op de openbare financiën. Zie Fasquelle N. en Weemaes S., o.c.

4. Risico's voor de schuldafbouw

De evolutie van de schuldafbouw werd hierboven reeds geschetst, in een scenario van begrotingsevenwicht (dwz dat elke budgettaire ruimte jaarlijks wordt opgebruikt). De schuldgraad daalt dan onder de 60 procent van het BBP rond 2016-2017, afhankelijk van de macro-economische parameters.

Vooraf tijdens de periode 2010-2030 zou de realisatie van het begrotingsevenwicht in gevaar kunnen komen door de aanhoudende druk van de vergrijzing op de primaire uitgaven. Het risico betaamt dat de reële economische groei onder de 1,75 procent valt, of dat de impliciete reële rentevoet op de overheidsschuld boven de 4 procent uitstijgt. In dit geval zouden nieuwe maatregelen genomen moeten worden om het begrotingsevenwicht te behouden.¹

De projecties tonen aan dat een begrotingstekort ten belope van 0,5 à 0,8 procent van het BBP vanaf 2004 de realisatie van de Maastrichtnorm met ongeveer 4 jaar vertraagt ten opzichte van het scenario met begrotingsevenwicht. Indien het deficit bijgevolg onder de 0,5 procent van het BBP blijft (bij een reële groei van minimum 1,75 procent), kan de 60 procentnorm nog vóór 2020 gerealiseerd worden.

Bij een stabiel overheidstekort van 1 à 1,3 procent van het BBP wordt de norm pas gerealiseerd in 2025 en bij een overheidstekort van ongeveer 1,5 à 1,8 procent van het BBP wordt de norm niet gerealiseerd vóór 2035. Ofschoon een structureel deficit ten belope van 1 procent van het BBP dus wellicht voldoende kan zijn opdat het begrotingstekort de 3 procent van het BBP (het maximaal deficit zoals voorgeschreven in het Stabiliteitspact) nooit zou overschrijden, is zo'n structureel begrotingstekort duidelijk niet in overeenstemming met de afspraken rond schuldgraadreductie.

Het hanteren van het begrotingsevenwicht als norm impliceert dus een eerder beperkte "veiligheidsmarge". Ten eerste mag de reële economische groei niet meer dan 0,5 procent onder het langetermijngemiddelde liggen om het begrotingsevenwicht bij ongewijzigd beleid te kunnen behouden. Ten tweede mag het deficit niet boven 0,5 procent van het BBP uitstijgen om het jaar 2020 niet in gevaar te brengen als streefdatum voor de realisatie van de Maastricht-schuldnorm.

Indien de regering deze "veiligheidsmarge" niet voldoende vindt, zal zij haar norm van een begrotingsevenwicht moeten verleggen naar een begrotingsoverschot. Een stabiel overschot ten belope van 1 procent van het BBP vanaf 2003² brengt de overheidsschuld reeds omstreeks 2013 onder de 60 procent van het BBP.³ Het is echter duidelijk dat de handhaving van zo'n overschot het ontstaan van een budgettaire ruimte vertraagt (tot 2005).

-
1. In de veronderstelling dat de reeds gefinancierde nieuwe initiatieven niet ongedaan gemaakt kunnen worden.
 2. cfr. het begrotingsoverschot van het laatste jaar van de vooruitzichten op middellange termijn, gerealiseerd met behulp van het HERMES-model.
 3. Bij een reële BBP-groei van 2,25 procent.

5. Conclusies

Om de schuldgraad zo snel mogelijk in de buurt van 60 procent van het BBP te krijgen, is het van belang om rond 2002 het begrotingsevenwicht te realiseren. Zoals uit de middellangetermijnvooruitzichten blijkt, is dit mogelijk zonder nieuwe maatregelen.

De projectie veronderstelt dat dit begrotingsevenwicht na 2002 “voor eeuwig” als norm aangehouden wordt, zoals voorgeschreven in het Europese Stabiliteitspact. De voortzetting van deze politiek impliceert dat de Maastrichtnorm voor de overheidsschuld gerealiseerd wordt rond 2016-2017.

Vanaf 2001 is er jaarlijks een bijkomende budgettaire ruimte aanwezig die gebruikt kan worden om nieuwe maatschappelijke noden te financieren. De bijkomende budgettaire ruimte is echter beperkt en verdwijnt volledig indien de reële groei in de periode 2004-2030 zou terugvallen tot gemiddeld 1,75 procent per jaar.

Indien alle budgettaire ruimte jaarlijks wordt uitgegeven en de gemiddelde reële groei vanaf 2004 onder de 1,75 procent zou vallen, zouden nieuwe maatregelen genomen moeten worden om het begrotingsevenwicht te behouden. Het jaarlijks begrotingstekort mag evenwel tot maximaal 0,5 procent van het BBP oplopen in de periode 2004-2030 om het jaar 2020 niet in gevaar te brengen als streefdatum voor de naleving van de Maastricht-schuldnorm.

Indien de Belgische regering de Maastrichtschuldnorm wil realiseren vóór 2016, of indien zij meer veiligheidsmarge wil inbouwen, zal zij vanaf 2002 de norm van het begrotingsevenwicht moeten ombuigen naar een begrotingsoverschot.



Het energieverbruik en de uitstoot van koolstofdioxide

A. De energie-intensiteit van de groei

1. Evolutie van de energie-intensiteit van het BBP

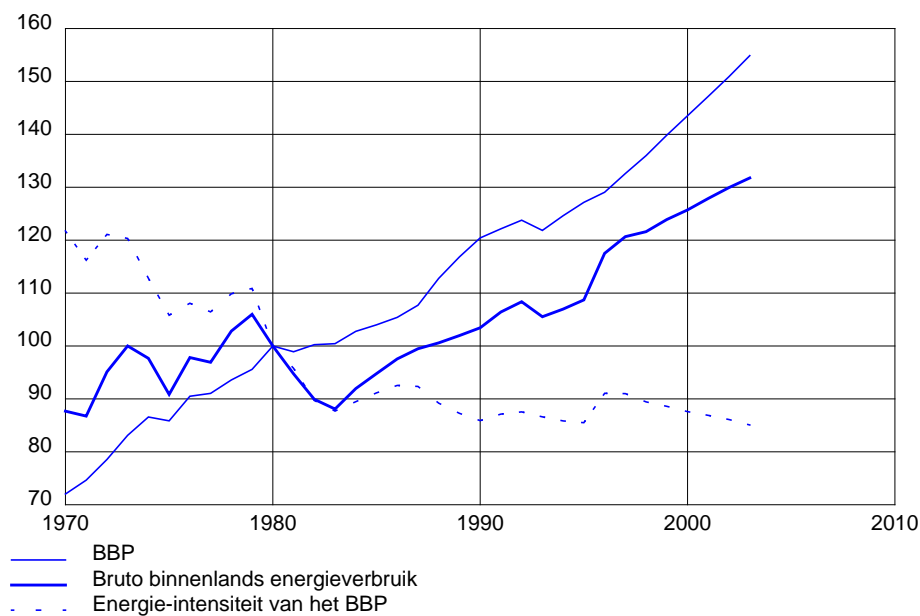
In de nieuwe middellangetermijnprojectie bedraagt de verwachte gemiddelde groei zowel van het bruto binnenlands verbruik als van de energie-eindvraag 1,5 procent per jaar voor de volgende zes jaar. Dit groeipercentage is lager dan dat van de periode 1990-1997.¹ De ontwikkeling van het energieverbruik zou de dalende trend van de energie-intensiteit van de economische groei moeten bevestigen. Tijdens de periode van 1970 tot 1997 is de energie-intensiteit van het BBP immers met gemiddeld 1,1 procent per jaar gedaald. Hoewel die trend tijdens de jongste zes jaar omgekeerd was, als gevolg van de zeer zwakke groei van de energieprijzen (maar ook van de lagere temperaturen in 1996), zou men tijdens de periode 1997-2003 opnieuw een vermindering van de energie-intensiteit van het BBP met gemiddeld 1,1 procent per jaar moeten optekenen. De trendmatig dalende energie-intensiteit van de economische groei weerspiegelt onder meer de geleidelijke inschakeling van nieuwe technologieën en een efficiënter energiegebruik.

In 1970 bedroegen het bruto binnenlands energieverbruik en het energie-eindverbruik respectievelijk 40,1 en 29,2 miljoen ton olie-equivalent (Mtoe).² Over de periode 1970-1997 stegen die twee aggregaten minder snel dan het BBP, waardoor er een duidelijke ontkoppeling tussen de economische groei en de energiebehoefte ontstond. De voorbije 27 jaar is het bruto binnenlands energieverbruik jaarlijks gemiddeld met 1,2 procent toegenomen, nl. tot 55 Mtoe in 1997 (en het energie-eindverbruik met 0,7 procent tot ongeveer 36 Mtoe in 1997), terwijl het BBP jaarlijks met 2,3 procent steeg.

-
1. Het groeipercentage van het energieverbruik tijdens die periode is weliswaar sterk beïnvloed door het jaar 1996, een jaar met lager dan gemiddelde temperaturen en een sterke groei van het energieverbruik.
 2. 1 Mtoe (Megaton olie-equivalent) = 41 860 Tj (Terajoule).

Op basis van een jaarlijkse gemiddelde groei met 1,5 procent zou het bruto binnenlands energieverbruik tot 60 Mtoe oplopen in 2003, terwijl het energie-eindverbruik 39 Mtoe zou benaderen. Tegelijkertijd zou het BBP jaarlijks met 2,6 procent stijgen, zodat de ontkoppeling van de economische groei en de groei van de energiebehoefte bevestigd zou worden in de projectieperiode.

FIGUUR 27 -Energie-intensiteit van het BBP
(index 1980=100)



TABEL 45 - Evolutie van het BBP, het energieverbruik en de energie-intensiteit
(gemiddelde jaarlijkse groeivoeten)

	1970-1997	1970-1980	1981-1990	1991-1997	1998-2003
BBP	2,3	3,3	1,9	1,4	2,6
Bruto binnenlands energieverbruik	1,2	1,3	0,3	2,2	1,5
Energie-eindverbruik	0,7	0,6	-0,0	2,1	1,5
Energie-intensiteit van het BBP	-1,1	-2,0	-1,5	0,8	-1,1

De projectieresultaten op het vlak van het energieverbruik zijn uiteraard zeer gevoelig voor de vooruitzichten inzake economische groei. Tijdens de projectieperiode bedraagt de elasticiteit van de energie-eindvraag t.o.v. de BBP-groei 0,58. Tijdens de periode 1970-1996 was die elasticiteit merkkelijk lager (0,30), vooral als gevolg van de uitgesproken sterke groei van de energieprijzen tijdens de jaren 1970 tot 1983 en de ingrijpende herstructureringen binnen de sectoren met een groot energieverbruik zoals de staalnijverheid, de sector van de niet-metaalhoudende mineralen en de glasseurector.

De energieprijzen, van alle energiedragers samen, zouden een matige stijging moeten kennen analoog aan deze van de periode 1991-1997, d.i. jaarlijks 1,4 procent. In 1998 dalen de energieprijzen op de wereldmarkt (naar het voorbeeld van de prijs van een vat ruwe olie) en nadien worden zij verondersteld zich aan de wereldinflatie aan te passen. Op middellange termijn voorziet de projectie dus geen enkele schok (stijging of daling) op de internationale energieprijzen.

TABEL 46 - Verbruiksprijzen van de energie
(gemiddelde jaarlijkse groeivoeten)

	1970-1997	1970-1980	1981-1990	1991-1997	1998-2003
Verbruiksprijzen van de energie	5,2	11,3	2,1	1,4	1,4

2. Sectorale analyse van de eindvraag naar energie

De macro-economische vooruitzichten op het vlak van de groei van het energieverbruik verbergen grote sectorale verschillen.

TABEL 47 - Evolutie van de eindvraag naar energie (per sector)
(gemiddelde jaarlijkse groeivoeten)

Sectoren	1970-1997	1970-1980	1981-1990	1991-1997	1998-2003
Industrie	-0,6	-1,4	-0,4	0,2	0,9
Vervoer	2,8	3,1	2,9	2,2	2,4
Diensten	1,5	0,4	0,5	4,4	1,5
Gezinnen	0,6	2,2	-2,1	2,4	1,3
Totale economie	0,7	0,6	0,0	2,1	1,5

Het energieverbruik van de industriële sector groeit duidelijk minder snel dan dat van de economie in haar geheel. Met een jaarlijks gemiddeld groeipercentage van 0,9 procent bereikt het eindverbruik van de sector 12,0 Mtoe in 2003. Dit vertegenwoordigt nog 31 procent van het totale eindverbruik, terwijl dat aandeel in 1990 36,4 procent bedroeg (en 46 procent in 1970). Die ontwikkeling stemt overeen met een jaarlijkse gemiddelde daling van meer dan 2 procent van de energie-intensiteit van de industriële activiteit over de periode 1998-2003. Bovendien verandert de structuur van het energieverbruik in de industrie: gas en elektriciteit nemen met resp. 43 en 27,5 procent een steeds groter aandeel van het verbruik voor hun rekening, dit ten nadele van de vaste en vloeibare brandstoffen. In 1970 vertegenwoordigden die laatste 68 procent van het industriële energieverbruik.

Het verbruik van de vervoerssector, voornamelijk petroleumproducten, zou jaarlijks gemiddeld met 2,4 procent toenemen. Daarmee overschrijdt deze ruimschoots het groeitempo van het totale energieverbruik en benadert het veeleer de globale economische groei. Dit bevestigt de vroegere tendenzen, want tussen

1970 en 1997 bedroeg die groei jaarlijks gemiddeld 2,8 procent, ofwel ongeveer viermaal de groeivoet van het globale eindverbruik.

Met een groeipercentage van 1,5 procent zou het verbruik van de dienstensector in 2003 5,1 Mtoe bereiken, d.i. ongeveer 14 procent van het totale energieverbruik (tegenover 11 procent in 1970). Dit stemt overeen met een lichte daling van de energie-intensiteit van de sector, nl. met 0,4 procent per jaar. Men verwacht een sterke substitutie naar gas en elektriciteit, ten nadele van de vaste en de vloeibare brandstoffen.

Het aandeel van het gezinsbudget voor energie-uitgaven (elektriciteit en verwarming) zou tijdens de projectieperiode gemiddeld stabiel blijven (op ongeveer 8,8 procent). De verwachte jaarlijkse gemiddelde groei bedraagt 1,3 procent, hetgeen lager is dan de tussen 1991 en 1997 opgetekende percentages (gemiddeld 2,4 procent) maar ruimschoots hoger dan de groei tijdens de periode 1970-1997 (gemiddeld 0,6 procent). Het aandeel van gas en elektriciteit zou blijven stijgen, terwijl dat van de vloeibare brandstoffen zou dalen. De vaste brandstoffen zouden nog slechts een marginaal aandeel in het energieverbruik van de gezinnen vertegenwoordigen.

TABEL 48 - Evolutie van het energieverbruik per product
(gemiddelde jaarlijkse groeivoeten)

Producten	1970-1997	1997-2003
Vaste brandstoffen	-3,3	-3,8
Vloeibare brandstoffen	0,2	1,4
Gas	3,7	2,7
Elektriciteit	3,9	1,9

Het verbruik van de vaste brandstoffen blijft dalen met een jaarlijks gemiddeld (negatief) percentage van 3,8 procent. Vloeibare brandstoffen en elektriciteit blijven groeien met respectievelijk gemiddeld 1,4 en 1,9 procent per jaar. Aardgas kent een sterkere groei met 2,7 procent per jaar.

Het eindverbruik van de petroleumproducten zou met 1,4 procent per jaar toenemen. Die toename is echter niet homogeen: in de industrie daalt dit verbruik jaarlijks met 2,5 procent, maar in de vervoerssector en bij de gezinnen stijgt het respectievelijk met 2,4 en 1,2 procent. De energie-eindvraag zou 17,9 Mtoe bedragen in 2003, d.i. 46 procent van het totale energieverbruik (tegenover 53 procent in 1970).

Het eindverbruik van aardgas in de industrie en in de diensten stijgt respectievelijk met 3,6 en 3,0 procent per jaar. Het groeitempo van het aardgasverbruik van de gezinnen is iets lager, nl. 1,4 procent per jaar. Aardgas blijft dus groeien en zal in 2003 bijna 29 procent van het energie-eindverbruik vertegenwoordigen (tegenover 24 procent in 1990 en 12 procent in 1970). De groei is nog spectaculairder wanneer men het aandeel van aardgas in het bruto binnenlands verbruik beschouwt, m.n. van 17,3 procent in 1990 naar 27,3 procent in 2003.

Het huishoudelijk verbruik van elektriciteit zou met 1,9 procent per jaar stijgen om in 2003 7,2 Mtoe te bereiken, d.i. 18,6 procent van de energie-eindvraag (tegenover 8 procent in 1970). Het verbruik van de industrie en van de gezinnen zou respectievelijk met 2,2 en 2,1 procent per jaar toenemen. Bij de diensten zou het groeitempo lager liggen, m.n. 1,1 procent per jaar.

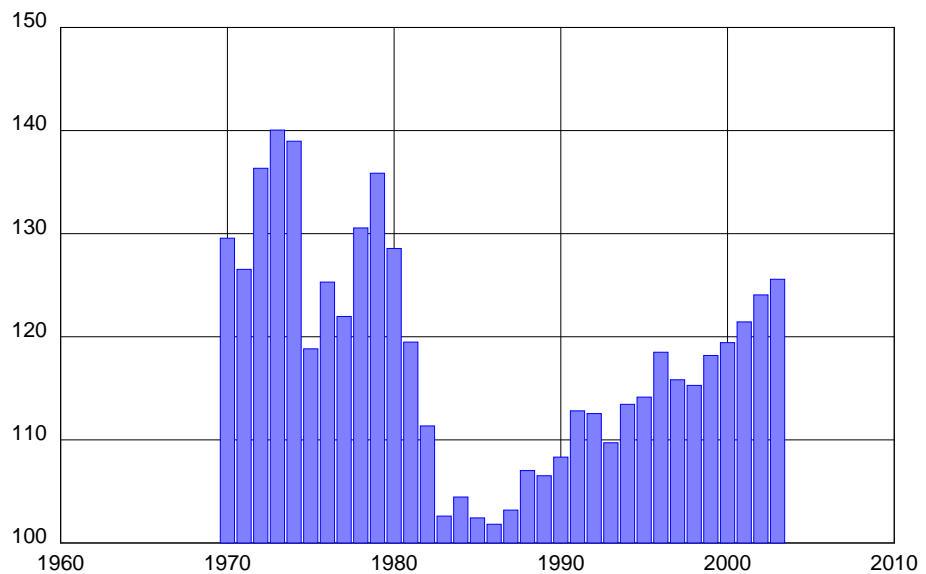
TABEL 49 - Evolutie van de structuur van het energieverbruik
(in Mtoe en in procent van het totale verbruik)

Sectoren	Producten	1970		1990		2003	
Industrie	Totaal	13,4		11,2		12,0	
	Vaste brandstoffen	4,0	(29,9%)	3,3	(29,5%)	2,2	(18,3%)
	Vloeibare brandstoffen	5,1	(38,1%)	1,6	(14,3%)	1,2	(10,0%)
	Gas	2,8	(20,9%)	3,7	(33,0%)	5,2	(43,3%)
	Elektriciteit	1,5	(11,2%)	2,6	(23,2%)	3,3	(27,7%)
Vervoer	Totaal	4,3		7,7		10,4	
	Vaste brandstoffen	0,0		0,0		0,0	
	Vloeibare brandstoffen	4,2		7,6		10,2	
	Gas	0,0		0,0		0,0	
	Elektriciteit	0,1		0,1		0,2	
Diensten	Totaal	3,2		3,5		5,1	
	Vaste brandstoffen	0,6	(18,6%)	0,1	(2,9%)	0,0	
	Vloeibare brandstoffen	2,1	(65,2%)	1,2	(34,3%)	1,2	(23,5%)
	Gas	0,2	(6,2%)	1,0	(28,6%)	2,2	(43,1%)
	Elektriciteit	0,3	(9,3%)	1,2	(34,3%)	1,8	(33,4%)
Gezinnen	Totaal	7,8		7,8		10,0	
	Vaste brandstoffen	3,2	(41,0%)	0,6	(7,7%)	0,3	(3,0%)
	Vloeibare brandstoffen	3,6	(46,2%)	3,4	(43,6%)	4,1	(41,0%)
	Gas	0,6	(7,7%)	2,5	(32,1%)	3,7	(37,0%)
	Elektriciteit	0,4	(5,1%)	1,4	(17,9%)	1,9	(19,0%)
Totale economie	Totaal	29,1		30,8		38,7	
	Vaste brandstoffen	7,7	(26,4%)	4,0	(13,0%)	2,5	(6,5%)
	Vloeibare brandstoffen	15,5	(53,3%)	14,2	(46,1%)	17,9	(46,3%)
	Gas	3,5	(12,4%)	7,3	(23,7%)	11,2	(28,9%)
	Elektriciteit	2,3	(7,9%)	5,3	(17,2%)	7,2	(18,6%)

B. De CO₂ -intensiteit van de groei

In België vormt de uitstoot van koolstofdioxyde (CO₂) meer dan 80 procent van de uitstoot van broeikasgassen.¹ De voornaamste bron van de CO₂-emissie is het gebruik van fossiele brandstoffen. In 1994 was 90,5 procent van de CO₂-uitstoot te wijten aan energetische verbranding, 8,6 procent aan niet-energetisch gebruik in de industrie en 0,9 procent aan afvalverbranding.

FIGUUR 28 -De CO₂-uitstoot
(in miljoen ton)



De uitstoot van koolstofdioxyde als gevolg van energieverbranding blijft tamelijk stabiel tot 1998, maar stijgt opnieuw vanaf 1999 om in 2003 iets meer dan 125,0 megaton te bereiken. De toename vanaf 1999 is toe te schrijven aan het ontbreken van structurele wijzigingen en aan de aanhoudende economische groei. Over de periode 1998-2003 zou de uitstoot jaarlijks gemiddeld met 1,4 procent toenemen.

De elasticiteit van de CO₂-uitstoot t.o.v. het energieverbruik bedraagt 0,9. De complexe relatie tussen de economische groei en de uitstoot van koolstofdioxyde omvat zowel de ontwikkeling van de energie-intensiteit als de onderlinge substitutie van de verschillende energiedragers. De elasticiteit van de uitstoot t.o.v. de economische groei bedraagt 0,52.

1. In 1990 bedroeg de totale uitstoot van de voornaamste broeikasgassen (CO₂, CH₄, N₂O), uitgedrukt in CO₂-equivalent (Global Warming Potential) 141,7 Mt. In 1994 was dit reeds 147,2 Mt CO₂-equivalent. In 1990 en 1994 vertegenwoordigde CO₂ respectievelijk 82,0 en 82,4 procent van de totale uitstoot.

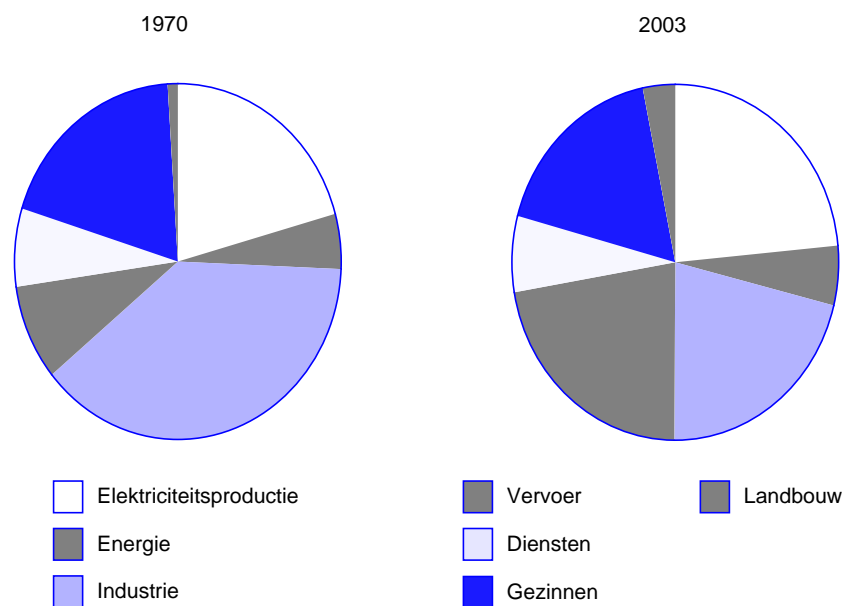
TABEL 50 - Evolutie van de CO₂-intensiteit van het BBP
(gemiddelde jaarlijkse groeivoeten)

	1970 1996	1970 1980	1981 1990	1991 2003	1991 1997	1998 2003
BBP	2,3	3,3	1,9	2,0	1,4	2,6
CO ₂ -uitstoot	-0,4	-0,1	-1,7	1,2	1,0	1,4
CO ₂ -intensiteit van het BBP	-2,7	-3,4	-3,6	-0,8	-0,4	-1,2

De ontwikkeling in het begin van de projectieperiode wordt sterk beïnvloed door het feit dat rekening wordt gehouden met het uitrustingsplan voor de elektriciteitsproductie. In 1998 is de daling van het absolute peil van de uitstoot volledig toe te schrijven aan de wijzigingen van het elektriciteitspark. Het gebruik van aardgas ter vervanging van de vaste en vloeibare brandstoffen, evenals het verbeterd gemiddeld rendement en het dalend gebruik van afgeleide gassen, leiden in de eerste jaren van de projectieperiode tot een lagere CO₂-uitstoot per geproduceerde gigawatt. Na 2000 zal de voortdurende stijging van de elektriciteitsproductie opnieuw leiden tot een toename van de uitstoot van de sector.

In 1996 was de elektriciteitsproductie verantwoordelijk voor 21,2 procent van de CO₂-uitstoot. Dit aandeel neemt tijdens de projectieperiode nog toe tot 23,5 procent in 2003. Het energieverbruik van de vervoerssector leidt eveneens tot een stijging van het aandeel van deze sector in de totale uitstoot. De uitstoot van de vervoerssector vormde 8,7 procent van het totaal in 1970 en 18,3 procent in 1990. In 2003 zal hij 22,2 procent van de totale uitstoot vertegenwoordigen, wat neerkomt op 27,9 Mt CO₂. De uitstoot van de vervoerssector gaat met een jaarlijkse gemiddelde groeivoet van 2,8 procent tussen 1997 en 2003 steeds zwaarder wegen in de totale uitstoot. Het aandeel van de industriële uitstoot zou daarentegen sterk afnemen. In 1970 was dit nog 38,4 procent, in 1990 28,4 procent en op het einde van de projectieperiode zou dit nog 21,2 procent bedragen.

FIGUUR 29 -Sectorale verdeling van de CO₂-uitstoot



HET PROTOCOL VAN KYOTO: EEN NIEUW KADER VOOR HET ENERGIEBELEID

In december 1997 hebben de industrielanden er zich in Kyoto voor het eerst toe verbonden hun uitstoot van broeikasgassen te verminderen (nl. koolstofdioxide, methaan, stikstofmonoxyde en bepaalde fluorgassen zoals HFC, PFC en SF6). Het in Kyoto goedgekeurde Protocol bij de Klimaatconventie (1992) voorziet immers dat tijdens de periode 2008-2012 de uitstoot gemiddeld 5,2 procent beneden het peil van 1990 moet liggen.

Een dergelijke verbintenis is slechts een kleine stap in de richting van een veel grotere vermindering van de werelduitstoot (met meer dan 50 procent), die de volgende eeuw zou moeten worden doorgevoerd. Het vormt niettemin een relatief ambitieuze economische en sociale uitdaging, daar de vooruitzichten inzake de uitstoot van broeikasgassen in de meeste industrielanden, waaronder België, in stijgende lijn gaan. Volgens de door de Staten voorgestelde officiële ramingen (vóór de goedkeuring van het Protocol van Kyoto) zou deze uitstoot tussen 1990 en 2010 voor alle industrielanden samen met gemiddeld 24 procent toenemen.

Die doelstellingen, die in principe juridisch bindend zullen zijn, zijn voor het eerst per Staat gedifferentieerd. De grote wereldeconomieën - de Europese Unie met -8 procent, de VS met -7 procent, Japan en Canada met -6 procent tussen 1990 en 2008-2012 - zullen op het vlak van de vermindering van de uitstoot een grotere inspanning moeten leveren dan gemiddeld (-5,2 procent). Rusland, Oekraïne (0 procent) en Australië (+8 procent) hebben daarentegen heel wat minder stringente doelstellingen gekregen.

Om dergelijke doelstellingen te kunnen bereiken hebben de industrielanden zichzelf toch wat speling gegund. Onder druk van de VS voorziet men twee mechanismen om een vermindering van de uitstoot buiten de landsgrenzen te bekomen. Het Protocol voorziet, enerzijds, dat de industrielanden in het buitenland (met inbegrip van de ontwikkelingslanden) zullen kunnen investeren in projecten ter vermindering van de uitstoot van broeikasgassen en "emissiekredieten" zullen kunnen krijgen (systeem dat ook wel eens "gezamenlijke toepassing" genoemd wordt). Anderzijds zullen de industrielanden een deel van hun emissiequota onderling kunnen ruilen ("handel" in emissie of een stelsel van "verhandelbare emissievergunningen"). De nationale maatregelen moeten niettemin het voornaamste instrument voor de verwezenlijking van de in Kyoto vastgestelde doelstellingen blijven.

Er zal nog internationaal overleg nodig zijn om dit nieuwe internationale kader te preciseren. Met name het probleem van de ontwikkelingslanden zal moeten worden opgelost. De VS vragen immers belangrijke verbintenissen van die landen als voorwaarde voor de ratificatie van het Protocol. Door deze kwestie dreigt de toepassing van het Protocol vertraging op te lopen. Dit betekent niet dat het Protocol daarmee op de helling komt te staan omdat het probleem van de klimaatsverandering in de meeste industrielanden en ook in de ontwikkelingslanden politiek ernstig genomen wordt.

Voor België, zoals trouwens voor de meeste industrielanden, komt de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen vooral neer op een wijziging van het energiebeleid, gelet op het feit dat de uitstoot grotendeels voortkomt uit de verbranding van fossiele brandstoffen (steenkool, petroleum, gas). Het Protocol geeft de Staten de vrijheid om het beleid te volgen dat zij het meest geschikt achten. Het beveelt niettemin een aantal maatregelen aan op het vlak van energie-efficiëntie, hernieuwbare energie, vervoer en economische instrumenten.

DEFINITIE VAN DE SLEUTELAGGREGATEN VAN EEN ENERGIEBALANS

Bruto binnenlands verbruik	<ul style="list-style-type: none"> • Vertegenwoordigt de hoeveelheid energie die nodig is om aan de binnenlandse vraag te voldoen • Wordt berekend door de primaire productie, de invoer en de voorraadschommelingen op te tellen en de uitvoer en bunkers af te trekken
Inputs in transformatie	<ul style="list-style-type: none"> • Inputs in de transformatie-installaties (elektriciteitscentrales, cokesovens, hoogovens, raffinaderijen, ...) bestemd om afgeleide producten te bekomen
Outputs uit transformatie	<ul style="list-style-type: none"> • Resultaat van het transformatieproces, productie van afgeleide producten (elektriciteit, geraffineerde olieproducten, ...)
Verbruik van de energiesector	<ul style="list-style-type: none"> • Dekt het aangekochte en zelf geproduceerde energieverbruik van de energie producerende en transformerende industrie voor de werking van hun installaties
Niet-energetisch eindverbruik	<ul style="list-style-type: none"> • Verbruik van niet-energetische aard, lading voor de chemische synthese, met name in de petrochemie, en voor andere verbruikssectoren nl. vooral smering en wegbedding
Energetisch eindverbruik	<ul style="list-style-type: none"> • Aan de consumenten geleverde energie voor alle gebruik. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen het eindverbruik van de verschillende sectoren: industrie, vervoer, diensten, gezinnen en landbouw



Belangrijkste hypothesen van de projectie

Tabel 1 HYPOTHESEN OMTRENT DE BINNENLANDSE EN DE INTERNATIONALE OMGEVING

	97^87	03^98	97	98	99	00	01	02	03
1. Buitenlandse afzetmarkt van goederen (volumegroei)	5.4	6.4	7.0	6.6	6.6	6.5	6.3	6.3	6.3
2. Wereldhandelsprijzen in BF (groeivoeten)									
Concurrerend uitvoerprijspeil goederen excl. energie	0.4	2.0	5.8	1.7	2.0	2.2	2.1	2.1	2.1
Invoerprijspeil van overige goederen excl. energie	0.4	2.0	5.3	1.2	2.0	2.2	2.1	2.1	2.1
Invoerprijspeil van energie	-0.1	0.4	11.6	-10.3	5.0	2.1	1.8	1.8	1.8
3. Wisselkoersen (peil)									
Belgische frank per US-dollar	34.3	37.1	35.8	37.4	37.4	37.3	37.1	36.9	36.7
Belgische frank per Duitse mark	20.7	20.6	20.6	20.6	20.6	20.6	20.6	20.6	20.6
Belgische frank per ECU	41.2	40.6	40.4	40.7	40.6	40.6	40.6	40.6	40.6
4. Rentevoeten (peil)									
Korte rente (3m.)									
Verenigde Staten	6.1	5.8	5.6	5.7	5.8	5.8	5.8	5.8	5.8
Duitsland	6.0	3.9	3.3	3.6	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0
Lange rente (10j.)									
Verenigde Staten	7.4	5.9	6.3	5.8	5.9	6.0	6.0	6.0	6.0
Duitsland	5.2	5.4	5.7	5.1	5.4	5.5	5.5	5.5	5.5
5. Actieve bevolking									
Mutatie in duizend personen	23.7	11.4	26.6	20.1	11.8	13.7	10.3	6.0	6.3
6. Activiteitsgraad (in procent)	64.4	66.6	66.0	66.3	66.5	66.7	66.8	66.8	66.8
7. Gemiddelde conventionele arbeidsduur (procentuele wijziging)									
Alle bedrijfstakken	-0.4	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3
Industrie	-0.3	-0.2	-0.5	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2
Diensten	-0.3	-0.3	-0.2	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 2 VOORNAAMSTE HYPOTHESEN OVER DE OVERHEIDSUITGAVEN
(groeivoeten in volume)

	97^87	03^98	97	98	99	00	01	02	03
1. Onderliggende hypothesen i.v.m. bezoldigingen									
a. Werkgelegenheid excl. DSP en EWE	-0.6	-0.1	-0.7	-0.3	0.0	0.0	-0.1	-0.2	-0.2
1. Federale overheid	-7.5	0.1	-1.2	-0.6	0.6	0.5	0.0	0.0	0.0
2. Gemeenschappen en Gewesten	--	-0.3	-0.6	-0.3	-0.2	-0.3	-0.2	-0.3	-0.2
3. Lokale overheid	-0.4	-0.2	-0.4	-0.3	-0.1	-0.1	-0.1	-0.2	-0.2
4. Sociale zekerheid	-1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
* pm, Totale publieke tewerkstelling incl. DSP en EWE	-0.6	0.2	-0.1	0.4	1.1	0.0	-0.1	-0.2	-0.2
b. Sociale programmatie en 'wage drift'									
1. Federale overheid (excl. Defensie) en Sociale zekerheid	--	0.8	2.3	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
2. Gemeenschappen en Gewesten	--	1.0	1.1	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
3. Lokale overheid	--	1.3	2.6	2.0	1.5	1.5	1.0	1.0	1.0
2. Onderliggende hypothesen i.v.m. pensioenen									
a. Aantal pensioenen	2.6	1.5	2.0	1.6	1.6	1.4	1.2	1.3	1.6
1. Rustpensioenen	3.1	1.9	2.1	2.1	2.1	1.8	1.5	1.7	2.1
Federaal, Gemeensch. en Gew.	3.3	1.7	2.1	1.9	2.0	1.7	1.3	1.5	1.8
Leerkrachten v.d. lokale overheid	1.9	3.0	2.0	2.9	3.3	2.8	2.7	3.0	3.5
2. Overlevingspensioenen	1.3	-0.1	1.6	-0.1	-0.1	-0.1	0.0	-0.1	-0.1
b. Perequatie van de pensioenen	--	-0.2	0.5	-0.5	-0.2	0.1	-0.4	0.0	0.0
3. Aankoop van goederen en diensten	-1.6	2.4	3.0	3.1	3.3	1.7	2.0	2.2	2.2
a. Federaal	-7.7	0.4	0.6	0.4	3.7	-1.1	-0.5	0.0	0.0
b. Gemeenschappen en Gewesten	--	4.5	6.1	6.6	4.0	4.0	4.1	4.1	4.1
c. Lokale overheid	1.7	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0
4. Subsidies	-2.6	1.6	-18.5	2.5	4.6	1.4	-0.4	0.7	0.6
a. Federaal	-6.5	1.0	-29.9	0.6	7.4	1.1	-2.3	-0.3	-0.3
b. Gemeenschappen en Gewesten	--	2.5	-0.5	5.3	1.9	2.1	1.9	2.1	1.8
c. Lokale overheid	-7.5	-1.5	-1.6	-1.1	-1.4	-1.6	-1.7	-1.7	-1.8
5. Sociale prestaties buiten de Sociale zekerheid	3.1	2.1	5.4	1.3	2.5	2.2	2.1	2.2	2.2
a. Federaal	-1.9	-0.6	4.2	-2.0	0.4	-0.4	-0.6	-0.6	-0.7
b. Gemeenschappen en Gewesten	--	3.5	6.9	3.6	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5
c. Lokale overheid	4.5	6.0	6.0	6.0	6.0	6.0	6.0	6.0	6.0
6. Overdrachten aan het buitenland, waarvan	14.1	4.5	11.9	9.2	10.9	0.3	3.3	1.5	2.1
aan de Europese Unie	--	5.0	21.9	5.6	17.4	-0.6	3.8	1.4	2.3
7. Investeringen (zonder de verkoop van gebouwen)	-0.2	0.6	24.7	12.7	-11.9	12.8	-8.1	-3.8	1.8
a. Federaal en Sociale zekerheid	16.1	--	418.1	-5.4	--	--	55.9	-2.9	-2.9
b. Gemeenschappen en Gewesten	--	4.1	14.2	15.2	0.0	2.0	2.2	2.4	2.5
c. Lokale overheid	6.6	-1.3	13.0	15.0	1.0	4.0	-21.0	-9.0	2.0
8. Andere kapitaaluitgaven (zonder de heffing op mobilofonie)	2.9	3.1	9.5	-3.5	10.0	3.7	1.6	3.2	3.4
a. Federaal	-4.4	6.3	105.1	-53.9	118.5	-0.5	-15.0	-5.9	-5.6
b. Gemeenschappen en Gewesten	--	4.5	0.3	6.9	0.7	4.8	4.8	4.8	4.8
c. Lokale overheid	6.0	-1.5	-1.6	-1.1	-1.4	-1.6	-1.7	-1.7	-1.8

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 3 HYPOTHESEN INZAKE SOCIALE ZEKERHEIDSPRESTATIES

	97^87	03^98	97	98	99	00	01	02	03
<i>1. Groeivoeten in volume</i>									
1. Pensioenen	2.2	1.6	1.7	1.4	2.2	1.5	1.3	1.6	1.3
a. Werknemers (*)	2.3	1.8	2.0	1.6	2.4	1.8	1.5	2.0	1.6
(RP: begrotingscijfer)	2.1	1.9	1.7	2.3	2.3	1.8	1.5	2.0	1.5
b. Zelfstandigen (**)	1.7	-0.4	-0.4	0.3	0.9	-0.5	-0.4	-1.4	-1.4
2. Geneeskundige zorgen	4.5	2.3	-0.2	2.5	2.3	2.2	2.3	2.3	2.3
a. Werknemers	4.7	2.3	0.0	2.5	2.3	2.2	2.3	2.3	2.3
(ZIV-GV: begrotingscijfer)	4.0	2.3	-2.8	2.5	2.3	2.2	2.3	2.3	2.3
b. Zelfstandigen	3.4	2.2	-4.8	2.1	2.3	2.2	2.3	2.2	2.3
c. Vrije aanvullende verzekering	3.1	2.5	2.0	4.0	2.2	2.3	2.3	2.2	2.3
3. ZIV-uitkering (**)	-0.1	0.9	0.2	0.9	1.1	0.7	0.7	0.5	1.1
a. Werknemers	-0.2	0.9	0.3	1.0	1.2	0.8	0.7	0.6	1.1
(ZIV-uitkeringen: begrotingscijfer)	0.3	1.2	0.6	1.6	1.5	1.0	1.0	0.7	1.3
b. Zelfstandigen	2.2	0.3	-1.2	0.3	0.3	-0.6	0.2	0.4	0.9
4. Kinderbijslagen (**)	0.8	-0.6	-0.4	-0.5	-0.5	-0.5	-0.5	-0.8	-0.6
a. Werknemers	1.0	-0.7	-0.3	-0.6	-0.6	-0.6	-0.6	-1.0	-0.8
(RKW: begrotingscijfer)	0.8	-0.8	0.0	-0.6	-0.7	-0.7	-0.7	-1.1	-0.8
b. Zelfstandigen	-0.8	0.7	-1.8	0.3	0.6	0.7	0.7	1.0	1.0
5. Arbeidsongevallen (FAO: begrotingscijfer)	-2.5	0.9	-0.3	1.6	0.8	0.6	0.6	1.0	1.0
6. Beroepsziekten	-2.1	0.2	-1.5	-2.8	0.8	0.7	0.6	1.0	1.0
<i>2. In duizendtallen (jaargemiddelden)</i>									
1. Niet werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen	77.8	130.6	113.8	124.8	128.3	130.1	132.3	132.9	135.2
2. Deeltijds werklozen	56.0	56.8	56.7	58.3	57.4	57.1	56.7	56.1	55.3
3. Van inschrijving vrijgestelde werklozen wegens beroepsopleiding, familiale en sociale redenen of studies	18.9	30.4	28.8	30.4	30.4	30.4	30.4	30.4	30.4
4. Activering	1.1	29.9	8.5	18.5	29.4	32.4	33.1	33.1	33.1
5. Loopbaanonderbrekingen	29.2	66.6	55.5	65.3	65.8	66.3	66.8	67.3	67.8
6. Bruggpensioenen	135.1	131.1	129.1	129.3	129.4	130.6	131.8	132.0	133.4

(*) Berekend met model PENSION, loongrens vanaf 1999 0,5 pct. losgekoppeld van de loonevolutie, welvaartscoëfficiënt vanaf 2000 1,75 pct. losgekoppeld van de loonevolutie.

(**) Aantal gerechtigden van het langetermijnmodel MALTESE, loongrenzen constant en zonder welvaartsaanpassingen.

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 4 VERKLARING VAN DE SOCIALE PREMIES
(groeivoeten)

	97^87	03^98	97	98	99	00	01	02	03
1. Werknemersregeling									
a. Privé-sector									
1. Reëel uurloon per werknemer	1.7	1.6	1.3	1.4	1.4	1.5	1.7	1.8	1.8
2. Effectieve arbeidsduur per werknemer	-0.2	-0.2	-0.2	-0.3	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2
3. Tewerkstelling	0.5	0.9	0.6	1.2	1.0	0.8	0.7	0.7	0.8
-verwerkende nijverheid, energie en bouw	-1.2	-0.2	-0.6	0.2	0.1	-0.3	-0.3	-0.4	-0.3
-diensten	1.7	1.5	1.2	1.8	1.6	1.4	1.2	1.3	1.4
4. Bruto loonsom, voor indexatie	1.9	2.2	1.7	2.3	2.1	2.0	2.1	2.2	2.4
5. Indexatie lonen	2.0	1.6	1.5	1.2	1.4	1.6	1.7	1.8	1.8
p.m. deflator v.d. consumptieprijzen	2.6	1.6	1.6	1.1	1.4	1.6	1.7	1.7	1.8
6. Bruto loonsom	4.0	3.8	3.2	3.5	3.5	3.6	3.9	4.0	4.3
b. Overheidssector									
1. Bezoldiging per hoofd	4.5	2.5	3.5	2.0	1.9	2.1	3.2	2.6	3.0
2. Tewerkstelling	-0.6	0.2	-0.1	0.4	1.1	0.0	-0.1	-0.2	-0.2
3. Bruto loonsom	3.8	2.7	3.4	2.5	3.0	2.1	3.0	2.5	2.8
c. Bijdragen, nominaal									
1. Werkgeversbijdragen	4.8	3.5	3.6	2.2	3.0	3.5	3.8	3.9	4.2
a. Privé-sector	4.8	3.4	3.7	1.7	2.8	3.6	3.9	4.0	4.2
b. Overheidssector	4.5	2.7	3.6	2.5	3.0	2.4	2.9	2.7	2.7
2. Werknemersbijdragen	4.8	3.7	3.3	3.4	3.5	3.5	3.8	3.9	4.1
a. Privé-sector	4.7	3.8	3.3	3.5	3.6	3.6	3.9	4.0	4.3
b. Overheidssector	5.3	2.7	3.4	2.5	3.0	2.1	3.0	2.5	2.8
c. Aanvullende verzekering	8.4	3.2	3.2	2.8	3.1	3.2	3.2	3.5	3.6
d. Impliciete bijdragevoeten (*)									
1. Werkgeversbijdragen									
a. Privé-sector	29.9	29.3	30.0	29.4	29.2	29.3	29.3	29.3	29.3
b. Overheidssector	7.3	7.5	7.5	7.5	7.5	7.6	7.5	7.6	7.5
2. Werknemersbijdragen									
a. Privé-sector	12.6	12.8	12.8	12.8	12.8	12.8	12.8	12.8	12.8
b. Overheidssector	4.2	4.7	4.7	4.7	4.7	4.7	4.7	4.7	4.7
c. Aanvullende verzekering	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
2. Regeling der zelfstandigen									
a. Inkomen per hoofd (**)	4.3	2.5	6.0	-0.2	3.2	3.5	2.9	3.0	2.7
b. Aantal zelfstandigen (**)	1.0	0.6	-0.6	0.6	0.7	0.0	0.6	0.7	0.8
c. Inkomen zelfstandigen (**)	5.4	3.1	5.4	0.4	3.8	3.4	3.5	3.7	3.5
d. Inkomen in jaar t-3, gecorrig. voor inflatie	4.8	3.0	4.0	-0.3	2.8	3.4	4.1	4.1	3.7
e. Aanslagbasis sinds 1989	4.7	2.9	4.2	-0.3	2.7	3.5	3.7	4.0	3.7
f. Bijdragen									
1. Verplichte regeling	4.4	2.9	3.7	-0.3	2.7	3.5	3.7	4.0	3.7
2. Aanvullende verzekering	8.4	3.7	3.4	3.5	3.7	3.5	3.5	3.7	4.0
g. Impliciete bijdragevoet in de verplichte regeling (*)	9.1	9.3	9.3	9.3	9.3	9.3	9.3	9.3	9.3
3. Regeling der uitkeringstrekkers									
a. Bijdragen	9.4	3.8	5.6	3.5	4.0	3.3	3.9	4.0	4.0
b. Impliciete bijdragevoet	2.5	3.2	3.2	3.2	3.2	3.2	3.2	3.2	3.3

(*) bijdragen op de aanslagbasis in procenten

(**) in jaar t-3

(^) Gemiddelden van periodes



Macro-economische resultaten

Tabel 5 DE TOTALE BESTEDINGEN IN CONSTATE PRIJZEN
(groeivoeten)

	97//87	03//97	97/96	98/97	99/98	00/99	01/00	02/01	03/02
1. Privé-consumptie	1.9	2.0	1.5	2.0	2.0	1.9	2.0	2.0	2.1
2. Overheidsconsumptie	0.7	1.3	1.3	1.3	1.8	1.2	1.2	1.0	1.3
3. Bruto kapitaalvorming	3.7	3.4	4.6	3.6	3.0	3.3	3.1	3.4	3.9
a. Bedrijfsinvesteringen	3.8	4.4	3.4	3.4	5.6	3.3	4.9	4.6	4.6
b. Overheidsinvesteringen	-0.5	0.1	24.7	12.7	-11.9	12.8	-8.1	-3.8	1.8
c. Woongebouwen	5.3	1.1	2.5	1.1	0.4	0.3	1.2	1.6	2.0
4. Binnenlandse bestedingen	2.0	2.2	2.1	2.2	2.2	2.1	2.1	2.2	2.4
5. Uitvoer	5.3	6.0	6.2	5.6	6.2	6.2	6.0	5.9	5.9
a. Goederen	5.7	6.0	6.1	5.6	6.1	6.2	6.0	5.9	5.9
b. Diensten	3.1	6.6	6.8	6.5	7.3	6.9	6.4	6.2	6.1
c. Verbruik door niet-ingezetenen in het econ. gebied	2.4	1.5	4.7	1.7	1.6	1.0	1.3	1.6	1.9
6. Finale bestedingen	3.4	4.1	4.0	3.9	4.2	4.1	4.1	4.1	4.2
7. Invoer	5.3	5.6	5.5	5.3	5.6	5.8	5.7	5.7	5.8
a. Goederen	5.4	5.6	5.3	5.4	5.5	5.7	5.7	5.7	5.8
b. Diensten	4.1	6.6	8.6	6.4	7.1	6.6	6.7	6.4	6.4
c. Verbruik door ingezetenen in het buitenland	4.8	2.9	1.5	1.8	3.3	3.4	3.0	3.0	2.9
8. Bruto binnenlands product tegen marktprijzen	2.1	2.6	2.7	2.5	2.8	2.6	2.5	2.5	2.6
9. Bruto nationaal product	2.3	2.6	2.8	2.5	2.8	2.6	2.5	2.5	2.6

(/) Groeivoeten

(//) Gemiddelde groeivoeten

Tabel 6 OPBOUW VAN HET BNP IN CONSTATE PRIJZEN
(aanbreng in procent)

	97^87	03^98	97	98	99	00	01	02	03
1. Privé-consumptie	1.2	1.2	0.9	1.3	1.3	1.2	1.2	1.2	1.3
2. Overheidsconsumptie	0.1	0.2	0.2	0.2	0.3	0.2	0.2	0.1	0.2
3. Bruto kapitaalvorming	0.8	0.7	0.9	0.7	0.6	0.7	0.6	0.7	0.8
a. Bedrijfsinvesteringen	0.6	0.7	0.5	0.5	0.8	0.5	0.7	0.7	0.7
b. Overheidsinvesteringen	0.0	0.0	0.3	0.2	-0.2	0.2	-0.1	-0.1	0.0
c. Woongebouwen	0.2	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1
4. Voorraadverandering	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
5. Binnenlandse bestedingen	2.1	2.1	2.1	2.2	2.2	2.0	2.1	2.1	2.3
6. Uitvoer	3.9	5.8	5.3	5.0	5.7	5.9	5.9	6.0	6.2
a. Goederen	3.5	5.0	4.5	4.3	4.8	5.1	5.1	5.1	5.3
b. Diensten	0.4	0.8	0.8	0.7	0.9	0.9	0.8	0.8	0.8
c. Verbruik door niet-ingezetenen in het econ. gebied	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
7. Finale bestedingen	6.0	7.9	7.4	7.2	7.9	8.0	8.0	8.1	8.5
8. Invoer	-3.9	-5.3	-4.7	-4.7	-5.1	-5.3	-5.5	-5.6	-5.8
a. Goederen	-3.6	-4.8	-4.1	-4.3	-4.5	-4.8	-4.9	-5.0	-5.3
b. Diensten	-0.3	-0.5	-0.6	-0.5	-0.5	-0.5	-0.5	-0.5	-0.5
c. Verbruik door ingezetenen in het buitenland	-0.1	-0.1	0.0	0.0	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1
9. Bruto binnenlands product tegen marktprijzen	2.1	2.6	2.7	2.5	2.8	2.6	2.5	2.5	2.6
10. Saldo van de factorinkomens	0.2	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
11. Bruto nationaal product	2.3	2.6	2.9	2.6	2.9	2.6	2.6	2.6	2.7

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 7 TOTALE BESTEDINGEN IN WERKELIJKE PRIJZEN
(in procent van het BBP)

	97^87	03^98	97	98	99	00	01	02	03
1. Privé-consumptie	63.6	61.3	62.5	62.0	61.6	61.3	61.1	60.9	60.6
2. Overheidsconsumptie	14.7	13.9	14.5	14.3	14.2	14.0	13.9	13.7	13.5
3. Bruto kapitaalvorming	18.0	17.7	17.6	17.7	17.7	17.7	17.7	17.8	18.0
a. Bedrijfsinvesteringen	12.3	12.4	11.9	11.9	12.2	12.2	12.4	12.7	12.9
b. Overheidsinvesteringen	1.5	1.4	1.4	1.6	1.3	1.5	1.3	1.2	1.2
c. Woongebouwen	4.2	4.0	4.3	4.2	4.1	4.0	4.0	3.9	3.9
4. Binnenlandse bestedingen	96.5	93.4	94.8	94.3	93.9	93.4	93.1	92.8	92.6
5. Uitvoer	66.7	82.7	72.5	74.9	77.9	81.1	84.3	87.4	90.6
a. Goederen	54.5	69.2	60.5	62.5	65.0	67.8	70.5	73.2	76.0
b. Diensten	10.8	12.0	10.4	10.8	11.3	11.8	12.2	12.7	13.1
c. Verbruik door niet-ingezetenen in het econ. gebied	1.5	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6	1.5	1.5	1.5
6. Finale bestedingen	163.3	176.1	167.3	169.2	171.7	174.6	177.4	180.3	183.2
7. Invoer	63.3	76.1	67.3	69.2	71.7	74.6	77.4	80.3	83.2
a. Goederen	55.3	67.0	59.1	60.8	63.0	65.6	68.1	70.8	73.4
b. Diensten	6.4	7.2	6.3	6.5	6.8	7.1	7.3	7.6	7.9
c. Verbruik door ingezetenen in het buitenland	2.3	2.6	2.7	2.6	2.6	2.6	2.7	2.7	2.6
8. Bruto binnenlands product tegen marktprijzen	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
9. Saldo van de factorinkomens	0.4	1.5	1.6	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5
10. Bruto nationaal product	100.4	101.5	101.6	101.5	101.5	101.5	101.5	101.5	101.5

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 8 DEFALTOREN VAN DE TOTALE BESTEDINGEN
(groeivoeten)

	97//87	03//97	97/96	98/97	99/98	00/99	01/00	02/01	03/02
1. Privé-consumptie									
a. Deflator privé-consumptie	2.6	1.5	1.7	1.1	1.4	1.6	1.7	1.7	1.8
1. Exclusief energie	2.7	1.6	1.4	1.3	1.4	1.6	1.7	1.7	1.8
.voeding, drank en tabak	1.4	1.2	1.5	1.2	1.0	1.2	1.2	1.3	1.3
.andere goederen	2.2	1.0	1.0	0.7	0.7	0.9	1.0	1.2	1.3
.diensten	3.0	1.8	1.7	1.5	1.7	1.8	1.9	1.9	2.0
.huurprijzen	3.8	1.9	1.2	1.5	1.6	2.0	2.1	2.1	2.2
2. Energie	2.0	0.9	3.8	-1.2	1.1	1.3	1.3	1.4	1.4
.verwarming, electriciteit	1.2	1.3	2.4	-0.9	1.3	1.8	1.9	2.0	2.0
.transport	3.4	0.2	5.4	-1.8	0.8	0.5	0.5	0.6	0.6
b. Onderliggende inflatie	2.9	1.6	1.4	1.3	1.4	1.6	1.7	1.7	1.8
c. Index consumptieprijzen	2.4	1.6	1.6	1.1	1.4	1.6	1.7	1.7	1.8
d. Gezondheidsindex	2.4	1.6	1.3	1.3	1.4	1.7	1.8	1.8	1.9
2. Overheidsconsumptie	3.2	1.6	2.3	1.4	1.5	1.3	1.9	1.8	1.8
3. Bruto kapitaalvorming	2.2	1.0	1.2	1.0	0.8	0.8	1.0	1.2	1.4
a. Bedrijfsinvesteringen	2.0	1.1	1.2	0.7	0.8	0.8	1.1	1.4	1.6
b. Overheidsinvesteringen	2.3	1.0	1.8	0.7	0.8	1.0	1.0	1.2	1.3
c. Woongebouwen	2.7	1.3	0.6	2.2	1.4	1.0	1.0	1.1	1.2
4. Binnenlandse bestedingen	2.6	1.4	1.6	1.1	1.3	1.4	1.6	1.6	1.7
5. Uitvoer	1.2	2.0	4.1	1.6	2.0	2.0	2.1	2.1	2.1
6. Finale bestedingen	1.9	1.5	2.4	1.2	1.4	1.5	1.7	1.7	1.7
7. Invoer	0.8	2.1	4.5	1.4	2.2	2.3	2.3	2.3	2.3
8. Bruto binnenlands product tegen marktprijzen	2.8	1.4	1.5	1.3	1.2	1.3	1.5	1.6	1.6

(/) Groeivoeten

(//) Gemiddelde groeivoeten

Tabel 9 OPBOUW VAN DE PRIJSONTWIKKELING VAN DE FINALE BESTEDINGEN
(aanbreng in procent)

	97^87	03^98	97	98	99	00	01	02	03
1. Binnenlandse kosten per eenheid product	1.8	0.9	1.0	0.9	0.8	0.8	1.0	1.0	1.0
a. Loonkosten	0.6	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2	0.4	0.4	0.5
b. Indirecte belastingen	0.3	0.1	0.4	0.1	0.0	0.1	0.1	0.0	0.1
c. Bruto-exploitatieoverschot	0.9	0.6	0.3	0.6	0.6	0.5	0.6	0.6	0.5
2. Invoerprijzen	0.0	0.7	1.5	0.4	0.7	0.7	0.8	0.8	0.8
3. Deflator van finale bestedingen (1+2)	1.7	1.5	2.4	1.2	1.4	1.5	1.7	1.7	1.7

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 10 NATIONAAL INKOMEN
(in miljarden franken)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Bruto binnenlands product tegen marktprijs	8305.0	8657.4	8993.2	9362.6	9732.2	10134.7	10556.0	11011.6
2. Afschrijvingen	822.9	864.2	906.9	949.4	994.0	1040.9	1091.7	1147.8
3. Netto binnenlands product tegen marktprijs (1-2)	7482.1	7793.2	8086.3	8413.1	8738.2	9093.7	9464.3	9863.8
4. Belastingen in verband met productie en invoer	1062.6	1116.0	1152.0	1186.8	1227.3	1268.0	1309.0	1357.9
Betaald aan								
a. De publieke administratie	977.3	1026.3	1062.3	1097.0	1133.7	1170.6	1207.3	1251.5
b. De Europese Unie	85.3	89.7	89.7	89.9	93.6	97.4	101.7	106.3
5. Exploitatie- en invoersubsidies	190.0	162.7	167.5	175.9	180.3	182.1	185.9	189.6
Betaald door								
a. De publieke administratie	160.1	132.7	137.5	145.9	150.3	152.1	155.9	159.6
b. De Europese Unie	29.9	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0
6. Beloning van werknemers	4240.6	4372.7	4506.1	4651.2	4804.2	4980.6	5164.9	5370.3
7. Netto exploitatie-overschot (3-4+5-6)	2369.0	2467.2	2595.8	2751.0	2887.0	3027.3	3176.3	3325.2
8. Saldo van de verdelingstransacties met het buitenland	-16.2	-16.1	-20.1	-24.1	-26.4	-29.5	-31.6	-33.3
a. Exploitatie- en invoersubsidies minus belastingen i.v.m. productie en invoer (5b-4b)	-55.3	-59.7	-59.7	-59.9	-63.6	-67.4	-71.7	-76.3
b. Beloning van werknemers	109.0	114.9	118.7	122.3	126.4	131.3	136.2	141.6
c. Inkomen uit vermogen	14.2	20.8	20.5	21.2	19.9	19.7	19.5	20.3
d. Inkomen om niet n.e.g en schadeverzekeringstransacties	-84.0	-92.2	-99.5	-107.8	-109.2	-113.0	-115.6	-118.8
9. Netto beschikbaar nationaal inkomen	7465.9	7777.1	8066.2	8389.0	8711.8	9064.3	9432.7	9830.5
Pro memorie :								
Netto nationaal inkomen tegen factorkosten	6732.8	6975.6	7241.0	7545.8	7837.6	8158.8	8496.9	8857.4

Tabel 11 OPBOUW VAN HET NATIONAAL INKOMEN
(in procent van het netto beschikbaar nationaal inkomen)

	97^87	03^98	97	98	99	00	01	02	03
1. Bruto binnenlands product tegen marktprijs	112.1	111.8	111.3	111.5	111.6	111.7	111.8	111.9	112.0
2. Afschrijvingen	11.1	11.5	11.1	11.2	11.3	11.4	11.5	11.6	11.7
3. Netto binnenlands product tegen marktprijs (1-2)	101.0	100.3	100.2	100.2	100.3	100.3	100.3	100.3	100.3
4. Belastingen in verband met productie en invoer	13.9	14.0	14.3	14.3	14.1	14.1	14.0	13.9	13.8
Betaald aan									
a. De publieke administratie	12.5	13.0	13.2	13.2	13.1	13.0	12.9	12.8	12.7
b. De Europese Unie	1.4	1.1	1.2	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1
5. Exploitatie- en invoersubsidies	3.0	2.0	2.1	2.1	2.1	2.1	2.0	2.0	1.9
Betaald door									
a. De publieke administratie	2.3	1.7	1.7	1.7	1.7	1.7	1.7	1.7	1.6
b. De Europese Unie	0.6	0.3	0.4	0.4	0.4	0.3	0.3	0.3	0.3
6. Beloning van werknemers	58.4	55.1	56.2	55.9	55.4	55.1	54.9	54.8	54.6
7. Netto exploitatie overschot (3-4+5-6)	31.7	33.2	31.7	32.2	32.8	33.1	33.4	33.7	33.8
8. Saldo van de verdelingstransacties met het buitenland	-1.0	-0.3	-0.2	-0.2	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3
a. Exploitatie- en invoersubsidies minus belastingen i.v.m. productie en invoer (5b-4b)	-0.7	-0.7	-0.8	-0.7	-0.7	-0.7	-0.7	-0.8	-0.8
b. Beloning van werknemers	1.4	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.4	1.4	1.4
c. Inkomen uit vermogen	-1.0	0.2	0.3	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2	0.2
d. Inkomen om niet n.e.g en schadeverzekeringstransacties	-0.7	-1.2	-1.2	-1.2	-1.3	-1.3	-1.2	-1.2	-1.2
9. Netto beschikbaar nationaal inkomen	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Pro memorie :									
Netto nationaal inkomen tegen factorkosten	90.5	90.0	89.7	89.8	89.9	90.0	90.0	90.1	90.1

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 12 PRODUCTIEFACTOREN EN PRODUCTIEKOSTEN
(groeivoeten)

	97^87	03^98	97	98	99	00	01	02	03
1. Productie van de ondernemingen	2.4	2.6	2.2	2.4	2.7	2.7	2.6	2.5	2.6
2. Reële arbeidsproductiviteit									
a. Ondernemingen	2.0	1.8	2.1	1.5	1.8	1.9	1.8	1.8	1.7
b. Verwerkende nijverheid	3.6	3.3	4.1	2.9	3.4	3.6	3.4	3.4	3.3
c. Marktdiensten (incl. vervoer)	1.5	1.1	1.6	0.8	1.1	1.1	1.2	1.2	1.1
3. Nominaal brutoloon per hoofd									
a. Ondernemingen	3.5	3.0	2.6	2.3	2.6	2.9	3.2	3.3	3.5
b. Verwerkende nijverheid	3.2	3.1	2.5	2.3	2.7	3.2	3.4	3.5	3.6
c. Marktdiensten (incl. vervoer)	3.6	2.9	2.6	2.3	2.4	2.7	3.1	3.3	3.4
4. Reëel brutoloon per hoofd									
a. Ondernemingen	1.5	1.4	1.1	1.1	1.2	1.3	1.5	1.5	1.6
b. Verwerkende nijverheid	1.2	1.5	1.0	1.1	1.3	1.6	1.7	1.7	1.7
c. Marktdiensten (incl. vervoer)	1.6	1.3	1.1	1.1	1.0	1.1	1.4	1.4	1.5
5. Reële arbeidsproductiviteit per uur									
a. Ondernemingen	2.3	2.0	2.3	1.8	2.1	2.1	2.1	2.0	2.0
b. Verwerkende nijverheid	3.7	3.5	4.5	3.2	3.7	3.7	3.5	3.4	3.4
c. Marktdiensten (incl. vervoer)	1.8	1.4	1.8	1.1	1.4	1.4	1.5	1.5	1.5
6. Nominale loonkosten per uur									
a. Ondernemingen	4.0	3.1	2.6	2.3	2.5	3.1	3.4	3.5	3.7
b. Verwerkende nijverheid	4.0	3.2	3.4	2.5	2.9	3.3	3.5	3.6	3.7
c. Marktdiensten (incl. vervoer)	4.1	3.1	2.4	2.4	2.4	3.0	3.5	3.6	3.8
7. Reële loonkosten per uur									
a. Ondernemingen	2.0	1.5	1.1	1.2	1.1	1.4	1.7	1.7	1.8
b. Verwerkende nijverheid	2.0	1.6	1.9	1.3	1.5	1.7	1.7	1.8	1.8
c. Marktdiensten (incl. vervoer)	2.1	1.5	0.9	1.3	1.0	1.4	1.7	1.8	1.9
8. Reële loonkosten per eenheid product in de bedrijven	-1.0	-0.4	-1.1	-0.7	-0.8	-0.3	-0.2	-0.1	0.0
9. Lange rente (>=6j.)	7.9	5.4	5.6	5.1	5.4	5.4	5.5	5.5	5.5
10. Bruto aangepaste winstvoet in de bedrijven * (in procent)	26.8	30.2	28.0	28.9	29.8	30.2	30.5	30.8	30.9
11. Bruto aangepaste winstvoet op het kapitaal * (in procent)	15.2	16.0	15.2	15.6	16.0	16.1	16.2	16.2	16.1
12. Capaciteitsbenutting van de ondernemingen	0.2	0.2	0.3	0.3	0.2	0.3	0.2	0.1	0.2
13. Werkelijke arbeidstijd in de verwerkende nijverheid	-0.1	-0.2	-0.4	-0.4	-0.3	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1

* Bruto exploitatieoverschot gecorrigeerd voor het eigen werk van zelfstandigen gedeeld door de toegevoegde waarde tegen factorkosten (voor de winstvoet in bedrijven) en door de kapitaalvoorraad gewaardeerd aan vervangingskost (voor de winstvoet op het kapitaal) voor de ondernemingen exclusief de landbouwbedrijven.

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 13 ACTIEVE BEVOLKING EN WERKGELEGENHEID PER 30 JUNI
(in duizend personen)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Totale bevolking								
Niveau	10156.6	10180.9	10201.2	10220.1	10237.8	10254.0	10268.5	10281.3
Jaarlijkse mutatie	19.8	24.3	20.3	18.9	17.7	16.2	14.5	12.8
2. Beroepsbevolking								
Niveau	4401.3	4427.9	4448.0	4459.8	4473.5	4483.8	4489.8	4496.1
Jaarlijkse mutatie	26.6	26.6	20.1	11.8	13.7	10.3	6.0	6.3
3. Binnenlandse werkgelegenheid								
Niveau	3710.2	3722.3	3756.1	3791.0	3814.3	3835.4	3858.0	3884.6
Jaarlijkse mutatie	14.8	12.1	33.7	34.9	23.3	21.1	22.6	26.6
a. Loon- en weddetrekkenden								
Niveau	2378.2	2391.1	2417.7	2440.6	2458.6	2475.0	2492.7	2513.6
Jaarlijkse mutatie	10.2	13.0	26.6	22.9	18.0	16.4	17.7	20.9
b. Zelfstandigen								
Niveau	703.7	703.6	708.0	713.1	718.5	724.1	730.1	736.9
Jaarlijkse mutatie	4.6	-0.1	4.4	5.1	5.4	5.5	6.0	6.8
c. Overheidsadministratie								
Niveau	628.3	627.7	630.4	637.3	637.2	636.4	635.2	634.1
Jaarlijkse mutatie	0.1	-0.7	2.8	6.8	-0.1	-0.8	-1.1	-1.1
4. Werkloosheid								
a. Vergoede volledig werklozen								
Werkzoekenden	465.0	456.9	433.4	410.4	400.4	389.0	374.0	354.2
Niet-werkzoekenden	95.1	113.8	125.2	128.3	130.1	132.3	132.9	135.2
b. Overige verplicht ingeschreven werkzoekenden	58.8	62.2	60.8	58.5	57.5	56.5	54.8	52.8
c. Niet-verplicht ingeschreven werkzoekenden	21.0	21.6	21.3	20.5	20.0	19.6	18.9	18.1
d. Totaal, definitie Planbureau	640.0	654.4	640.8	617.7	608.1	597.3	580.6	560.3
Wijziging in duizend personen	11.0	14.4	-13.6	-23.1	-9.6	-10.8	-16.6	-20.3
Werkloosheidsgraad	14.5	14.8	14.4	13.9	13.6	13.3	12.9	12.5
5. Werkelijk arbeidsvolume (procentuele groei)	0.1	0.0	0.6	0.5	0.4	0.4	0.4	0.6

Tabel 14 UITVOER EN INVOER
(in miljarden franken)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Uitvoer	5688.2	6279.6	6734.9	7289.4	7896.6	8541.1	9230.5	9976.3
a. Goederen excl. energie	4603.8	5091.7	5475.4	5930.8	6437.2	6977.5	7556.3	8183.8
b. Diensten	823.1	900.0	970.3	1056.1	1146.2	1239.2	1337.6	1442.9
c. Energie	128.6	146.7	143.9	153.2	160.7	168.1	175.6	183.3
d. Verbruik door niet-ingezetenen in het econ. gebied	132.7	141.2	145.3	149.3	152.5	156.4	161.0	166.2
2. Invoer	5294.8	5829.3	6225.3	6714.2	7257.1	7842.5	8472.3	9160.1
a. Goederen excl. energie	4239.4	4676.2	5044.4	5451.4	5917.1	6419.5	6963.7	7560.0
b. Diensten	498.4	548.0	589.0	637.8	688.2	744.5	803.2	866.8
c. Energie	336.3	375.6	355.5	378.2	393.9	409.9	425.5	441.5
d. Verbruik door ingezetenen in het buitenland	220.7	229.5	236.3	246.7	257.8	268.6	280.0	291.8
3. Netto uitvoer van goederen en diensten	393.4	450.4	509.6	575.3	639.5	698.6	758.1	816.1
a. Goederen excl. energie	364.4	415.6	431.0	479.4	520.1	558.0	592.6	623.8
b. Diensten	324.7	352.0	381.3	418.3	458.0	494.7	534.4	576.1
c. Energie	-207.7	-228.9	-211.7	-225.0	-233.3	-241.8	-249.9	-258.2
d. Toerisme	-88.0	-88.4	-91.0	-97.5	-105.4	-112.2	-119.0	-125.6
4. Factorinkomens								
a. Ontvangen van het buitenland								
1. Inkomen uit arbeid	133.4	140.3	144.9	149.6	154.8	160.8	167.0	173.7
2. Andere inkomens	1437.2	1507.9	1574.5	1645.1	1716.9	1793.0	1872.6	1956.8
b. Betaald aan het buitenland								
1. Inkomen uit arbeid	24.4	25.4	26.3	27.3	28.3	29.5	30.8	32.1
2. Andere inkomens	1423.0	1487.0	1554.0	1623.9	1697.0	1773.3	1853.1	1936.5
5. Netto uitvoer (3+4)	516.6	586.1	648.8	718.8	785.9	849.6	913.8	978.0
6. Overige inkomensoverdrachten	-139.4	-151.9	-159.2	-167.7	-172.8	-180.4	-187.3	-195.2
7. Saldo van de lopende rekening van de betalingsbalans	377.2	434.2	489.6	551.1	613.1	669.2	726.6	782.8

Tabel 15 **EVENWICHT TUSSEN BESPARINGEN EN INVESTERINGEN**
(in miljarden franken)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Middelen	1839.9	1981.7	2105.6	2240.2	2376.0	2508.3	2651.2	2807.5
a. Bruto besparingen	1839.6	1971.1	2110.8	2245.5	2381.1	2513.1	2656.2	2812.6
1. Ondernemingen	950.5	970.2	1032.8	1079.1	1119.1	1147.0	1170.2	1200.4
2. Gezinnen	1017.6	1000.9	1041.8	1108.4	1157.1	1204.4	1245.9	1291.2
3. Overheid	-128.5	0.0	36.2	58.0	105.0	161.7	240.1	321.0
b. Netto kapitaaloverdrachten	0.3	10.6	-5.2	-5.2	-5.1	-4.9	-5.0	-5.1
1. Ondernemingen	32.2	26.3	22.9	31.9	35.4	37.3	40.4	54.8
2. Gezinnen	8.3	18.3	13.0	21.1	22.0	23.0	24.0	14.2
3. Overheid	-40.2	-33.9	-41.1	-58.3	-62.5	-65.1	-69.4	-74.1
2. Bestedingen	1462.3	1548.4	1618.7	1689.6	1761.7	1839.9	1927.1	2029.3
a. Bruto kapitaalvorming	1462.3	1548.4	1618.7	1689.6	1761.7	1839.9	1927.1	2029.3
1. Ondernemingen	861.9	904.0	939.7	1011.0	1054.8	1126.1	1197.0	1273.0
2. Gezinnen	502.3	519.6	537.3	552.7	563.6	580.8	600.5	622.7
3. Overheid	98.1	124.8	141.7	125.9	143.3	133.1	129.6	133.5
3. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	377.5	433.3	486.9	550.7	614.2	668.3	724.2	778.2

Tabel 16 EVENWICHT TUSSEN BESPARINGEN EN INVESTERINGEN
(in procent van het BBP)

	97^87	03^98	97	98	99	00	01	02	03
1. Middelen	20.7	24.5	22.9	23.4	23.9	24.4	24.7	25.1	25.5
a. Bruto besparingen	20.8	24.6	22.8	23.5	24.0	24.5	24.8	25.2	25.5
1. Ondernemingen	11.2	11.3	11.2	11.5	11.5	11.5	11.3	11.1	10.9
2. Gezinnen	13.1	11.8	11.6	11.6	11.8	11.9	11.9	11.8	11.7
3. Overheid	-3.5	1.5	0.0	0.4	0.6	1.1	1.6	2.3	2.9
b. Netto kapitaaloverdrachten	-0.1	-0.1	0.1	-0.1	-0.1	-0.1	0.0	0.0	0.0
1. Ondernemingen	0.3	0.4	0.3	0.3	0.3	0.4	0.4	0.4	0.5
2. Gezinnen	0.0	0.2	0.2	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	0.1
3. Overheid	-0.5	-0.6	-0.4	-0.5	-0.6	-0.6	-0.6	-0.7	-0.7
2. Bestedingen	18.2	18.2	17.9	18.0	18.0	18.1	18.2	18.3	18.4
a. Bruto kapitaalvorming	18.2	18.2	17.9	18.0	18.0	18.1	18.2	18.3	18.4
1. Ondernemingen	10.6	11.0	10.4	10.4	10.8	10.8	11.1	11.3	11.6
2. Gezinnen	6.1	5.8	6.0	6.0	5.9	5.8	5.7	5.7	5.7
3. Overheid	1.5	1.4	1.4	1.6	1.3	1.5	1.3	1.2	1.2
3. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	2.5	6.4	5.0	5.4	5.9	6.3	6.6	6.9	7.1

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 17 RENTEVOETEN

	97^87	03^98	97	98	99	00	01	02	03
1. Korte rente (3m.)									
Nominaal	6.9	3.9	3.4	3.6	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0
Reëel	4.3	2.4	1.8	2.5	2.6	2.4	2.3	2.3	2.2
2. Lange rente (10j.)									
Nominaal	7.9	5.5	5.8	5.2	5.5	5.5	5.6	5.6	5.6
Reëel	5.4	3.9	4.1	4.1	4.1	4.0	3.9	3.8	3.8
3. Hypothecaire rente									
Nominaal	8.4	5.3	5.5	5.0	5.3	5.4	5.4	5.4	5.4
Reëel	5.9	3.8	3.9	3.9	3.9	3.8	3.7	3.6	3.6
pro memorie:									
Duitse korte rente (3m.)	6.0	3.9	3.3	3.6	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0
Duitse lange rente (10j.)	5.2	5.4	5.7	5.1	5.4	5.5	5.5	5.5	5.5

(^) Gemiddelden van periodes



Rekening van de economische agenten

Tabel 18 **VERRICHTINGEN VAN DE GEZINNEN**
(in miljarden franken)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Lopende verrichtingen								
a. Ontvangsten	9140.4	9403.0	9708.5	10074.7	10439.5	10841.4	11255.0	11704.2
1. Bruto exploitatieoverschot	1666.9	1727.8	1808.7	1902.0	1995.8	2095.4	2201.3	2319.3
2. Beloning van werknemers	4349.6	4487.6	4624.8	4773.6	4930.6	5111.8	5301.1	5511.9
3. Sociale uitkeringen	2175.5	2234.6	2299.8	2370.0	2435.3	2513.0	2592.6	2675.7
4. Inkomen uit vermogen	932.0	934.8	954.5	1005.6	1051.2	1091.5	1127.2	1161.1
.netto ontvangen interesten	311.3	278.8	271.1	268.5	269.0	264.2	252.7	243.4
.dividenden	556.2	589.6	614.3	662.1	700.8	739.3	779.5	815.4
.overige	64.5	66.5	69.1	75.1	81.3	87.9	94.9	102.3
5. Netto overdrachten	-4.9	-2.1	0.5	3.4	6.6	9.7	13.1	16.6
6. Veranderingen in wiskundige pensioen-reserves	21.3	20.3	20.2	20.1	20.0	19.9	19.7	19.6
b. Uitgaven	8122.8	8402.0	8666.7	8966.3	9282.5	9637.0	10009.1	10413.0
1. Nationaal finaal verbruik	5241.3	5406.6	5578.2	5768.4	5969.0	6191.5	6426.0	6675.8
2. Directe belastingen	1225.3	1289.4	1337.3	1395.7	1450.0	1513.6	1577.7	1651.1
3. Sociale bijdragen	1656.2	1706.0	1751.2	1802.2	1863.5	1931.8	2005.4	2086.1
c. Saldo van de lopende verrichtingen	1017.6	1000.9	1041.8	1108.4	1157.1	1204.4	1245.9	1291.2
2. Kapitaalverrichtingen								
a. Ontvangsten	20.1	20.6	22.2	22.7	24.1	25.7	27.4	29.2
1. Investeringsbijdragen	20.1	20.6	22.2	22.7	24.1	25.7	27.4	29.2
b. Uitgaven	514.1	521.9	546.6	554.2	565.7	583.5	603.8	637.7
1. Bruto investeringen	502.3	519.6	537.3	552.7	563.6	580.8	600.5	622.7
2. Netto aankopen van grond	-9.2	-18.2	-10.2	-18.2	-18.2	-18.2	-18.2	-18.2
3. Overige netto kapitaaloverdrachten	21.0	20.6	19.4	19.8	20.3	20.9	21.5	33.1
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-494.0	-501.3	-524.3	-531.5	-541.6	-557.8	-576.5	-608.5
3. Netto financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	523.6	499.6	517.5	576.8	615.5	646.6	669.4	682.7
Pro memorie:								
1. Reëel beschikbaar inkomen								
Groeivoet	-0.5	0.8	2.2	2.5	2.0	2.1	2.0	2.0
2. Consumptiequote								
Niveau	83.7	84.4	84.3	83.9	83.8	83.7	83.8	83.8
Groeivoet	1.7	0.8	-0.1	-0.5	-0.1	-0.1	0.1	0.0
3. Spaarquote								
Niveau	16.3	15.6	15.7	16.1	16.2	16.3	16.2	16.2
Groeivoet	-7.9	-3.9	0.7	2.4	0.7	0.3	-0.3	-0.2

Tabel 19 BESCHIKBAAR INKOMEN VAN DE GEZINNEN
(in miljarden franken)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Primair bruto inkomen								
a. Lonen en salarissen	4349.6	4487.6	4624.8	4773.6	4930.6	5111.8	5301.1	5511.9
1. Ondernemingen	3237.2	3333.7	3440.8	3552.7	3680.3	3822.3	3975.5	4144.8
2. Overheid	1003.4	1038.9	1065.3	1098.5	1123.9	1158.3	1189.4	1225.4
3. Grensarbeiders	109.0	114.9	118.7	122.3	126.4	131.3	136.2	141.6
b. Bruto exploitatieoverschot	1666.9	1727.8	1808.7	1902.0	1995.8	2095.4	2201.3	2319.3
1. Zelfstandigen	816.9	844.9	874.5	907.1	938.6	971.9	1008.1	1048.3
2. Huur	462.0	491.8	510.5	529.6	551.6	573.9	597.4	622.2
3. Overige	388.0	391.0	423.7	465.3	505.6	549.6	595.8	648.9
c. Inkomen uit vermogen	932.0	934.8	954.5	1005.6	1051.2	1091.5	1127.2	1161.1
1. Netto ontvangen interesten	311.3	278.8	271.1	268.5	269.0	264.2	252.7	243.4
2. Dividenden	556.2	589.6	614.3	662.1	700.8	739.3	779.5	815.4
3. Overige	64.5	66.5	69.1	75.1	81.3	87.9	94.9	102.3
Totaal (a+b+c)	6948.5	7150.2	7388.0	7681.2	7977.6	8298.8	8629.6	8992.3
2. Sociale bijdragen en belastingen								
a. Sociale bijdragen werkgevers	1148.4	1180.7	1211.8	1244.7	1287.4	1334.4	1385.4	1441.7
b. Sociale bijdragen werknemers	383.7	396.3	409.0	423.1	437.1	453.2	470.1	488.8
c. Sociale bijdragen van de zelfstandigen	124.1	129.1	130.3	134.4	139.0	144.2	149.9	155.6
Totaal (a+b+c)	1656.2	1706.0	1751.2	1802.2	1863.5	1931.8	2005.4	2086.1
d. Belastingen op inkomens	1225.3	1289.4	1337.3	1395.7	1450.0	1513.6	1577.7	1651.1
Totaal (a+b+c+d)	2881.5	2995.4	3088.5	3197.9	3313.4	3445.4	3583.0	3737.2
3. Overdrachten aan gezinnen								
a. Sociale uitkeringen	2175.5	2234.6	2299.8	2370.0	2435.3	2513.0	2592.6	2675.7
b. Overige inkomensoverdrachten	-4.9	-2.1	0.5	3.4	6.6	9.7	13.1	16.6
Totaal (a+b)	2170.6	2232.5	2300.3	2373.4	2441.9	2522.7	2605.6	2692.3
4. Bruto beschikbaar inkomen	6237.6	6387.3	6599.8	6856.7	7106.1	7376.1	7652.2	7947.4

Tabel 20 REEEL BESCHIKBAAR INKOMEN VAN DE GEZINNEN
(groeivoeten)

	97//87	03//97	97/96	98/97	99/98	00/99	01/00	02/01	03/02
1. Primair bruto inkomen									
a. Lonen en salarissen	1.7	1.9	1.5	1.9	1.8	1.7	2.0	1.9	2.1
1.Ondernemingen	1.6	2.1	1.3	2.1	1.9	2.0	2.1	2.2	2.4
2.Overheid	2.0	1.2	1.9	1.4	1.7	0.7	1.4	0.9	1.2
3.Grensarbeiders	3.0	2.0	3.8	2.1	1.7	1.7	2.1	2.0	2.1
b. Bruto exploitatieoverschot	2.2	3.4	2.0	3.5	3.7	3.3	3.3	3.2	3.5
1. Zelfstandigen	1.7	2.1	1.8	2.3	2.3	1.9	1.8	1.9	2.2
2. Huur	3.4	2.4	4.7	2.6	2.3	2.5	2.3	2.3	2.3
3. Overige	1.8	7.1	-0.8	7.1	8.3	7.0	6.9	6.5	7.0
c. Inkomen uit vermogen	2.7	2.1	-1.3	1.0	3.9	2.9	2.1	1.5	1.2
1. Netto ontvangen interesten	-1.8	-3.7	-11.9	-3.8	-2.3	-1.4	-3.4	-6.0	-5.4
2. Dividenden	5.6	3.9	4.3	3.0	6.3	4.2	3.7	3.6	2.8
3. Overige	4.7	5.8	1.4	2.8	7.1	6.7	6.3	6.1	5.9
Totaal (a+b+c)	1.9	2.3	1.3	2.2	2.6	2.2	2.3	2.2	2.4
2. Sociale bijdragen en belastingen									
a. Sociale bijdragen werkgevers	2.2	1.8	1.2	1.5	1.3	1.8	1.9	2.0	2.2
b. Sociale bijdragen werknemers	1.7	2.0	1.6	2.1	2.0	1.7	2.0	2.0	2.1
c. Sociale bijdragen van de zelfstandigen	2.8	1.6	2.4	-0.2	1.7	1.8	2.0	2.2	2.0
Totaal (a+b+c)	2.1	1.8	1.4	1.5	1.5	1.8	1.9	2.0	2.2
d. Belastingen op inkomens	1.6	2.6	3.5	2.6	3.0	2.3	2.7	2.4	2.8
Totaal (a+b+c+d)	1.9	2.2	2.3	2.0	2.1	2.0	2.3	2.2	2.5
3. Overdrachten aan gezinnen									
a. Sociale uitkeringen	2.1	1.5	1.1	1.8	1.7	1.2	1.5	1.4	1.4
b. Overige inkomensoverdrachten	-9.8	--	-56.8	-122.7	575.4	92.0	45.0	32.1	24.7
Totaal (a+b)	2.1	1.6	1.2	1.9	1.8	1.3	1.6	1.5	1.5
4. Bruto beschikbaar inkomen	2.0	2.1	0.8	2.2	2.5	2.0	2.1	2.0	2.0

(/) Groeivoeten

(//) Gemiddelde groeivoeten

Tabel 21 VERRICHTINGEN VAN DE ONDERNEMINGEN
(in miljarden franken)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Lopende verrichtingen								
a. Ontvangsten	4142.3	3861.5	3770.2	3892.4	4044.7	4209.9	4394.1	4574.1
1. Bruto exploitatieoverschot	1495.4	1562.6	1666.5	1772.8	1860.4	1945.2	2037.1	2121.4
2. Sociale bijdragen	211.3	208.0	214.0	220.7	227.8	235.4	243.7	252.8
3. Inkomen uit vermogen	2427.1	2082.4	1881.1	1890.4	1947.9	2020.8	2104.8	2191.4
.werkelijke rente	2361.0	2039.5	1842.4	1851.4	1907.8	1979.2	2061.5	2146.2
.dividenden, andere uitk. van vennootsch. en ink. uit grond en onlich. zaken	66.1	42.9	38.8	38.9	40.1	41.6	43.4	45.1
4. Andere netto inkomensoverdrachten	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5
b. Uitgaven	3191.8	2891.3	2737.4	2813.3	2925.6	3062.9	3223.8	3373.7
1. Vennootschapsbelasting	265.9	306.3	315.8	326.7	337.4	350.6	364.3	374.8
2. Sociale uitkeringen	190.0	187.7	193.9	200.6	207.8	215.5	223.9	233.2
3. Inkomen uit vermogen uitgekeerd door vennootschappen	2714.6	2376.9	2207.6	2265.9	2360.5	2476.9	2615.8	2746.1
.werkelijke rente	2622.1	2304.2	2140.1	2196.5	2288.2	2401.2	2535.8	2662.0
.dividenden, andere uitk. van vennootsch. en ink. uit grond en onlich. zaken	92.5	72.7	67.6	69.3	72.2	75.8	80.0	84.0
4. Verand. in wisk. pensioenreserves	21.3	20.3	20.2	20.1	20.0	19.9	19.7	19.6
c. Saldo van de lopende verrichtingen	950.5	970.2	1032.8	1079.1	1119.1	1147.0	1170.2	1200.4
2. Kapitaalverrichtingen								
a. Ontvangsten	48.9	44.5	48.0	49.0	52.1	55.5	59.1	63.0
1. Investeringsbijdragen	48.9	44.5	48.0	49.0	52.1	55.5	59.1	63.0
b. Uitgaven	867.5	911.3	953.8	1017.1	1060.5	1133.4	1204.8	1281.3
1. Investerings	861.9	904.0	939.7	1011.0	1054.8	1126.1	1197.0	1273.0
2. Netto aankopen van grond en onlich. zaken	14.5	14.5	14.5	14.5	14.5	14.5	14.5	14.5
3. Overige netto kapitaaloverdrachten	-8.9	-7.3	-0.4	-8.4	-8.8	-7.3	-6.8	-6.3
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-818.6	-866.8	-905.8	-968.1	-1008.4	-1077.8	-1145.6	-1218.3
3. Netto financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	131.9	103.4	127.0	111.0	110.7	69.2	24.6	-17.9

Tabel 22 VERRICHTINGEN MET HET BUITENLAND
(in miljarden franken)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Lopende verrichtingen								
a. Ontvangsten	6743.5	7339.1	7795.6	8347.4	8966.8	9629.8	10342.3	11116.3
1. Invoer van goederen en diensten	5074.1	5599.7	5988.9	6467.5	6999.3	7573.9	8192.3	8868.4
2. Finaal verbruik door ingezetenen in het buitenland	220.7	229.5	236.3	246.7	257.8	268.6	280.0	291.8
3. Indirecte belastingen	85.3	89.7	89.7	89.9	93.6	97.4	101.7	106.3
4. Beloning van werknemers	24.4	25.4	26.3	27.3	28.3	29.5	30.8	32.1
5. Inkomen uit vermogen	1423.0	1487.0	1554.0	1623.9	1697.0	1773.3	1853.1	1936.5
6. Overige netto inkomensoverdrachten	-84.0	-92.2	-99.5	-107.8	-109.2	-113.0	-115.6	-118.8
b. Uitgaven	7288.7	7957.8	8484.3	9114.1	9798.3	10524.9	11300.1	12136.8
1. Uitvoer van goederen en diensten	5555.5	6138.5	6589.6	7140.2	7744.1	8384.7	9069.4	9810.1
2. Finaal verbruik door niet-ingezetenen in het econ. gebied	132.7	141.2	145.3	149.3	152.5	156.4	161.0	166.2
3. Subsidies	29.9	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0
4. Bezoldiging van werknemers	133.4	140.3	144.9	149.6	154.8	160.8	167.0	173.7
5. Inkomen uit vermogen	1437.2	1507.9	1574.5	1645.1	1716.9	1793.0	1872.6	1956.8
c. Saldo van de lopende verrichtingen	-377.2	-434.2	-489.6	-551.1	-613.1	-669.2	-726.6	-782.8
2. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-0.3	1.0	2.7	0.5	-1.1	0.9	2.4	4.6
3. Netto financieringsvermogen (+) of - behoefte (-)	-377.5	-433.3	-486.9	-550.7	-614.2	-668.3	-724.2	-778.2

Tabel 23 VERRICHTINGEN VAN DE OVERHEID (GECONSOLIDEERD)

(In miljarden franken)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Lopende verrichtingen								
a. Ontvangsten	4046.7	4241.8	4383.1	4533.4	4689.1	4866.7	5050.3	5254.5
1. Bruto exploitatieoverschot	29.5	29.5	29.9	30.4	31.0	31.6	32.2	32.8
2. Directe belastingen	1491.2	1595.7	1653.1	1722.5	1787.3	1864.2	1942.0	2025.9
a. gezinnen	1225.3	1289.4	1337.3	1395.7	1450.0	1513.6	1577.7	1651.1
b. vennootschappen	265.9	306.3	315.8	326.7	337.4	350.6	364.3	374.8
3. Indirecte belastingen	977.3	1026.3	1062.3	1097.0	1133.7	1170.6	1207.3	1251.5
4. Sociale zekerheidsbijdragen	1444.9	1498.0	1537.1	1581.5	1635.7	1696.4	1761.7	1833.2
a. fictieve	184.8	191.4	197.5	204.3	210.6	217.3	225.1	234.0
b. werkelijke	1260.0	1306.6	1339.7	1377.1	1425.1	1479.1	1536.5	1599.2
5. Inkomen uit vermogen (niet-geconsolideerd)	75.1 91.5	63.5 80.0	71.9 88.4	72.6 89.1	71.0 87.9	72.5 90.3	74.6 94.1	77.3 99.4
6. Inkomensoverdrachten	28.8	28.8	28.8	29.6	30.4	31.4	32.5	33.7
b. Uitgaven	4175.3	4241.9	4346.9	4475.4	4584.2	4705.0	4810.3	4933.5
1. Overheidsconsumptie	1207.9	1252.0	1286.6	1329.3	1361.9	1404.6	1444.8	1490.5
a. bezoldiging v.d. werknemers	1003.4	1038.9	1065.3	1098.5	1123.9	1158.3	1189.4	1225.4
b. aank. goederen en diensten	179.2	187.3	195.2	204.2	210.9	218.6	227.2	236.2
c. afschrijvingen	25.4	25.7	26.1	26.5	27.1	27.6	28.2	28.8
2. Subsidies	160.1	132.7	137.5	145.9	150.3	152.1	155.9	159.6
3. Overdrachten naar de gezinnen	2048.8	2114.0	2176.7	2243.7	2306.0	2380.0	2455.5	2534.1
a. overeenk. fictieve bijdragen	190.4	197.1	203.4	210.4	216.9	223.7	231.7	240.8
b. overeenk. effectieve bijdragen	1583.1	1622.6	1670.0	1717.2	1759.8	1813.3	1866.2	1919.9
c. overige sociale overdrachten	212.0	227.1	232.6	241.7	250.8	260.4	270.7	281.8
d. overige overdrachten	63.3	67.1	70.7	74.4	78.4	82.5	86.9	91.6
4. Overdrachten naar het buitenland	53.1	60.3	66.6	74.9	76.3	80.1	82.7	86.0
5. Rentelasten (niet-geconsolideerd)	705.3 721.8	682.9 699.4	679.5 695.9	681.6 698.1	689.8 706.6	688.2 706.0	671.3 690.8	663.3 685.4
c. Saldo van de lopende verrichtingen	-128.5	0.0	36.2	58.0	105.0	161.7	240.1	321.0
2. Kapitaalverrichtingen								
a. Ontvangsten	33.7	48.3	39.2	31.3	31.8	32.3	32.9	33.5
1. Vermogensheffingen	33.0	32.6	31.2	31.6	32.1	32.7	33.2	33.8
2. Kapitaaloverdrachten	0.7	15.8	8.0	-0.4	-0.4	-0.4	-0.4	-0.4
b. Uitgaven	172.4	207.1	222.0	215.4	237.6	230.4	231.8	241.1
1. Investerings	98.3	124.8	141.7	125.9	143.3	133.1	129.6	133.5
a. bruto-investerings	113.7	128.7	144.0	144.1	148.5	133.2	129.8	133.7
b. verkoop van gebouwen (-)	-15.4	-3.9	-2.3	-18.2	-5.2	-0.2	-0.2	-0.2
2. Netto aankopen van grond	3.7	3.7	3.6	3.7	3.7	3.6	3.6	3.6
3. Netto aankopen onlichamelijke zaken	-9.0	0.0	-8.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Overdrachten naar gez. en ondern.	74.2	73.5	79.1	80.3	85.2	88.6	93.3	98.5
5. Overdrachten naar het buitenland	5.2	5.1	5.6	5.5	5.4	5.1	5.3	5.5
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-138.5	-158.7	-182.8	-184.2	-205.9	-198.1	-198.9	-207.6
3. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	-266.9	-158.8	-146.6	-126.2	-100.9	-36.4	41.1	113.4
Aanpassingen	-40.9	23.3	-7.4	-13.1	-28.5	-20.4	-21.3	-15.9
4. Netto te financieren saldo (proxi van de schuldtoename)	-307.8	-135.5	-154.0	-139.3	-129.4	-56.9	19.8	97.5

Tabel 24 VERRICHTINGEN VAN DE OVERHEID (GECONSOLIDEERD)
(in procent van het BBP)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Lopende verrichtingen								
a. Ontvangsten	48.7	49.0	48.7	48.4	48.2	48.0	47.8	47.7
1. Bruto exploitatieoverschot	0.4	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
2. Directe belastingen	18.0	18.4	18.4	18.4	18.4	18.4	18.4	18.4
a. gezinnen	14.8	14.9	14.9	14.9	14.9	14.9	14.9	15.0
b. vennootschappen	3.2	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5	3.4
3. Indirecte belastingen	11.8	11.9	11.8	11.7	11.6	11.5	11.4	11.4
4. Sociale bijdragen	17.4	17.3	17.1	16.9	16.8	16.7	16.7	16.6
a. fictieve	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.1	2.1	2.1
b. werkelijke	15.2	15.1	14.9	14.7	14.6	14.6	14.6	14.5
5. Inkomen uit vermogen (niet-geconsolideerd)	0.9 1.1	0.7 0.9	0.8 1.0	0.8 1.0	0.7 0.9	0.7 0.9	0.7 0.9	0.7 0.9
6. Inkomensoverdrachten	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
b. Uitgaven	50.3	49.0	48.3	47.8	47.1	46.4	45.6	44.8
1. Overheidsconsumptie	14.5	14.5	14.3	14.2	14.0	13.9	13.7	13.5
a. bezoldiging v.d. werknemers	12.1	12.0	11.8	11.7	11.5	11.4	11.3	11.1
b. aank. goederen en diensten	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.1
c. afschrijvingen	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
2. Subsidies	1.9	1.5	1.5	1.6	1.5	1.5	1.5	1.4
3. Overdrachten naar de gezinnen	24.7	24.4	24.2	24.0	23.7	23.5	23.3	23.0
a. overeenk. fictieve bijdragen	2.3	2.3	2.3	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2
b. overeenk. effectieve bijdragen	19.1	18.7	18.6	18.3	18.1	17.9	17.7	17.4
c. overige sociale overdrachten	2.6	2.6	2.6	2.6	2.6	2.6	2.6	2.6
d. overige overdrachten	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8
4. Overdrachten naar het buitenland	0.6	0.7	0.7	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8
5. Rentelasten (niet-geconsolideerd)	8.5 8.7	7.9 8.1	7.6 7.7	7.3 7.5	7.1 7.3	6.8 7.0	6.4 6.5	6.0 6.2
c. Saldo van de lopende verrichtingen	-1.5	0.0	0.4	0.6	1.1	1.6	2.3	2.9
2. Kapitaalverrichtingen								
a. Ontvangsten	0.4	0.6	0.4	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
1. Vermogensheffingen	0.4	0.4	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
2. Kapitaaloverdrachten	0.0	0.2	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
b. Uitgaven	2.2	2.4	2.6	2.3	2.4	2.3	2.2	2.2
1. Investerings	1.2	1.4	1.6	1.3	1.5	1.3	1.2	1.2
a. bruto-investerings	1.4	1.5	1.6	1.5	1.5	1.3	1.2	1.2
b. verkoop van gebouwen (-)	-0.2	0.0	0.0	-0.2	-0.1	0.0	0.0	0.0
2. Netto aankopen van grond	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
3. Netto aankopen onlichamelijke zaken	-0.1	0.0	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Overdrachten naar gez. en ondern.	0.9	0.8	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9
5. Overdrachten naar het buitenland	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-1.7	-1.8	-2.0	-2.0	-2.1	-2.0	-1.9	-1.9
3. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	-3.2	-1.8	-1.6	-1.3	-1.0	-0.4	0.4	1.0
Aanpassingen	-0.5	0.3	-0.1	-0.1	-0.3	-0.2	-0.2	-0.1
4. Netto te financieren saldo (proxi van de schuldtoename)	-3.7	-1.6	-1.7	-1.5	-1.3	-0.6	0.2	0.9



Openbare Financien

Tabel 25 VERRICHTINGEN VAN DE CENTRALE OVERHEID
(In miljarden franken)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Lopende verrichtingen								
a. Ontvangsten	2382.8	2486.1	2586.5	2683.1	2776.6	2884.3	2992.8	3114.0
1. Bruto exploitatieoverschot	16.7	16.7	16.9	17.2	17.5	17.9	18.3	18.7
2. Directe belastingen	1288.6	1402.5	1450.0	1513.9	1573.0	1643.2	1714.0	1790.3
a. gezinnen	1054.1	1132.4	1171.1	1224.5	1273.5	1331.1	1388.9	1455.4
b. vennootschappen	234.4	270.1	278.9	289.4	299.5	312.1	325.1	334.9
3. Indirecte belastingen	845.1	845.2	880.3	909.7	940.0	970.7	1000.8	1037.3
4. Sociale bijdragen	179.1	186.3	196.9	199.8	205.1	210.9	217.4	224.6
a. fictieve	139.3	144.2	148.5	153.1	157.3	161.8	166.9	172.8
b. werkelijke	39.7	42.0	48.4	46.7	47.8	49.1	50.4	51.8
5. Inkomen uit vermogen	33.9	15.4	22.6	22.2	20.0	20.0	20.0	20.0
6. Inkomensoverdrachten	19.5	20.0	19.8	20.3	20.9	21.6	22.3	23.2
b. Uitgaven	2570.6	2587.9	2645.0	2715.6	2773.7	2833.9	2880.6	2944.5
1. Overheidsconsumptie	783.0	812.8	833.2	860.8	880.4	907.9	933.2	963.3
a. bezoldiging v.d. werknemers	640.9	664.2	678.2	698.3	712.8	734.4	753.2	776.2
b. aank. goederen en diensten	125.6	131.9	138.2	145.4	150.1	155.6	161.8	168.4
c. afschrijvingen	16.5	16.7	16.9	17.2	17.5	17.9	18.3	18.7
2. Subsidies	152.6	125.0	129.9	138.1	142.4	144.2	147.9	151.5
3. Overdrachten naar de gezinnen	401.4	433.3	444.6	459.2	473.5	488.4	504.8	522.4
a. pensioenen	146.6	162.9	167.9	173.3	178.3	183.6	189.7	196.4
b. kinderbijslag	23.5	23.7	24.1	24.4	24.6	25.0	25.4	25.9
c. andere sociale prestaties	177.4	189.8	192.7	198.7	204.6	210.6	217.0	223.8
d. overige overdrachten	53.8	56.9	59.9	62.8	66.1	69.3	72.7	76.4
4. Overdrachten naar het buitenland	53.1	60.3	66.6	74.9	76.3	80.1	82.7	86.0
5. Overdrachten naar de lokale overheid	261.0	263.2	272.1	277.9	283.7	290.5	297.6	305.1
6. Overdrachten naar de Sociale Zekerheid	248.5	240.8	246.2	248.7	251.8	257.1	262.3	267.5
7. Rentelasten	671.0	652.5	652.4	656.0	665.5	665.7	652.1	648.7
c. Saldo van de lopende verrichtingen	-187.7	-101.9	-58.5	-32.5	2.9	50.4	112.2	169.5
2. Kapitaalverrichtingen								
a. Ontvangsten	34.2	48.5	39.3	31.4	31.9	32.4	33.0	33.6
1. Vermogensheffingen	33.0	32.6	31.2	31.6	32.1	32.7	33.2	33.8
2. Kapitaaloverdrachten	1.1	15.9	8.1	-0.3	-0.3	-0.2	-0.2	-0.2
b. Uitgaven	135.3	161.8	169.5	162.1	181.7	192.7	201.2	210.4
1. Investerings	40.0	57.8	64.2	46.9	60.4	66.8	68.5	70.5
a. Bruto-investeringen	55.4	61.7	66.4	65.1	65.6	67.0	68.7	70.7
b. Verkoop van gebouwen (-)	-15.4	-3.9	-2.3	-18.2	-5.2	-0.2	-0.2	-0.2
2. Netto aankopen van grond en onlich. zaken	-7.2	1.8	-6.2	1.8	1.8	1.8	1.8	1.8
3. Overdrachten naar gez. en ondern.	72.8	72.1	77.7	78.9	83.9	87.2	91.9	97.1
4. Overdrachten naar het buitenland	5.2	5.1	5.6	5.5	5.4	5.1	5.3	5.5
5. Overdrachten naar de lokale overheid	23.6	23.9	27.1	27.7	29.0	30.6	32.4	34.4
6. Overdrachten naar de Sociale Zekerheid	0.9	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-101.2	-113.4	-130.2	-130.7	-149.8	-160.3	-168.2	-176.8
3. Financieringsvermogen (+)								
of -behoefte (-)	-288.7	-215.2	-188.7	-163.2	-146.9	-109.9	-55.9	-7.3
a. Aan de ESER-rekening aan te brengen correcties	3.9	23.2	-7.4	-13.1	-28.5	-20.4	-21.3	-15.9
b. Statistische aanpassingen	-22.1	-33.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Netto te financieren saldo (schuldtoename)	-307.0	-225.9	-196.1	-176.3	-175.4	-130.4	-77.2	-23.3
c. Schuldverschikking	11.1	15.7	10.1	12.0	17.0	14.0	14.0	14.0
d. Mutatie v.d. gedebudgetteerde schuld	-1.9	-0.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
5. Netto te financieren saldo (officieel)	-297.8	-210.9	-186.0	-164.3	-158.4	-116.4	-63.2	-9.3

Tabel 26 RIJKSSCHULD VAN DE CENTRALE OVERHEID EN DE RENTEVOET VAN DE RIJKSSCHULD

	96	97	98	99	00	01	02	03
<i>In miljarden franken</i>								
Totale rijksschuld	10010.6	10212.7	10408.8	10585.1	10760.5	10890.9	10968.2	10991.4
1. Rijksschuld in BF	9276.6	9428.3	9624.4	9800.7	9976.1	10106.5	10183.8	10207.0
a. Schuld op lange termijn	7344.7	7458.9	7735.6	7845.6	7945.7	8021.2	8068.0	8085.6
1. Schatkist en Gemeensch. en Gew.	7291.0	7405.9	7682.6	7792.6	7900.3	7975.8	8022.6	8040.2
2. Gedebudgetteerd Federaal (partim)	53.7	53.0	53.0	53.0	45.4	45.4	45.4	45.4
b. Schuld op korte en middellange termijn in BF	1931.9	1969.4	1888.6	1955.1	2030.5	2085.3	2115.8	2121.4
Gefinancierd door								
1. Tegoeden gezinnen bij de Postcheque	82.3	90.2	90.2	90.2	90.2	90.2	90.2	90.2
2. IMF	106.8	107.7	107.7	107.7	107.7	107.7	107.7	107.7
3. Overige korte-termijnschuld	1742.8	1771.5	1690.6	1757.2	1832.6	1887.4	1917.9	1923.5
a. Federaal	1683.9	1734.4	1690.6	1757.2	1832.6	1887.4	1917.9	1923.5
waarvan herbelegd	77.3	42.6	42.6	42.6	42.6	42.6	42.6	42.6
b. Gemeenschappen en Gewesten	58.9	37.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2. Schuld in deviezen	734.0	784.4	784.4	784.4	784.4	784.4	784.4	784.4
Totale rijkschuld excl. de herbelegde schuld	9933.3	10170.1	10366.2	10542.5	10717.9	10848.3	10925.6	10948.8
<i>In procent</i>								
3. Gemiddelde rentevoet van de rijksschuld exclusief herbeleggingen								
a. Schuld op lange termijn in BF	7.6	7.5	7.2	7.0	6.9	6.8	6.5	6.4
b. Schuld op korte en middellange termijn in BF	4.3	3.5	4.3	4.6	4.8	4.7	4.7	4.7
c. Schuld in deviezen	7.0	5.9	5.5	5.2	5.2	5.3	5.4	5.4
d. Totale rijksschuld	7.0	6.7	6.6	6.4	6.4	6.3	6.1	6.0
Pro memorie:								
Schuld van de lokale overheid	652.8	603.0	589.9	579.9	574.1	552.1	523.8	495.8

Tabel 27 VERRICHTINGEN VAN DE FEDERALE OVERHEID
(In miljarden franken)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Lopende verrichtingen								
a. Ontvangsten	1482.2	1520.3	1574.4	1627.8	1681.4	1752.1	1821.3	1900.4
1. Bruto exploitatieoverschot	11.1	11.2	11.4	11.6	11.8	12.0	12.3	12.6
2. Directe belastingen	851.1	922.8	931.4	962.9	994.9	1041.0	1086.4	1135.4
a. gezinnen	618.3	654.4	654.3	675.3	697.2	730.7	763.2	802.4
b. vennootschappen	232.8	268.3	277.1	287.6	297.7	310.2	323.2	333.0
3. Indirecte belastingen	442.7	423.9	456.5	480.1	502.5	525.1	546.5	573.9
4. Sociale bijdragen	136.9	139.0	144.8	143.2	144.2	145.8	147.7	149.9
a. fictieve	97.2	97.0	96.4	96.5	96.5	96.7	97.3	98.1
b. werkelijke v.d. werknemers	39.3	40.7	41.5	42.7	43.7	44.9	46.1	47.4
c. werkelijke v.d. werkgevers	0.4	1.3	6.9	4.0	4.1	4.2	4.3	4.5
5. Inkomen uit vermogen	31.4	13.9	21.1	20.7	18.5	18.5	18.5	18.5
6. Inkomensoverdrachten	9.1	9.6	9.2	9.3	9.5	9.6	9.8	10.0
b. Uitgaven	1724.1	1709.2	1732.2	1771.9	1800.6	1827.0	1838.2	1864.7
1. Overheidsconsumptie	344.5	355.5	358.0	369.2	373.4	381.9	387.9	397.5
a. bezoldiging v.d. werknemers	271.8	281.3	282.8	290.5	294.1	301.6	306.2	314.4
b. aank. goederen en diensten	61.6	63.0	63.9	67.2	67.5	68.2	69.4	70.6
c. afschrijvingen	11.1	11.2	11.4	11.6	11.8	12.0	12.3	12.6
2. Subsidies	97.9	69.8	71.0	77.3	79.4	78.9	80.0	81.2
3. Overdrachten naar de gezinnen	237.6	254.6	254.8	258.1	260.8	263.5	266.8	270.4
a. pensioenen	115.7	127.0	127.3	128.2	129.1	130.3	131.9	133.9
b. kinderbijslag	12.3	12.4	12.6	12.8	12.9	13.2	13.5	13.7
c. andere sociale prestaties	103.7	109.8	108.8	110.8	112.1	113.2	114.5	115.8
d. overige overdrachten	5.9	5.5	6.0	6.3	6.7	6.8	6.9	7.0
4. Overdrachten naar het buitenland	52.6	59.7	65.9	74.1	75.4	79.1	81.7	84.8
5. Overdrachten naar de lokale overheid	43.6	40.5	43.6	44.8	45.8	47.0	48.4	50.0
6. Overdrachten naar de soc. zekerheid	248.5	240.8	246.2	248.7	251.8	257.1	262.3	267.5
7. Overdrachten naar Gem. en Gew.	55.0	63.6	69.0	74.2	78.4	83.1	88.1	93.5
8. Rentelasten	644.4	624.7	623.7	625.5	635.6	636.5	623.2	619.9
c. Saldo van de lopende verrichtingen	-241.6	-188.9	-157.8	-144.1	-119.2	-74.9	-16.9	35.6
2. Kapitaalverrichtingen								
a. Ontvangsten	4.7	19.9	12.0	3.8	3.9	3.9	4.0	4.1
1. Vermogensheffingen	3.7	4.0	4.0	4.1	4.1	4.2	4.3	4.3
2. Kapitaaloverdrachten	1.0	15.9	8.0	-0.3	-0.3	-0.2	-0.2	-0.2
b. Uitgaven	13.2	31.9	23.9	14.1	25.9	28.4	27.6	26.9
1. Investerings	2.2	13.9	13.2	-4.4	7.5	12.2	11.9	11.7
a. Bruto-investeringen	12.0	14.8	13.4	13.8	12.7	12.4	12.1	11.9
b. Verkoop van gebouwen (-)	-9.8	-0.9	-0.2	-18.2	-5.2	-0.2	-0.2	-0.2
2. Netto aankopen van grond	0.7	0.7	0.6	0.6	0.6	0.5	0.5	0.5
3. Netto aankopen van onlich. zaken	-9.0	0.0	-8.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Overdrachten naar gez. en ondern.	9.9	8.2	8.6	8.4	8.7	7.2	6.6	6.1
5. Overdrachten naar het buitenland	5.1	4.8	5.2	5.1	4.9	4.6	4.7	4.8
6. Overdrachten naar de lokale overheid	3.4	3.3	3.3	3.3	3.0	2.8	2.7	2.7
7. Overdrachten naar de soc. zekerheid	0.9	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
8. Overdrachten naar Gem. en Gew.	0.0	-0.1	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-8.5	-12.0	-11.9	-10.3	-22.1	-24.5	-23.6	-22.8
3. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	-250.1	-200.8	-169.7	-154.4	-141.3	-99.4	-40.5	12.9
a. Aan de ESER-rekening aan te brengen correcties	-10.9	7.6	-18.8	-24.3	-39.6	-31.3	-32.0	-26.3
b. Statistische aanpassingen	9.0	-27.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Netto te financieren saldo (schuldtoename)	-252.0	-220.4	-188.4	-178.7	-180.9	-130.6	-72.5	-13.4
c. Schuldverschikking	11.1	15.7	10.1	12.0	17.0	14.0	14.0	14.0
d. Mutatie v.d. gedebudg. schuld	-1.9	-0.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
5. Netto te financieren saldo (officieel)	-242.8	-205.4	-178.3	-166.7	-163.9	-116.6	-58.5	0.6

Tabel 28 VERRICHTINGEN VAN DE GEMEENSCHAPPEN EN DE GEWESTEN
(in miljarden franken)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Lopende verrichtingen								
a. Ontvangsten	955.3	1029.4	1081.0	1129.5	1173.6	1215.3	1259.6	1307.2
1. Bruto exploitatieoverschot	5.4	5.4	5.5	5.6	5.7	5.8	6.0	6.1
2. Directe belastingen	437.4	479.8	518.5	551.0	578.1	602.2	627.6	654.9
a. gezinnen	435.8	478.0	516.7	549.2	576.3	600.4	625.7	652.9
b. vennootschappen	1.6	1.7	1.8	1.8	1.8	1.9	1.9	1.9
3. Indirecte belastingen	402.4	421.3	423.9	429.6	437.6	445.6	454.3	463.3
4. Sociale bijdragen (fictieve)	42.2	47.3	52.1	56.7	60.8	65.1	69.6	74.7
5. Inkomen uit vermogen	2.6	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5
6. Overdrachten ontv. van de federale overheid	55.0	63.6	69.0	74.2	78.4	83.1	88.1	93.5
7. Andere overdrachten	10.3	10.4	10.6	11.0	11.4	11.9	12.5	13.2
b. Uitgaven	901.4	942.4	981.8	1017.9	1051.5	1090.0	1130.4	1173.3
1. Overheidsconsumptie	438.5	457.3	475.2	491.6	507.0	526.0	545.4	565.7
a. bezoldiging v.d. werknemers	369.1	382.9	395.4	407.8	418.7	432.8	447.0	461.8
b. aank. goederen en diensten	64.0	68.9	74.3	78.2	82.6	87.4	92.4	97.9
c. afschrijvingen	5.4	5.4	5.5	5.6	5.7	5.8	6.0	6.1
2. Subsidies	54.7	55.3	58.9	60.8	63.0	65.3	67.9	70.3
3. Overdrachten naar de gezinnen	163.8	178.8	189.8	201.1	212.7	224.9	238.0	252.1
a. pensioenen	30.9	35.9	40.6	45.1	49.2	53.3	57.7	62.6
b. sociale uitkeringen	11.2	11.3	11.5	11.6	11.6	11.8	11.9	12.1
c. andere sociale prestaties	73.7	80.1	83.8	88.0	92.5	97.3	102.5	108.0
c. overige overdrachten	47.9	51.4	53.9	56.5	59.4	62.5	65.8	69.4
4. Overdrachten naar de lokale overheid	217.4	222.7	228.5	233.1	237.9	243.5	249.2	255.1
5. Overdrachten naar het buitenland	0.4	0.6	0.7	0.8	0.9	1.0	1.1	1.2
6. Rentelasten	26.6	27.8	28.7	30.5	29.9	29.2	28.9	28.8
c. Saldo van de lopende verrichtingen	53.9	87.0	99.3	111.6	122.1	125.2	129.2	133.9
2. Kapitaalverrichtingen								
a. Ontvangsten	29.4	28.5	27.2	27.6	28.0	28.5	29.0	29.5
1. Vermogensheffingen	29.3	28.6	27.2	27.6	28.0	28.5	29.0	29.5
2. Overdrachten van de federale overheid	0.0	-0.1	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
3. Overdrachten van het buitenland	0.1	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
b. Uitgaven	122.1	129.9	145.5	147.9	155.8	164.3	173.5	183.6
1. Investerings	37.8	43.9	51.0	51.4	52.9	54.6	56.6	58.7
a. bruto-investerings	43.4	46.9	53.0	51.4	52.9	54.6	56.6	58.7
b. verkoop van schoolgebouwen (-)	-5.6	-3.0	-2.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2. Netto aankopen van grond	1.1	1.1	1.2	1.2	1.2	1.3	1.3	1.3
3. Overdrachten naar gez. en ondern.	63.0	64.0	69.1	70.6	75.1	80.1	85.4	91.1
4. Overdrachten naar de lokale overheid	20.2	20.6	23.9	24.3	26.0	27.8	29.7	31.8
5. Overdrachten naar het buitenland	0.0	0.3	0.4	0.4	0.5	0.6	0.6	0.7
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-92.7	-101.4	-118.3	-120.4	-127.8	-135.8	-144.6	-154.1
3. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	-38.7	-14.4	-19.0	-8.8	-5.6	-10.6	-15.4	-20.2
a. Aan de ESER-rekeningaan te brengen correcties	14.7	15.7	11.4	11.2	11.1	10.8	10.7	10.4
b. Statistische aanpassingen	-31.1	-6.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Netto te financieren saldo (schuldtoename)	-55.0	-5.5	-7.6	2.4	5.5	0.3	-4.7	-9.8
5. Netto te financieren saldo (officieel)	-55.0	-5.5	-7.6	2.4	5.5	0.3	-4.7	-9.8

Tabel 29 VERRICHTINGEN VAN DE LOKALE OVERHEID
(in miljarden franken)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Lopende verrichtingen								
a. Ontvangsten	555.0	575.3	595.1	611.4	626.8	644.2	662.6	682.6
1. Bruto exploitatieoverschot	10.8	10.8	11.0	11.2	11.4	11.6	11.9	12.1
2. Directe belastingen	161.8	171.0	175.6	180.0	184.3	189.3	194.5	200.2
a. gezinnen	130.7	136.8	140.8	144.8	148.6	153.1	157.6	162.7
b. vennootschappen	31.0	34.2	34.8	35.2	35.7	36.2	36.9	37.5
3. Indirecte belastingen	31.4	30.0	31.8	32.7	33.7	34.7	35.6	36.8
a. eigen belastingen	28.4	27.0	28.8	29.7	30.7	31.7	32.6	33.8
b. BTW (RSZPPO)	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0
4. Sociale bijdragen	48.5	50.3	52.2	54.6	56.7	59.1	61.8	65.0
a. fictieve	43.0	44.6	46.3	48.5	50.5	52.7	55.2	58.2
b. werkelijke	5.5	5.7	5.9	6.1	6.3	6.4	6.6	6.8
5. Inkomen uit vermogen	32.6	41.0	43.3	45.8	47.6	49.6	51.7	53.9
a. van de federale overheid	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5
b. overige	32.0	40.5	42.8	45.3	47.1	49.1	51.1	53.4
6. Overige inkomensoverdrachten	270.0	272.2	281.2	287.1	293.0	299.9	307.1	314.7
b. Uitgaven	497.2	513.4	528.8	547.3	564.3	583.8	602.8	623.2
1. Overheidsconsumptie	356.5	368.8	381.9	395.6	407.1	420.3	433.3	447.0
a. bezoldiging v.d. werknemers	315.2	325.9	337.5	349.4	359.1	370.3	381.2	392.6
b. aank. goederen en diensten	32.6	34.1	35.5	37.1	38.8	40.6	42.5	44.5
c. afschrijvingen	8.7	8.8	8.9	9.0	9.2	9.4	9.6	9.8
2. Subsidies	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8
3. Sociale uitkeringen aan gezinnen	91.3	96.4	101.7	107.7	114.0	120.8	128.3	136.7
a. ten gevolge v. premiebetalingen	48.5	50.3	52.2	54.6	56.7	59.1	61.8	65.0
b. sociale uitkeringen	34.6	37.3	40.0	43.0	46.3	49.9	53.8	58.0
c. overige uitkeringen	8.2	8.8	9.5	10.2	11.0	11.8	12.7	13.8
4. Inkomensoverdrachten naar de centrale overheid	3.6	4.4	4.4	4.4	4.4	4.4	4.4	4.4
5. Rentelasten	42.9	41.0	37.9	36.8	36.0	35.4	34.0	32.2
c. Saldo van de lopende verrichtingen	57.8	61.9	66.4	64.1	62.5	60.5	59.7	59.5
2. Kapitaalverrichtingen								
a. Ontvangsten	23.6	23.9	27.1	27.7	29.0	30.6	32.4	34.4
(Overdrachten ontv. van de centrale overheid)								
b. Uitgaven	61.5	69.9	80.4	81.8	85.7	69.1	63.9	65.9
1. Investerings	57.8	66.5	77.0	78.4	82.3	65.7	60.5	62.5
2. Netto aankopen van grond	1.9	1.9	1.9	1.9	1.9	1.9	1.9	1.9
3. Overdrachten naar gez. en bedr.	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4
4. Overdrachten naar de centrale overheid	0.4	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
c. Saldo van de kapitaalverrichtingen	-37.9	-46.0	-53.3	-54.1	-56.7	-38.5	-31.4	-31.4
3. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	20.0	15.9	13.1	10.0	5.8	22.0	28.3	28.0
Statistische aanpassing	-22.6	34.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Netto te financieren saldo (schuldtoename)	-2.6	49.9	13.1	10.0	5.8	22.0	28.3	28.0

Tabel 30 VERRICHTINGEN VAN DE SOCIALE ZEKERHEID
(in miljarden franken)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Lopende verrichtingen								
a. Ontvangsten	1641.3	1708.0	1743.5	1789.4	1845.6	1911.2	1981.9	2060.4
1. Bruto exploitatieoverschot	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0
2. Werkelijke sociale bijdragen	1214.8	1258.9	1285.4	1324.3	1371.1	1423.6	1479.5	1540.6
-werkgeversbijdragen	751.9	779.9	793.4	815.7	844.9	877.6	912.2	950.4
.van ondernemingen	694.7	720.6	732.7	753.1	780.8	811.6	844.5	880.9
.van de overheid als werkgever	57.2	59.3	60.8	62.6	64.1	65.9	67.7	69.5
-werknemersbijdragen	338.8	349.9	361.6	374.3	387.2	401.8	417.4	434.6
.verplichte bijdragen	333.3	344.2	355.8	368.3	381.0	395.4	410.8	427.8
.vrije aanvullende verzekering	5.5	5.7	5.8	6.0	6.2	6.4	6.6	6.9
-niet-loontrekkenden	124.1	129.1	130.3	134.4	139.0	144.2	149.9	155.6
.verplichte bijdragen zelfstandigen	81.5	84.6	84.3	86.6	89.6	92.9	96.6	100.2
.verplichte bijdragen uitkeringstrekkers	24.6	25.9	26.8	27.9	28.8	30.0	31.1	32.4
.vrije verzekering zelfstandigen	16.1	16.7	17.3	17.9	18.6	19.2	19.9	20.7
.vrije verzekering D.O.S.Z.	1.8	1.9	1.9	2.0	2.0	2.1	2.2	2.3
3. Fictieve sociale bijdragen	2.5	2.6	2.7	2.7	2.8	2.9	3.0	3.1
4. Aan de S.Z. toegewezen belasting	107.9	124.9	130.7	134.2	139.3	144.0	149.3	155.4
-alternatieve financiering	106.3	119.7	122.6	126.2	130.8	135.1	139.9	145.5
-incohiering bijzondere bijdrage	1.6	3.7	8.1	8.0	8.4	8.9	9.4	10.0
-bijdrage v.d. electriciteitsproducenten	0.0	1.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
5. Door de S.Z. geïnde belastingen	33.8	48.4	47.0	48.8	50.7	52.8	55.1	57.5
waarin voorheffing bijzondere bijdrage	16.4	16.5	17.4	18.4	19.4	20.6	21.8	23.1
6. Toelagen v.d. Centrale overheid	248.5	240.8	246.2	248.7	251.8	257.1	262.3	267.5
7. Andere overdrachten v.d. gezinnen	6.7	6.9	7.2	7.4	7.7	8.0	8.3	8.7
8. Inkomen uit vermogen	25.0	23.5	22.4	21.1	20.2	20.7	22.4	25.5
b. Uitgaven	1639.9	1668.1	1715.2	1763.0	1806.1	1860.3	1913.8	1968.3
1. Overheidsconsumptie	68.4	70.4	71.4	73.0	74.4	76.3	78.2	80.2
2. Sociale prestaties	1554.9	1582.9	1629.1	1675.4	1717.1	1769.4	1821.0	1873.5
3. Inkomensoverdrachten naar de gezinnen	1.3	1.3	1.3	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4
4. Inkomensoverdr. en exploit.subsidies aan lok. overh.	7.4	7.6	7.8	7.9	8.1	8.3	8.5	8.6
5. Rentelasten	7.9	5.9	5.6	5.3	5.1	4.9	4.7	4.6
c. Saldo v.d. lopende verrichtingen	1.4	39.9	28.3	26.4	39.5	50.8	68.1	92.0
2. Kapitaalverrichtingen								
a. Ontvangsten	0.9	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
1. Investeringsbijdragen	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2. Kapitaaloverdrachten	0.9	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
b. Uitgaven (investeringen)	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.6	0.6
c. Saldo v.d. kapitaalverrichtingen	0.4	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.6	0.6
3. Netto financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	1.8	40.6	29.0	27.1	40.2	51.5	68.7	92.7
Aflossingen van vervallen schuld	10.3	33.0	10.1	11.8	11.8	10.5	8.5	8.5
Bruto uitgaven van nieuwe schuld	17.0	48.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Schuld	89.4	105.3	95.5	91.5	87.0	83.8	81.4	78.0
gecumuleerde saldi alg. regeling	0.0	0.0	3.6	3.2	13.5	34.5	70.9	127.2
gecumuleerde saldi reg. zelfstand	0.0	0.0	-0.1	-8.0	-15.3	-22.7	-28.9	-34.0

Tabel 31 **DETAIL VAN DE SOCIALE -ZEKERHEIDSPRESTATIES**
(in miljarden franken)

	96	97	98	99	00	01	02	03
1. Pensioenen	529.3	544.7	560.7	581.7	597.2	617.1	638.5	658.6
-werknemersregeling	459.9	474.7	489.5	508.8	523.8	542.5	563.7	583.4
-zelfstandigen	69.4	69.9	71.2	72.9	73.4	74.5	74.9	75.2
2. Geneeskundige verzorging	469.4	477.5	496.9	514.5	533.1	554.4	576.7	600.1
-werknemers en ambtenaren	418.0	426.3	443.4	459.1	475.8	494.8	514.6	535.5
-zelfstandigen	32.1	31.1	32.3	33.4	34.7	36.0	37.5	39.0
-vrije aanvullende verzekering	19.3	20.1	21.2	21.9	22.7	23.6	24.6	25.6
3. Arbeidsongeschiktheid en invaliditeit	102.7	104.2	106.7	109.5	111.6	114.6	117.3	120.8
-werknemersregeling en invaliditeitspensioenen	97.1	98.6	101.0	103.7	105.8	108.6	111.2	114.6
-zelfstandigen	5.6	5.6	5.7	5.8	5.8	6.0	6.1	6.3
4. Kinderbijslagen	143.9	145.0	146.4	147.8	148.9	151.1	152.5	154.4
-werknemersregeling	130.2	131.4	132.6	133.7	134.4	136.3	137.3	138.8
-zelfstandigen	13.7	13.6	13.9	14.1	14.4	14.8	15.2	15.6
5. Werkloosheid	238.8	240.0	245.5	247.0	249.4	253.0	254.2	255.2
-werkloosheidsvergoedingen aan	179.8	181.4	185.1	185.7	186.8	188.6	188.4	187.5
.werkzoekende U.V.W.	115.3	112.7	108.9	105.1	104.0	103.3	101.6	98.5
.niet-werkzoekende U.V.W.	33.9	39.6	44.1	46.0	47.2	49.0	50.1	51.9
.deeltijds werklozen	7.2	8.0	8.4	8.4	8.5	8.6	8.6	8.7
.tijdelijke werklozen	17.9	16.0	16.1	16.1	16.2	16.4	16.5	16.6
.activering (EWE,PWA,HIP,DSP)(1)	0.7	1.8	4.0	6.4	7.2	7.5	7.7	7.8
.overige gerechtigden	5.6	5.8	6.2	6.3	6.4	6.5	6.6	6.7
.terugvorderingen	-2.7	-2.6	-2.7	-2.7	-2.7	-2.7	-2.7	-2.7
.loopbaanonderbreking	6.3	5.8	6.8	6.9	7.1	7.2	7.4	7.6
.brugpensioenen (deel R.V.A.)	52.7	52.9	53.7	54.4	55.6	57.2	58.3	60.1
6. Arbeidsongevallen	24.6	24.7	25.3	26.0	26.7	27.5	28.3	29.1
7. Beroepsziekten	14.6	14.6	14.4	14.7	15.0	15.4	15.8	16.2
8. Bestaanszekerheid	29.0	29.7	30.5	31.5	32.5	33.5	34.7	35.9
9. Sociale prestaties aan S.Z.-ambtenaren	2.5	2.6	2.7	2.7	2.8	2.9	3.0	3.1
Totaal	1554.9	1582.9	1629.1	1675.4	1717.1	1769.4	1821.0	1873.5

(1) Eerste Werkervaringscontract, Plaatselijke Werkgelegenheidsagentschappen, Herinschakelingsprogramma's, Doorstromingsprogramma's

Tabel 32 DE SOCIALE ZEKERHEID DER WERKNEMERS VOLGENS BEGROTINGSDEFINITIES

	96	97	98	99	00	01	02	03
a. Ontvangsten	1368.7	1427.2	1471.9	1509.7	1557.2	1612.7	1672.2	1738.5
1. Bijdragen	1024.0	1057.1	1081.4	1111.6	1149.6	1193.2	1239.6	1290.5
2. Alternatieve financiering:	101.9	113.0	115.9	126.2	130.8	135.1	139.9	145.5
-indirecte fiscalit. voor MARIBEL	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
-energietafs. voor financ. M-bis	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
-crisisbijdr., opcentiemen en indir.fiscalit.	101.9	113.0	115.9	126.2	130.8	135.1	139.9	145.5
3. Bijzondere bijdragen	14.7	16.3	30.9	26.2	27.6	29.3	31.0	32.9
4. Bijdrage v. electriciteitsproducenten	0.0	1.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
5. Rijkstoelagen	192.0	190.8	193.4	196.0	197.9	201.4	204.9	208.4
6. Andere fiscale transferten	15.5	23.7	23.7	24.5	25.4	26.3	27.3	28.3
7. Te ontvangen intresten	1.5	1.6	1.6	1.5	1.8	2.6	4.3	7.0
8. Overige overdrachten aan de S.Z.	19.1	23.3	25.1	23.7	24.2	24.8	25.3	25.9
b. Uitgaven	1389.0	1416.3	1459.4	1499.5	1536.3	1582.4	1628.5	1674.8
1. Sociale prestaties, waarvan	1321.7	1344.2	1387.0	1426.0	1461.9	1506.6	1551.2	1595.9
- R.V.P.-Pensioenen	440.9	453.4	470.6	488.9	503.3	521.0	541.3	559.7
- Z.I.V.-Geneeskundige zorgen (1)	414.3	410.5	427.2	442.3	458.4	476.7	495.8	516.0
- Z.I.V.-Uitkeringen (1)	94.5	98.6	101.0	103.7	105.8	108.6	111.2	114.6
- R.K.W.-Kinderbijslagen	120.4	121.8	122.9	123.8	124.4	126.0	126.9	128.1
- F.A.O.-Arbeidsongevallen	5.6	5.6	5.8	5.9	6.0	6.2	6.4	6.6
- F.B.Z.-Beroepsziekten	14.3	14.2	14.0	14.4	14.6	15.0	15.4	15.9
- R.V.A.-Werkloosheidsvergoeding	177.9	181.4	185.1	185.7	186.8	188.6	188.4	187.5
- R.V.A.-Brugpensioenen	52.7	52.9	53.7	54.4	55.6	57.2	58.3	60.1
- R.V.A.-Loopbaanonderbreking	6.3	5.8	6.8	6.9	7.1	7.2	7.4	7.6
2. Werkingskosten	46.9	50.9	51.6	52.7	53.7	55.1	56.5	57.9
3. Diverse overdrachten aan de gezinnen	15.4	16.9	16.8	17.2	17.7	18.2	18.7	19.3
4. Rentelasten	4.9	4.4	4.0	3.6	3.0	2.5	2.0	1.6
5. Afschrijving van schuld	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
c. Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-)	-19.6	11.0	12.5	10.2	20.9	30.2	43.7	63.7
Aflossing van schulden	8.4	7.7	8.9	10.6	10.6	9.3	7.3	7.3
d. Overschot (+) of tekort (-)	-28.0	3.3	3.6	-0.4	10.3	21.0	36.4	56.3
Pro memorie:								
Vanaf 1998 gecumuleerde saldi	0.0	0.0	3.6	3.2	13.5	34.5	70.9	127.2
Te betalen intresten op die saldi	0.0	0.0	0.1	0.2	0.5	1.4	3.1	5.8
Verdelingsreserves en gebouwen	67.7	62.9	66.6	66.2	76.5	97.4	133.8	190.2
Uitgifte van nieuwe leningen	17.0	20.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Schuldpositie	63.9	76.4	67.7	57.0	46.4	37.0	29.6	22.3
Groeivoet prijsindex soc. prestaties	1.3	1.2	1.5	1.5	1.2	2.0	1.8	1.8

(1) inclusief de regelingen voor mijnwerkers en zeelieden vanaf 1997.



Resultaten per sector

Tabel 33 BRUTO TOEGEVOEGDE WAARDE TEGEN CONSTATE MARKTPRIJZEN
(5 jaarlijkse gemiddelde groeivoet)

	82//77	87//82	92//87	97//92	03//97
1. Landbouw	5.1	0.9	4.0	-1.2	0.9
2. Energie	4.5	2.9	2.3	1.3	1.4
3. Verwerkende nijverheid	2.5	2.6	2.9	1.7	3.0
a. Intermediaire goederen	5.5	6.4	3.4	2.9	3.1
b. Investeringsgoederen	1.7	-0.2	1.6	0.8	3.3
c. Verbruiksgoederen	1.1	1.7	3.3	1.2	2.7
4. Bouw	-4.7	-0.1	5.6	0.2	3.5
5. Verhandelbare diensten	2.5	1.9	3.7	2.1	2.5
a. Vervoer en communicatie	1.0	1.7	5.1	1.0	3.1
b. Overige marktdiensten	2.9	1.9	3.4	2.4	2.3
6. Niet-verhandelbare diensten	2.6	1.2	1.4	1.4	1.4
Totaal	2.2	1.8	3.1	1.6	2.4

(//) Gemiddelde groeivoeten

Tabel 34 **STRUCTUUR VAN DE BRUTO TOEGEVOEGDE WAARDE TEGEN MARKTPRIJZEN**
(in procent van het totaal)

	77	82	87	92	97	03
1. Landbouw	2.5	2.4	2.0	1.7	1.2	1.3
2. Energie	4.9	4.8	4.4	4.1	4.2	4.0
3. Verwerkende nijverheid	24.8	22.1	21.2	19.7	19.0	18.6
a. Intermediaire goederen	6.3	6.0	6.1	5.6	5.6	5.5
b. Investeringsgoederen	8.5	7.0	6.6	6.0	5.9	6.0
c. Verbruiksgoederen	10.0	9.1	8.6	8.0	7.4	7.1
4. Bouw	8.0	6.2	5.0	5.6	5.3	5.6
5. Verhandelbare diensten	39.7	40.9	45.0	47.2	48.1	49.0
a. Vervoer en communicatie	8.0	8.0	7.9	8.4	8.0	8.1
b. Overige marktdiensten	31.6	33.0	37.1	38.8	40.1	40.9
6. Niet-verhandelbare diensten	20.2	23.6	22.3	21.6	22.2	21.4
Totaal	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 35 BRUTO KAPITAALVORMING IN CONSTATE PRIJZEN
(5-jaarlijkse gemiddelde groeivoet)

	82//77	87//82	92//87	97//92	03//97
1. Landbouw	-2.7	2.6	-0.1	-7.1	-2.1
2. Energie	-1.3	-6.5	13.4	-2.0	2.7
3. Verwerkende nijverheid	4.6	7.0	9.2	-0.7	2.8
a. Intermediaire goederen	1.8	5.4	12.6	3.9	0.2
b. Investeringsgoederen	9.8	2.7	9.8	-4.6	5.8
c. Verbruiksgoederen	4.1	11.2	6.0	-3.9	4.6
4. Bouw	-5.6	3.1	7.4	1.2	2.5
5. Verhandelbare diensten	0.4	5.1	5.3	2.2	5.8
a. Vervoer en communicatie	5.1	-3.2	1.8	7.8	5.9
b. Overige marktdiensten	-2.0	9.3	6.4	0.4	5.8
6. Woongebouwen	-13.4	3.3	9.1	1.6	1.1
7. Niet-verhandelbare diensten	-0.9	-8.5	-2.6	1.8	0.1
Totaal	-3.1	2.1	6.6	0.9	3.4

(//) Gemiddelde groeivoeten

Tabel 36 **INVESTERINGSQUOTE**
(investeringen in procent van de toegevoegde waarde)

	82^77	87^82	92^87	97^92	03^97
1. Landbouw	18.9	16.6	17.2	14.7	13.5
2. Energie	35.8	29.1	30.2	39.6	37.4
3. Verwerkende nijverheid	13.1	15.6	23.0	21.2	21.8
a. Intermediaire goederen	16.9	17.4	30.5	32.3	32.1
b. Uitrustingsgoederen	9.7	12.9	15.6	12.8	14.0
c. Verbruiksgoederen	13.4	16.6	23.5	19.7	20.3
4. Bouw	5.5	5.1	7.4	6.4	6.0
5. Verhandelbare diensten	14.8	13.2	15.3	14.7	15.9
a. Vervoer en communicatie	21.9	18.5	15.9	18.3	22.5
b. Overige marktdiensten	12.6	11.6	15.1	13.8	14.3
Totaal v.d. marktsectoren	14.6	14.2	17.4	16.6	17.3
6. Niet-verhandelbare diensten	28.1	20.1	13.0	11.6	11.6
Totaal (exclusief woongebouwen)	16.7	15.1	16.8	15.9	16.5

(^) Gemiddelden van periodes

Tabel 37 VRAAG EN AANBOD VAN ARBEIDSPLAATSEN PER 30 JUNI
(in duizend personen)

	77	82	87	92	97	03
1. Binnenlandse werkgelegenheid	3663.5	3583.0	3600.1	3753.1	3722.3	3884.6
a. Overheid	560.1	642.0	655.4	647.1	627.7	634.1
b. Ondernemingen	3103.4	2941.0	2944.8	3106.0	3094.7	3250.5
1. Loontrekkers	2498.4	2328.1	2297.8	2420.8	2391.1	2513.6
a. Landbouw	16.4	14.7	15.9	17.9	21.2	19.4
b. Energie	65.2	61.0	52.1	36.2	32.3	29.5
c. Verwerkende nijverheid	956.1	794.9	726.3	706.9	627.6	613.8
Intermediaire goederen	239.1	196.1	166.8	164.5	147.7	147.2
Uitrustingsgoederen	322.0	274.9	253.8	248.3	224.1	223.0
Verbruiksgoederen	395.1	323.9	305.7	294.1	255.8	243.5
d. Bouw	253.4	191.2	157.7	191.2	177.6	186.1
e. Vervoer en communicatie	247.8	259.1	240.7	243.5	243.5	264.9
f. Overige marktdiensten (*)	851.0	906.3	1011.0	1138.1	1199.0	1308.2
g. Huispersoneel	109.7	101.1	94.0	87.0	90.0	91.8
2. Zelfstandigen	605.1	612.8	647.0	685.2	703.6	736.9
a. Landbouw	109.5	96.7	88.5	76.9	67.6	65.6
b. Energie	0.4	0.3	0.3	0.3	0.2	0.2
c. Verwerkende nijverheid	52.2	48.3	45.9	45.8	49.8	51.2
Intermediaire goederen	3.6	3.3	3.0	3.0	3.2	2.7
Uitrustingsgoederen	8.9	9.4	9.3	10.7	12.0	12.0
Verbruiksgoederen	39.7	35.5	33.6	32.1	34.6	36.5
d. Bouw	43.9	45.0	46.6	54.0	63.2	59.5
e. Vervoer en communicatie	15.3	14.1	12.8	13.5	14.8	12.6
f. Overige marktdiensten	382.4	408.4	452.9	494.7	507.9	547.9
3. Totale werkgelegenheid	3103.4	2941.0	2944.8	3106.0	3094.7	3250.5
a. Landbouw	125.9	111.3	104.5	94.9	88.9	85.0
b. Energie	65.6	61.3	52.4	36.5	32.5	29.7
c. Verwerkende nijverheid	1008.4	843.2	772.2	752.7	677.4	664.9
Intermediaire goederen	242.7	199.4	169.8	167.5	150.9	149.9
Uitrustingsgoederen	330.9	284.3	263.1	259.0	236.0	235.0
Verbruiksgoederen	434.8	359.4	339.3	326.2	290.4	280.0
d. Bouw	297.3	236.2	204.3	245.2	240.8	245.6
e. Vervoer en communicatie	263.2	273.1	253.5	257.0	258.2	277.5
f. Overige marktdiensten (*)	1233.4	1314.7	1463.9	1632.8	1706.9	1856.1
g. Huispersoneel	109.7	101.1	94.0	87.0	90.0	91.8
2. Grensarbeid (saldo)	50.6	46.5	48.6	48.4	51.1	51.1
3. Werkloosheid	266.8	490.0	531.9	509.8	654.4	560.3
4. Beroepsbevolking	3980.9	4119.5	4180.6	4311.4	4427.9	4496.1

(*) Inclusief een raming voor personen die tot de werkgelegenheid gerekend worden omdat zij een voldoende aantal uren werken binnen het PWA-stelsel

Tabel 38 VRAAG EN AANBOD VAN ARBEIDSPLAATSEN PER 30 JUNI
(wijziging in duizend personen)

	82-77	87-82	92-87	97-92	03-97
1. Binnenlandse werkgelegenheid	-80.5	17.1	153.0	-30.7	162.3
a. Overheid	81.9	13.3	-8.3	-19.4	6.4
b. Ondernemingen	-162.5	3.8	161.2	-11.3	155.8
1. Loontrekkers	-170.2	-30.4	123.0	-29.7	122.5
a. Landbouw	-1.7	1.3	2.0	3.3	-1.8
b. Energie	-4.2	-8.9	-15.9	-4.0	-2.7
c. Verwerkende nijverheid	-161.3	-68.5	-19.4	-79.3	-13.8
Intermediaire goederen	-43.0	-29.3	-2.3	-16.8	-0.5
Uitrustingsgoederen	-47.1	-21.1	-5.5	-24.2	-1.0
Verbruiksgoederen	-71.2	-18.2	-11.6	-38.3	-12.3
d. Bouw	-62.2	-33.4	33.5	-13.6	8.5
e. Vervoer en communicatie	11.2	-18.4	2.8	0.0	21.4
f. Overige marktdiensten (*)	55.3	104.7	127.1	60.9	109.2
g. Huispersoneel	-8.6	-7.1	-7.0	3.0	1.8
2. Zelfstandigen	7.8	34.2	38.2	18.4	33.3
a. Landbouw	-12.9	-8.1	-11.6	-9.3	-2.1
b. Energie	0.0	-0.1	0.0	-0.1	0.0
c. Verwerkende nijverheid	-3.9	-2.4	-0.1	4.0	1.4
Intermediaire goederen	-0.3	-0.4	0.1	0.2	-0.5
Uitrustingsgoederen	0.5	-0.1	1.4	1.3	0.0
Verbruiksgoederen	-4.1	-1.9	-1.5	2.5	1.9
d. Bouw	1.1	1.6	7.4	9.2	-3.7
e. Vervoer en communicatie	-1.3	-1.3	0.6	1.3	-2.2
f. Overige marktdiensten	26.0	44.5	41.8	13.3	39.9
3. Totale werkgelegenheid	-162.5	3.8	161.2	-11.3	155.8
a. Landbouw	-14.6	-6.9	-9.6	-6.0	-3.9
b. Energie	-4.2	-9.0	-15.9	-4.0	-2.8
c. Verwerkende nijverheid	-165.2	-70.9	-19.5	-75.3	-12.5
Intermediaire goederen	-43.3	-29.6	-2.3	-16.6	-1.0
Uitrustingsgoederen	-46.6	-21.1	-4.1	-23.0	-1.0
Verbruiksgoederen	-75.3	-20.1	-13.1	-35.8	-10.4
d. Bouw	-61.1	-31.9	40.9	-4.5	4.8
e. Vervoer en communicatie	10.0	-19.7	3.5	1.3	19.3
f. Overige marktdiensten (*)	81.3	149.2	168.9	74.2	149.1
g. Huispersoneel	-8.6	-7.1	-7.0	3.0	1.8
2. Grensarbeid (saldo)	-4.1	2.1	-0.1	2.7	0.0
3. Werkloosheid	223.2	41.9	-22.1	144.6	-94.1
4. Beroepsbevolking	138.6	61.1	130.7	116.5	68.2

(*) Inclusief een raming voor personen die tot de werkgelegenheid gerekend worden omdat zij een voldoende aantal uren werken binnen het PWA-stelsel

(-) Verschil

Tabel 39 SITUATIE OP DE ARBEIDSMARKT PER 30 JUNI: DETAIL

	97	98	99	00	01	02	03
I. Totale bevolking (II+III)	10180.9	10201.2	10220.1	10237.8	10254.0	10268.5	10281.3
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	6704.8	6704.7	6706.8	6709.8	6715.6	6722.8	6729.4
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5753.0	5753.2	5760.3	5764.3	5770.2	5778.7	5785.2
waarvan: met RVA-uitkering = ingeschreven bij RVA:	165.0	167.5	167.2	168.4	169.6	169.8	171.2
- Vrijgestelden om sociale en familiale redenen (1)	7.5	8.4	8.4	8.4	8.4	8.4	8.4
- Vrijgestelden om reden van studies (1)	8.4	8.7	8.7	8.7	8.7	8.7	8.7
- Volledige loopbaanonderbreking	20.3	21.7	21.7	21.7	21.7	21.7	21.7
- Conventioneel voltijds brugpensioen	128.8	128.7	128.4	129.6	130.8	131.0	132.4
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	4427.9	4448.0	4459.8	4473.5	4483.8	4489.8	4496.1
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	3722.3	3756.1	3791.0	3814.3	3835.4	3858.0	3884.6
waarvan: ingeschreven bij RVA (2):	176.7	197.4	209.7	213.2	214.5	215.0	215.5
- met RVA-uitkering:	87.6	108.3	120.6	124.1	125.4	125.9	126.4
* Deelt. IGU (3) + onvrijw. deelt. met uitkering (1)	31.7	33.4	33.4	33.4	33.4	33.4	33.4
* Activering (EWE + PWA + HIP + DSP) (4)(1)	7.9	17.8	29.3	32.3	33.1	33.1	33.1
* Gedeeltelijke loopbaanonderbreking	35.9	44.3	44.8	45.3	45.8	46.3	46.8
* Deelt. bruggepensioneerden (1)	0.3	0.7	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
* Volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats (1)	0.9	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8
* Volledig werklozen in beroepsopleiding (1)	10.9	11.3	11.3	11.3	11.3	11.3	11.3
- zonder RVA-uitkering:	89.0	89.1	89.1	89.1	89.1	89.1	89.1
* Deelt. zonder IGU (3)	43.5	43.5	43.5	43.5	43.5	43.5	43.5
* Deeltijds werkende jongeren in wachttijd	3.3	3.3	3.3	3.3	3.3	3.3	3.3
* Vrij ingeschreven werkzoekenden en andere	42.2	42.3	42.3	42.3	42.3	42.3	42.3
V. Grensarbeid (saldo)	51.1	51.1	51.1	51.1	51.1	51.1	51.1
VI. Werkloosheid (concept FPB)	654.4	640.8	617.7	608.1	597.3	580.6	560.3
(a) Werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen	456.9	433.4	410.4	400.4	389.0	374.0	354.2
(b) Overige verplicht ingeschreven werklozen	62.2	60.8	58.5	57.5	56.5	54.8	52.8
- Jongeren in wachttijd	22.7	22.2	21.4	21.0	20.6	20.0	19.3
- Andere, waarvan:	39.5	38.6	37.1	36.5	35.9	34.8	33.5
* Uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking (1)	27.9	27.3	26.2	25.8	25.3	24.6	23.7
* Aanspraak op overbruggingsuitkering (1)	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4
(c) Niet verplicht ingeschreven werkzoekenden	21.6	21.3	20.5	20.0	19.6	18.9	18.1
(d) Oudere niet werkzoekende UVW	113.8	125.2	128.3	130.1	132.3	132.9	135.2
p.m. tijdelijke werkloosheid	37.0	36.6	36.0	35.8	35.5	35.1	34.6

(1) Infostat definities (op basis van betalingen)
(2) Zonder inbegrip van de tijdelijke werkloosheid
(3) IGU: inkomensgarantie-uitkering
(4) Werkgelegenheid binnen de Plaatselijke Werkgelegenheidsagentschappen (PWA) - voor zover een voldoende aantal uren gewerkt wordt -, via het Herinschakelingsprogramma (HIP), de Doorstromingsprogramma's (DSP) of op basis van een Eerste Werkervaringscontract (EWE)

Tabel 40 NETTO-UITVOER VAN GOEDEREN EN DIENSTEN
(in miljarden franken)

	77	82	87	92	97	03
1. Landbouw	-76.9	-101.5	-113.3	-111.2	-127.6	-185.0
2. Energie	-130.5	-356.6	-175.4	-182.2	-228.9	-258.2
3. Verwerkende nijverheid	45.1	200.3	177.8	170.5	477.8	724.2
a. Intermediaire goederen	117.4	206.8	211.7	240.3	442.7	527.3
b. Investeringsgoederen	-41.3	-28.2	-99.2	-189.1	-113.0	-152.6
c. Verbruiksgoederen	-31.0	21.7	65.2	119.3	148.1	349.5
4. Bouw	0.7	-0.8	-2.2	-2.3	-4.6	-6.6
5. Verhandelbare diensten	124.3	171.3	220.7	351.7	356.6	582.7
a. Vervoer en communicatie	54.6	66.7	100.1	143.3	157.6	268.0
b. Overige marktdiensten	69.7	104.6	120.6	208.4	198.9	314.7
Totaal	-37.3	-87.4	107.6	226.4	473.4	857.1

Tabel 41 ARBEIDSPRODUCTIVITEIT PER HOOFD
(5-jaarlijkse gemiddelde groeivoet)

	82//77	87//82	92//87	97//92	03//97
1. Landbouw	7.7	2.2	6.0	0.1	1.6
2. Energie	5.9	6.2	9.9	3.7	2.9
3. Verwerkende nijverheid	6.2	4.4	3.4	3.8	3.3
a. Intermediaire goederen	9.8	9.9	3.7	5.0	3.3
b. Uitrustingsgoederen	4.9	1.4	1.9	2.7	3.3
c. Verbruiksgoederen	5.0	2.9	4.1	3.5	3.3
4. Bouw	-0.2	2.8	1.8	0.5	3.1
5. Verhandelbare diensten	1.3	0.3	1.8	1.3	1.1
a. Vervoer en communicatie	0.2	3.2	4.8	0.9	1.9
b. Overige marktdiensten	1.6	-0.3	1.1	1.5	0.9
Totaal	3.1	1.9	2.3	1.8	1.8

(//) Gemiddelde groeivoeten

Tabel 42 REELE LOONKOST PER HOOFD
(5-jaarlijkse gemiddelde groeivoet)

	82//77	87//82	92//87	97//92	03//97
1. Landbouw	-1.4	1.9	4.0	0.4	1.3
2. Energie	1.9	0.9	4.9	1.7	1.5
3. Verwerkende nijverheid	1.2	1.8	2.2	0.3	1.5
a. Intermediaire goederen	2.0	2.1	2.3	0.8	1.1
b. Uitrustingsgoederen	1.2	1.2	2.1	-0.7	1.6
c. Verbruiksgoederen	0.4	2.3	2.1	0.9	1.6
4. Bouw	0.3	0.5	3.4	-0.3	1.4
5. Verhandelbare diensten	1.6	0.3	2.6	-0.1	1.2
a. Vervoer en communicatie	0.7	0.9	3.1	-0.4	1.5
b. Overige marktdiensten	1.9	0.2	2.5	0.0	1.2
6. Niet-verhandelbare diensten	0.6	-0.9	2.4	2.2	1.0
Totaal	1.3	0.8	2.4	0.0	1.3

(//) Gemiddelde groeivoeten

Tabel 43 DE PRIVE-CONSUMPTIE IN CONSTATE PRIJZEN
(5-jaarlijkse gemiddelde groeivoet)

	82//77	87//82	92//87	97//92	03//97
1. Voedingsmiddelen, dranken en tabak	1.4	0.3	1.0	0.1	0.6
a. Voedingsmiddelen	1.4	0.7	1.2	0.1	0.5
b. Niet-alcoholische dranken	1.4	4.0	6.7	1.2	2.4
c. Tabak en alcoholische dranken	1.0	-2.6	-1.1	0.1	0.6
2. Kleding en schoeisel	3.8	-1.5	3.1	-0.8	2.3
3. Huur	3.3	2.2	2.3	1.3	1.8
4. Verwarming	-1.2	-0.1	-0.4	1.2	1.2
5. Verlichting	4.3	3.7	4.0	2.9	2.1
6. Huishoudelijke hulp	-1.2	-1.2	-0.3	0.1	0.9
7. Meubelen, huishoudelijke apparaten en dagelijks onderhoud	0.9	0.8	4.3	-0.6	4.7
8. Aankoop van voertuigen	-1.5	3.2	5.9	-2.4	2.4
9. Uitgaven in verband met het gebruik van voertuigen	1.2	0.3	3.7	2.0	1.2
a. Benzine	-0.8	-0.6	0.8	0.7	0.9
b. Diesel	18.5	15.7	11.3	7.4	4.0
10. Vervoersdiensten	-1.7	-1.0	0.9	1.0	1.8
11. Verkeer	3.8	3.6	5.5	-0.4	2.5
12. Genees-, heelkundige en aanverwante zor- gen	3.0	2.1	3.6	0.8	2.3
13. Ontspanning en ontwikkeling	6.4	2.6	4.1	1.9	1.7
14. Overige goederen en diensten	3.5	2.2	3.5	1.4	1.8
15. Bestedingen van de gezinnen in het buiten- land	2.8	1.9	3.1	6.5	2.9
Totaal gezinsverbruik	2.3	1.3	2.9	0.9	2.0

(//) Gemiddelde groeivoeten

Tabel 44 **STRUCTUUR VAN DE PRIVE-CONSUMPTIE IN LOPENDE PRIJZEN**
(in procent van het totaal)

	77	82	87	92	97	03
1. Voedingsmiddelen, dranken en tabak	22.5	20.1	19.3	16.6	15.1	13.6
a. Voedingsmiddelen	18.7	16.4	16.0	13.5	12.0	10.9
b. Niet-alcoholische dranken	0.4	0.4	0.5	0.5	0.5	0.5
c. Tabak en alcoholische dranken	3.4	3.3	2.9	2.6	2.6	2.2
2. Kleding en schoeisel	7.7	7.7	7.1	7.3	6.5	6.4
3. Huur	9.5	11.8	13.0	13.4	14.4	14.6
4. Verwarming	3.2	4.5	2.5	1.9	1.9	1.7
5. Verlichting	1.9	2.1	2.2	2.1	2.2	2.2
6. Huishoudelijke hulp	1.8	1.6	1.4	1.2	1.1	1.1
7. Meubelen, huishoudelijke apparaten en dagelijks onderhoud	10.2	8.4	8.5	8.7	7.8	8.8
8. Aankoop van voertuigen	3.9	3.3	4.0	4.7	4.1	4.1
9. Uitgaven in verband met het gebruik van voertuigen	2.5	3.2	2.2	2.4	2.6	2.3
a. Benzine	2.1	2.7	1.6	1.5	1.6	1.4
b. Diesel	0.1	0.2	0.2	0.4	0.6	0.6
10. Vervoersdiensten	1.5	1.5	1.2	1.0	0.9	0.9
11. Verkeer	0.8	0.8	0.9	0.9	0.9	0.9
12. Genees-, heelkundige en aanverwante zorgen	9.3	9.4	10.2	11.1	12.2	12.8
13. Ontspanning en ontwikkeling	5.6	5.9	6.3	6.0	5.8	5.6
14. Overige goederen en diensten	16.5	16.8	17.8	19.2	20.3	20.6
15. Bestedingen van de gezinnen in het buitenland	3.0	2.9	3.2	3.4	4.1	4.3
Totaal gezinsverbruik	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 45 PRIJSEVOLUTIE VAN DE COMPONENTEN VAN DE PRIVE-CONSUMPTIE
(5-jaarlijkse gemiddelde groeivoet)

	82//77	87//82	92//87	97//92	03//97
1. Voedingsmiddelen, dranken en tabak	4.7	4.5	1.7	1.2	1.2
a. Voedingsmiddelen	4.2	4.3	1.2	0.9	1.3
b. Niet-alcoholische dranken	6.5	4.3	1.6	0.6	1.0
c. Tabak en alcoholische dranken	6.7	5.8	4.9	2.7	0.7
2. Kleding en schoeisel	4.5	5.9	3.0	1.7	0.9
3. Huur	9.6	5.5	4.0	3.6	1.9
4. Verwarming	17.5	-5.9	0.2	1.9	1.1
5. Verlichting	6.9	2.5	0.7	1.4	1.4
6. Huishoudelijke hulp	7.7	4.2	2.9	2.0	1.9
7. Meubelen, huishoudelijke apparaten en dagelijks onderhoud	3.5	5.1	2.0	1.5	1.1
8. Aankoop van voertuigen	6.3	6.6	3.3	2.6	1.3
9. Uitgaven in verband met het gebruik van voertuigen	13.2	-2.0	3.2	3.5	0.2
a. Benzine	15.0	-4.0	3.6	4.4	-0.2
b. Diesel	19.5	-5.5	7.3	1.9	0.1
10. Vervoersdiensten	10.0	3.0	0.4	0.8	1.1
11. Verkeer	4.6	4.9	0.7	3.8	1.0
12. Genees-, heelkundige en aanverwante zorgen	5.7	5.2	4.0	4.4	2.1
13. Ontspanning en ontwikkeling	3.0	4.5	0.6	0.8	1.2
14. Overige goederen en diensten	5.2	4.6	3.8	2.9	2.0
15. Bestedingen van de gezinnen in het buitenland	5.4	5.4	4.0	0.8	1.2
Totaal gezinsverbruik	6.1	4.4	2.8	2.4	1.5

(//) Gemiddelde groeivoeten